

Bitė Vilimaitė

Papartynų saulė

Apsakymų rinktinė

Skaitmeninta iš knygos:
Bitė Vilimaitė. Papartynų saulė. Vilnius: Tyto alba, 2002.

ISBN 978-5-430-05886-9

Kūrinys suskaitmenintas vykdant ES struktūrinių fondų remiamą projektą „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5–8 kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymas“, 2012
<http://mkp.emokykla.lt/ebiblioteka/>

UGDYMO
PLĖTOTĖS
CENTRAS

Turinys

Ilgesys	9
Kačiukas	14
Kaime	19
Dovanos	24
Dauba	29
Namie	35
Grūdų miestelis	40
Improvizacija	45
Žmona	49
Lyjant	55
APSAKYMAI APIE ŽEMAITĘ	62
Gavėnia	62
Ir Bitė	68
Pasikalbėjimas su Budrikiu	71
Didysis pasižvalgymas	75
Baltoj girioj	79
Sekluma	84
Liudvis	87
Sugrižimas	91
Per Želvių girelę	94
Povilas Apaštalas	96
Iš šventųjų gyvenimo	101

Portretas	104
Su baltu arkliu	107
Povilėl, Povilėl	111
Karštos dienos Vilniuje	113
Seserys	115
„Sudievu šiai laimės šaliai“	118
Viskas Liudviui	122
Pirmieji	124
Juozelis	128
Trylika laipsnių šilumos	131
Telegrama	134
Tamsoje	138
„Ne cirkas“	141
Baltos dėmės	145
Maestro	148
Ketvirtis amžiaus	152
BETA NEATĖJO	158
1. Po penkerių metų	158
2. Kelionė į Šiaurę	163
Akimirkos	167
Berniukas ir namai	171
Metinės	175

Trumpi susitikimai	179
Žinot, kas yra	182
Papartynų saulė	185
Dzūkė mergaitė	230
Septyni broliai miegantys	233
Kriaušės saldesnės	236
Už širmos	239
Aviniukų šalis	243
Pranas Baronas	246
Ten, Mikalajūnų kaime	248
Obelų sunki našta	251
Liudytojas	255
Mažasis prizas	259
Bobutės pasakojimas apie kriaučių Preskų	261
Paskutinė diena	263
Dvyliktas maršrutas	266
Baliuko vestuvės	269
Nemirtis	274
Balti klodai	280
Liepsna	284
Namai	286
Būrėja	289
Namo – negalima	296
Karantinas	300
Balsas	303

Valtys	307
Akimirka sode	310
Trys susitikimai	313
Užrašų knygutėje apie Antaną	316
Peilis ir pirštinė	320
Rubenso metai	324
Vasaros paveikslėlis	329
Kas tu esi	332
Trumpas žmogaus gyvenimas	339
Vasara Dvariukuose	344
PRIE ŠVENTOSIOS	348
Tėvo vardas	348
Senukų šienas	352
Už vasaros širmos	355
„Šviežia galva“	358
Nežinomas	364
Namų dvasia	367
Dvyniai	372
Nutrūkusi draugystė	376
Vengras	380
Mirties sparnas	385
Laiškas	388
Moteris su chalatu	395

Anglų kalbos pamokos	399
Pirmųjų seansų lankytojai	402
Mirtis Žaliakalnyje	405
Balsas naktį	409
Apsiaustas	411
Saulė zenite	414
Profilaktinis patikrinimas	418
Atšalimas	421
Laukinis grožis	424
Susitikimas	427
Mano draugo dukrytė	430
Sparnai	432
Prisiminimai apie ateitį	435
Kas mus visada lydi	439
Balandžio ledas	443
Draugystės anatomija	445
Trys seserys	449
Klajūnė	452
Miesto vagis	456
Kaimo vagis	459
Dovana sau	463
Leokadija ir Ona	466
Karambolis	470
Šaltoji ugnis	474
Senutė su ryšulėliu	477

Atsigręžti meilėje	480
Užpustytas traukinys	484
Nelaimingi mokytojų vaikai	488
Vyras mažomis kojomis	493
Pieno klubas	497
„Meiliai pažvelk į šią auką“	502
Antroji pusė	506
Balta ir juoda	510
Šuns šeiminkė	513
Kliedesys	518
Mėlynasis srautas	522
Lavonas	530
Juoda dėmelė	533
Žinios apie mylimą žmogų	536
Trys karitietės	539
Duona ir cigaretės	543
Pusė amžiaus	549
Pelytė	554
Alfa ir Omega	557
Apie vaikus	561
Stebuklą nebūna	564
Brolis ir sesuo	568
Nykštukas	572
Žvilgsnis	577
Kandžių sukapotas	580

Kada piešime perlinę vištelę?	583
Berniukas zakristijoje	589
Kaip žemė ir dangus	594
Paukščių miestas	598
Vaikai	602
Požeminės perėjos žvėreliams	609

Ilgesys

Apsakymas buvo apie meilę, ir vis tiek Vikta liko nepatenkinta.

- Ką nors apie šių dienų moteris, - paprašė ji.

Bibliotekininkė vėl ėmė raustis lentynose.

- Sakykit, ar jūs žinote, ko jums reikia? - paklausė ji, kai Vikta dar kartą atstūmė knygas.

- Nežinau, - prisipažino Vikta.

Bibliotekininkė truktelėjo pečiais:

- Įsimylėjusi?

- Ne, ką jūs!..

Vikta išbėgo užkaitusiais skruostais.

Miestelis - viena gatvė, ir ji greit pasiekė daržus.

Motina skynė braškes. Vikta pasilenkė prie jos.

- Mama, tas dailininkas... - ir nutilo, nepasikeldama nuo lysvės.

Motina įdėmiai pažiūrėjo į ją. Vikta per prievartą nusišypsojo.

- Dabar aš buvau bibliotekoje. Aš norėjau...

Motina dar įdėmiau pažiūrėjo į ją, ir Vikta vėl užsikirto.

- Ko tu norėjai? - pagaliau ištarė motina.

- Aš norėjau ką nors apie šių dienų moteris...
Tas atvykęs žmogus... tas dailininkas sakė, kad nori
piešti.

Motina su palengvėjimu pažvelgė į saulę:

- Ar tu uždarei langines? Įkais kambarys.

Vikta prisėdo ant žemės ir žiūrėjo į uogas.

- Jis apsigyveno mokykloje, mama.

- Taip? - pavargusi motina abejingai žvilgtelėjo
į dukterį.

- Jis pamatė mane paupy, kai skalavau baltinius...
jis sakė, kad mano kojos gražios... ir kaklo linija...

- Vikta, - priekaištingai nutraukė motina. - Pasi-
imk antrą krepšį ir padėk skinti uogas.

Dar iš tolo Vikta pamatė dailininką.

- Aš jums atnešiau braškių, - pasakė Vikta.

Tas didelis, į paukštį panašus žmogus atsisuko
ir paklausė:

- Po kiek?

- Čia iš mūsų daržo, - paaiškino Vikta.

Dailininkas delsdamas žiūrėjo į ją.

- Ar mes pažįstami? - pagaliau paklausė jis.

- Taip. Juk vakar padėjote nešti skalbinius...

Dailininkas paėmė krepšelį, tokį juokingą dide-
lėse jo rankose, ir pažiūrėjo į mergaitę:

- Ar aš žadėjau jus piešti?

- Taip, - linktelėjo Vikta.

Ji lūkuriuodama pasižiūrėjo į etiudininką.

- Bet aš jau išvažiuoju, - pasakė dailininkas.

- Taip greit?

- Taip jau išeina.

Jis nežinojo, ką daryti su tuo mažu krepšeliu, ir vis žiūrėjo į mergaitę.

- Jūsų kaklo linija...

- Jau sakėte, - paraudusi ištarė Vikta ir vėl pasižiūrėjo į jo dėžę.

- Sakiau? - jis truputį sumišo. - Gal ir sakiau...

Jis užkopė į kalniuką ir nuėjo miestelio gatve.

Vikta stovėjo, basa koja žarstydamą smėlį, paskui apžvelgė skurdžius paupio krūmus, tokį paprastą upės vingį ir staiga suprato, kad jai bus be galo ilgu, jeigu dar kartą nepamatys dailininko. Viktai buvo penkiolika metų, ir niekas anksčiau jai nesakė, kad ji graži.

Vikta nubėgo prie vieškelio posūkio, kur keliskart per dieną sustodavo autobusas. Ji bėgo, iš tolo matydama į stulpą atsirėmusį žmogų. Paskui sulėtino žingsnius ir prisiartino baikšti, visa nukaitusi.

- Labas vakaras, - pasakė ji nedrąsiai.

- Ar tu taip pat išvažiuoji? - paklausė dailininkas.

- Ne. Mama viena nesusitvarkytų darže, - paaiškino Vikta ir pridūrė: - Mes auginame braškes.

Ji nė nemanė slėpti savo jausmo ir žiūrėjo į dailininką atvirom droviom akim.

- Na, - sumišęs pasakė jis, - ar tu atėjai manęs palydėti?

- Taip.

- Tai pasėdėkim.

Jie atsisėdo ant griovio krašto. Paskui Vikta išsirovė smilgą ir ėmė kažko ieškoti žolėse.

- Ar mes tylėsime? - paklausė dailininkas ir užsikirto, pamatęs mergaitės akis. Pagaliau per jėgą išspaudė: - Tu kada nors buvai dideliame mieste?

- Buvau.

- Matei paveikslų parodą?

- Ne. Aš zoologijos sodą mačiau.

Jis sutriko, vėl nebežinodamas, ką toliau sakyti, bet dabar jau pati mergaitė prašneko:

- Tada aš buvau maža. Visai visai maža: devynerių metų... Su teta ėjome į zoologijos sodą. Ten buvo tigras ir baltosios meškos... O liūtė baisiai staugė, ir ant jos narvo kabėjo lentelė su užrašu: „Atsargiai, šiandien liūtė pikta...“ Kaip jūs manote, kodėl liūtė buvo pikta?

- Gal ji sirgo?

- Ne, juk tada jos būtu neišleidę laukan.

- Gal buvo koją susižeidusi? - spėjo dailininkas. -

Ką ten gali žmogus suprasti...

Vikta papurtė galvą:

- Aš taip pat nesupratau ir visų klausinėjau. Ir niekas man nepaaiškino... Liūtė naktį susapnavo savo Afriką ir todėl visą dieną blaškėsi iš ilgesio...

Juk liūtai sapnuoja, ar ne?

- Tikriausiai.

Jis nutilo ir žiūrėjo į artėjantį autobusą.

- Vabaliukas atropoja, - atsistodamas nusišypsavo dailininkas, bet mergaitė nebegalėjo žiūrėti ton pusėn, - ji vėl kažko ieškojo žolėse, nepakeldama akių.

- Ar jūs sugrišite? - pagaliau paklausė ji.

- Mane atšaukė iš atostogų. Negrišiu.

- Taip? - nustebo Vikta ir pati patvirtino: - Taip...

Ir ji nubėgo per pievą, dabar jau tikrai mylėdama tą keistą mikčiojantį žmogų, negalėjusį sumeluoti jai.

Ji bėgo prie savo upės, kur vingis toks nepakartojamas, o krūmai - neižengiami brūzgynai. Ten ji susirado akmenį, atsisėdo ant jo ir ėmė laukti.

Vieškeliu praėjo banda, ir pavargę piemenys net nepažvelgė į mergaitę. Laukai pakvipo dūmais ir vakariene, o Vikta vis žiūrėjo į tolumą, kur pynėsi keliai, ir važiavo mašinos, kilo sienos, nukabinėtos paveikslais, ir į kalną kopė geras gražus žmogus, nešdamas kraitelę braškių. Didelė geltona liūtė klaidžiojo kažkur visai netoliese, ir Vikta klausėsi jos minkštų žingsnių, bijodama ir vis tiek laukdama.

Kačiukas

Kažkas paliko jį gatvės sankryžoje, ir kačiukas inkštė ir drebėjo. Žmonės žiūrėjo ir piktinosi – „verčiau nuskandinti dar aklą“, o kažkoks studentas patrupino duonos ir susigėdęs atsitraukė, nes moteris su apelsiniais pažiūrėjo į jį su panieka: „Pieno reikia, šilto katės pieno.“ Paskui priėjo maža mergaitė, ir žmonės nudžiugę įbruko jai kačiuką, pasakę: „O gal ne paprasta katė – gal tigras išaugęs.“

Mergaitė buvo laiminga – ji niekada neturėjo tokio mažo pilko kačiuko – ir bėgo namo, pamiršusi, kad krepšelyje neša pieną.

Tėvas atidarė duris ir subarė, kad ji atsisagsčiusi ir sušilus.

- Tu pažiūrėk! - mergaitė padavė jam krepšeli ir juokdamasi šokinėjo: - Tu pažiūrėk!

Duona turbūt buvo dar šilta, nes ant jos gulęs kačiukas ramiausiai miegojo.

- Kaip bjauru! - supyko tėvas. - Duoną reikės išmesti, ir pieną išlaistei.

- Pieno kavai užteks, - nuramino ją mergaitė ir padėjo kačiuką ant sofos.

- Kodėl tu parsinešei tą katiną? Aš nepakęsiu namie blusų!

Tėvas išėjo į virtuvę užbalinti kavos, bet jam vaidenosi, kad kanda kairįjį petį, ir jis, visai supykęs, grįžo į miegamąjį.

- Tučtuojau išmesk tą katiną!

- Ne, - pasakė mergaitė. - Jis dar mažas ir neturi blusų.

- Katės ir šunys - ligų platintojai! Tu nori susirgti?

- Ne, - pakartėjo mergaitė. - Tu neišmesi jo. Aš pasakysiu mamai, kai grįš...

Mergaitė nėjo vakarieniauti. Tėvas braižė ir tylėjo.

Tai buvo jų pirmasis susirėmimas, atėjus jam į šiuos namus. Jis pirmąsyk pagalvojo, kad jie svetimi vienas kitam.

Paskui jis paklojo lovas, ir mergaitė atsigulė, pasiimdama ir kačiuką. Tada jis nebeiškentė ir nutraukė antklodę:

- Marš plauti rankų!

Mergaitė išsigando ir vienmarškinė išėjo į vonią. Kai ji grįžo, kačiuko miegamajame nebebuvo.

Tėvas braižė ir tylėjo.

Mergaitė puolė į prieškambarį ir garsiai pravirko. Ji atsitūpė ant skrynios, šaukdama mamą, kuri išvažiavo į kažkokią ekspediciją, palikusi ją su svetimu tėvu!..

- Sušalsi, - tėvas paėmė ją ant rankų ir nunešė į lovą.

Apsiverkusi mergaitė buvo nuostabiai panaši į Mirą, ir jis, jau atlyžęs, paglostė ją:

- Miegok, o rytoj viską būsime pamiršę.

Ji užsimerkė, o ašaros vis tiek ritosi.

Jis staiga prisiminė, kad išvažiudama Mira prašė neleisti mergaitei čiuulpti varveklių ir naktį pažiūrėti kartais, ar ji apsiklojusi. Dar jis prisiminė, kaip jo bendradarbiai nustebo, kai jis į įstaigos naujametę eglutę atsivedė mažą mergaitę, ir ji neverkė, pamečiusi talonėlį maišeliui saldainių... Išvykdama Mira išmokė jį pinti kasytes ir net kaspinus surišti, tik

nepaaiškino, ką reikia daryti, kai mergaitė tyli, ir kur dėti duoną, ant kurios miegojo kačiukas...

Blakstienos vis virpėjo, ir pagalvė buvo šlapia nuo ašarų.

Tėvas išėjo į prieškambarį ir atrakino duris, bet laiptų aikštelė buvo tuščia, ir jis nulipo žemyn suirzęs ir pasipiktinęs, kad kažkas pasisavino „jo“ kačiuką.

- Ko jūs ieškote? - paklausė moterys, stovėjusios tarpdury. - Kačiuko? Jį pasiėmė pensininkas iš dvyliktojo buto.

To dar betrūko! Jis turėjo užlipti į ketvirtą aukštą ir ilgai beldėsi, kol prižadino senuką.

Kai parėjo namo, mergaitė sėdėjo, išplėtusi akis, sukklususi ir pasiruošusi viską atleisti, jei tėvas grįš ne tuščiomis.

- Tik ne lovoje jo vieta!

Mergaitė paguldė kačiuką dėžutėn prie radiatoriaus.

- Tu žinai, - tarė ji, - žmonės man sakė, gal iš jo tigras išaugo.

- Taip? - jis daugiau nieko nepasakė: branginosi nenorėdamas taikytis.

- Duoną mes sulesinsim balandžiams, - vėl pasakė mergaitė ir pažiūrėjo jam į akis.

- Hm...

- Aš nesakysiu mamai, kad tu sudaužei kavinuką! Nugalėtas švelnumo, tėvas atsisėdo prie jos ir vėl prisiminė Mirą, žiūrėdamas į spindintį mažą veiduką.

- Daugiau nieko nebesakyk, miegok.

Jis nemokėjo sekti pasakų ir nežinojo net, kaip bučiuojami maži vaikai - „į kaktą turbūt...“. Ir jis, užgesinęs šviesą, išėjo į virtuvę - reikėjo suplauti indus ir dar šį tą padaryti.

Jis nevikriai tvarkėsi švilpaudamas ir keiksnodamas. Mintys grįžo į ketvirtą aukštą, jis prisiminė juokingą gėlėtą senuko pižamą ir jo nuskaustą veidą, gražinant kačiuką...

Aišku, ruošos padaugės - kačiukas dergs visuose kampuose, ir Mira bus nepatenkinta, kai grįš. Bet mergaitė prieškambaryje taip ilgai tupėjo ant skrynios, ir tos ašaros, pakibusios ant blakstienų...

Jis išnešė šiukšles. Moterys dar stovėjo tarpduryje ir juokėsi.

- Girdėjom, mergaitė verkė? - paklausė viena. - Motinos ilgisi? Sunku jums?.. Išpaikino Mira dukterį. Ir tėvas, gyvas būdamas, vis ant rankų, ant rankų ją...

- Kačiukas buvo prapuolęs, - droviai atsakė jis.

Moterys žiūrėjo ir šypsojosi:

- Smulkmena. Šiandien įsigėidė kačiuko, o rytoj - saulutę jai duok.

- Tai - ne paprastas kačiukas, - užginčijo jis.

- Taip? O koks?

- Žmonės sakė, gal tigras iš jo išaugs.

Moterys nusijuokė, ir dabar jie kalbėjosi trise - apie apelsinus, difteritą ir kad kažkas iš rūsio išleido kiemsargės triušius.

- Įsivaizduokite - specialiai šėrė Naujiems metams. Pensininkas matė - mergytė raudonu plaktuku... Plaktuku mušė spyną... Ar tik ne jūsiškė?

Jis prisiminė dingusį plaktuką ir pajuto kaistant veidą.

- Aš nežinau, - sumurmėjo.

Parėjęs jis vėl sėdo braižyti. Visas buvo savo vietoje - pilkas kamuoliukas prie radiatoriaus ir mergytė baltoj lovutėj.

Ir jam buvo gera savo namuose.

Kaime

Sodas buvo apleistas, niekas nerinko krituolių obuolių, ir agrastai byrėjo žemėn. Agnė išsiuntė

kelis laiškus vaikams, bet jie turėjo savo rūpesčių ir vis neatsiliepė, o viena ji niekaip nespėjo tvarkytis.

Vieną rytą Agnė išėjo į kaimą talkos.

- Agrastai byra, - aiškino ji, - gaila žiūrėti.

Bet darbas kolūkyje nelaukia, ir žmonės kratėsi Agnės dejoniu, o kitas net juokėsi:

- Važiuok, teta, pas vaikus. Palik tą savo dvarą.

- Ne, - atsikirto Agnė, - kol aš gyva, vaikai važiuos pas mane.

- Teta, - vėl sakė žmogus, - kad tu jau neišgali viena apsidirbti, važiuok pas vaikus, sakau tau iš širdies.

Agnė nebeatsiliepė - dar viena troba liko neaplankyta, kaimo gale, ir ji skubėjo ten, nelabai tikėdamasi pagalbos, tik, jau visas trobas apėjusi, ir tos nenorėjo aplenkti.

Ten ji ir susirado talkininką - berniuką iš miesto.

- Kas čia toks? - paklausė Agnė senosios Kuprienės.

- Nagi Gemos vaikas.

Agnė išsivedė berniuką, žadėdama jam aukso kalnus, o senoji Kuprienė lydėjo juos per kaimą, juokėsi ir sakė vaikui:

- Atidaviau aš tave už pintinę agrastų. Žiūrėk, nevalgyk veltui duonos.

Agnės sodyba stovėjo toli ant kalvos, apsupta liepų, visai viena plačiuose laukuose, ir atrodė kaip didžiulis žalias kupstas.

- Ar gyvena ežys jūsų sode? - paklausė berniukas.

- Gyvena, galėsi jį pasigauti, - atsakė Agnė.

Vaikaičių Agnė neturėjo, o pačios vaikai maži buvo taip seniai, kad ji nebežinojo, kaip kalbinti vaikiuką, kad jam neprailgtų kelias.

- Kuo tu vardu? - paklausė ji.

- Gerardas.

- Kad aš ir neištarsiu, - pasijuokė Agnė.

Jie jau kopė į kalvą - čia pat ir namai, ir sodas. Šuo tampėsi ant grandinės, kieme kapstėsi vištos, rūko krosnelė - šuto bulvės, ir buvo jaučiamas jovalo kvapas.

- Užgeso mano ugnelė, - sudejavo Agnė, - šok žabų atnešti!

Berniukas sulakstė į malkinę, įpūtė ugnį, o paskui Agnė padavė jam krepšį, ir jiedu pradėjo skinti agrastus.

- Valgyk, - sakė Agnė, - prisivalgyk, paskui greičiau eis darbas.

Vaikas čiulpė subadytus pirštus, stengėsi neatilikti nuo šeimininkės ir jam nesisekė - neipratus skaudėjo pečius, o krepšelis vis buvo apytuštis.

- Nesiskubink, - ramino Agnė ir vis klausinėjo apie jo motiną, Gemą Kuprytę, tą pačią, kuri gavo vyrą inžinierių ir pati daktare išsimokino.

Po pietų Agnė prigulė.

Berniukas vienas liko sode. Jam buvo nuobodu, ir, pasilipęs ant tvoros, jis ėmė dairytis po pasaulį: žmonių nebuvo matyti, pievose ganėsi banda, danguje kybojo geltona saulė - toks mažas pasaulis atrodė, žiūrint į klonį, - kad nors senelės troba būtų matyti!.. Paskui berniukas ėmė ieškoti ežio. Krūmuose buvo vėsu, ir jis užsnūdo, išsitiesęs visu ūgiu, padėjęs savo neramią galvą ant sunertų rankų. Jis tik valandėlę numigo, o Agnė jau žadino jį ir kalbėjo:

- Aš sakau - neskubėk, bet krutėti reikia visą laiką.

Jiedu vėl ėmėsi darbo. Po truputį krepšiai pilnėjo. Berniukas visai pavargo, o Agnė vis kalbėjo: „Dar šakelę nuskabyk. Tai gražios uogos!“ Pagačiau ir ji nusprendė, kad šiandien bus gana, - pažiūrėjo į saulę, į krepšius, liepė priskinti varnalėšų ir uždangstė uogas.

- Ryt atsikelsim ankstėliau ir eisim į miestelį, į turgų.

Berniukas uždarė nakčiai vištas, atnešė žabų ir įsitaisė troboje, ant plataus suolo prie durų. Jam

merkėsi akys, bet Agnė liepė laukti vakarienės, ir jis sėdėjo – atsilošęs, nusvarinęs rankas, kaip didelį, nusidirbę žmogus.

Agnė maišė puodus ir vis užmesdavo į vaiką žvilgsnį – kažkokia mintis jai nedavė ramybės, ir ji būtinai turėjo pasakyti:

– Troboj ir vėl Kupriukas sėdi, – prasijuokė ji. – Va, šitaip pas duris vakarais sėdėjo Aleksas, Andrius ir Gema sėdėjo, visai mergiūkštė dar, žąsiaganė... Vis Kupriai... Geras mūsų ūkis buvo – lengvą duoną valgė samdiniai.

Tik tiek ji prisiminė ir tiek pasakė. O paskui Agnės mintis užėmė rytdienos turgus, ir ji tyliai sau daugino kapeikas iš litrų ir litrus iš kapeikų.

Užvirė pienas, ji nukaitė puodą, padėjo lėkštes.

– Eikš, – pašaukė ji. – Sėskis prie stalo.

Bet berniuko ant suolo nebebuvo. Agnė išėjo į kiemą ir dairėsi į šalis, negalėdama suvokti, kur prapuolė vaikas, ir, niekaip neatsimindama jo vardo, šaukė:

– Kupriuk, kur tu prapuolei?

Niekas jai neatsiliepė, ir tada Agnė suprato, kad tas Kupriukas išėjo visiškai – Dieve mano, jos talkininkas išėjo!

Berniukas atsiminė kelią – tiesiai tiesiai, paskui per pievas ton pusėn, kur baltuoja fermos. Tada jau matyti senelės troba su gandrulizdžiu, ir berniukas neturėjo laiko atkelti vartelių – per tvorą persirito, kad tik greičiau pasiektų namus.

Dar neuždarytos vištos kudakavo prie tvarto, kieme kūrenosi ugniakuras, ir kiaulėms šuto bulvės. Jo senelė išmetė kibirą, pamačiusi savo mažąją berniuką murziną, suplėšytais marškinėliais, ir priglaudė jį prie savo didelės geros krūtinės.

– Parėjai? Aš laukiau tavęs, aš maniau, kad pariesi apie pietus...

Ir daugiau jie nieko nekalbėjo apie sodą kalvoje nė apie Agnę – sėdėjo sau troboje prie stalo, valgė karštą bulvieneę ir juokėsi iš tinginio katino, kad jis net vasarą taikstosi prigulti ant šiltų pelenu.

Dovanos

Man patiko, kad žirgų tokie vardai – Vėtra, Džinas, Logika.

– Kas čia per vardas – Logika? – nusistebėjo šalia sėdįs berniūkštis.

Tribūnos buvo pilnos žmonių – žirgų lenktynės suvadino į stadioną visus, kurie tą karštą vasaros dieną buvo mieste.

– Tikrai, prisigalvojo – Logika! – Tas berniūkštis buvo nepakenčiamai įkyrus, ir aš jam paaiškinau:

– Logika – tai toks mokslas. Jeigu „a“ daugiau už „b“, tai „b“ mažiau už „a“... Matyt, tai labai protingas žirgas.

– Tuoj išaiškės, koks jis protingas, – pasakė berniūkštis ir pakėlė prie akių žiūronus.

– Duok ir man, – paprašiau, – duok ir man pažiūrėti.

Jis apsimetė, kad negirdi, ir aš nususikau.

Žirgai jau bėgo tiesiaja. Visi šaukė, ir aš šaukiau. Berniūkštis staiga įbruko man žiūronus ir, išsikišęs burnon pirštus, sušvilpė.

Logika atbėgo paskutinė.

– Na, matai, – pasakė berniūkštis. – Tas protingas žirgas nesuprato, kad svarbiausia – tempas.

– Viskas priklauso nuo raitelio, – atkirtau.

Aš turėjau obuolių.

– Atiduok man sėklas, – paprašė berniūkštis. – Tu žinai, medžiotojų draugijos nariai visi privalo atnešti po šimtą gramų obuolių sėklų. Augins kiškiam medelius.

- Argi tu priklausai tai draugijai?
- Aš ne, mūsų kaimynas medžiotojas.
- Sakyk, ko tu labiau nori - obuolių ar sėklų? -
nusijuokiau.

Berniūkštis suraukė strazdanotą nosį - toks aki-
plėša.

- O kaip tu manai? - paklausė jis.

Teko duoti jam obuolių.

- Kodėl tu čia, mieste? Kodėl nevažiuoji stovy-
klon?

- Aš jau grįžau. O tu kodėl mieste?

- Man atostogas duos rudenį. Aš dirbu bibliote-
koje.

- Dabar visi išvažinėję, turbūt niekas ir neateina
pas tave. Uždaryk biblioteką ir išvažiuok prie jūros.

- Kalbi niekus! - aš truputį supykau. - Yra žmo-
nių, kurie be knygų negali gyventi.

- Argi? - nustebo berniūkštis. - Aš negaliu gyventi
be futbolo.

Jis vėl pakėlė prie akių žiūronus ir ėmė šaukti:

- Spausk! Spausk!

Visi šaukė, ir aš šaukiau taip, kad net akiniai
aprasojo.

Paskui kartu su minia išplaukiau pro vartus ir čia
apsižiūrėjau, kad mano berniūkštis kažkur prapuolė.

- Ei! - staiga išgirdau šaukiant. - Su akiniais - ir nematai! Aš čia!

Jis laukė kitapus gatvės ir mojo abiem rankom.

- Gal važiuojam į pliažą? - paklausė jis. - Aš išmokysiu tave plaukti delfinu.

- Galime važiuoti, - pasakiau. - Galime ir paplaukioti...

- Man nesiseka, - tarė berniūkštis pliaže. - Kodėl tu dirbi bibliotekoje? Geriau būtum treneris vaikų sporto mokykloje!

Mes pritapome prie mergaičių, žaidžiančių su kamuoliu, paskui spalvotame paviljone gėrėme limonadą ir vėl bėgome maudytis.

Vakare grįžome į miestą.

- Na, lik sveikas, - pasakiau, - džiaugiuosi, kad išvadinau mane prie upės. Bėk dabar namo.

- O aš neisiu namo! - atsakė berniūkštis, raukdamas strazdanotą nosį. - Kas tau sakė, kad aš turiu namus?

- Neprasimanyk! - supykau. - Visi žmonės turi namus! Gal tu... - Ir aš parodžiau į žiūronus.

- Ne! Žiūronai mano.

- Tai pasakyk, kas yra? Aš juk negaliu tavęs taip palikti!

- Motina... Ji neleidžia laikyti šuns.

- Baisi nelaimė! - pasijuokiau.

Berniūkštis iš padilbų žvilgtelėjo į mane, ir aš turėjau nutilti.

- Einam pas mane, - pasakiau. Tikrai negalėjau jo taip palikti!

Alkanas, pavargęs berniūkštis nuėjo su manim.

Mes buvom neišrankūs - išgėrėme arbatos su duona; paskui ėmiau kloti lovą.

- Tu vienas gyveni?

- Kaip matai.

- Visai vienas?

- Mano tėviškė kaime. Ten visi saviškiai - motina ir trys broliai.

- Turbūt gerai, kad turi brolių?

- Gerai. Tik motina privargo, kol mus išaugino...

Ji paprašydavo vandens parnešti, o mes stumiam vienas kitą: „Eik tu!“ - „Ne, aš neisiu! Tu eik!“ Kartą mane broliai išstūmė. Išėjau ir stoviu piktas, kad ne jie - aš turiu nešti vandenį. Grįžau trobon ir pasakiau, kad nerandu šulinio. „Rūkas, mama, eik ir pamatysi, kad sakau tiesą.“ Motina išėjo ir tuoj grįžo, nešina pilnu kibiru...

- O paskui?

- Paskui užaugom.

Berniūkštis įtariai žiūrėjo į mane:

- Tu nori, kad aš imčiau gailėtis? Tu nori, kad aš eičiau namo?

- Ne! - atkirtau. - Tegul motina visą naktį stovi prie lango ir laukia tavęs! Tegul ji gailisi ir akis išverkia! Tu gulki, miegok ramiai ir sapnuok savo šunį!

Aš pasakiau, ką norėjau, ir įsikniaubiau į knygą.

Berniūkštis ilgai tylėjo, paskui priėjo ir peštelėjo mano rankovę:

- Tu žinai, aš laikau balandžius.

- Mat kaip? - Aš net nepakėliau galvos.

- Niekas jų nepalesins, jeigu aš nepareisiu.

- Ar man lydėti tave?

- Aš pats! - Jo kuodas vėl pasišiaušė, ir akimirka prasimušęs nerimas dingo. - Aš pats! - dar pakartojo.

Žiūrėjau, kaip skubėdamas jis bėga per kiemą, ir nelinksmi nusijuokiau - aš užaugau vaikų namuose ir niekad neturėjau tėviškės, trijų brolių ir rūke prapuolančio šulinio, - tas berniūkštis taip apdovanojo mane!

Dauba

Edvardas parėjo vėlų vakarą, pabučiavo motiną, ir ji tuoj atleido viską: taip ilgai nebuvęs, jis parėjo - jos geras, gražus sūnus.

Paskui iš čiuožyklos grįžo Viktoras, sulenkė dešinę ranką ir liepė broliui paliesti.

- Mano raumenys - kaip geležis, - pasakė jis.

Edvardas pagyrė:

- Tu išaugai. Stiprus.

- Ir tu išaugai, - pasakė Viktoras. - Turbūt ten... Ten!

Motina išstūmė Viktorą virtuvėn. Ji bijojo to žodžio - kalėjimas. Edvardas grįžo, grįžo, jis jau ne „ten“ - jis čia, namie, kur šilta, sienų apmušalai tokie gražūs - su auksiniais mėnuliniais, yra aviečių sunkos, ir senas laikrodis taip ramiai tiksi ant sienos...

- Nereikia Viktoro varyti virtuvėn, mama, - pasakė Edvardas. - Tegul jis klausia, ko nori. Tegul jis žino.

- Ką man su tavim daryti? - paklausė kadru skyriaus viršininkas. - Ką man su tavim daryti?.. Gausi padirbėti kroviku.

- Aš turiu tekintojo specialybę, - tarė Edvardas.

- Iš karto nori šilumon?

- Kroviku dirbdamas, taip pat nešalčiau, - atsakė Edvardas mandagiai. - Aš pasiilgau staklių.

- Pasiilgai, sakai?.. Ilgai ten buvai?

- Kur?
- Ten.
- Trejetą metų.
- Už ką? Socialistinio turto grobstymas ar chuliganizmas?

Edvardas suglemžė nuo stalo savo dokumentus.

- Aš eisiu, - pasakė jis.

Kadruų skyriaus viršininkas nustebeš atsilošė kėdėje:

- Nesididžiuok. Niekur tau nepasiūlys geriau.

- Man ir nereikia geriau.

- Tai ko zylioji? - Viršininkas nepritariamai žiūrėjo į Edvardą. - Koks tu smarkus, parodys tavo darbas! Pasilik, kad jau atėjai.

Motina neiškentė - išsiuntė Viktorą prie fabriko vartų pasitikti brolio.

- Kaip ji tau pasakė? „Pirma alga, sutiks senus draugus ir, ko gero, neatsispirs.“ Ar ne taip? - Edvardas buvo iširdęs ir skaudžiai suspaudė Viktoro petį.

- Ne, aš pats, - prašnabždėjo Viktoras.

Jiedu ėjo gatve, kuri rėmėsi į seną bažnyčią, ir Viktoras parodė varpinę:

- Žiūrėk, kaip tas varpas apneštas sniegu.

Edvardas užmetė akį ir vis dar pykdamas pasakė:

- Gal ir varpais reikėjo paskambinti, kad visi žinotų - aš nešuosiu pirmą algą ir einu su palyda!

- Ne, - Viktoras nusiminęs papurtė galvą. - Aš šiaip einu kartu su tavim.

Jie sustojo prie alinės.

- Eisi vidun ar čia palauksi?

- Vidun, - skubiai pasakė Viktoras.

Viduje buvo gražu - platūs senoviški suolai, sunkūs moliniai ąsočiai, alaus statinės, kažkokie pasakų žibintai ant sienų ir neramūs, linksmi žmonės.

- Išgersi alaus?

- Taip.

Jie išgėrė ir užkando kumpiu. Paskui Edvardas nuėjo prie bufeto cigarečių, truputį užgaišo ir grįžo įraudęs, atsisagstęs pal tą.

- Pasėdėkim, - pasakė jis.

- Gerai, kol liausis snigti, - sutiko Viktoras.

Edvardas pagraibė kišenę ir vėl pakilo: pasirodo, pamiršęs paimti degtukų. Šįkart prie bufeto jis užtruko ilgiau.

- Kur prapuolei? - pyktelėjęs paklausė Viktoras, bet gavo šokolado ir tuoj atsileido.

- Gal padainuokim? - pasiūlė Edvardas.

- Kad niekas nedainuoja.

- Tai papasakok ką nors.
- O ką? Geriau tu.
- Aš.. Nori žinoti, kaip aš gyvenau? Blogai gyvenau! - Edvardas staiga susikūprino ir paniuro. - Kartais mus vedavo krauti vagonų. Pro šalį važiuodavo traukiniai - į Sočį, Adlerį... Žmonės, apsirengę pižamomis, žiūrėdavo į mus taip smalsiai.. be galo smalsiai.

- Gal jie manydavo - jūs darbininkai, ir tiek, - ramindamas pasakė Viktoras.

- Ne, jie taip nemanydavo - kareiviai stovėdavo šalia... Su automatais ir šunimis, - Edvardas nutilo ir žiūrėjo kažkur į šalį.

- Jei nori, padainuokim tylutėliai, - pasiūlė Viktoras.

- Kad niekas nedainuoja.

- Tu netylėk, - pasakė Viktoras baikščiai.

- Aš netyliu. - Edvardas pasilenkė per stalą ir įdėmiai žiūrėjo į brolių: - Ką tu dar nori žinoti?.. Gal papasakoti apie daubą?

- Apie kokią daubą?

- Buvo tokia prie mūsų namų. Aš, mažas, sute mus bijodavau eiti pro ją - joje kažkas šlamėdavę, ir galvodavau - ten laksto kažkokie maži žvėriukai... Paskui daubą užpylė ir toje vietoje pastatė namą.

Šlamesių nebeliko, ir žvėriukai kažkur pabėgo... Ir kartą, vėlai grįžtant, man pasirodė gatvė tokia tuščia. Tada supratau – man trūksta tos daubos.

Viktoras apstulbęs klausėsi.

– Kodėl tu man neparodei jos?

– Tavęs tada nebuvo.

– O kur aš buvau?

– Kur? – Edvardas nusijuokė: – Tu pas Dievą avėles ganei.

– O tie žvėriukai?.. Kažin ar jie spėjo pabėgti? Aš numanau, kaip ten buvo – juos, pasislėpusius žolėse, užpylė žemėmis. Gaila, ar ne?

– Gaila, – sutiko Edvardas ir vėl nusišypsojo. – Eikim namo.

Namie motina išitraukė Viktorą virtuvėn ir sušėrė per pakaušį.

– Saugotojas atsirado! Tau buvo sakyta – tuoj vesk namo!

– Aš daugiau neisiu prie fabriko! – pasipriešino Viktoras.

– Kaip neisi?

– Neisiu! – pakartojo Viktoras. – Edvardo nereikia saugoti – jis geras.

Namie

Skiriu R. Lankauskui

Šuo buvo tikrai baisus – milžiniška galva, raudonom akim, nulėpusiom ausim. Jis visą dieną šniukštinėjo apie namą, atkakliai kažko ieškodamas, – Petras mėtė jį akmenimis, kiemsargis apliejo vandeniui, – bet šuo vis tiek grįžo prie namo ir atsitūpė prieš paradines duris, ant pat tako.

– Ir nereikia jo liesti, – pasakė motina Petrai. – Tai paklydęs šuo, ir jis dabar ieško savo šeimininko.

– O gal jis pasiutęs? – tarė Petras. – Jo akys raudonos.

– Gal ne, – netvirtai atsakė motina.

Ji buvo ką tik grįžusi iš darbo ir dabar persirenginėjo.

– Mama, man reikia pinigų, – prašneko Petras. – Aš paskendęs skolose.

– Jis paskendęs skolose! – nusijuokė motina, ir jos balse pasigirdo kartėlis. – Jis paskendęs skolose! Tu viską gauni, tau nieko netrūksta!

– Klasė rinko pinigus šimtadienio vakarui, ir draugas uždėjo už mane.

– Koks draugas?

- Tu jo nepažįsti, mama, - pasakė Petras itin ramiai ir vis tiek paraudo.

- Žinau - draugas ilgom kasom ir „gražiausiom pasauly akim“.

Petras staiga pakėlė galvą:

- Tu skaitei?!

- O tu nemėtyk savo dienoraščio kur papuola! - Motina nusiavė batus ir laukė šliurių, bet Petras stovėjo ir žiūrėjo į ją svetimom akim.

Motina kantriai laukė. Paskui nusijuokė ir pakartojo:

- Tikrai - nemėtyk savo dienoraščio kur papuola.

Tada Petras trenkė durimis ir nubildėjo laiptais žemyn.

Juokiasi! Juokiasi iš jo - skaito dienoraštį, o paskui tyčiojasi. Pinigų neduoda: iškalbinėja dėl kiekvieno rublio. Nereikia tokių namų, neprapuls jis - išvažiuos kur nors į pasaulio kraštą. O paskui eis tarnauti į armiją: į povandeninį laivą, o gal į raketinį dalinį. Dar jis parašys daug knygų - apie žvaigždes, maralų augintojus, šernų medžioklę ir būtinai apie meilę - ilgakasė mergaitė stovės paupy ant akmens, mosuos balta skarele ir sakys: „Tai ne skara - mano laivo burė!“ O motina gailėsis, visą amžių gailėsis, taip įžeidinėjusi savo vienintelį sūnų...

Gerai, užtenka vaikščioti gatvėmis, jau vakaras, reikia ieškotis nakvynės.

Petras metė saują žvyro į Vinco langą.

- Vincas mokosi! - pasirodė Vinco motina. - Jei jis gaus pataisą, aš ir tau nurausiu ausis!

Bet Vincą vis dėlto išleido - „penkioms minutėms, ne daugiau, tinginio panti tu“.

- Būk ramus, - pasakė Vincas, sužinojęs draugo rūpestį, - aš tave uždarysiu mūsų sandėly. Ten yra sulankstoma lovutė, ir valgyti rasi.

Jiedu prisėlino prie sandėlio, Vincas vinimi atrakino spyną, įstūmė Petrą vidun ir spruko namo.

Sandėly buvo tamsu.

Petras apgraibom išsitiesė lovutę, susirado uogienės stiklainį, kažkokį šakaliuką ir ėmė valgyti.

Motina pasibaisėtų - šakaliukas nešvarus! - jai visur vaidenosi šiltinė, džiova, ir jiedu kasdien kariaudavo namie dėl...

- O ką tu čia veiki? - Vinco motina, staigiai atplėšusi velkę, stovėjo tarpdury ir degte degė pykčiu: - Ak tu, nenaudėli! Padėk mano avietes! Padėk mano avietes!

Petras mėgino prasisprausti laukan, bet jo neišleido - Vinco motina turėjo išsikalbėti: taip sunkiai vasarą rinkusi tas uogas, dilgėlės buvo sulig galva -

ji vos nepaklydusi jose! – o jis, daktarės sūnelis, lepūnelis, baltarankis, dvejetukininkas, skriaudžias ją, vargšę moterį, reikės pranešti motinai, mokyklai ir milicijai.

Petras šiaip taip ištrūko iš to nelemto sandėlio ir nuslinko gatve žemyn.

Ten, pakalnėje, vienas toks namas stovėjo, – jo langai švietė iš tolo, ir Petras prigludo veidu prie tvoros, norėdamas pamatyti savo mergaitę.

Ji sėdėjo ant laiptelių, prietemoje tokia nepažįstama, o jos mažasis brolis žaidė šalia, kvatojosi ir lipo jai ant kelių.

Petras tyliai pašaukė mergaitę vardu, ir mažasis kaip kulka atlėkė prie tvoros.

– Eik sau! – pasakė jis, mėgindamas pro plyšį suduoti Petručiui.

Mergaitė taip pat priėjo ir sustojo, laikydama už rankos broliuką, – jis jau nebepuko, tik glaudėsi prie sesers ir klausiamai žiūrėjo į ją.

– Kas nors atsitiko? – paklausė mergaitė.

Petras numojo ranka:

– Nieko. Atėjau šiaip... tave norėjau pamatyti.

Mergaitė žengė arčiau, ir tada mažasis brolis vėl sušuko piktai:

– Eik sau!

- Eik, - vien akimis nusišypsojo mergaitė.

Petras pakilo į kalną - dabar jis jau galėjo eiti namo.

Šuo tebetupėjo ant tako - jis nieko nekabino, tupėjo sau ir kažko laukė. Petras apėjo jį, užkopė laiptais ir paspaudė skambutį. Motina atidarė duris, ir Petruil dilgtelėjo širdį pamačius, koks išblyškęs, įtemptas jos veidas.

- Aš sėdėjau balkone, - prašneko motina, - o tas šuo vis tupi ir nenuėina.

- Aš mačiau, - pasakė Petras, vartydamas sąsiuvinius.

Motina norėjo dar kažką pasakyti ir vis delsė. Pagaliau prabilo:

- Laukiant tavęs, tokia keista mintis atėjo į galvą - kas būtų, jei mane užpultų tas šuo? Ar tu mane apgintum?

- Tu žinai, kad apginčiau, - skubiai pasakė Petras ir dar paaiškino: - Tas šuo visai nebaisus. Jis sulauks savo šeimininko ir išeis.

Motinos akys keistai sušvito, ir Petruil dar norėjosi tylom žiūrėti į jas, bet žodžiai patys atėjo.

- Kodėl čia stovi? Eik miegoti, - ištarė jis šiurkščiai.

- Gerai, einu, - pasakė motina, - tik dar išnešiu tam šuniui kaulų.

Grūdų miestelis

Andrius ieškojo darbo.

Nelabai smagu buvo varstyti įstaigų duris ir pasakoti prasimanytą istoriją apie nepasisekusią sesiją ir dekanato griežtumą – „du trejetai, ir negausi stipendijos!“ Iš tikrųjų buvo ne taip – tėvas paliko juos, ir viskas namie suiro: motina verkė, seserys irgi verkė, o pats Andrius tik tą vieną kartą, kai buvo parvažiavęs namo per bulviakasį ir nerado tėvo, tik tą vieną kartą vakare pastovėjo prie kluono durų – lijo, ir jis nesuprato, ar verkė, tos nesuprantamos, baisios nelaimės apstulbintas.

Tada, prie to kluono durų, Andrius nusprendė parvežti seserims dovanų batelius – juk dabar jis liko vyriausias šeimoje!

Andrius kelias dienas ieškojo darbo, ir pagaliau grūdų produktų gamyklų valdyboje, kadru skyriuje, jam buvo išrašytas siuntimas – „darbas grūdų miestelyje“.

Andrius nė nežinojo, kad Vilniuje yra „grūdų miestelis“, ir jis galvojo apie tai, laukdamas mašinos.

Atvažiavo savivartis. Andrius įsiprašė kabinon ir paklausė šoferio, ar tikrai yra tokia Vilkpėdės gatvė. Šoferis nustebęs pasižiūrėjo ir nieko neatsakė.

O viskas buvo: ir Vilkpėdės gatvė, ir tas grūdų miestelis – kiemas, kontora, grūdai, mechanizuotas pakrovimas, sudulkėję žmonės ir daug balandžių.

– Ką čia reikės dirbti? – paklausė Andrius.

Šoferis vėl nieko nepasakė: pūsdamas šapelius, iš delno delnan pilstė grūdus. Paskui susižėrė juos į burną ir nuėjo sau.

Andrius sulaukė brigadininko, rudo, riestanosio vaikino, ir paklausė dėl darbo rūbų. Šis visai nuoširdžiai nusijuokė:

– Po pirmos algos gal ir duosim.

– Kaip?

– Reikia užsidirbti juos.

Andrius tą dieną nedirbo. Jis stebėjo, kaip krovė grūdus, apdulkėjo visas, paskui išklausė instruktažą apie saugumo taisykles ir labai susimąstęs išėjo pro vartus.

Jam visai nepatiko tas grūdų miestelis. Baisiai dulka prie konvejerio. Tiktai gerai, kad galima visą laiką dirbti popietinėje pamainoje ir nepraleisti pasikaitų.

Andrius atsiduso – ką gi, jis pakentės: sezoninis darbas, tik du mėnesiai, ir seserys, atėjusios pasitikti jo į autobusų stotį, nusijuoks laimingos, kai jis parodys dovanas...

Andrius užėjo į mažąją kavinukę ir paprašė kavos. Laukdamas jis įsiklausė – jauki, švari tyła – ir prisiminė, kaip pirmame kurse čia kūrė eilėraščius, tokius keistus, kvėpiančius šienų: „Vilnius – didelis mano kaimas...“

Tada jis vaikiškai ilgėjosi savo namų. Dabar – jau diplomantas, svajojo toliau studijuoti literatūrą Maskvoje ir rašė scenarijų. Andrius nusišypsojo sau – jis žinojo, kad niekas negaus net pavartyti to scenarijaus – jį pats suplėšys, kad parašytų geresnį...

Andrius ieškojo kapeikų, o šalia stovėjo mergaitė su balta prijuostėle ir laukė.

– Atleiskite, – sumurmėjo Andrius, nerasdamas nė grašio.

Jis išraudo ir ėmė koneveikti save už išsiblaškymą, o ta daili mergaitė nuramino jį:

– Atnešite rytoj: aš žinau – jūs dažnai čia geriate kavą.

Andrius nustebeęs pažvelgė į mergaitę ir staiga prisiminė žiemą matęs ją gatvėje, vienplaukę, plona suknele – kažkas išėjo, neužsimokėjęs už kokteilius, ir ji stovėjo, dairydamosi į šalis, virpėdama iš šalčio...

– Atleiskite, – susigėdęs vėl pakartojo Andrius. – Aš nieko neturiu, tik du kviečio grūdus... – Ir jis

parodė kišenėje sugraibyčius du grūdėlius iš to grūdų miestelio.

Mergaitė pasilenkė prie jo delno ir krestelėjo savo garbanas.

- Čia rugiai, - pasakė ji, ir jos akyse šmėstelėjo keistas geras blizgesys.

- Tikriau - kviečiai, - visai sumišo Andrius.

Paskui jis ėjo į bendrabutį - ėjo ilgai, aplinkiniu keliu, keliskart kirsdamas tas pačias gatves. Kai pagaliau pasiekė savo bendrabutį, jau temo. Andrius pavargęs atsisėdo prie stalo ir niekas negalėjo susikalbėti su juo. Kažką murmedamas, jis apžiūrinėjo tuos du grūdėlius, ir jo draugai susirūpino: gal Andriui galvoj pasimaišė?!

Vakare į kambarį įsiveržė Tomas. Jis papurtė sustingusį Andrių ir pakišo jam kažkokį popiergalį:

- Paskambink šiuo numeriu. Tau pasisekė - vietelė statybos banke. Šešiasdešimt rublių, ir dar viršininkai arbata vaišins - jie visi ten su termosais į darbą vaikšto.

Tomas džiūgavo ir vis kumšėjo Andrių.

- Tariau kelis žodelius tėvui, ir jis iškart sukrito. O paskui, sakė, tave į taupomąją kasą įtaisys!

Andrius išpūtė akis:

- Į taupomąją kasą!.. Aš nenoriu, bročiau, į taupomąją kasą!

- Vaje, koks ponas esi - „noriu, nenoriu...“, - Tomas užsigavo.

- Eikš, - Andrius pakišo jam grūdėlius. - Tu žinai, kas čia?

- Kviečiai, o kas?

- O tu žinai, kad Vilkpėdėj yra Grūdų Miestas! Aš ten dirbsiu - grūdus krausiu.

Andrius išdidus apžvelgė draugus, o Tomas tuojuo ėmė fantazuoti.

- Sakai, Vilkpėdės gatvėj? Tai Vilniaus pakraštys, miškai čia pat... Žiemą atbėga vilkų, faktas. Ryte sniege žmonės mato jų pėdas, ir iš to kilo gatvės pavadinimas... Darbas tavo bus susijęs su baisiais pavojais... Tau reikės įsitaisyti šautuvą. Nori, aš tarsiū kelis žodelius tėvui?

- Būtinai!

Visi ėmė juoktis, o Tomas juokėsi garsiausiai.

Paskui jis dar kiek pasišvaistė po kambarį ir išėjo.

Tada Andrius atsisėdo ir parašė didelį gerą laišką į savo namus kaime. Pabaigoje jis neiškentė - ne veltui buvo lituanistas! - ir parašė, kad viskas gerai, tik nežinaš, kur gauti šautuvą, nes ten, kur jis dirbs, yra daug vilkų.

Paskui Andrius išėjo išsiųsti laiško ir vėl mėgavosi tuo sąmyšiu, kuris kils namie. Ir jo veidas buvo kaip berniūkščio.

Miestas jau miegojo, ir jo bendrabutis buvo nutilęs.

Andrius švilpaudamas ėjo gatve toks ramus, kad net nesuvokė grįžęs į savo seną gerą kaimą, – kažkaip suglumo jis tarp troleibusų, kokteilių šiaudelių ir tų didelių svajonių pasirodyti pasauliui.

Improvizacija

Dagnė įėjo į klasę.

Praktikos vadovė, sėdinti paskutiniame suole, tuoj palinko prie savo bloknoto, ir Dagnė suvokė, kad per tas kelias akimirkas turbūt jau spėjusi pasielgti ne taip, kaip reikia („dienyną ant stalo reikia padėti tyliai“, „mokytoja klasėje neturi dėvėti ryškių papuošalų...“).

Dagnė iš įpratimo sukiojo ant piršto žiedą su didžiuliu akmeniu ir keistai rami žiūrėjo į vaikus.

– Atidarykite langą, – paprašė ji angliškai.

– Langai užklijuoti, – jai atsakė kažkas.

– Gaila, – pasakė Dagnė ir paaiškino: – Mes kalbėsime apie jūrą, ir aš bijau, kad mums bus tvanku uždaroje klasėje.

- Tai eikime į lauką! - pasiūlė kažkas.

„Nedorėlis“, - pamanė Dagnė ir negalėjo jam nenusišypsoti.

Praktikos vadovė vėl kažką užsirašė į savo bloknotą, - buvo pats laikas pradėti pamoką.

Dagnė atsivertė „Senį ir jūrą“.

- Visi perskaitėt?

- Visi! - pranešė Nedorėlis. - Visi žinome tą senio istoriją: „Gyveno kartą trys seserys: žuvis ir dvi mano rankos.“

- O kas autorius - žinote?

- Taip, - atsakė Nedorėlis, atlaidžiai šypsodamasis.

- Gerai, - tarė Dagnė ir žvilgtelėjo į laikrodį: - Tada mes negaišime laiko. Perskaitysiu keletą ištraukų, ir pamėginsime angliškai pasikalbėti.

Dagnė pradėjo. Planas kažkur prapuolė, ir ji netikėtai ėmė skaityti apie paukštį:

- „Pasilik mano namuose, jei tau patinka, paukšti.“

Ne tai. Senis turi kalbėtis su žuvimi, su žuvimi!

Dagnė skaitė, staiga vėl nurimusi.

Ir planas atsirado, gulėjęs visai po ranka. Dagnė peržvelgė jį: „Senio pralaimėjimas - tai ir jo pergalė.“ Vaikai turėjo taip suprasti Senį.

Ji ištarė pirmąjį klausimą, paprastą ir aiškų:

- Ką sakė Senis žuviai?

Atsistojo mergaitė padaužiškom akim:

- *Don't jump, fish, don't jump.*

Dagnė suglumo: tikrai, Senis prašė: „Nešokinėk, žuvie, nešokinėk“, bet argi tik tai įstrigo?

Ji mėgino padėti:

- „Žuvie, aš labai tave myliu ir gerbiu. Bet užmušiu tave, dar nepasibaigus šiai dienai.“

Klasė klausėsi ir tylėjo.

- Na, kalbėkite, - paprašė Dagnė. - Papasakokite apie Senį jūroje.

Ji atsisuko į Nedorėlį, ir tas tingiai pakilo:

- Senis sakė sau: „Būk ramus ir tvirtas.“

Ir vėl visi tylėjo.

Dagnė išsigando, - jie nesuprato! Jų neįmanoma išjudinti, tų baisių dešimtokų.

Skubėdama ji vėl atsivertė knygą:

- „Bet kas gi mane nugalėjo? Niekas. Aš tiktai per toli buvau nuplaukęs į jūrą.“

Klasė atkakliai tylėjo. Atrodė, ji laukia kažko, bet Dagnė nebedrįso nieko klausti. Gėdydamasi ir net neapkęsdama savęs, ji nusisuko į lentą ir užrašė naujus žodžius.

Paskui ji ėmė pildyti dienyną.

- Aš noriu pasakyti pagrindinę kūrinio mintį, - staiga atsistojo atviro, gero veido berniukas.

- Sakyk, - pavargusi Dagnė žiūrėjo į langą.

- Senis galvojo: „Gerai, kad mes nemėginame žudyti nei saulės, nei mėnulio, nei žvaigždžių...“

Ir Nedorėlis pašoko iš vietos:

- „Įsivaizduok, kad žmogus kasdien mėgina užmušti mėnulį! O mėnulis bėga nuo jo. Bet įsivaizduok, kas būtų, jei žmogui kasdien tektų persekioti saulę? Ką gi, mums dar pasisekė.“

Berniukas aiškiai puikavosi savo atmintimi ir ne tuoj atsisėdo - norėjo ginčytis, ginti tai, ką suprato ir priėmė iš Senio, bet Dagnė nė žodžio nepasakė prieš: visa nušvitusi, skubėdama valė lentą. Truputį nusivylęs, jis atsisėdo: „Kokia keista mokytoja. Būta čia ko taip džiaugtis!.. O tam seniui laikas į pensiją, nes kitąsyk, ko gero, ir nebegriš iš jūros...“

- Nutrynė lentą, o aš nespėjau nusirašyti visų žodžių! - nudžiugęs pranešė kažkoks atsilikėlis.

- Nespėjai? - Dagnė net susijuokė. - Nesvarbu.

Praktikos vadovė barė Dagnę, o ji išsiblaškiusi sukiojo ant piršto žiedą.

- Aš stebiuosi! - kartojo praktikos vadovė. - Angliškai tokią mokytoją galima pavadinti *offhand*.

Dagnė klausiamai pažiūrėjo į ją ir, kaip iš žodyno skaitydama, pasakė:

- *Offhand* - improvizuotas, be ceremonijų, nesivaržas, ekspromtu.

Vadovė linkčiojo ir, neslėpdama paniekos, žiūrėjo į didžiulį Dagnės žiedo akmenį.

- Tikiuos jums aišku ir tai... - pradėjo ji.

- Taip, - sutiko Dagnė, - žiedas... Bet tas akmuo kartais - kaip samanų miške...

Praktikos vadovė valandėlę piktai žiūrėjo į ją, paskui numojo ranka ir atsivertė bloknotą.

- Pamoka pravesta nepatenkinamai. Klasė... - Ji kalbėjo ilgai ir karštai. Paskui susigriebusi paklausė: - Ar jūs klausotės?

Dagnė šypsojosi sau viena - nerimas, o paskui džiaugsmas - tai svarbiausia. Ji apžiūrėjo savo žiedą - dabar akmuo buvo panašus į žuvies akį.

Žmona

Tiek vestuvių kurse! - keturios diplomantų poros. Paskui buvo diplomų gynimas, išleistuvių vakaras, ir visi išvažinėjo kas sau.

Ne, Aura pasiliko bendrabutyje laukti, kol Tomas baigs tvarkyti savo dokumentus, kad įsidarbintų čia, Vilniuje. Jam pasisekė – jo pažįstamas, kuris dirba kažkokį atsakingą darbą, susijusį su užsienio svečiais, pasisiūlė jį įtaisyti ten pat.

– Aš džiaugiuosi, – pasakė Aura Tomui.

Ji nesidžiaugė. Ji slapta verkė ir keikė tą geradariį pažįstamą. Juk Tomas turėjo išvažiuoti su ja – jų paskyrimai buvo į tą patį rajoną. Aura tikėjosi, ir visi kurse kalbėjo – jie bus penktoji, gražiausia pora. Bet Tomas netarė paskutinio žodžio, tik paprašė, kad ji neskubėtų dar namo, – turėjo atvykti Senegalo baletas, ir jis norėjo, atsisveikindamas su Aura, nueiti į filharmoniją.

Aura visą savaitę sėdėjo tuščiam bendrabutyje ir laukė. Baletas – nesvarbu. Jai patiko klausytis žingsnių koridoriuje – svetimi, o gal jo? – ir jai buvo netgi gera laukti.

Pirmą kartą jiedu susitiko fakulteto saviveiklos apžiūros metu, užkulisyje. Aura turėjo atlikti gimnastikos pratimus ir laukė savo eilės. Tomas, aukštas, plačiapetis, nesiskutęs, stovėjo, abiem rankom apkabinęs gitarą, ir tylutėliai keikėsi.

– Turiu bjaurų įprotį, – pasakė jis, atsisukęs į Aurą. – Skaitydamas nusikramtau nagus. Vakar

pasitaikė įdomi knyga, ir šiandien aš negaliu groti gitara.

- Kitąkart skaitydamas apsirišk pirštus, - patarė Aura.

- Gerai sakai, - apsidžiaugė Tomas.

Tą vakarą jie kartu parėjo į bendrabutį. O kitą dieną Tomas atnešė Aurai pirštines.

- Aš žiūriu - tu eini į paskaitas, ir tavo rankos sugrubusios...

Aura nieko jam tada nepasakė, tik pasižiūrėjo savo šviesiom akim - ir tiesiamą širdį pamatė.

...Meilė tai vadinasi - buvo, viskas buvo, ir pirmoji naktis paupy. Aura verkė, žiūrėdama į juodą vabalą, ropojantį jos ranka.

- Kodėl verki? - paklausė Tomas.

- Aš vabalo išsigandau, - atsakė Aura.

- Kvailute mano! - jis suspaudė dviem pirštais juodą vabalą ir įmetė jį į upę. O paskui pabučiavo jos, moters, rankas, pakėlė ir nešė tuščia vidurnakčio gatve; ir juokėsi jis, laimingas kaip vaikas...

Tikrai, jie turėjo būti penktoji pora, ir paskyrimus turėjo į tą pačią mokyklą, tik čia pasipainiojo tas pažįstamas.

- Aš pasiliksiu čia, įsikursiu, - aiškino Tomas. - Aš parsivešiu tave kitais metais.

- Taip, - turėjo atsakyti Aura, - bet aš norėjau pati viską išsirinkti - ir šluotą mūsų grindims, ir lygin-tuvą mūsų drabužiams.

- Tu viską rasi atvažiavusi, - juokėsi Tomas.

...Pagaliau Tomas pasirodė su bilietais į tą Sene-galo baletą.

Scenoje šoko negrai.

- Dieve mano, tos negrės šokėjos juk pusnuo-gės, - pasibaisėjo Aura.

O paskui ir nebematė nieko - galvojo sau viena, kad ji vis tiek neišvažiuos, stoty, likus penkioms minutėms iki traukinio išėjimo, suplėšys bilietą ir pasakys, kad viena ji numirs iš ilgesio. Tomas supyks už tuos „svaičiojimus“, gal net apsuks pirštus jos plaukų sruoga ir skaudžiai patampys, o paskui tars:

- Varge mano, mes neturime pinigų, neturime pastogės. Mes net lovos neturime. Tu vis verksi ir dejuosi, o aš juk negalėsiu tau kasdien pirkti gėlių!

Aura visai nežiūrėjo į sceną, ir Tomas turėjo paimti jos ranką:

- Ar įdomu?

- Labai, - atsiduso Aura.

Tą patį vakarą Tomas palydėjo ją į stotį.

- Pamiršau papasakoti, kaip aš apsijuokiau šian-dien.

- Kaip? - nuolankiai paklausė Aura.

- Reikėjo užpildyti tokią anketą, ir manęs paklausė akių spalvos. O aš nežinojau, supranti?

- Nežinotai? Ir aš nežinau.

- Užrašė - pilkos... Ar jos pilkos?

Aura sustojo, pažiūrėjo ir staiga pravirko.

- Aura! - išsigando Tomas.

Jie atsisėdo ant suoliuko, ir Tomas ėmė kalbėti.

Jis myli, ir Aura turi tikėti. Tie metai greit pra-eis, - jau bus surastas kambarys, ir viską Aura turės - japonišką skarą su drakonais ir nailoninius kailinius... O dabar jai reikia važiuoti pagal pasky-rimą - būtų skandalas, jeigu ji nevažiuotų, - kitos išeities juk nėra!

- Yra išeitis, - tarė Aura staiga: - Tu važiuoji su manim. Viena aš mirsiu iš ilgesio.

- Nesvaičiok! - niršdamas pasakė Tomas ir jau ruošėsi, apsukęs pirštą jos plaukais, timpltelėti, bet Aura atsistojo.

Juk jai visai nieko nereikia! Ji galėtų gyventi laiptų aikštelėje ir vilkėti iš dilgėlių išaustus marš-kinius, kad tik kartu - su juo, su juo. Ar jis supranta, Tomas?

- Aš suprantu, aš...

Bet Aura jau ėjo.

Tylėta ilgai, tai – todėl, kad yra tokia mergiška nuoskauda, kurios niekad neištarsi žodžiu.

Vysis? Ne, Tomas nesivys. Jis sau nukrims nagus – net tuos, reikalingus gitaristui, jis gal mirtinai nusi-gers ir išdaužys viską aplink, – bet nesivys jis.

- Aura! – Tomas pasivijo ir iš visų jėgų suspaudė jos pečius. – Aura, tu dar kartą pasakyk, kad mes negalime išsiskirti!

Aura pakėlė akis, ir Tomas pamatė dar neregėtą šypseną:

- Tai tu negali likti vienas!

Tomas apstulbęs tylėjo, o paskui, šėldamas iš pykčio, nugalėtas, paklausė:

- Bet ar tu palauksi manęs? Aš turiu atsiimti dokumentus ir atsiprašyti to draugo.

- Gerai, – pasakė Aura, – tik įlipk į vagoną, išnešk mano lagaminą.

Tomas iškėlė sunkų lagaminą, ir, staiga, netekusi jėgų, Aura prisėdo ant jo.

Naktis jau buvo. Tomas pavaikščiojo aplink, piktai žvilgčiodamas į jos ramų veidą, paskui garsiai savęs paklausė, ar tai ir yra jo žmona – šita, taip baisiai

išsidažiusi, nesugyvenamo būdo, pikta, pavydi? Ir pats sau atsakė – taip, ji, bet tai buvusi klaida, kad išsirinko tokią, – dabar jis nė kreiva akim į ją nepažiūrėtų!

Aura net nepajudėjo. Ir Tomas netikėtai švelniai pasilenkė prie jos – ką čia tuščiai kalbėti! – vis tiek jų širdys – jau viena širdis ir dar... palaukite, kaip jis tada sakė Aurai, tą naktį paupy, kai juodas vabalas ropojo jos ranka, – jis sakė tada:

– Aš žinau, tu visą laiką gyvenai tokioj aukštoj tuopoj – kaip paukštis gyvenai ir dainavai rytais kaip paukštis... O kartą užmigai, vėjas įsiūbavo šaką, ir nukritai žemėn. Čia aš tave ir suradau – kaip vėjo dovaną.

Dabar Tomas iš arti žiūrėjo į ją ir laukė šypsenos, paskui pats mėgino nusijuokti ir užsikirto – tylą atvėsino jį, ir Tomas turėjo suvokti: prieš jį – prieš jį moteris, mažesnė tik už meilę.

Lyjant

Pietų metu užslinko debesis per visą dangų, ir brigadininkas parsivedė į savo trobą tuos vyrus, kuriems namo eiti buvo toli.

- Šiandien nieko neviriau, skalbiau visą pusdienį. O dabar tas lietus... - kalbėjo šeimininkė, grįžusi iš lauko su glėbiu skalbinių.

Ji pakūrė ugnį, o vyras čia pat, virtuvėje, dengė stalą ir, truputį drovėdamasis, pamojo vyrams slinktis arčiau.

- Ar beišsigiedrins? - paklausė senis Rimulis, siekdamas sūrio.

- Kažin, - atsakė Milašius.

- O tu kaip galvoji? - Rimulis atsisuko į Lukštą.

- Ogi nieko negalvoju! - metė Lukštas, patraukdamas sūrį prie savęs.

- Valgykit, - ragino šeimininkė ir, kaltai pažiūrėjusi į vyrą, vėl teisinosi: - Skalbiau juk, neturėjau laiko ką nors geriau pataisyti.

- Dieve duok ir man tokią šeimininkę! - pasakė Rimulis, sukdamas ūsą: - Kaip rožė graži, kaip bitė darbšti.

- Oi seni! - nusijuokė Milašius. - Kad tu prie darbo būtum toks spėrus, kaip prie moterų!..

- Ar aš ne vyras? - pamerkę šeimininkei Rimulis. - Darbas nepabėgs, o uogą kiekvienas skuba nuskinti.

Šeimininkė šypsodamasi žiūrėjo į senį, paskui nukraustė stalą ir priėjo prie lentynos.

- Žiedas! - Staiga pasakė ji ir išsigandusi atsisuko į vyrą: - Skalbdama nusimoviau žiedą ir padėjau čia.

- Ar tikrai nebėr?

- Aš gi ne akla, - pyktelejo moteris. - Žiedas gulėjo štai čia.

Brigadininkas apžvelgė vyrus, ir staiga senis Rimulis sukruto eiti.

- Kur tu?

- Savo reikalui.

- Palauksi.

- Kol galėsiu, lauksiu, - nesispyrė Rimulis. - Tai ką gero mums pasakysi, Pranai?

- Žiedas pats neišėjo - štai ką pasakysiu! - niūriai tarė brigadininkas. - Pajuokavot, vyrai, ir gana. Padėkit, kuris paėmėt, ir daugiau apie tai nekalbėsime.

- O jeigu... - pradėjo Lukštas.

- Iškratysim vienas kitą, - kietai pasakė brigadininkas.

- Mane tu kratyk, bet pirmiau nuvažiuok į rajoną ir iš prokuroro atsivežk sankciją! - šokosi Milašius.

- O jeigu... - vis tęsė Lukštas, - o jeigu žiedo niekas nepadėmė?

Mes vienas kitą išskratysim, gerai, o paskui žiedas atsiras kur nors po suolu ar po spintele... Tai kaip tada bus?

- Taigi, kaip tada bus? - pritarė Rimulis.

Brigadininkas pasižiūrėjo po suolu, po spintele, paskui atsitiesė, ir jo veide pasirodė bukas užsispyrimas.

- Žiedas pats neišėjo, - pakartojo jis.

- Aš galiu, aš galiu... - staiga pasakė Rimulis, versdamas savo kišenes. Jo balsas drebėjo.

- Ne! - sušuko šeiminkė. - Nereikia! - ji atsiskuko į vyrą su ašarom akyse. - Tuščia jo, to žiedo! Nereikia kratos, ir nieko nereikia...

Visi nutilo. Tyla buvo sunkesnė net už tas geros moters ašaras, ir Lukštas pasakė:

- Tikrai, kratos nereikia.

- Tai kaip? - paklausė brigadininkas.

- O taip - imkim ir visi surašykim, ką veikėm, kol mus pakvietė valgyti. Trumpai ir aiškiai surašykim. Melas iškart pasirodys.

- Surašykim! - Visų veidai prašviesėjo.

- Tau gerai, Lukštai. Tu eini neakivaizdinius mokslus Vilniuje, už visus gudresnis esi, - pagarbiai pasakė Rimulis.

Lauke vis lijo lijo.

Vyrai rašė, užgulę stalą, ir jų didelėse žemdirbių rankose, atrodė, linksta pieštukai.

Baigę pastūmė popierius moteriai.

- Pradėk nuo manęs, gražuole, - paprašė Rimulis.

- Skaityk iš eilės, - niūriai metė Milašius.

- Gerai, iš eilės... Lukštas. „Aš įėjau ir atsisėdau ant suolo prie durų. Mano ranka sužeista šakėmis, ir paprašiau šeimininkės švaraus binto. Ji pasakė: „Pasiieškok ant lentynos.“ Atėjau prie Rimulio, kad man užrištų. Senis pasakė: „Kvaila tavo galva, reikia kokio tepalo.“ Kai aprišom ranką, mus tuoj pakvietė prie stalo“.

- Dabar skaityk mano, - skubino Rimulis.

- Palauksi!

- Lauksiu, kol galėsiu. Bet jau neilgai.

- Milašius. „Aš žiedo neėmiau, nes prie lentynos nebuvo priėjęs. Sėdėjau šalia Rimulio, ant palangės radau seną laikraštį ir skaičiau apie tą atominę bombą, kur amerikantai pametė Ispanijoje. Paskui Pranas norėjo pritraukti suolą, aš atsistoju, ir Rimulis atsistojo, ir Lukštas atsistojo, nes jis priėjęs buvo su savo purviniais vytais. Aš jam pasakiau: „Eik šalin su savo žaizdom, nes man širdis nuo kraujo pyksta.“ O jis liepė paduoti žirkles, nes Rimulis suekonomino

binto. Aš padaviau žirkles. Taigi išeina, kad buvau prie lentynos, bet žiedo neėmiau.“

- Dabar mano eilė! - nekantravo Rimulis.

- „Priemenėj nusimečiau šlapią švarką, ir Lukštas ėmė juoktis iš manęs, kad su bobišku megztiniu. O man gaila gerai rengtis prie darbo, tai ir nešioju tas drapanas, kur mirdama paliko mano senė. Sėdėjau šalia Milašiaus, ir tas rūkė mano paskutinį papirosą. Aprišau Lukštui ranką, dar ieškojau kokio tepalo, tai išknisau visą lentyną. Tada apžiūrėjau, kokios prabos žiedas, ir tuoj pašaukė pietų. Dideliai dėkui šeimininkei už sūrius.“

Moteris baigė skaityti.

- Žirkles! - tada pasakė brigadininkas. - Lukštas paprašė žirklių - Milašius padavė. O kas jas padėjo atgal? Gal tu, Rimuli?

- Ne.

Kambaryje vėl stojo ta negera tylą.

- Aš padėjau žirkles, - staiga pasakė Lukštas. - Aš ir žiedą paėmiau. - Jis šypsojosi. - Paėmiau ir ėmečiau štai į šitą kišenę. - Prie spintelės kabojo šeimininkės prijuostė.

Nenuleisdama nuo Lukšto akių, šeimininkė įkišo prijuostės kišenėn ranką ir išėmė žiedą.

Visi išsigando.

- Tas lietus... - pasakė Lukštas vis šypsodamasis. - Aš pamaniau, tas lietus ilgai neperstos, ir mums prailgs laukti... Aš gerai sumaniau, ar ne? Juk mums neprailgo!.. Tas lietus... - Lukštas dairėsi į šalis, bet niekas į jį nežiūrėjo.

- Aš pajuokavau! - jau suriko Lukštas. - Juk lijo - taip lijo!

Niekas į jį nežiūrėjo, ir tada Lukštas suprato, kad jis visiškai vienas troboje, pilnoje žmonių, - vienas ir nereikalingas.

APSAKYMAI APIE ŽEMAITĘ

Skiriu J. Baltušiu

Gavėnia

Gavėnios buvo tik pradžia, o sūdytos ruduokės jau baigėsi, ir raugintų agurkų bačka paliko visai skysta. Žymantas pradėjo murmėti ant pačios, kad bliūde tas pats ir tas pats – kanapės spragintos, burokai virti – jis norįs grucės su širvaisiais žirniais, grucės, paskanintos silke.

– Grucei grūsti reikia dviejų vyrų jėgos, – teisinosi Žemaitė.

– O ką Antanis dirbs? Tegu stoja prie pietos.

– Ką tu šneki? Vaikas prie pietos?.. Gana Kazą jodęs!

Žymantas nutilo. Gulėdamas ligos patale, jis vis prisimindavo ir prisimindavo Kazą, pirmagimį sūnų, nemylėtą, muštą, išvarytą Amerikon ir prapuolusį ten; tikriausiai žuvo anglių kasyklose... Dabar jis būtų reikalingas, sūnus, – būtų apgynęs ūkį nuo Žymantų brolių. Ir grucę dabar sugrūstų, nes ta

velnio boba tik glupstvomis žino užsiiminėti – sėdi ir sėdi kamaroj, rašo ir rašo tuos savo popierius – jai by tik žibalą deginti...

– Kad taip nori grucės, nueisiu prie Višinskių, parnešiu kelias saujas, – prašneko Žemaitė, siausdamasi skarą.

– Eini pletkų rankioti, – pagiežingai ištarė Žymantas.

* * *

Kieme Žemaitė susitiko Domę, jaunesnįjį Višinskių sūnų.

– Taisaus į mišką važiuoti, – pasakė jis.

– Kelias blogas, palauktum, kol saulė uždės kietesnę sniego plutą.

– Tėvas skubina, – pasakė Domė.

– Girdėjau, ženytis ketini?

– Tėvas varo.

– Ar turi ką nusižiūrėjęs?

– Man vis tiek. Kad tik liežuvio nemakaluotų, ir bus gerai.

Žemaitė nusijuokė.

– Tetai yra gromata, – prisiminė Domė.

– Ar nuo Povilo?

- Taigi, - Domė prasišiepė ir staiga liko panašus į Povilą.

Tėvas Višinskis, susiraukęs, piktas, suko pantį ir tik dėbtelėjo į Žemaitę, kai toji, nė Dievo nepagarbinus, grobė nuo stalo voka.

- Čia tikra apmanstva, tas laiškas! - pasakė Višinskis. - Pačiai - du lakštai, o man - vienas. Kaip čia dabar išeina?

- Tai... čia apie mano kūrinį Povilas rašo.

- Kūrinį! - pamėgdžiojo Višinskis. - Glupstvas dirbat! Brač, dar bėdos abu prisišauksit su ta rašliava.

- Man daktarėlis sakė: „Neturi niekas valios užginti rašyti, by tik ne ant karaliaus...“

- Pati rašai rašai, o ką gauni už tą vargą?

- Ką gaunu? - Žemaitės balsas suvirpėjo. - Poviukas parašė man: „Ar matei Joną su Katre? Abu iškišo savo nosis tuoj po Naujų metų, pirmam varpui suskambėjus“, - ir taip saldu paliko ant širdies, visas bėdas užmiršau, taip saldu, kaip kokio likerio atsigėrus...

Višinskis abejodamas pakraipė galvą:

- Bene gavai kada likerių ragauti?

Žemaitė nieko neatsakė, pasigraibė vatinio kišenį ir parodė Višinskiui kažkokį popieriuką.

- Kas gi čia?

- Paviestka ant pinigų. Lietuvos Mylėtojas iš Petrapilės siunčia penkiolika rublių.

Višinskis pažvelgė kreiva akim ir toliau suko pantį.

- Kaimyn, tu negerai darai, - pasakė Žemaitė. - Kodėl nieko neduodi Povilui? Nuplyšęs, basas...

- Žinojo, kad taip bus, ko važiavo į tą Petrapilę... Nenorėjo eiti į kunigus, tegu žinosi dabar.

- Povilas geras vaikas. Nei jam pliuškės galvoj, nei mergos... Jis ten, universitete, konkurse dalyvauja, apie savo tautą rašo, apie žemaičius... Ir man uždavė visokių klausimų...

- Ko gi jis nežino, kad pačios turi klausti?

- Kodėl godojamas slenkstis... Kur žmogus laiko strielbą, jei turi...

- Klėty laiko. Kurgi kitur!

- Dar apie gėles klausia. Apie lelijas aš jam taip nurašiau: „Lelijos rodo nekaltybę. Kitą sykį, kai degino čerauninkes raganas, jie kartais sudegino katrą nekaltai, tai toje vietoje nesėjamos pavasarių lelijos išdygo ir žydėjo.“

- Taip ir buvę, - pritarė Višinskienė, plėšiusi plunksnas.

Višinskis gi pralinksmėjo ir pasakė:

- Povilas bus pirmas tame konkurse. Anas turi galvą.

- Ale sveikatos nebturi, - priminė Žemaitė. - Ir vėl iš paskutiniųjų turės taisytiš Jalton.

- Išgytų ir kaime. Bene toje Jaltoje oras kitoks!

- Kitoks! - gynė Žemaitė. - O kad parvažiuotų tėviškėn, ir vėl varytum į daržinę gulti?

- Tuokart siuvėjas buvo prie mūsų. Troboj neišsitekom, - jau teisinosi Višinskis.

- Negerai darai, kaimyn, - neatleido Žemaitė. - Turi padėti Povilui. Tamsu Lietuvoj, reikia mums šviesių galvelių.

- Milo turim, - atsiliepė Višinskienė. - Pasiūsim Povilui naują balakoną.

Žemaitė taisėsi eiti.

- Jau ir leki? - paskersakiavo Višinskis. - Tai gal dar sykį paskaitytum laišką? - Jis nusivalė nuo kelių spalius, atsisėdo prie stalo ir pasiruošė klausytis, - apie jo akis susimetė meilios raukšlės.

Žemaitė skaitė laišką ir pati kalbėjosi su Povilu: „...mane kiti žino, skaito, supranta mano jausmus, o dar ir pagiria; juokai mane ima, o ašaros sukas akyse, kuomi aš tau užsimokėsiu?.. Dabar, kai vabzlės pavasariį pradeda krutėti, taip mano jausmai, gulėję užmirę kelias dešimtis metų, gaivinas ir kruta

su džiaugsmu didžiausiu. Vis tai per tave, mano mylimas vaikeli! Tu turi būtinai būti laimingas visą savo amžių, ir žinau, ir juntų, kad tu būsi laimingas.“

Višinskis nusišnypštė, ir motina šluostėsi akis, kai Žemaitė baigė skaityti.

- Geras vaikas, - ištarė Višinskis. - Negailiu kašto, kur padėjau ant jo.

Jis prisikimšo pypkę, ir troboje ilgai buvo tylu.

Paskui jie sušneko apie Antanieneį, mirusią nuo gimdymo, ir jos vyrą, tuoj parsivedusį kitą pačią su gera pasoga; apie Domę kalbėjo, kad jis moka meiliai apsieiti su arkliais, ir apie nabagą Žymantą, kuriam sprande įsimetė skaudulys.

- Brač, ir apie lempą noriu pasakyti, - tarė Višinskis, vėl sėsdamas ant mažojo suoliuko ir indamasis pančio.

- Ar apie tą, kur man paliko Povilas? - perklausė Žemaitė.

- Taigi, apie tą. Norėč lempą atsiimti.

- Atsiimti?

- Kas Povilo - tas mūsų. Atiduok man ją.

- Aš gi rašau prie tos lemos...

- Man kas rūpi!

- Neduosiu!

- Brač, kas čia dabar? - nusistebėjo Višinskis.

- Neduosiu, ir gana!

Žemaitė trenkė durimis. Atsidūrusi ore, nurijo keistą gumulą - lyg graudulį, lyg pyktį, pakėlė galvą ir ilgai žvalgėsi po margąjį pasaulį...

Ir Bite

Žiūri Žymantas, kad čia vėl kažkas negerai: Žemaitė čiustijasi, švarinasi ir taip maloniai apsieina su juo, taigi viskas aišku - jau vėl pakėlė sparnus!

O ruošėsi Žemaitė į Joniškėlių susitikti su Gabriele Petkevičaitė-Bite. Dorpato ir Petrapilio universiteto studentai lietuviai seniai organizavo tų dviejų moterų - rašytojų - susitikimą; susidėję atsiuntė pinigų, o Avižonis turėjo lydėti Žemaitę kelionėje.

- Avižėle, vaikel! - Pasvaly susieškojusi Avižonį, apsidžiaugė Žemaitė.

Dieve brangus, koks jis nudriskęs, tas studentas!.. Avižonis ėmė aiškinti, kad jo gerąjį balakoną pavogė iš klebonijos - ėjęs pasveikinti klebono, balakoną pakabinęs priebuty ant gembės, o paskui neberadęs.

- Dabar prabočyk, - barėsi Žemaitė. - Ar tai tu nežinai, kaip kokioj klebonijoj einasi!

Atvažiavo į Joniškėlį pavakare.

Tas susitikimas buvo vienas gražiausių Žemaitės gyvenime. Ji ilgai prisiminė: „...kožną dieną nuo ryto skaičiau pasiskirdama knygas arba Bitelė man paskyrė. Po pietų ėjom mudvi pasivaikščioti į sodną, visada šnekėdamos apie literatūrą; vakare rinkos visi klausytis, labiau daktaras Vileišis, neklausė nė ant kortų eiti, šaukė tik skaityti... Apie dvylika skirs-tės kožnas sau, o mudvi su Bitele šnekėdavom sugu-lusios dar keletą adynų, tankų vakarą muša tris ar keturias, tuomet barėm viens antrą, ko nemiegam. Vis buvo kalbos, vis nebaigėm rokundo, nebeliko laiko. Susitarėm dabar, paduodamos ranką viens antrai, keliauti taku mylimosios literatūros...“

* * *

Bitė darbavosi vaistinėj, o Žemaitė išsiruošė į bažnyčią. Vieškelis buvo pilnas važiuotų. Grįždama atgal, ji pasirinko kelelį per mišką. Miškas atrodė tuščias, tiesiog spragantis nuo baltumo; o juk čia pilna gyvybės, gyvulėlių ir paukščių, pagalvojo Žemaitė. Vienoje aikštelėje žmogus taisė ėdžias stir-noms. Tai buvo kažkoks ypatingas žmogus, pusam-žis, pasišiaušęs, visas lopiniuotas, jaukus.

- Gerą dieną, - pasisveikino Žemaitė.

- Tamsta neišbrisi per pusnis. Čia takas baigiasi.

Reiks grįžt į vieškelį. Turbūt iš bažnyčios?

- Šiandien Trys Karaliai, - pasakė Žemaitė.

- Tuoj jie ateis, - džiaugėsi žmogus, iš rogučių imdamas šieną. - Susirinks visi.

- Kas?

- Ogi stirnos, kiškiai. - Žmogus kimšo šieną įėdžias. Jis atsuko Žemaitėi nugarą.

Ji nuėjo keleliu atgal... Trys karaliai atnešė vaikeliui dovanų: „aukso, smilkalų ir miros“. Jie buvo karaliai - jie visko turėjo per daug...

Žemaitė grįžo namo, truputį padėjo Bitei vaistinėje.

- Kokį žmogų buvau susitikusi! - Ji papasakojo viską.

Bitė tuoj pažino.

- Tai mano kaimynas.

Bitė papasakojo, kad jis valdo ūkį ir galėtų gyventi visko pertekęs, tačiau niekaip nenusėdi vienoje vietoje.

Žemaitė jaudindamasi pakartojo:

- Pramynė taką per mišką, atsuko nugarą ir pasiliko laukti stirnų.

- Ir sulauks, - pasakė Bitė. - Tai toks žmogus, paniekinęs daiktus, trobesius. Jis kitaip negali...

- Dar pabūk, - prašė Bitė.

- Jau cielitelaitė nedėlia, kaip čia. Ryt važiuosiu.

Žemaitė krovėsi savo daiktelius, atskirai suvyniojo kelias povo plunksnas - Elikei dovanų. Bitė laikė povus dėl gražumo. Jos vakarojo prie židinio. Žemaitė pasakojo apie namus, jau rūpėjo, kaip ten Žymanto liga, Antanio tarnystė. Bitė klausėsi. Jai buvo įdomu, ką Elikė audžia, ir kaip atrodo seserų Raganų naujos futros, kaip Povilas nusausino tėvo žemę, o Višinskis vis tiek urzda ant jo, ir kad Žemaitėi geriausias laikas skaityti, kai gano žąsiukus...

Padengė stalą išleistuvių vakarienei. Sunešė valgius: ragaišį, šaltos veršienos, sūrių, balintos gilių kavos. Ponai atsitraukė nuo kortų, taip pat atėjo į šiltąjį kampą, visi gražiai lietuviškai šnekėjosi.

Pasikalbėjimas su Budrikiu

Buvo turgaus diena. Žemaitė, drauge su Višinskiais važiavusi į Šiaulius parduoti paršiukų, grįžo su tuo pačiu žviegiančiu maišu, nes niekas nesiūlė geros kainos.

Sušilusi, suplukusi Žemaitė kartu su Dome kraustė vežimą ir staiga pamatė prie klėties galo pririštus arklius.

- Budrikio arkliai, - pažino Domė.

- Ko tam burliokui čia prireikė?

Tuoj iš trobos išėjo Budrikio vežėjas ir pasakė, kad ponas kviečias Žemaitę į savo dvarą pasikalbėti.

- Mano gyvuliai neliuobti, - atsikalbinėjo ji.

- Pasiliuobs, - tarė Budrikio vežėjas, užkėlė Žemaitę ant pasostės, net į trobą neleido užėiti, ir nusivežė kaip stovi - apsitaškiusią purvais, apkibusią šiaudeliais.

Budrikis laukė Žemaitės mažoje svetainėje; ten kūrenosi židinys, ant grindų buvo patiestas lokio kailis, ant stalo gulėjo didelė „kraba“ saldinių.

- Tamsta esi loskava, kad atvažiavai, - pasakė Budrikis mandagiai.

Jis kalbėjo, kad jam malonu turėti kaimynę rašytoją, rašančią lietuviškai - „esu visa dvasia ir širdžia palinkęs ant lietuvištos“.

- Bet ponas nešneki žemaitiškai?

- Nemoku.

Jis skundėsi niekur negaunąs lietuviškų laikraščių, o taip norįs bent pamatyti lietuvišką raštą. „Man nerodo, manęs visi bijo.“ Žemaitė prižadėjo parū-

pinti jam „Ūkininką“. Budrikis apsidžiaugė, dėkojo. Jis privedė Žemaitę prie knygų spintos, leido pasirinkti knygą.

- „Faustas“, - perskaitė Žemaitė. - Tą esu skaičiusi. Nesupratau aš tos istorijos. Ir Povilui nurašiau klausdama, kaip prie tokio mokyto žmogaus velnias pristoti galėjo ir taip už nosies vedžiojo.

Budrikis numojo ranka.

- Aš dar ne tokių banaliukų esu skaitęs!

Jis ėmė klausinėti apie Povilą.

- Ten, universitete, studentai kelia buntus. Kad tik jis nesipainiotų su jais, nes pateks į cypę.

- Ir man rūpi.

- Girdėjau, tas Povilas serga džiova? Parašyk jam nuo manęs: „Daktarai išrado nuo džiovos gerti degutą, sutaiso į kapsules, ir priima ligonis degutą, tai visos bakterijos nuo to išdvesiančios.“

- Argi? - nustebo Žemaitė.

- Aš viską žinau, - tarė Budrikis. - Kai Pečkausko dvare nukrito nuo stogo ordinarščikas ir užsimušė, Pečkauskas nerimavo, kad turės bėdos. Aš jį paklausiau, ar tas ordinarščikas ant vietos užsimušė. Ne, girdi, kelias dienas pasirgęs, mirė. Tai nebijok, pasakiau, jei būtų ant vietos užsimušęs, tada tai turtėtųm aiškintis su pristavu.

Žemaitė tylėjo.

- Gaila, mano žmona jau miega; ji norėjo pasiklausti tamstą apie Petkevičaitę. Sako, tamsta viešėjai prie jos?

- Taip, viešėjau.

- Mano žmona yra girdėjusi, kad Petkevičaitė mokėsi šilkininkystės Varšuvoj. Įdomu, ar galima verstis šilkininkyste mūsų krašte?

- Aš nežinau. Apie tai mudvi nekalbėjome.

Buvo jau tamsu, o Budrikis neleido eiti.

- Aš viską žinau, - vėl pasakė jis. - Tamsta Ušnėnuose organizuoja lietuvišką mokyklą. Geras dalykas. Tik mergikėms mokslo tai jau tikrai nereikia.

- Ne, - pasakė Žemaitė. - Ir mergikės mokinsis.

Ji kilo eiti. Budrikis sekė iš paskos ir vis kalbėjo:

- Gaila, mano žmona miega. Mudu kalbėjome apie tamstą ir nutarėme rekomenduoti į vieną durą prie Dotnuvos. Reiktų ten prižiūrėti vieną pamišusią ponią.

- Dideliai dėkinga, - pasakė Žemaitė, - bet aš pasiliksiu kaime.

Budrikis pašaukė vežėją, ir Žemaitė vėl atsisėdo ant tos linguojančios pasostės. Budrikio duras, šaltas ir tamsus, liko už posūkio. Žemaitė buvo pavar-

gusi. Kaip norėjosi šilumos! Tas lapkritis, tas šaltas lapkritis...

- Tuoj ir namai, - pasakė vežėjas. - Ko gi nepatiko? - kalbino jis.

- Nepatiko. Aš dar pasakysiu kada tam ponui Budrikiui!

- Ką pasakysi?

- Kad šneka, rodos, miltai birsta į mūsų pusę, toks Lietuvos patriotas, bet prie kapeikos nedasi-lytėk!

- Tai jau, - sutiko vežėjas. - Negautum pati iš jo nei miltų, nei kapeikų.

Didysis pasižvalgymas

Žemaitė atvažiavo į Petrapilį, baltą šiaurės miestą. Skambino cerkvių varpai, didžiuliai gauruoti vežikai šaukojo ir pliekė arklius, aštrus sniegas ėjo sūkuriais, speige skaudėjo kakta. Žemaitė dairėsi caro: ji buvo girdėjusi, kad caras kartais pravažiuoja Nevskio prospektu, ir tada visi nusiima kepures, lenkiasi, ir tas - vienintelis su kepure - caras.

- Tuoj mes prisistatysim, - pasakė Gabrielė Petkevičaitė-Bitė, - ir komitetas mumis pasirūpins. - Jos

abi su Žemaite buvo Lietuvių moterų sąjungos atstovės Petrapily vykstančiame Visos Rusijos moterų suvažiavime.

Apgyvendino jas pas seną generolienę. Po puošnius pakajus vaikštinėjo didžiulis šuva, senas kaip ir jo šeiminkė, ir tas šuva tupėdavo net prie stalo valgomajame ir tyrinėdavo visus gudriom akim. Jis aiškiai nesusigaudė, ką veikia šiuose namuose ta moteris kaimiškais drabužiais, apsirišusi skepeta, ir kodėl ponija generolienė kalbasi su ja, linguoja galvą, didžiai stebi ir net gąščiojasi...

Žemaitė išsiskyrė iš visų savo sodietiškų apdarų ir suvažiavimo salėje. Moterys, apsitaisiusios šilkais ir kailiais, ėjo prie jos, sveikinosi ir stebėjosi išgirdusios, kad pasaulyje yra tokia Lietuva, mažas pajūrio kraštas, ir miškų ten esą, ir paukščių, ežerų, klonių, o žmonės ten mėlynom akim ir didelėm rankom.

Suvažiavime buvo pasakyta daug kalbų: apie moters padėtį šeimoje, apie moterų lygias teises su vyrais, apie vaikų auklėjimą, alkoholio žalą ir prostituciją.

Staiga atsistojo viena moteris, mažytė, vaikišku smakru, pilkom išplėstom akim. Ji stovėjo prieš visą suvažiavimą ir sklaidė bloknotą, ieškodama kažkokių pastabų; jos kasa svėrė galvą atgal, ji buvo nekan-

tri – padėjo bloknotą į šalį ir prakalbo be jokio popieriaus:

– Aš atstovauju socialistėms moterims, – pasakė ji. – Nesuprantu, kas bendra gali būti tarp moterų, visą dieną dirbančių fabrike, ir ponių, kurios serga migrena ir gulinėja per dienas. O tokių čia – dauguma. Suvažiavimas – joms proga pademonstruoti naujus tualetus ir šukuosenas. Darbo moters interesai visai kitokie, ir jų negalima spręsti šioje kompanijoje!

Salė suūžė. Policininkai šaukė:

– Molčat!

Jai nebeleido kalbėti. Ji grįžo savo vieton ir sėdėjo, tolina ir tokia skaisti su balta palaidinuke ir ta savo sunkia kasa.

Paskui viena moteris pasisakė prieš žydus, šnypštė ir grasė kažkam, bet jai niekas nepritarė. Žemaitė prisislinko arčiau Bitės ir ėmė pasakoti apie Užgavėnes, kai jaunūmenė, gerai prisivalgiusi šiu-pinio, persirengia „Užgavėnių žydais“ ir eina per trobas; šėlsta visi, melžia ožkas, laistosi vandeniui, o jei pasitaiko sutikt kely tikrą žydą, tai išvolioja jį purvyne, plaka botagais, kol tas atsiperka keliais auksiniais...

- Netikęš paprotys, - pasakė Bitė. - Žydai skursta, žemė jiems uždrausta pirkti, išvažiuoti irgi negali, nes miestuose valdžia leidžia gyventi tik didžiaturčiams arba baigusiems universitetus... Štai viena mergaitė, atvažiavusi pas gimines į svečius, mirė nuo išgąščio, kai į duris pasibeldė policininkas; kita, norėdama mokytis muzikos, gavo teisę gyventi mieste tik išsiėmusi paleistuvės bilietą... Toks bausis jų gyvenimas!

Žemaitė klausėsi, pritarė ir savo ruožtu papasakojo apie tokį Iceką Tabakiną, teatro elektriką - kai viešėjusi Rygoj, jis vakarais be bilieto įsivesdavęs žiūrėti vaidinimų, o kai atvažiavo opera, tai atlakinęs bilietą ir į operą...

Į jas, besikalbančias, jau žvalgėsi iš priekinių eilių, ir abi susigriebusios nutilo.

Suvažiavimasėjo į pabaigą. Apžiūrėta ir Petrapilis: muziejai, tiltai, Ermitažas ir net Dūma - „ten vieni niekai, tik akių apdūmimas“. Turėjo jos susitikimą ir su Petrapilio lietuviais. Žemaitė, kalbėdama apie mokytų vaikų santykius su beturčiais tėvais, taip pasakė:

- Nėra nė vienos gryčios be dūmų. Mūsų akių neišės tie dūmai.

Atėjo laikas keliauti namo. Senoji generolienė davė arklius važiuoti į stotį ir pati įsodino savo viešias rogėsna; mergaitė kambarinė stovėjo priebutyje ir verkė kažko; didysis šuva lakstė aplink, ir vežėjas keiksojo į barzdą – kam baido arklius.

Pagaliau atkėlė vartus, rogės šovė į priekį.

...Yra tokia Lietuva, mažas pajūrio kraštas, ir miškų ten esą, ir paukščių, ežerų, klonių, o žmonės ten mėlynom akim ir didelėm rankom.

Baltoj girioj

Pančekinė Ona atvežė daug naujienų apie ušnėniškius. Apsidžiaugusi kraštiete, Žemaitė aprodė jai Vilnių, turgų, bažnyčias, nusivedė į žvėryną, ir ta negalėjo atsistebėti „malpomis“. Paskui, vėlai vakare, jos gėrė arbatą Žemaitės kambary, ir Pančekinė Ona pavydžiai apžiūrėjo geležinę lovą su spyruoklėmis – atsisėdusi net pasisupo ant jos.

Žemaitėi rūpėjo apklausti Oną apie gaisrą Dičiūnuose ir apie rinkimus, – ar turi užventiškiausiai sveiko proto galvoj, kad balsavo už „vieną kvailį“, o kitą „amžiną galgoną, vien tik provom ir suktybėmis gyvenanti“: „Ar tiek žmonės teismano, ar tiek jiems

terūpi Dūma?“ Bet Pančekinės Onos veidas buvo toks naivus ir nerūpestingas, jog Žemaitė tik atsiduso ir kažkodėl papasakojo jai baisią istoriją, tiesa, paremtą tik gandais, kad iš žvėryno į Viliją pasprukęs krokodilas, ir dabar žmonės biją maudytis.

Atsigulė jos ant grindų – Ona per savo didumą netilpo lovoje, kad ir kaip norėjo miegoti pasilinguodama.

„Lova Žymantienės geležinė, ale jos batai nuplyšę suvis“, – vėliau pasakojo Pančekinė Ona kaime.

„Ji kvailė, – pagalvojo Žemaitė, išlydėjusi Oną. – Bet ji iš sodžiaus.“ – Ir nusibraukė ašarą.

Sodžius sapnuodavosi kasnakt.

Per dieną Žemaitė dirbdavo: redakcija, „Raštai“, parodos salė, kur ji dalyvavo komisijoje, atrenkančioj audinius, vakarai, referatai – ir nebūdavo kada ilgėtis. Užtat vakare ji ilgai stovėdavo kūtės tarpdury, ir pieno kvapas mušdavo jai į veidą, į kojas baksnodavo mėlynas katinas, ir tęsdavosi atminty grandinė, karvės velkama per šiltas vieškelio dulkes. Paskui ji būdavo Joniškėly, Bitės dvare, ir matydavo ne save svečių rate skaitant „Marčią“, bet studentą Stanislovą, pamišusį, žiūrintį į vieną tašką, nebenorintį kalbėtis su žmonėm. Dar matydavo Žymanto kapą su kryžiumi už 10 rublių, su fotografija, kurioje jis buvo

jaunas ir gražus. Girdėdavo Povilą kosint daržinėj ir tyliai pašaukdavo jį vardu, o jis įsiknisdavo giliau į šieną, nes gėdydavosi nesutarimų su tėvais, ir Žemaitė varu parsivesdavo jį ir paguldydavo kamaroj... Prisimindavo pliuškes troboj: muzika, muzika, trenkdavusi iki aušros! Liudvikas, mylimiausias vaikaitis, pririnkdavo pirmųjų žemuogių, už medų saldesnių. Ir pagaliau Konstantinas užlipdavo į jos pakajuką ant aukšto, kai ji gyveno Puzinišky, ir jie kalbėdavo, kalbėdavo, o paskui, rytą, būdavo smagu žiūrėti į jį, truputį raišuojantį, vaikstantį sode apie avilius (jis buvo bitininkas Petkevičaitės tėvo dvarelyje), ir džiaugtis, kad tas gilių akių žmogus, jaunas ir gražus, ją, senutę, myli... Kartais jie abu nuliūsdavo, ir tada jis sakydavo: „Būk linksma, nesirūpink, bus gerai“, bet jo balsas užlūždavo, ir tada galėdavo plyšti širdis.

Tai buvo gyvenimo išmislas suvesti juos abu, tai buvo keista, skaudu ir puiku – tarsį pamatyti staiga sužaliuojant šerkšnotoj girioj vieną medį...

Jis siuntė Žemaitei, vargstančiai Vilniuje, pinigų, milo, medaus. O Žemaitė vis žadėjo nupirkti dovanų gramofoną, „kaip Joniškėlio daktaro“, „balsingą ir aiškų“, su plokštele: „Man ilgu! Man ilgu! Man ilgu!“

Prasidėjus karui, Žemaitė išvažiavo į Ameriką rinkti aukų nukentėjusiems ir išbuvo ten keletą metų. Iš laiškų ji sužinojo, kad Konstantinas Petrauskas vedė jos našlaujančią dukterį Juzę.

Grižusi iš Amerikos, Žemaitė apkeliavo visus savo vaikus. Į Panevėžį jos pasiimti su arkliais atvažiavo Petrauskas.

Tas susitikimas, tiek metų nesimačius, išgąsdino abu.

Žemaitė, pavargusi, sena, tarė:

- Ar tu prisimeni, kad kartą jau vežei mane, sergančią, iš Panevėžio?

- Ar tamsta sergi? - paklausė Petrauskas neramus.

Jie vaikščiojo gatvėmis, aplankė kažkokią parodą, ir vis lijo, ir buvo liūdna.

- Turėjau obuolių, kažkur prapuolė...

- Tamstai norisi obuolių?

- Kelionė iki Šiaulių buvo smagi... Naktį ganėm arklius kažkokioj pievoj... Stasius ir Jankiukai užkūrė didžiulį laužą. Šilta buvo.

- Ar tamstai šalta dabar? - neramus paklausė Petrauskas.

- Kaip gyvenate, pasakyk.

- Bulbes dabar kasam.

Dičiūnus jie pasiekė vakare. Žemaitė širdingai apkabino Južę. Bet viešėti pas juos nenorėjo, ir šeštadienį Petrauskas vėl vežė ją į Panevėžį, į stotį.

Jis išodino Žemaitę į traukinį, einantį Kaunan, ir padavė indelį medaus.

- Mažai turėjom šiemet, - pasakė jis. - Daug bičių išmirė.

Žemaitė paklausė:

- Gal tu augini tabaką? Bitėms kenkia nikotino dulkės, girdėjau.

Petrauskas nusišypsojo. (Ta šypsena išliko - ją ne tik jaunos, bet ir tos senės škrabės įsitėmydavo...)

Petrauskas nusišypsojo:

- Laikau jaučiukus, daug pieno sugeria, ale gerai išsimoka.

- O kaip tos milžiniškos kopūstų galvos, kurias norėjai išauginti savo darže?

Jis truputį sumišo.

- Tamsta neužmiršai?

Pajudėjus traukiniui, Žemaitė pasilenkė prie lango, sudrumsto lietaus, ir žiūrėjo, kaip Petrauskas eina prie savo bėrioko, atriša vadeles, pataiso vietą, sėdasi ir taip rimtai, kaip iš gaidų - tikras

gaspadorius, nieko jam neprikiši – ir vyras geras – Juzė gi kaip išgražėjusi, o dobilai jų netilpę daržinėj, obuolių priverstos palovės – sekasi.

Sekluma

Penkerius metus pragyvenusi Amerikoje, Žemaitė taip ir neišsimokino angliškai kalbėti. Dabar ji veržėsi namo, į Lietuvą. Ji sakė: „Išsiilgau Lietuvos purvyno“ ir veržėsi namo. Pasitaikė gera proga – daktaras Vileišis iš „Lietuvos misijos“, platinęs Amerikoje buržuazinės valdžios išleistus vidaus paskolos lakštus, grįždamas žadėjo vežtis Žemaitę kartu: „Taip mums reikalinga, taip laukiama.“ Žemaitėi nebuvo prie širdies ta naujoji valdžia – „Kas su mumis – gerai, o kas priešas, tai mes žinome, kaip su tokiu pasielgti“, – bet ji apsidžiaugė pakviesta, nes, drauge važiuojant, „nereikės storotis pasporto, nė kokios pošlinos mokėti už daiktus ant rubežiaus“.

Pagaliau Žemaitė įsėdo į laivą. „Adriatik“ išplaukė į Hamburgą.

Įsitaisiusi atviroj kavinėj po margu skėčiu, Žemaitė pasijuto besanti mažne laiminga – tik tas

širdies skausmas, kad su sūnum Antaniu atsisveikinta amžinai.

Antanis. Antanis, parnešęs iš Višinskių Povilo atsiųstas Juškos dainų knygas, kur kožnas buvo radęs savo dainą – senasis Višinskis – „Kinkykit, svečiai, arklius, čėsas namo kakti, bo jau nesivėlinkite, bo bus tamsi naktis“; Elikė – „Šukavau plaukus žuvelių šukomis“ ir Antanis: „Stovi brolelis mūs raitorėlis ant sidabro tiltelio...“ Ak, ir tas spindintis sidabro tiltelis tada jam stojęs akyse, kai kely į Kartoklių malūną sutikęs Jonį Vasiliuką ir sužinojęs, kad šmotas vaikių išeina į Ameriką. Tuoj apgręžęs arklių, grįžęs namo kaip ant sparnų, ir visi nustebo, kaip greit jis suvažinėjęs.

– Esame išsikūlę, išsimynę, leisk mane į Ameriką. Jonis Vasiliukas veda.

– Anie nuo kariuomenės bėga, o tu ko užsikepei, ar tau namie negerai?

Žymantas, lėtai gromuliavęs mintį, paskiausiai suvokęs, jog Antonio malūne ir nebūta, kad užriks, ko jis kumelę vaiko dėl savo durnysčių, nereik klausyti, ką kas pliauzaroja kely – tegu anie sau eina nors ir į peklą... Antanis turėjo sprukti į girninę kamarą, nes tėvas siekė vadelių...

Antanis – pavytas iš Slabados pašto, nes nemokėjo meluoti, nepritapęs prie to pijoko Albovo nei prie kromininko Savičo, kuris palaikydavo vaikiuką mėnesį ir, kai reikėdavo užmokėti algą, tuoj apskelbdavo, būk vaikiukas vogčiojas...

Antanis – mylėjęs Povilą, padėjęs taisyti jam siuntinius. Tiek daug, taip rūpestingai surinktų daiktų tada sukrovė į skrynią: pypkikė su viršiuku, medukai su cingeliais, skūriniai kurpiukai, cigarnyčios, bertuvikė, kryžiukas, prievarpstis, rakandėlės, lauknešėlis, triūba, medenkos. Žymantas pamatęs išplėtė akis: „Kas čia per kromas? Vėl Povilui? Ak, čia ir doklukas su krepšiuku, kur Antanis visą savaitę pynė!.. Maniau, ūkei storojasi. Jums tik pustyt, viską velkat iš namų! Ir smūtikiuką, matau, išplėšėt iš to šopuko Paožky! Trenks jus perkūnas!“

Antanis – jam vienam tėvas atverdavo širdį, pasakodavo apie savo jaunystės dienas Pasmalkyje, kaip medžiodavęs su p. Zenonu, ten buvusios tokios begalinės pievos...

– Jūs mokate septyniasdešimt centų, – priėjęs pasakė kelneris.

Žemaitė nesusivokdama pažiūrėjo į sąskaitą, ji nesuprato už ką – tikriausiai čia įrašytas mokestis už tą margą skėtį?..

O, greičiau namo! Kad taip suspėjus iki Škapliernos...

Liudvis

Dvi didžiules dėžes Stasius iškėlė iš vežimo ir įvilko trobon – tai buvo dovanos iš Amerikos. Žemaitė ėjo iš paskos ir tuoj pateko į dukters Elenos glėbį.

– Mama, ar čia tu? – juokėsi ir verkė duktė. – Juk buvai kaip Gališauskienė!

Žemaitė nusijuokė, palyginta su ta diktumu garšėjusia Užvenčio bajore. Ji dairėsi Liudviko. Atspėjęs jos mintį, Elenos vyras Tarasas tuoj paaiškino, kad Liudvis širyt parėjęs iš Luokės, kur norėjęs pritapti prie Busios – krautuvininkės, o kad nepritapęs, tai ir parėjęs pėsčias ir dabar miegąs daržinėj.

– Ar tai jau arklio gaila savo vaikui? – nenutylėjo Žemaitė.

Mažieji vaikiukai atlupo dėžes, ir prasidėjo dovanų dalijimas. Tarasui teko padėvėtas Antonio garniuras, ir jis kaito patenkintas, Elena tuoj įlindo į naują suknią, mergikės gavo skepetas, kurpes.

Ir vėl Žemaitė dairėsi Liudviko.

- Aš eisiu, prikelsiu. Gana jam drūnyti, - pasakė Elena.

- Tegu pamiega, ale spėsime dar pasidžiaugti, - draudė Žemaitė. - Pasakok, kaip tau einasi. Matau, kerčios apkuoptos.

- Ak, ir neklausk, - pasakė Elena. - Rašiau turbūt, kad mums karvė krito. Ir Taraso brolis numirė.

- Tas amerikonas?

Tarasas sušniokštavo.

- Karvė, kainavus 900 rublių! - Jis reikšmingai pasižiūrėjo į pačią.

- Taigi, - nusitvėrė Elena, tų pinigų, kur, mama, atsiuntei Liudvuko mokslui, Liudvukui ir nedavėm... Pakentės dar. Atsistosim ant kojų - tada...

- Žinau tą tavo kalbą, - pasakė Žemaitė aštriai. - Dar tryliktaisiais metais man žadėjai: „Žyle pelėda versiuos, o Liudvuką mokinsiu.“ Kame jo tas mokslas? Buvau tada ir mokyklą jam suradusi Kėdaičiuose, tai nepriėmė, kad nuo rauplių neįchiepytas. Aš juk Vilniuj gyvenau, o tu prie vietos negalėjai pasirūpinti! Belizną - ir tą Elzė jam pasiūdavo...

- Ką čia minėti, mama, - numojo Elena ranka. - Karas juk viską sumaišė.

- O dabar? - rūščiai paklausė Žemaitė. - Viena aišku - auginai savo ūkiui berną.

Tarasas vėl sušniokštavo:

- Kad jis sveikatos neturi. Tiek tos naudos iš jo! Žagrės neišlaiko! Matytum tamsta, kaip jis iškreivalioja vagas. Nuo kaimynų gėda.

- Ale berno pats nesamdai?! - nutildė jį Žemaitė.

- Ką tu, mama, - vėl pasakė Elena.

Žemaitė atidžiai pasižiūrėjo į ją ir palingavo galvą.

- Ar čia tu, Elike? - pagalvojo ji. - Tu, mano kvatokle, už linksmybę Poviliuko Višinskio praminta koše; aš maniau, tu šviesiau gyvensi, ir tavo meilė bus prakilnesnė; ar atsimeni, kaip atbėgai pas mane į Šilo Pavėžupį, kai žandarai viską draskė, ieškodami lietuviškų knygų, - naktį atbėgai, pas mane per langą įlipai, ir tavo padurkai buvo šlapi nuo rasos, ir drebėjai išsigandusi, ir glaudėsi prie manęs, mudvi daug kalbėjomės tą naktį, - tu viską supratai, - aš maniau, tu šviesiau gyvensi, ir tavo meilė bus prakilnesnė...

Elena dengė stalą ir vengė pažiūrėti motinai į akis.

- Eisiu prie Liudvio, - pasakė Žemaitė.

Liudvis miegojo ant šieno, užsimetęs kailinius; buvo matyti nubristi batai, siauri pečiai ir kraštelis

išblyškusio veido. Žemaitė pajudino jį; jis pašoko ir valandėlę žiūrėjo prieš save, nieko nesuprasdamas.

- Ar nebepažįsti bobutės? - nusijuokė Žemaitė, pakedeno plukus ir priglaudė tą pasišiaušusią galvelę.

- Suvis grįžai?

- Kaip kitaip!

Susėdo jie šalia ir ėmė kalbėtis. Projektai buvo tie patys - jis turi mokytis, Kaune yra tokia Technikos mokykla, o jei norįs - tai į Kėdainius, į mokytojų kursus.

- Ar tu prastesnis už Jarienės Stasių! - paakijo Žemaitė.

- Mane išbrokijo, nepriėmė į kariuomenę, - pasakė Liudvis tyliai.

- Tai dabar! Toks vaikas nukabino nosį! - drąsino Žemaitė.

Liudvis sėdėjo, panarinęs galvą.

- Kai buvai mažas, turėjau aš rokundą su senuoju daktaru dėl tavo tos ligos. Jis ir patarė laukti, kol paaugsi ir išbrokins tave nuo kariuomenės...

Liudvis tylėjo.

- Operacija tekainuos kelis rublius. Ar gerai?

- Gerai, - pasakė Liudvis.

- Kas tau yra? Ar skauda?

- Ne, aš pavargau.

- Ar niekas ir nepavėžėjo iš Luokės?

Liudvikas papurtė galvą.

- Ne, - pasakė jis. - Aš pavargęs nuo pernai, kai buvau Kaune ieškoti darbo; neradau ir parėjau žiemą...

- Pėsčias?

Jie pakilo ir ėjo trobon per kiemą. Liudvis šypsojosi ir pasakojo kažką, ir jo veidas jau buvo prašvitęs, ir akys su mergiškom blakstienom žiūrėjo į bobutę patikliai ir švelniai.

Tu be manęs prapulsi, - užkapos tave, pagalvojo Žemaitė, su širdgėla pagalvojo.

Sugrižimas

Susirinko visi - vaikai, kaimynai, gentys. Atėjo laikas ir man į kirmkalnį kraustytis, pasakė Žemaitė, atsisveikinkime, dovanokime skriaudas, pasikalbėkime, pasibūkime. Tu, Prane, ar palikai kokį žmogų savo krome? Nesigąščiok, galgi neprapuls niekas. Juze, sėskis arčiau, purvabride mano. Visi slinkitės arčiau; vaikeliams duokite barankų, tegu džiaugiasi. Tu, Petrauskai, pasilenk, parodyk, kokį kaklaryšį

dabar nešioji. Šilkinis?.. Agniečka, gandonešė gar-
sioji, vis dar siuvi be manekeno? Mano vaikaitė Elzė
jau nunešė tave – ką ten. Elze, kur tavo dukrytė?
Parodyk, prinešk arčiau. Kur tavo vyras? Išėjo arklio
pažiūrėti? Dieve brangus, Pažarskiene, ko tu dabar
stovi prie to pečiaus – nugaruosi. Atnešei fliansų?
Neregėtos, negirdėtos gėlės! Ogi man nėra gražes-
nių už zakresčiukus. Bitele, tamsta irgi atvažiavai.
Klausei, vis klausei, kur nukišau samtį konfitiū-
rams virti, kai buvau gospadinė Puzinišky. Tai toks
niekas, samtis – nudaigojau kažkur... Ko verki?..
Neverkite, aš nenoriu, kad verktumėt, o tai mano
marškiniai bus šlapi, neišdžius niekaip... Jūs, ponas
Jablonski, užsirašykite naujų žemaitiškų žodžių; gra-
žūs žodžiai, jūsų raštuose tokių dar nėra... Pavargęs
esate? „Kaip pjovęs visą dieną ventas?“ Kitą kartą,
gerai. Tai dabar prisiminiau tokį Šerną Amerikoje,
redaktorių, leidėjo išvartytą gatvėn. Toks seniukas
mažom akelėm. Jo knygas turėtumėt žinoti: „Apie
Žemę ir kitus svietus, jų būvį ir pabaigą“, „Oras,
vanduo, šviesa ir šiluma.“ Tai aš, ponas Jablonski,
noriu paklausti tamstą apie žemę ir kitus svietus, jų
būvį ir pabaigą, apie orą, vandenį, šviesą ir šilumą.

Visko tiek daug!

Būsiu sapnavusi, pagalvojo Žemaitė. Pabudo ji, prakaito išpilta, ir gulėjo klausydamasi, kaip tuksi širdis. Širdžiai buvo neramu. Kada, pagalvojo, kada tai bus? Jau laikas, jau nugyvenau savo... Gili žiema, ant langų ledinės gėlės, paukščiai, sušalę akmeniu, krinta į žemę ir pražūva pusny, kauleliai pavasarį išsibarsto... Tokia gili žiema. Kaip gerai, kad aš turiu namus! Reikia turėti namus – užgyventi arba susirasti, arba priimti dovanų, namelį, mažą kaip avilį, švarų – kaip avilį... Išeisiu, nebeliks manęs – tikrai, iš pradžių marškiniai mano bus šlapi, paskui išdžius – vaikai verks ir liausis, užmirš... Savo atgyvenau, laikas jau, ir vis tiek noriu dar vieno pavasario! – atkelsiu vartus, eisiu laukų pažiūrėti – kaip šokinėja piemenys ir veršiukai, kaip jie šokinėja! Ir kokia skani žolė! Vėjas, atlėkęs nuo saulės, sujaukia visą sodžių. Pavasaris – šviežias ir greitas. Paskui – vasara – daugybė margų taškelių laukuos, judančių, krutančių nuo aušros iki sutemų – ir vyturių daugybė – kiekvienam žmogeliui po vyturį, po giedantį paukštį – būkite sotūs giesmėm, jei neužtenkat duonos... Rudenį – gaisrai gaisrai išvien – dega miškas ir krūmai; saulė apsunkusi, apraizgyta voratinkliais;

lietus čia pat, o vaikiūkščiai su terbom eina riešutauti. Pakuriama pirtis nusiplauti vasaros prakaitui. Ir... laukiame žiemos – mėlyno sniego, vilko pėdų, karšto šiupinio... O sėklos jau brinksta ten, gelmėse, sėklos ir visokie svogūnėliai – jau ruošiasi, jau tuoj!

* * *

Susirinkote. Povilai! Ko tu slepies už kitų nugarų? Tik dabar tave pamačiau. Tu žinai – tai pasakyk man, ar labai sunki žemelė.

Per Želvių girelę

Ypatingo jaukumo yra girioje nešaltą rudens dieną. Samanos sugeria Povilo ir Marijos žingsnius. Tarp aukštų paparčių tu atrodai kaip šiltnamio gėlė, ir vis kita augalija – bruknės, mėlynės, šilagėlių pūkuoti lapai, čiobrelynai – yra tik fonas tavo egzotiškai išryškinti. Brangioji, kaip aš myliu tave su šituo husarišku švarkeliu ir keista balta sruogele tavo jaunuose juoduose plaukuose. Mes praėjome koplytėlę, tu pasižadėjai lydėti mane iki paskutinio kryžiaus, mes perėjome tilteliu per upę, ir mažas spalvingas

gaigalas nusiųs raudonom letenėlėm, o laukiniai paukščiai lesė šermukšnio uogas kaip nerūpestingi šeimininkai, drabstantys į šalis savo gera. Tavo suknia su mėlynu volanu nubraukė rasą nuo ėglio, brangioji, nėra pasaulyje gražesnės už tave. Laukinė kriaušė šiemet žydėjo antrą kartą, ji atrodo kažko netekusi... bet mes einame toliau, tu žadėjai lydėti mane iki paskutinio kryžiaus. Sniego baltumo ryšelyje tu neši savo motinos dovaną man – sniego baltumo marškinius studentui, kuriuos ji pati pasiuvo, ji puiki, išmintinga, viską suvokianti, ji palinkėjo man nesusitepti tų baltų marškinių, kai gyvensiu Peterburge. Tavo bateliai grimzta samanose, reikia pailsėti, ir mes atsisėdame ant išvirtusio medžio. Saulė susikaupusi į mūsų laukymę, brangioji, prisiek prieš saulę, kad tu... kad mane... Bet ką tu kalbi? Tavo vieniša laukinė siela veržiasi iš tavęs skaudžiais žodžiais. Šita mirguliuojanti šešėliais aikštelė atrodo lyg primėtyta gegutės kiaušinėlio lukštų... Ką aš girdžiu! Tavo tolimos, svetingymės mintys šią akimirką sklendo kartu su laukiniais paukščiais. Brangioji, kaip myliu tave beviltiška meile! Švelnumas tau nereikalingas, kaip vilkei pavadis. Aš jaučiu tavo išdidžią, nepaperkamą sielą, ji mylės tai, kas užginta, ji geis to, kas draudžiama, ji niekada

neturės ramybės. Ateities juostoje regiu tave vienišą, neradusią laimės, bet amžinai jauną; negalių iškamuotą, bet gyva širdim. Atrodo, tu būsi mokytoja, kažkodėl taip manau, ir vaikai, susėdę tau iš šalies, ir čia bus fonas tavo nepaprastumui iškelti... Tu po truputį rašinėji, tu vaikiškai pavyduliuoji tai mano kaimynei Žemaitei, brangioji, tu tokia jauna ir lepi, tu veržiesi į literatūrą kaip švininis kareivėlis į tikrą mūšį... Tačiau tu tokia nepaprasta, kas žino, galbūt...

Kodėl mes tylime?... *...Ir su išgąsčiu, ir su baime klausiaus Tavo žodžių ir savo širdies plakimo...*

Jie vėl ėjo, jau šiek tiek skubėdami, kad Marija grįžtų atgal su šviesa. Jau matyti paskutinis kryžius. Brangioji, eik.

Povilas Apaštalas

Naktį prisnigo, ir gėlių galvelės buvo nuleipusios. Toli kalnuose skraidė erelis, virš ažuolynų tvyrojo migla, o kiparisai atrodė tarsi nugenėtom viršūnėm. Jūra niurnėjo kaip sarginis šuo. Krantine vaikščiojo vaikas palaikiu studento munduru, kaklą apsimurtiavęs naminių vilnų šaliku. Vienas kitas anksty-

vas praeivis girdėjo jį murmant kažką, gal poterius. Pagaliau vaikas nusprendė, kad pakankamai įdienojo, ir patraukė prie vilos, kur buvo gavęs namų mokytojo vietą. Jis įėjo pro mažuosius vartelius į sodą. Ėjo pro didžiulį tvenkinį. Mažais takeliais brovėsi pro erškėčių krūmus, kol pateko į plačią laurų alėją. Rožės atrodė tarsi paliegę vaikai su sniego krepšeliais. Posūkyje jis sutiko senį. Tai buvo šeimininkas, profesorius Kondakovas, išėjęs pasivaikščioti tą ankstyvą rytą. Studentas, Povilas Višinskis, stovėjo prieš jį įraudęs, plakančia širdim.

- Jūs man primenate vieno prancūzų romano herojų. Jis taip pat atėjo mokyti vaikų, ir šeimininkė paklausė jį, sutikusi prie mažųjų vartelių: „Berniuk, ką tu čia veiki?..“ Toks jis buvo nepanašus į mokytoją...

Povilas ėjo su tuo pašaipiu seniu, jam sopėjo gerklė, per kelionę iš Peterburgo Jalton buvo visai sublogęs, nemigo nakties iškankintas ir alkanas, baisia alkanas.

Jį pristatė namiškiams, ir senasis profesorius dar sykį pakartotojo savo sąmojį: „Berniuk, ką tu čia veiki?..“

Povilo mokiniai, vienuolikmetis milžinas ir devyniolikmetis neūžauga, tylėdami priešišškai žiūrėjo į savo naująjį mokytoją. Sudie, laisve, – žvejyba ir iškylos, kortos ir šašlykai kalnų restoranėliuose, išdaigos su gražute Tasia. Jie valgė trešnes, vakar atvežtas iš Konstantinopolio, ir spjaudė kauliukus į židinį.

Šeimininkė su viešnia Olga, kažin kokios tetulės, įnamiai, kaip įprasta rusų šeimose – gausus margas būrys – susėdo prie samovaro su savo sapnais, pamokymais, tabokinėmis, skarelėmis, putniom rankom, aičiojimais, neslepiamu tingumu. Olga skyrėsi iš visų. Palenkusi galvą su trumpais papurusiais plaukais, ji padavė Povilui puodelį stiprios arbatos, ir jis iškart pajuto giminingą sielą, ta mergina jam padės.

Praėjo daug dienų.

Olga nusiuntė totorių parnešti pašto. Kelias dienas Jalta dėl pūgos buvo atkirsta nuo pasaulio. Rei-

kėjo kasti užpustytą kelią dešimtis kilometrų per kalnus. Povilas, apsivilkęs lengvais kailinukais, džiaugdamasis įsinešė siuntinį iš Lietuvos. Meno istorijos profesorius Kondakovas apstulbęs žiūrinėjo medinę tabokinę ir „cigarnyčią“. Neįtikėtina! Čia tos gėlės taip panašios į persų raštus, kurie priskiriami septintajam amžiui po Kristaus gimimo. Povilas paaiškino, kad tų darbų autorius – Jonis Pilipavičiukas iš Užvenčio.

Siuntinyje į tarpus buvo prikamšyta prirašytų popieriaus lakštų. Povilas susierzinęs tiesė ir lygino juos – Žemaitė plėšo rašymus. Olga ir berniukai, žiūrinėję daiktus, taip pat rinko tuos rankraščius ir dėjo ant stalo. Kas čia? Povilas vėliau paaiškins apie pačią talentingiausią Lietuvos rašytoją. Tuo metu atvažiavo svečių. Galbūt ir Povilas važiuos per Ai Petri į Bachčisarajų? Bus smagi kelionė, kelias jau susitaisė. Povilas atsiprašė, liko namie. Jis skaitė žinias iš namų – sesuo Petronė su visa nauda pargrįžo atgal pas tėvus iš Luokės valsčiaus, palikusi seną vyrą. Jis mėgino įsivaizduoti, kas dabar dedasi namie – Tadeušas, kitos sesers, Onos, vyras, užkuryš, turės išsinešti varstotą ir duoti Petronei vietas; tėvas, žinoma, urzda, Domė atžarus, o motina...

motinos silpna širdis... Pašokęs Povilas išėjo pasi-
vaikščioti. Jis turėjo įprotį susijaudinęs deklamuoti
„Anykščių šilelį“... Totoriai į jį grėžiojosi. Krantine
praėjo žmogus su pensnė. Tai buvo Čechovas. Jis
kilstelėjo skrybėlę, išsiblaškęs, maloningas, o Povilą
tarsi trenkė elektros srovė. Čia praėjo didysis rusų
rašytojas, taip, o jis, Povilas Višinskis, eina į vaistinę
motinai vaistų nuo širdies. Jam palengvėjo.

Paskui jis užsuko į cerkvę. Tačiau ten jau gesino
žvakes.

Balandį Olga netikėtai suvisam išvažiavo į savo
dvarą. Jie atsisveikino prie žydinčio mimozos krūmo.
Jis visas buvo pilnas bičių, atrodo tarsi knibždanti
galva. Greit turėjo išvažiuoti ir abu berniukai, Povilo
mokiniai. Olga staiga pasakė turėjusi laimingą
žiemą. Ji žadėjo parašyti dėl tų Žemaitės vertimų,
kurie buvo išsiųsti į Maskvą vienam literatūros pro-
fessoriui. Šią atsisveikinimo akimirką jos mylinti šir-
dis galėjo viską paaukoti, tačiau Povilui šita mergina
buvo tik epizodas jo trumpame ir rūsčiame gyve-
nime.

Iš šventųjų gyvenimo

Šiaulių akių daktaras Cumftas nužvelgė naują tarnaitę Pranę Žymantaitę. Jam patiko tokios lietuvės, stambokos ir švarios, kurių žydros akys žiūri atvirai ir klausiamai. Ji stovėjo su iškrakmolyta balta prijuoste, laikė rankose vonelę su instrumentais. Daktaras liepė pakviesti naują ligonį. Įėjo kaimietė su aklu vaiku. Daktaras šaukė, trypdamas kojomis, ant motinos, taip apleidusios vaiką, o ta irgi verkė kruvinomis ašaromis iš gailėsčio, kaltės ir baimės. Tik staiga išbyrėjo instrumentai ant grindų, ir naujoji tarnaitė drebėdama įsikabino daktarui į rankovę. „Į virtuvę! – kaip nuosprendį paskelbė daktaras Cumftas. – Vištų pešti, į užpečkį, puodų šveisti!“

Vėliau jis mažai besidomėjo tarnaitė, kuri irgi nedrįso daugiau rodytis toje namo dalyje, kur rinkosi laukiamajame ligoniai. Kartą jis užtiko ją virtuvėje, besikalbančią su šviesiaplaukiu paaugliu, kurio taisyklingų bruožų veidas panėšėjo į jos. Tai besas brolis. Daktaras šį kartą pats virino instrumentus ir nenorom klausėsi tų kaimiečių pokalbio. Jis viską suvokė iš vieno žodžio: tėvui kaime esęs gerklės vėžys, daktarai liepia vežti į Dorpatą, reikės parduoti karvę. Toliau – sesuo Ona, Simienė (vadi-

nasi, vyro vardas Simas), susimulkino - iš karto atsi-
rado du vaikeliai, Rožė ir Jokūbas, labai silpni, vėl
kažkokia Antanienė mirė gimdydama, miškų sargo
Damkaus vaikai mirė du, Aradecko - du, tada motina
pasivadinusi felčerį Baranauskį čiepyti kaimo vaikų,
tačiau dauguma neduoda, slepia; ir vyriausios sesers
Juzės vyras negaluoja, turbūt irgi mirs.

Daktarui patiko berniuko laikysena, jis nejučiom
pagalvojo apie jų motiną. Tai turėjo būti neprasta
moteris. Pranė nė akimirką nemetė darbo, tačiau
ašaros jai riedėjo per veidą, ji braukė jas su alkūne.
Daktaras pajuto gailėstį. Rūsčiai raukdamas anta-
kių krūmynus, pasisiūlė prirodyti berniuką pažįsta-
mam krautuvininkui. Pranė nusišypsojusi pasakė,
kad brolis esąs taupus ir sąžiningas, jis jau tarnavęs
Slabados pašte sargu, turi pasidėjęs į kasą dešimt
rublių, jam eina procentai, o šiaip jo didžioji svajonė
išvykti į Ameriką, tam ir taupęs. Tik motina drau-
džianti. Vėl motina. Daktaras klausėsi toliau. Motina
savo skolikes padengs gavusi pinigų už žąsis, daug
išleidžianti markėms, pašto siuntoms. Motina sma-
giai aprašiusi Užvenčio klebono gospadinę Marce-
liną... Žymantai dėdės grūdasi su gyvuliais ant mūsų
pašaro, reikalauja užmokesčio už tuos metus, kur
valdėme vieni, riejas, barasi, tėvui guzas nuo to dar

labiau skauda. Motina atidariusi skrynią ir juokdamos atidavusi jiems dalį pinigų. Dabar ruošias į svečius pas Trifonus į Rygą, žinai, kur gyvena pas mus matininkas su žmona. Barborėlė dar kruta. Povilas atsiuntęs iš Krymo lauro lapų ir tokių gėlių, kur pas mus vadinasi „panelės švenčiausios“. Motina aprašė Benedikto ir Petronės vestuves, kaip toji nunuodijo seną vyrą, tik ji pakeitė vardus. Ak, motina keliasi su gandrais, pro ašaras juokėsi Pranė.

Daktaras stovėjo garų debesy, jis nebegirdėjo paskutinių žodžių, išėjo prie ligonių. Pranė pavaišino brolių, ji truputį papasakojo apie savo nepavykusį asistavimą daktarui. Antanis paguodė ją, motina liepusi laukti laiško iš Jadvygos, pas ją bus geriau, Pranė stovėsianti prie prekystalio, ten ji ras laimę; vaikas rieškučiomis dalijo pažadų auksą. Rėkė operuojamas ligonis. Abu nutirpę klausėsi. Dabar supranti, klausė sesers akys. Iš aš negalėčiau, atsakė brolis.

Ta silpnumo valandėlė dar labiau suartino juos.

Vėlai vakare daktaras ilsėjosi, skaitė laikraščius, gėrė kavą, su žmona lošė kortomis. Noras pasirūpinti kaimiečiu berniuku išdulkėjo jam iš galvos. Pranė vėl atrodė nerangi, primityvi tarnaitė, ir jos motina, kažkokia keistuolė, švaistūnė moteris, jo nebedomino.

Portretas

Žemaitė stovėjo iki kelių purve, kasė bulves. Jos pilkas balakonas, užlopytas raudonu mileliu, iš tolo traukė akį. Ką tik išvažiavo žydas, supirkinėjas žąsis. Žemaitė gavo 30 rublių. Tačiau neužteks skolelėms užsimokėti. Reikia meistrui už kryžių ant Žymanto kapo, bilietui į Rygą, popieriui ir markėms, Agniečkai už siuvimą... Diktai Žemaitėi nelengva buvo lankstytis ir kiloti pilnus krežius, dar aplipusius moliu, tačiau pati buvo pasiskyrusi tą darbą. Viduj darbavosi dukterys Juzė ir Elena – dorojo paskerstą paršą. Jau, matyt, užkaista katilas su inkstais ir kepenimis. Pro duris virsta kamuoliai garų, trenkia aitrumu, kaip nuo nešvarios bobos sijonų bažnyčioj. Žemaitė atsitiesė. Vėjo išvartytos tvoros, apipešiotas stogas kaip ligoto gyvulio kupra, balanom suramstyti langiukai, kažkokie skurliai, nuo vasaros užmiršti ant agrastų krūmų – apleistas gyvenimas, nėra vyriškos rankos. Dabar jų buvo sutarta su Juze, taip pat jau našle, perpus dirbti žemę ir samdyti šeimyną.

Ėmė dulkti lietus, vis įkyriau, galų gale prakiuro kaip reikiant. Žemaitė įėjo į trobą. Patenkinta žvalgėsi po vidų. Kubile jau sutaisyta mėsa kimšti į

dešras. Dukterys Juzė ir Elena, viena – išblyškusi, žydom ramiom akim, sniego baltumo palaidinuke, antra – iškaitusi, susitaršiusi, smarki, klausiamai sužiuro į motiną.

– Liko dvi vagos.

– Ar eisi į pirtį? Jarušauskai kūrena.

Žemaitė džiaugdamos tuoj susiruošė: susirišo į ryšuliuką marškinius, muilą, ėmė švarų maišą nuo lietaus apsidengti.

– Gal pirmiau šipuliukų kilbasoms priskaldysi?

– Prisiskaldykit pačios. – Tik sutrinksejo medenkos priemenėj, ir paliko tylu.

Pirty būti Žemaitė itin mėgo. Čia būdavo aptariamoms vietinėms, dvaro ir pasaulinėms naujienoms. Kad amerikoniai išrado mašiną, galinčią iš žemių gaminti mėsą, pirmiausia užnėniškės išgirdo pirty. Ir kad Romos popiežius leis ženytis Lietuvos kunigams, ir kad degutas, sutaisytas į kapsules, geriausias vais-tas nuo džiovos – viskas buvo pranešta nuo viršutinių plautų.

Paskui ateidavo eilė vietos ponijai – Liseckiams, Budrikiams, Pečkauskams...

Bet šįkart Žemaitėi nepasisekė nusigauti į tą užnėniškių forumą. Netikėtai greit sutemus, ji apgraibomis ėjo pagal tvorą, nusižiūrėjusi aiškiai

boluojantį daiktą priekyje. Tai turėtų būti naujoji Višinskių klėtis. Arti skambtelėjo grandinė. Žinoma, Domės Margis. Per negailestingai čaižantį lietu Žemaitė yrėsi pirmyn. Tačiau, kas bolavo priekyje, pasirodė rąstų krūva, Margis – ne Margis, o nakčiai paliktas arklys. Žemaitė nerami pagalvojo, ar nebus pasiklydusi. Pasuko atgal, bet tuoj atsidūrė iki blauzdų šaltoj kaip ledas baloj. Kas čia darosi? Ar tai jau nebegali žmogus darbininkas po sunkios dienos išsiperti? Velnias paėmęs vedžioja už nosies. Žemaitė ėmė kalbėti poterius. Tačiau paliko dar blogiau – niekaip negalėjo išbristi iš tos balos. Ir niekur nematyt žiburėlio. Ji nebežinojo, net kurioj pusėj jos troba. Pagaliau įsitvėrė kažkokių virbų, išsikapstė ant kietesnės žemės. Pametusi batus, vienom kojine m trypinėjo vietoj ir pagaliau ėmė šauktis pagalbos. Išgirdo atsiveriant duris, ir vieno iš Žymantų – brolių, su kuriais buvo tiek bylinėtasi dėl žemės, rodos, Jokymo, balsas suriko: „Ką čia biesas nešioja po langais?“

Užkandusi žadą, Žemaitė sustingo. Ar ne velnias bus ją atvedęs į neprietelių kiemą?

Paskui į kiemą išėjo jaunas Benis Žymantas, našlaitis. Žemaitė jį pažino iš ypatingo švilpavimo, jis buvo labai muzikalus. Benis ėjo prie šulinio.

- Beniuk, - pašaukė Žemaitė. - Čia aš, dėdina. Parvesk mane namo.

Benediktas apgraibom atrado sulytą, sustirusią giminaitę ir padarė tai, ką būtų padaręs kiekvienas šaunus vaikas – parvedė ją į pat trobą. Kol dukterys klausinėjo, kas nutiko, o Benis išraudęs pasakojo, Žemaitė persirengė kamaroj ir jau juokdamos nusakė savo nuotyki. Benis gavo parnešti namo skerstuvį. Taip buvo žengta žingsnis į gimiinių susitaikymą. Paskui jis visada ateidavo su savo klarnetu, kai dėdinos troboj būdavo pliuškė, ir šokdavo jaunimas, ir išvingiuodavo gryniausią melodiją, atsisėdęs tarp kitų muzikantų.

Su baltu arkliu

Arkliukas kapstėsi užsnigtu keliu. Jis buvo visas apšarmojęs, aksominės šnervės leido garo tumulus, sunkiai įveikė paskutinę įkalnę ir nuolankiai sustojo prie trobos. Basi į priebutį išbėgo dukterų vaikai – Juzės Elzikė ir Onos Jurgiukas. Bobutė atvažiavo su baltu arkliu! Su baltu arkliu! Tai skambėjo kaip pirmieji pasakos žodžiai. Iš rogių lipo Žemaitė, kiek negaluoianti, bet dėl vaikų mokyklos nepabūgusi

kelio iš Graužikų, kur ji tarnavo dvare šeimininke. Iš kamaros išėjo ir senė Veikšienė, dukters Juzės vyro motina.

- Nebėr mokyklos, iširo mokykla, - apskelbė ji šypsodama. - Nebesurinko pinigų mokytojui, o tas negi mokys dykai... Tų žmonių šykštumas - kad pradėjo kalbėti Ušnėnuose visi, kad tas mokytojas juos gyvus su plaukais baigia suėsti...

Žemaitė nežinojo, verkti ar juoktis.

- Iš pradžių tai ir Adomas Abramavičia su savo vaikais, ir Romikas su visais keturiais ateidavo į pamokas, paskui pasigodėjo tų kelių rublių mokytojui, sako, kad geriam arielką, tai žinom, kad mums į pilvą, o čia... gyvas pinigų mėtymas... Mokytojas per jaunas ir šėlsta su vaikais, kai tik pertrauka, ir gaublys, kur Povilas Višinskis atvežęs dovanų, besąs visai tuščias...

- Kaip tai tuščias?

- Nebežinau, kuris vaikas jį perpjovė peiliu... Mokytojas susidėjo daiktus ir išvažiavo...

Žemaitė vaikščiojo po buvusią „klasę“, o Veikšienė toliau šaltai aiškino:

- Aš daviau mokyklai trobą, viriau mokytojui valgyti, paskui jis parodė man pro tokį stiklą utėlę,

pagavęs pataluose, man baisu paliko, atrodė kaip dideliausias žvėris...

Žemaitė nenorom šyptelėjo.

- Taigi, tų žvėrių reikia bijotis...

Veikšienė dar ilgai dėstė visus nesusipratimus, kiek jų buvo renkant užmokestį rubliais ir „natūra“, kaip Žemaitė suprato, daug pažeminimų turėjo patirti tas jaunas gimnazistas, mokytojas, Povilo prirodytas iš paties Vilniaus. Nepristačius malkų, tankiai gavęs šalti. Veikšienė pati iš savo kišenės aukojusi 50 rublių, nes vaikai taip norėję mokytis... Nagi ilgiausiai laikėsi Banienė su dviem mergikėm. Banys sakęs, kam reikia boboms to mokslo, o ji - ne, reikia, mokėjo iš savo kišenės. Paskui pats pagavęs ją semiant grūdus žydui iš aruodo, ir galas paliko mokslams...

Žemaitė glostė Jurgiuką.

- Ko tu išmokai, vaikeli? - klausė ji. - Ką tu sužinojai? Ką prisimeni?

- Aš sužinojau, kad pasaulis didelis, ir už Šiaulių yra dideliausi miestai ir dykumos, kur vaidenasi šuliniai, o gandrai perskrenda giliausias jūras ir žiemoja Egipte, piramidėse.

- O aš žiūrėjau į Mėnulį ir ten mačiau kalnus, - tarė Elzikė.

Veikšienė persižegnojo.

- Ar viešėsi čia, ar eisi pas savus? - paklausė sausai.

- Rasi aš sergu, - tarė Žemaitė, - norėčiau pri-gulti.

Senė Veikšienė paklojo plačią lovą ir sudėjo ant ligonės patalus ir kailinius, kur turėjo, o ta į vakarą ėmė kliedėti, kiaurą naktį blaškėsi, apimta karščio. Vaikai išsigandę gūžėsi kojūgaly.

- Išsidaužiusi po svieta, rado vietą sirgti, - bam-bėjo Veikšienė, virdama žolienę ir taisydama medų su pienu, šutindama sėmenis ir degindama vilnos kuokštelius.

Pagaliau Žemaitė ėmė taisytis. Ji gulėjo ir žval-gėsi po trobą, voratinkliai čia buvo braukiami tik nuo šventųjų paveikslų prieš Velykas.

- Ar davei žinių mano dukterims, kad aš čia esu?
- Noliepei duoti.

Žemaitė ilgas valandas sveikdama sekiojo akimis senę, besidarbuojančią po trobą, auklėjančią vaikus, ir čia ji matė visą žemaičių būdą. Sugrižo gyvenimo džiaugsmas.

Povilėl, Povilėl

Dvi moterys, viena kaimiškais drabužiais, kita susimetusi į kuprelę, su mėlynos gelumbės apsiaustu ir beždžionės kailio apykakle, ėjo į Rasų kapines per kovo mėnesio purvą. Senikė elgetėlė sėdėjo ant velėnų suoliuko prie vartų, ji Žemaitėi pasirodė tokia sena, kaip Užvenčio Joselienė. Girdėjosi tas ypatingas metalinių vainikų skambesys vėjyje virš kapų, lyg amžinų mirties gėlių šnarėjimas. Visos Rasos buvo nykios. Tyliai ir delikačiai kelionės bendrė, Bitė, leido Žemaitėi vienai prieiti prie Povilo Višinskio kapo. Jai krito į akis vieno antkapio užrašas: *Perduokit sveikinimą angelams*, tai šiek tiek suturėjo jos dėmesį, ji nepamatė, kaip Žemaitė krito ir apglėbė žemės kauburį. „Čia aš, apsilankiau“, – suriko ji. O paskui tyliai pridūrė: „Man reikia tavęs gyvo.“ Šimtai prisiminimų užplūdo ją, ji brido per juos kaip per ventas birželį, ir vis Povilas buvo gyvas, žiūrėjo palenkęs galvą ir sakė maloniu balsu, sūniškai: „O vis manęs neklausai, vis plėšai rašymus... Prašau tave, nedaryk to dėl manęs.“ Dėl tavęs! Žiemos ir pavasariai dėl tavęs, iškentėti darbymečiai, mėšlas ir bulbės, audimas ir daržų ravėjimas palaužus širdį, o ant priekalo – „Kurmelis“, o kamaroje – knygos iš

viso pasviečio: Moljeras, Konopnicka, Prusas, Šeks-pyras, „Ponas Tadas“, Senkevičius, Juškos žodynas nuo A iki D... O ką iškentėjai tu? Tu svetimoj šaly, užlipęs ant aukščiausio kalno, žiūrėjai į Lietuvą. Debesys tau buvo po kojų. Ką tu matei? Motiną, sėdinčią ant trobos slenksčio, savo gėlynų daržą, kur pijolkos langinės, našlikės, zakresčiukai nustelbia visus laurų krūmų kvapus Kryme; žydinčius rugius, pasikėlusius tam režyje, kur tu iškasei griovį... „Kur rodo pavasaris? Ar geri bus metai?“ Pavasaris atneš permainų, metai bus geri, nors moterys ir vaikai mirinėja, gyvuliai sargalioja apie mus, bet jauni šoka ir groja kas nedėlvakari, nepaiso prakeiksmų. Dar Marija važinėjo į Varšuvą, o man, nuėjus į dvarą ir pradėjus kalbą apie tave, tuoj sėdo ant arklio ir išjojo į laukus. Raganos plaukai sklaistėsi kaip juodas tinklas iš paskos... Niekas nežino, ko ji nori... Ką tu matei gyvenime gero? Buvai ne per toliausiai nuo tos vietos, Ararato kalno, kur Nojus, pats rašei, taip kalba seni žmonės, po tvano nutupdė savo laivą, bet švenčiausia vieta – Lietuva, į kurią sugrižai. Lietuva – purvynė, ir šiaurės dangus, ir vėjas, gniaužantis tavo sopančią gerklę, ir varnos ant mėšlyno, ir seni elgetos prie šventoriaus, ir Marijos nemeilė, ir žandarų kumščiai, ir išsiliejusi Ušna, ir kriaušė

po tavo langu, ir motinos rožančius. Ir aš. Sugrižk į Lietuvą, tavęs laukia mirtis...

Dvi moterys ėjo kalvotais keliais. Kuprelė, pavargusi ir sušalusi, rėmėsi į Žemaitę. Jai jau grįžo jėgos, ji ėjo už dvi, regėjo už dvi, jos mintys kaip skrendančios žąsys, baltos ir sunkios, lėkė tolyn tolyn.

Karštos dienos Vilniuje

Jau pabūta „Rūtos“ salėje įvairiuose vakaruose, kuriuos rengė vieną po kito artistai, mokiniai, tarnaitės, blaivininkai, žydai. Cirkas, paskaitos, koncertai, kinematografas, žvėrynas – tai vis pramogos, nematytos kaimietei, kuri atvažiavo į Vilnių per vasarą saugoti pažįstamų dvarininkų buto. Patys ponai išvykę į vasarvietę. Žemaitė gyvena trylikos kambarių bute. Dar yra liokajus. Abu turi po raktą. Raktas nuo buto... Galima turėti labai daug – vaikų, giminių, draugų, tačiau tik nuosavas kamapas padarys tave visavertį žmogų. Praėjo vasara, pirmieji rudens mėnesiai, atvažiavo vaikai, kurią išidrąsinai pasikviesti mokytis kirpimo ir siuvimo amato, grįžo žiemai ponai, ir tu turi išsikraustyti, nes nebėra tau vietos.

Štai susirandi kampą „prie žmonių“, tiek dar išneša kišenė, pripratus kaime prie bendro gyvenimo, tau atrodo čia saugu palikti daiktus. Tačiau rašyti nėra kur. Reikia užsidirbti duoną, gauni vertimų, išspausdina tavo išverstus straipsnius „Apie arklių auginimą“, „Dedančių vištų maitinimas“ ir kitus. Beletristikai kol kas neatsiranda vietos, laikraščiai užpildyti Balkanų karo, Dūmos reikalų. O naktimis kamuoja pasiilgimas brangių žmonių, ūkio, kūtės. Čia dar, nors visa savaitė iki Šv. Mykolo, sniegti, ir vėl naujas rūpestis: kaip įsitaisyti šiltą balakoną. Petrauskas atsiųs milo. Vis neduoda ramybės praeities paveikslai. Ir vieną nemigos naktį prisimeni, kad niekuo neatsilyginai našlaitei verpėjai, kuri slaugė tave per paskutinę ligą Ušnėnuose. Tu per visus rūpesčius skubi parašyti į kaimą ir primeni tą skolą, kuri iš tiesų kaip negyjanti žaizda.

Praeina vaikaitės mokslo laikas, tačiau tu nesi-ruoši grįžti namo. Jablonskis Gardine ruošia spaudai tavo knygas, nors turi savo lėšom pas jį važinėti, darbas juda į priekį. Netikėtai atsiranda žmonių, rimtai susirūpinusių tavo likimu – A ir A, kaip tu sakai, Aleksandra ir Andrius Bulotai, dvi žvaigždės tavo

padangėje. Jų namai bus tavo namai. Aleksandra, rusė sibirietė, su tikrai slavišku nuoširdumu tavę globos iki gyvenimo pabaigos. Jūs virsite uogienę ir kalbėsitės lietuviškai, o suvalkietis Andrius juokais apskaičiuos, kiek pūdų cukraus išėikvojote be reikalo...

Raštų leidimas, darbas redakcijoje, rūpinimasis karo pabėgėliais – tai toks lemto gyvenimo Vilniuje tarpas. Kaimas liko praeity, kaip nesunešioti puikūs avies kailiniai, pakabinti ant klėties durų. Tu žinai, kad jie visada ten yra.

Seserys

Karas! Karas! Su tokia žinia parskubėjo Žemaitė iš „Vilniaus žinių“ redakcijos. Skambėjo cerkvių varpai, gatvėse išsigandę būriavosi žmonės, jau pradėjo raudoti moterys. „Davatkėlė“ – taip nepiktai Žemaitės pajuokiama sesuo Petronė – kaip tik ruošėsi atgal į Varnius, gana prisimeldusi Vilniaus bažnyčiose. Žemaitė visada tyliai stebėdavosi sesers pamaldumu, jos atkaklumu, kaip ji skelbė Dievo žodį prieinamiausiu būdu – vaikus mokydama kate-

kizmo. Tačiau Petronės būta išprususios, apsiskaičiusios, šviesaus proto; jos surinkta pluoštas liaudies dainų, nemaža versta lenkų autorių ir Bitės kūrinių. Žemaitės įkalbėta, ji jau keletą metų rinko žemaičių senovės paminklus, audinių pavyzdžius, visokias smulkmenas. Žadėjo siuntinėti vertimų ir „Vilniaus žinioms“, kur Žemaitė dirbo redaktore.

Traukiniai vežė kareivius, gatvėse žygiavo mobilizuotųjų pulkai, apkibę verkiančiais artimaisiais. Norint pereiti gatvę, reikėjo bristi kaip prieš srovę. Iš vežikų buvo atimti arkliai, buvo matyti vos vienas kitas. Žemaitė toli gražu nesitikėjo greitos karo pabaigos – „taip pat japonus žadėjo kepurėmis užmesti, o suvisu kitaip įvyko“. Be to, ji iš korespondencijų žinojo, kokia netvarka ir apsileidimas cariniame aparate. Apie tai kalbėjo su seserimi stotyje, laukdamos eilėje prie kasos. Jau plūdo pabėgėliai iš Kauno, Suvalkijos, maišai ir vaikai kaip kupros pūpsėjo motinoms ant pečių.

Seserys sėdėjo visą naktį, laukdamos bilieto, kaip ašarų statinėj. Iki vėlumos buvo girdėti šūviai. „Kas čia?“ – klausė sesuo. „Mat tuos suimtuosius atsarginius mokino šaudyti, kaip pataikyti į žmogų.“

Jau viskas apkalbėta. „Kas bus, kas bus? Bet prašymą į mokyklą Liudvukui reikia paduoti.“ – „Kol

meldeis, ir karas užėjo“, - liūdna juokavo Žemaitė. Sesuo Petronė savo ruožtu žiūrėjo į ją: „Ak tu, raštininke, į ką pavirtusi tavo pilkoji bliuska!“ - „Čystas mazginyš pasidarė, susitraukė, surūko, rankovės strugos, dėvėti beturiu mėlynąją ir senąją sirpinkinę...“ - „O batai, batai! Sulopytais batais vaikštai po ponų pakajus...“ - „Ir Elzei rašiau, čia visa batų istorija: turiu tokią draugę, kuri nusipirko per didelius batus ir perleido man perpus pigiau, bet negaliu dėvėti ir aš: ilgi, siauri, o mano koja kaip lepečka, plati, įlenda, rodos, valnai, bet vaikščioti anė iš vietos...“

Petronė pasirausė savo keliauninkės krepšy ir išėmė porą batų. „Persiauk, - tarė, - aš žinau, kas yra prasti batai, kai keliavau iš Voluinės per Varšuvą pėsčia su procesija, giedodami, su kryžiumi ir karūnomis...“

Praeidavo traukiniai, seseriai vis nevykdavo įsėsti. Žemaitė rytą jau ir namo suvaikščiojo, ir Petronė dar parėjo numigti. Pagaliau seseriai pavyko prasisprausti iki vagono durų. Sesuo tvirtai apkabino seserį. Ar mes kada pasimatysim? Ne, niekada. Karo metais Žemaitė atsidurs Amerikoje, ji grįš į Lietuvą, kai sesuo prieš kelis mėnesius jau bus mirusi. Štai kokiais žodžiais ji praneš apie tai A. Bulotie-

nei: „Nuo Elzės gavau skaudžią žinią: mano sesuo davatkėlė mirusi šiomet, 1 kovo. Mokinusi vaikus kažkur Tauragės parapijoj. Mokykla buvusi šalta, vaikų daug, darbo daug turėjusi, susirgo. Gaila! Be galo laukusi manęs, nebeteko pasimatyti, ir ant ano svieto abejotinas pasimatymas: ji danguje, o aš?..“

Žemaitė dar plaukdama iš Amerikos tikėjosi padaryti seseriai staigmeną – pasirodyti Varniuose per Šilinę, pamatyti jos geras nustebusias akis, apie kurias Povilas seniai seniai yra pasakęs: „...iš akių ji žiūri taip, kad, rodos, galėtų šį tą gero padaryti, tik reikia jai nurodyti...“

Ir Žemaitės nebetraukė Varniai. Lietuva paliko skurdesnę be sesers.

„Sudievu šiai laimės šaliai“

Ankstus rytas. Dabar Žemaitė su sūnum Antaniu gyvena naujame bute prie parko. Pro praverčius langus veržiasi saulė ir paukščių čiulbesys. Tai čiauškia paukščiai Čikagos parke. Diena prasidėjo laikraščių skaitymu. Kol sūnus ruošiasi darban į redakciją, jie aptaria laikraščių naujienas. Į Vilnių įžengė pilsudskininkų generolo Želigovskio daliniai.

Žemaitė kaip visad blaiviai pasakė, kad jei lenkams pavyktų užimti ir Kauną, lietuviai liktų suvaryti kaip į sūrmaišį prie Baltijos jūros. „Jei Vilniaus gubernija su miestu paliks po Lenkija, kokia ta Lietuva beliks? Šuva atsiguls – uodega liks ant svetimos žemės.“ Jankiukai, Elzės Juozas, Stasiukas tikrai bus pašaukti atgal į kariuomenę... „Lygu avinėliai stumiami – ant papjovos...“

– Nedėlioj, skelbia, rengiama demonstracija su maršavimu po miestą iki svetainės. Renkasi visi lietuviai, kas pritaria Lietuvos laisvei. Čia sutars visos partijos – klerikalai, tautininkai ir socialistai...

Trinktelėjo durys. Žemaitė liko viena, taisės eiti į netoliese esančią lietuvišką krautuvę. Žemaitė, per ketverius metus Amerikoje taip ir neišmokusi angliškai kalbėti, vaikščiojo visur su žodynu kišenėje. Krautuvės savininkas, žeberiškis, šiandien ją sutiko ypač maloniai, tačiau Žemaitė iš karto pamatė, kad mėsa, sviestas, kiaušiniai, pienas – viskas daug brangiau.

– Ar pasiuto?! Užmokėjau tris dolerius, o neturiu ką nešti namo!

Krautuvėj sutikdavo pažįstamų iš savo krašto: užnėniškių, varniškių. Ir dabar ji sutiko Antanaites Jarušauskaites, Zabelę, vieną iš Šerpitikių; iš jų suži-

nojo, kad užventiškis Bonifacas miręs, ir Stanislovo Kučinsko nebėra. Čia pat Bielskienė užkvietė Žemaitę į savo fermą už miesto. Kažkokių smulkmenų nusipirkusi, iš parduotuvės išėjo Marikė, šlamanti šilkais, skrybėliuota pirštiniuota. Likusios moterys spėliojo, kuo ta užsiima. Pakalbėjo apie Lietuvą. Žinios buvo neaiškios, netikros. Sako, Kelmės bažnyčia sudaužyta ir Šiaulių sugriauta, Kuršėnų – sudeginta. Lietuvoje badas, gyvuliai išpjauti arba išvaryti... Vieksniai sudeginti... Kada vėl besusieisim? „Čia nukakti į kitą miesto galą kaip Lietuvoj į trečią parapiją...“ Moterys skirstėsi kaip iš bažnyčios išėjusios.

Užsitęsė Žemaitės grįžimas namo.

- Negerai taip ilgai taisyti į kelionę.

Vieną naktį Žemaitė sėdėjo prie stalo ir žiūrinėjo laiškus. Buvo tokia mėnesiena, kad nereikėjo nė degti šviesos. Antanis stovėjo atsirėmęs į durų staktą. Sumenkusi, susenusi motina kilojo laiškus, nuotraukas.

- Čia Elzės vyras Juozas su savo bėruku. Jeigu dar yra tokių šaunių bėrukų Lietuvoj, tai mes dar nepražuvę.

- Tave gerai pavažinės po Lietuvą.

- O čia... - Žemaitė parodė fotografiją su Aleksandra ir Andriumi Bulotais prie Niagaros, kur jie

lankėsi tik atvažiuoję į Ameriką rinkti aukų nuo karo nukentėjusiems šelpti. – Ir ko aš čia atvažiuoju?.. „Žemaitė velkasi taip sau paplepėti, su pažangiais žmonėmis pasimatyti...“ Niagaros krioklys man pasirodė lyg kažkokia gamtos klaida. Lyg kliokiantis kraujas iš prakirsto Žemės liemens... Oras drėgnas visoje apylinkėje, prisimenu, gerai apdrėkino man kvalbonus... Prisipirkom atvirukų mažoj krautuvelėj. Juos pardavinėjo indėnas... Man atrodo, aš dar jauna tada buvau, tarsi atvažiuoju į atlaidus...

Sūnus žiūrėjo į motinos veidą, nušviestą prisiminimų mėnesienos. Daug žodžių norėjo jai pasakyti, tačiau motina kalbėjo lyg su savimi.

– Vėl Juzė prašo atsiųsti aukso žiedų su deimantais ženatvei... Iš kur aš imsiu? Turiu pinigus, kur man paliko Bulotai išvažiuodami... Visi prašo. Visi keturi Jankiukai ir Zosytė, ir Antaniukas, ir Pranytė su Petrike. Tai jau reiks visko pripirkti: kuskikių ir bačiukų, skepetų, vilną ir šilko... Mat Pranytė su Petrike pačios išmokusios rašyti... Antanis jau buvo matęs tuos laiškus ir net davė pinigų sesers Juzės žiedams – tik be deimantų... Motina sunkiai dūsavo – svarbiausia buvo Liudvio likimas. Berniukas vienišas bastosi po žmones, kaip tas ančiukas, išvarytas iš paukščių kiemo... Antanis gerbė motiną už tai, kad

ji niekuomet nevaržė vaikų, neminėjo smulkmenų, neskaičiavo pinigų ir nesmerkė žmonių. Jis tyliai užvėrė duris, palikdamas ją dėliojančią daiktus į skrynią savo paskutinei kelionei.

Viskas Liudviui

Kai sėdi prie lango ir nuolat matai tą patį skiedryną, kur varnos tąso atliekas, tvoros kampa, sklypelį dangaus, panašų į nuskalbtą mazginį, plikus krūmų virbus, džiaugies kiekvieną naujovę, ar tai būtų naujas tau patarnaujančios mergaitės dirželis, ar pirmas sniegas, ar netikėti Bulotų svečiai.

Žemaitė sirguliavo, sukurusi tą ilgąjį maršrutą po gimines. Ir čia, Marijampolėje, netrūko reikalų. Štai kažkurią dieną ji ėjo nupirkti vienam neturtingam „Žiburėlio“ šelpiamam mokiniui vadovėlių. Vaikas sekė iš paskos, žiūrėdamas į jos kvolduotą išėiginį sijoną. Žemaitėi neatėjo į galvą pakalbinti jį. Tai tiesiog buvo daugybės per gyvenimą matytų neturtingų mokinių pasikartojimas. Visiems jiems reikia knygų ir šimto auksinų į ranką, šilto viralo ir gero miliuko drabužiams. Tas vaikas panėšėjo jai į

Liudvį, kai buvo mažas. Toks pat gražus, nukaitusiais veideliais, taip tyliai dėkingas.

Žemaitėi namie patarnavo mergaitė paauglė, našlaitė iš Suvalkų. Matyt, skaudžiai su ja apsiėjo gyvenimas, ji buvo kaip nebylė. Paprastutė dainelė, kurią ji dainuodavo siūdama, Žemaitėi primindavo lėlių lopšines. Mergaitė niekada nieko nepasakodavo, klausiama atsakydavo vienu žodžiu. Tačiau jos mėgo viena kitą. Ir kai atsitiko tas incidentas su slenkščiu, ta mergaitė suprato ir palaikė Žemaitę. Buvo taip. Į Bulotų namus atėjo kaimietė, jau dienų gale, dailiai ir švariai apsitačiusi. Ji prašė, kad advokatas jai padėtų gauti kažkokius popierius. Tačiau jai buvo atsakyta, žinoma, ne be pagrindo. Moteris išėjo negavusi, ko prašė. Tada Žemaitė, paėmusi kirvį, padarė slenkstyje du įkirtimus. Jie švietė iš tolo ir tuoj buvo šeimininkų pastebėti. Žemaitė pasakė, kad žemaičiuose taip daroma, jeigu nėščiai neduodi, ko ji prašė – kad po to į namus neižengtų nelaimė. Aleksandra ir Andrius Bulotai pyktelėję žiūrėjo į Žemaitę, o jos veidas buvo užsispyręs, ji nė nemanė abejoti, ar teisingai pasielgusi.

Atėjo gruodis. Mokykloje reikėjo puošti eglę. Žemaitė išvažiavo į Kauną. Sutvarkiusi keletą savo reikalų, apsipirkusi šventėms, ji dar užgaišo. Tai

vis tas traukimas kieminėti, žinoti pažįstamų šeimų naujienas, tvarkyti ir patarinėti. Prasidėjo šalčiai. Ji užėjo pas vienus pažįstamus, šnekučiavosi, ilgai supo jų kūdikį. Pagaliau susirengė grįžti. Su eglutės žaislų dėže, apsikrovusi kalėdinėm dovanom, rudiniu paltu, Žemaitė mažu šaltu autobusu pagaliau sugrįžo į Marijampolę. Tomis dienomis miestas buvo prislėgtas, neramus, įgąsdintas. Buvo sušaudyti du politiniai kaliniai. Žemaitė atgulė su plaučių uždegimu. Ji kliedėjo, kilo iš patalo, tarėsi girdinti šūvius, atsipeikėjusi matė artimuosius ir vėl krito kaip į bedugnę. Visas pragyventas gyvenimas prislėgė jai krūtinę, jis buvo toks sunkus, beveik neatlaikomas. Staiga jos sąmonę apšvietė meilė tam nelaimingajam Liudviui, ir ji sukaupė visas dvasios ir kūno jėgas, kad iškeltų jį iš purvo ir tamsos kaip tyriausią idėją. Viskas Liudviui, ji kartojo ir net užrašė mirštančia ranka ant skiautelės popieriaus. Viskas Liudviui, žinokit. Visas Žemaitės turtas.

Pirmieji

Jie susitiko mokyklos palėpėje – uždusę ir išsigandę, pavėlavę į pamoką, nusprendė čia pasislėpti.

Jie buvo nepažįstami ir tyliai apžiūrinėjo vienas kitą – jo velvetinė striukė jai nepatiko, o jos skara ant kaklo – Žaliosios Afrikos Kalvos – jam buvo visai prie širdies. Jie sutikrino laikrodžius, ir berniukas pasakė, kad auklėtoja Susukatė šį vakarą tikrai įskųs jį motkelei. Mergaitė juokdamasi pasakė, kad jos auklėtojas Šlapjurgis taip pat seniai laukiaš progos susidoroti su ja.

Jis pasivėlinęs, nes rytą užsnūdęs vonioj.

Ji norėjusi iki galo išklaudyti rytinį koncertą iš Varšuvos.

Jie vėl apžiūrinėjo vienas kitą: gelsvoji striukė buvo visai simpatiška, o žirafos ant jos skaros atrodė kaip gyvos.

– Klausyk, – pasakė jis, – aš tavęs anksčiau nemačiau.

– Ir aš tavęs.

– Klausyk, – pasakė jis, – mano tėvukai turi fermą už miesto. Kaip manai, ką auginuos ten slapta?

– Taboką, – atspėjo ji.

– Aš buvau pabėgęs iš namų, – tarė jis. – Su broliu susimušėm, išdaužėm kambarį visas vazas ir tada pabėgom.

– O aš vasarą buvau paklydusi miške, mane surado malūnininkas.

- Kodėl malūnininkas?

- Nežinau. Jis nešiojo ant pečių maišus kaip ėriukus.

- Didelio čia daikto! - pasakė jis ir nuobodžiaudamas pažvelgė pro langą.

Ji išsiėmė šukas ir ėmė šukuotis. Jis atsidrėbė ant kažkokių skudurų ir sužvangino kišenėje monetas.

- Turiu frankų, - tarė, - norėčiau išgert alaus.

Ji susirūpinusi dirstelėjo į laikrodį.

- Dar marios laiko. Papasakok ką nors, o tai numirsiu čia.

Jis tingiai ėmė pasakoti, kad taboką pasėjęs su žirniais, o tėvukai nieko neišmano ir laukia, kas čia bus - „šaknelės ar viršūnelės...“

Mergaitė išvyniojo kampe stovintį ritinį - seną, drobinį, mokinių apiplėštą pasaulį.

- Kur norėtume nukeliauti? - tarė ji.

- Čia daug ko trūksta, - pasakė jis. - Nėra kur lakstyti šakalams, ir Japonijos nėra.

- Va - Paryžius, - pasakė ji ir keliais atsiklaupė prieš Paryžių.

- Šiaurė, - tarė jis ir uždėjo ant jos delną.

- Aš noriu į Paryžių, - pasakė mergaitė skubiai, jaudindamasi.

- Gerai, - tarė jis nerūpestingai. - Po jo delnu sutirpo aisbergas. Jis nusibraukė šlapią delną į striukę.

Ir tuoj jie nusviedė žemėlapi šalin; apačioj pasigirdo triukšmas - šurmuliavo prieš skambutį paleista kažkuri klasė. Dar minutė - ir atgijo visa mokykla.

- Einam, - pasakė jis, - reikia įsimaišyti į minią. Jie bėgte nubėgo laiptais ir tuoj pasimetė.

* * *

Vakare, kai brolis išėjo į treniruotę, jis atsidarė stalčių ir išdėliojo ant stalo daugybę plastilino žmogiukų. Kai nieko nebūdavo namie, jis žaisdavo karą, ir žmogiukai, aptempti šarvais, su ietimis, buvo šaunūs kareiviai. Tik šiandien karvedys, išsiblaškęs, neramus, darė daug klaidų.

O mergaitė savo namuose sėdėjo prie neparuoštų pamokų. Pašonėj degė televizorius, ant grindų ropinėjo maža sesytė, virtuvėje vėl nėščia motina barėsi su nuomininke dėl aplaistytos viryklės. Mergaitė buvo laiminga, nes ją juk išgelbėjo malūnininkas, kuris nešiojo ant pečių maišus kaip ériukus.

Juozelis

Niekas tikrai nežinojo, kada jis atsiras. Artimiausias telefonas buvo klebonijoje – taigi, kai jau bus blogai, lėk pas kunigą, išeidamas mokė vyras. Bažnyčia stovėjo ant ežero kranto, kunigas buvo keistas, jo ožkos ganėsi prie šventoriaus tvoros, jis su žiburiu naktį eidavo tvartan žiūrėti ožkiukų.

Kai Juozelis atsirado, laimingas tėvas su puslitriu nuėjo pas kunigą ir ten kvailai apsiskandalijo, kai kunigas atsisakė gerti. Tada jis išėjo į kaimą ir ten uliojo devynias dienas.

Kai Juozelį parvežė, gryčia buvo neįmanomai apleista. Baltą stebuklingą ryšulėlį laikinai paguldė į vilnų krepšį. Tėvas puolė tvarkytis, užkaitė katilą vandens, iššveitė grindis, sudegino senas užuolaidas, takus ir staltieses. Jis labai stengėsi, o kai praidavo pro vilnų krepšį, kaskart nustebdavo, kas gi ten guli toks negražus ir raudonas ir kvepia keptais obuoliukais.

Kai Juozeliui suėjo metai, suvažiavo giminės pasižiūrėti vaiko. Visi nusprendė, kad pasauly iki šiol nėra buvę tokio galiūno. Ir tik vienas jaunas kareivis, abejingai pakutenęs Juozeliui pasmakrę, nieko nepasakė ir dingo kažkur. Juozelį išrengė ir pasodino

į vonelę – turėjo prasidėti maudymo apeigos, tik staiga su trenksmu kažkas įvirto į priebutį – kareivis pargrižo, ir ne vienas, pala, ar tik ne su kunigu jis ten kalbasi? Visi įsiklausė – kunigas ir kareivis kalbėjosi apie nuodėmę.

– Aš durnius, – vėliau, prie stalo, pasakojo kareivis. – Skinu kunigo sode obuolius, o kunigas nuo laiptų klausia taip maloniai: „Ar čia tu?“ – „Ne, čia ne aš“, – atsakiau jam.

– Durnius, – sakė visi kvatodamiesi.

Juozelis, išpraustas ir papenėtas, ėjo per rankas, jo akelės jau merkėsi, jis užmigo ant senelės kelių. Senelė, graži, stora, žadėjo pasilikti, bet nepasiliko.

Kai Juozeliui suėjo treji metai, jis rečiau bematydavo tėvą. Tėvas susirado kitą moterį kaime. Kartą kunigas atnešė dovanų baltą ožiuką, kuris buvo didesnis už katę ir gražesnis. Juozelis lupinėjo nuo krosnies šono molį ir valgė, motina mušė per nagus; motina nespėjo tvarkytis, durys amžinai buvo atviros, priedavo vištų, jos gryčioj jautėsi kaip kieme, tikros Juozelio draugės; ožiukas kažkur dingo.

– Juozeli, – pasakė tėvas, atnešęs cukrinę pypkę, – mano kukulaki, mano atlėpausiuk.

Juozelis stovėjo su cukrine pypke ir apžiūrinėjo tėvo batą, panašų į armoniką, paskui užrietė galvą

ir ėmė pasakoti tėvui sudėtingą istoriją, kur buvo aišku tik du žodžiai: „ten“ ir „bum“. Juozelis buvo murzinas, tėvui tai nepatiko. Prasiđėjo barnis. Vaikas išsigandęs pribėgo prie motinos ir nepajuto, kaip sukramtė pypkę.

Kai Juozeliui sukako penkeri, jis išėjo iš namų prie ežero. Jis norėjo pabraidžioti ir kepurėle pagauti bent vieną žuvį. Niekas nesaugojo jo, niekas nežinojo, kad jis išeis.

Kai Juozelio nebebuvo, visi sulėkė prie ežero jo ieškoti. Visiems prireikė pamatyti jo šviesią galvelę, kuriai tiko ta ruda kepurikė, dabar išmirkusi ir atsiduodanti dumblais. O motina labiausiai norėjo pamatyti Juozelį ir lakstė pakrante šaukdama, mirštamai pasiilgusi.

Tėvas nardė su vyrais, kol turėjo jėgų, – iššliaužė ant kranto ir ėmė daužytis kaip baisi žuvis.

Kunigas stovėjo atokiau. Jis žiūrėjo į viską – kaip stengiasi žmonės, o ežeras neatsiveria, ir gana. Sutevus jis pirmas nuėjo namo, išdžiūvęs jo veidas krustelėjo, kai ant suolo pamatė kmynų kūlelius, kur visą dieną rišo. Kunigas įnešė kmynus kamaron, paskleidė ant grindų ir, atsargiai žengdamas, išėjo laukan.

Prie ežero degė laužas.

Trylika laipsnių šilumos

Kavinė stovėjo taip arti jūros, kad, laukiant deserto, buvo galima nubėgti išsimaudyti. Basa kompanija taip ir darė. Mergaitės, vienos – languotais marškiniais, kitos su liemenėmis, tarpdury nugręždavo plaukus ir vėl susėdavo į pirmąsias vietas prie staliukų. (Aišku, išmirkę jūroje jie nesūdė pomidorų.) Tie basakojai buvo šaunūs. Jie mokėjo įmesti į muzikos automatą net dvikapeikes monetas. „Tango Romeo“ labai tiko prie manų košės.

Buvo rugsėjis – juodos vėliavos metas, šaltos miglos pradžia.

Atėjo paskutinis mano vakaras. Aš valgiau vakarienę. Dykos padavėjos sėdėjo virtuvėje, ir sunku buvo kurią prisišaukti.

Kavinėn įėjo moteris, kažkur matyta – ėmiau žiūrėti ir pažinau Elvyrą. Ji atsisėdo šalia manęs, ėmėme kalbėtis.

– Rytoj išvažiuoju, – pasakiau.

– O aš noriu pailsėti po skyrybų bylos. – Elvyra pradėjo pasakoti apie tą skyrybų bylą.

Prie gretimo stalelio sėdėjo žmogus, pasistatęs visą puslitrį stumbrinės. Jis buvo aiškiai vietinis ir šaukė padavėjas vardais:

- Rožel! Arba tu, Alyt!

- Buvome svečiuose, - pasakojo Elvyra. - Vyras sėdėjo, atsukęs man nugarą. Man iškrito nosinė. Pasilenkiau... Dieve mano!

Žmogus prie gretimo stalelio išdarinėjo grimasas, spragsėjo pirštais - stengėsi atkreipti dėmesį. Jis prisilenkė ir užšnekino Elvyrą, kaip kad šnekina mažus vaikus:

- Tiu-tiu!

Elvyra iširdo. Ji sušuko padavėjai:

- Gal galite nuraminti šitą žmogų?

Priešiškai žiūrėdama į mus, Roželė ir Alytė pasakė jam kelis žodžius. Žmogus labai nustebo:

- Ar anos pyksta? Ir skundžiasi?.. Tai kokios skundeikos! Kai ateis prašyti, aš joms lovos neduosiu!

- Pasilenkiau pakelti nosinės, žiūriu - jis laiko po stalu anos moters rankas...

- Neduosiu lovos už jokių pinigų, ir kur tada pasidėsit! - Tas žmogus akiplėšiškai atsuko nugarą.

Elvyra pasakojo toliau:

- Parbėgau namo, susigriebiau reikalingiausių daiktus ir - pas mamą.

- Nesuprantu, - aš pasakiau.

Elvyra šypsojosi negailestinga šypsena.

Tas įkaušęs žmogus neatstojo – tyliai pergalejęs nuoskaudą, siūlė taikytis:

– Va, paėmiau alaus... Tos panikės vyno man nebeduoda... Leiskite įpilti šlakelį. – Jis stovėjo prie mūsų su buteliu rankoje ir geraširdiškai šypsojosi.

– Aš nebegaliu! – pasakė Elvyra. Išblyškusi pakartojo: – Nebegaliu!

Ji pašaukė administratorių, ir neramųjį kaimyną išvedė.

Mes atsiskaitėme.

Aš nuėjau į savo viešbutį, pažadėjusi Elvyrai rytą dar pasirodyti plažėje.

– Net jei ir lytų, ateik. – Elvyra buvo gydytoja. Ji žinojo, ką sako.

Rytą nuėjau į turgų nusipirkti kriausių. Jos buvo po rublį kilogramas, bet aš vis tiek nusipirkau, nes jas pardavinėjusi senutė pasakė: „Tos kriaušės vadinasi „Klapo mylimoji““.

Paskui susiruošiau prie jūros. Plažėje buvo visai mažai žmonių. Aš iškart pamačiau Elvyrą. Liekna ir graži, ji vaikščiojo pakrante. Taip, tai buvo ji, ir indiški sandalai blizgėjo ant kojų. Priėjau. Ji pasitaisė sunkius plaukus ir nusišypsojo man. Mudvi kažkada sėdėjom vienam suole, ir ji mane apgavo – kai paprašiau pataisyti rusų kalbos rašinį, kažkur

vidury parašė: „касти грёви“... Dabar aš supratau jos šaltoką žvilgsnį.

* * *

Namo važiavau naktiniu traukinu. Pasiklojau ant viršutinės lentynos. Apačioj kalbėjosi moterys.

- Našlaitė esu. Augau prie pamotės... Ar skriaudė?.. Ne. Bet, pamenu, jai buvo nesvarbu, kurią skarutę aš rišiuos sekmadienį... Vyras? Aš netekėjusi. Mano jauniki vestuvių išvakarėse subadė bulius...

Užmigau.

Mane prikėlė sambrūzdis vagone. Žmogui dingo batai.

- Jėzau Marija! - Mažas apiplėštas žmogelis lankstėsi po suolais, nepaleisdamas iš rankų savo krepšių.

Batai atsirado.

Telegrama

Ala, telegramų priėmėja, ką tik gavusi atlyginimą, rašė popieriaus lapelyje: „Nusipirkti chna, Ritai grą-

žinti 6 rb, nusipirkti megztinį, Inesei gražinti 11 rb, nusipirkti lako nagams, gražinti savišalpos kasai 8 rb...“

Ji perskaičiavo atlyginimą ir susimąstė, ką čia išbraukus, kad būtų galima sudurti galą su galu. Aišku, išbraukė „savišalpos kasą“ ir tada sušuko į telegrafo gilumą:

- Draugas Byla, jei norite, kad šį mėnesį atiduočiau į jūsų kasą aštuonis rublius, skirkite man negražinamą pašalpą!

- Ką?! - sugriaudėjo iš telegrafo užkulisių. - Aš tavo perduosiu draugiškam teismui.

- Draugas Byla, - sudejavo Ala, - man reikia pirkti anglių. Aš šalu.

- Nemeluok, tu iš spalio atlyginimo „pirkai“ durpių!

- Na, gerai! - pasakė Ala. - Jūs beširdis žmogus! Šekit savo aštuonis rublius, o aš mirsiu badu. Mano laidotuvės jums brangiau kainuos!

Byla neatsiliepė. Ala patenkinta nusijuokė.

- Ar dar ilgai turėsiu laukti? - prie langelio stovėjo senis su apsnigtais kailiniais, nutriušusia lapine kepure ir stora lazda rankoje.

- Klausau, - pasakė Ala.

- Duok man lapuką telegramai.

- Paimkite nuo stalelio.

Senis lėtai apsisuko ir nušlepsėjo prie stalelio. Jis pripėdavo visą mažutį telegrafą, nes avėjo milžiniškais kaliošais.

Ala laukė senio telegramos, o jis nesiskubino.

Pagaliau!

- „Urbonas atvažiuoja pirmadienį“, - perskaitė ji, suskaičiavo žodžius ir paklausė senį: - Kodėl neparašėte, kas siunčia telegramą?

- Parašyk pati.

- Kaip parašyti?

- „Urbonas atvažiuoja pirmadienį. Urbonas.“

- Gal geriau būtų: „Atvažiuoju pirmadienį. Urbonas?“

- Ne. Rašyk, kaip aš sakiau: - „Urbonas atvažiuoja pirmadienį. Urbonas“, - pakartoto senis ir staiga pagrūmojo kažkam: - Tegu žino, kas atvažiuoja!

Žvilgčiodama į senį, Ala išrašė kvitą ir paėmė pinigus.

Senis išėjo.

- Pripėdavo grindis? - paklausė iš užkulisių Byla.

- Jūs - kaip koks burtininkas, - kandžiai tarė

Ala: - Viską žinote, viską matote!

- Pripėdavo grindis?

- Taip.

- Paimk skudurą ir iššluostyk.

Ala murmeldama iššluostė grindis, atsisėdo savo vieton ir staiga vėl pamatė tarpdury senį.

- Žinai ką? – pasakė senis netikėtai. – Aš apsigalvojau!

- Ką apsigalvojote?

- Ne tokia jau ji bloga, ta mano duktė, kad reikėtų ją gąsdinti telegramomis... Va, tik žentas...

- Ko jūs norite? – paklausė Ala, nujausdama skandalą. – Aš juk išrašiau kvitą! Telegramos atsiimti negalima!

- O kas tau sakė, kad aš noriu atsiimti?.. Tu tik pakeisk ją.

- Kaip pakeisti?

- Parašyk: „Atvažiuoju pirmadienį. Tėvas.“

- Nuvažiuosite pirmadienį ir išsiaiškinsite. „Urbanas“, „tėvas“ – ar ne tas pats!

- Ne. Aš nenoriu, kad ji gautų tokią telegramą! – užsispyrė senis.

- Pirma reikėjo žinoti, ko norite... Kvitas jau išrašytas!

- Tai kad aš nebepykstu! Padaviau telegramą, išėjau lauk ir pajutau, kad nebėr to pykčio! – aiškino senis. – Pakeisk kad locka.

- Gerai, - sutiko Ala.
- Ji perrašė telegramą, ir senis išėjo.
- Pripėdavo grindis? - paklausė Byla iš kažkur toli.
- Taip.
- Paimk skudurą ir iššluostyk.
- Ala paėmė skudurą ir iššluostė.

Tamsoje

- Vakare ūmai užgeso elektra.
- Įdomu - tik mūsų bute ar visur užgeso? - paklausė vyras.
  - Žmona praskleidė užuolaidas ir pasakė:
  - Visa gatvė tamsi. Matyt, kur nors taiso laidus.
  - Kokia netvarka, - tarė vyras. - O jei kas rengiasi egzaminui?.. Arba sėdi žmonės prie šventinio stalo?..
  - Arba maudo kūdikį?.. Jis slidus ir tamsoje gali išsprūsti iš rankų...
  - Turbūt kaip žuvis slidus maudomas kūdikis, - nusijuokė vyras. - Užsidekime žvakę.
  - Nėra žvakės.
  - Kaip? Namie nėra žvakės?

- Kas galėjo žinoti, kad taip atsitiks!
- Tamsoje kliūdamas už baldų, vyras nuėjo prie spintelės ir ėmė raustis stalčiuje.
- Velniava! Namie nėra žvakės! - pyko jis.
- Neieškok, nėra. Eikš čia.
- Vyras grįžo prie sofos.
- Ką veikei šiandien? - paklausė jis ir paėmė žmonos ranką.
- Sėdėjau prie lango. Žiūrėjau, kaip sninga.
- Pas gydytoją buvai?
- Ne. Ėjau pasivaikščioti.
- Tau reikia daugiau judėti.
- Aš žinau. Toli buvau nuėjusi. Aptikau naują vaistinę.
- Tu venk dabar vaistų.
- Man tik pasižiūrėti buvo įdomu. Homeopatinė vaistinė... Ten kvepia pievomis.
- O paskui ką veikei?
- Apšilau toje vaistinėje. Tokie keisti ten ateina žmonės... Dvi moterys prašė žolelių nuo nutukimo.
- Argi yra tokių?
- Taip. Jos išėjo laimingais veidais.
- Ak jūs, moterys, moterys... - Vyras juokėsi visu balsu.

- Paskui į vaistinę atėjo žilas žmogus. Jis pasakė: „Štai jau du mėnesiai man labai liūdna.“ - „Gal jums atsitiko kokia nelaimė?“ - paklausė vaistininkas. „Ne.“ - „Gal sielojate dėl artimųjų?“ - „Ne. Viskas gerai. Ir vis tiek - va, jau du mėnesiai mane slegia liūdesys...“

- Vaistininkas turėjo jam duoti kokių linksmų žolelių... Pavyzdžiui - apynių!.. - Vyras vėl nusijuokė, ir tada žmona pasitraukė nuo jo.

- Tu supykai?

- Ne.

- Supykai!

Žmona tylėjo.

- Tai prakeikta tamsa! - vyras pašoko ir, apvertęs kėdę, išėjo į virtuvę.

Ten jis užsirūkė ir stovėjo, atsirėmęs į sieną.

- Atnešk man obuolį, - staiga paprašė žmona.

- Nėra. Nerandu, - nepajudėjęs iš vietos, atsakė vyras.

Ji pati atėjo į virtuvę.

- Tu žinai, aš prisiminiau, kaip mes buvome Trakuose, ir tu susitikai senus draugus, futbolininkus...

- Na?

- Jūsėjote į restoraną, o aš nenorėjau eiti ir viena parvažiavau namo...

- Tai buvo seniai, vasarą, - susierzino vyras ir sukľuso.

- Aš važiavau tada autobusu, ir tokia senutė paprašė, kad padėčiau jai iškelti maišą obuolių.

- Na, tu iškėlei?

- Aš nepajėgiau net pajudinti to maišo.

- Įdomi kelionė, - sausai burbtelėjo vyras.

Žmona grįžo į kambarį ir vėl susirangė sofas kamputyje. Staiga ji pravirko tyliai - ji buvo dar labai jauna. Ji bijojo tamsos ir norėjo, kad kūdikis gimtų greičiau, ir kad maudytų jį, slidų ir šlapią kaip žuvį...

- Ne, kaip delfiną, - sušnabždėjo moteris ir nusišypsojo pro ašaras.

- Kur tu? - Vyras atėjo pas ją ir atnešė didžiulį obuolį.

„Ne cirkas“

Pro senąją Keršienę jau dukart praėjo draugovinė. Bet šiandien ji neturėjo „geros prekės“ ir sėdėjo įžūliai rami, apsikrovusi senais skudurais.

- Pirkite! - Keršienė prikibo prie kažkokio lėto žmogaus ir, iškėlusį ore, papurtė baisią, kandžių sukapotą skrandą.

- Kam man tokios! - silpnai gynėsi žmogelis. Tada Keršienė įbruko jam tris žibančias smetoniškas sagas.

- Nesigailėsi, - paslaptینگai ištarė, - dabar tokių negausi niekur. Leisk man, senei, kapeikėlę uždirbti.

Paskui Keršienė iškėlė mažutę suknytę ir mostelėjo ja kaip vėliava.

- Save skriaudžiu! - sušuko ji. - Pirkite! Beveik dykai!

Niekas nepirko. Senoji Keršienė paskersakiavo į milicininką, naują žmogų senų daiktų turguje, ir pasisuko į kaimynę:

- Buvo laikai! Mėlynkepuriui po rubliuką - ir prekiauk, kuo širdis geidžia. O dabar?.. Draugovininkai laksto, uostinėja... Įmanytų - išrengtų...

- Taigi, taigi, - pasakė kaimynė išsiblaškiusi; ji stengėsi įpiršti droviam, matyt, iš kaimo atvažiavusiam berniokui moterišką odinę striukę.

- Guli kaip nulieta! - Kaimynė ieškojo pritarimo, ir Keršienė, globėjiškai šypsodamasi, liepė berniokui pasisukinėti prieš ją.

- Kaip nulieta! - pakartojo.

Paskui Keršienė nuėjo agrastų nusipirkti. Kaimynė tuo metu apsiėmė pasaugoti jos skudurus.

Kai Keršienė grįžo, suknytę žiūrinėjo du maži žmogučiai – liliputų pora. Moteris buvo šviesia-plaukė, pasidažiusi lūpas, judri kaip paukštis. Vyras, vos vos didesnis už žmoną, laikėsi oriai ir savąją moterį vadino „mama“.

Keršienė atsisėdo ant kėdutės ir abejingai ėmė klausytis tų žmogučių šnekos.

– Aš noriu tos suknelės! – karštai reikalavo moteris.

– Kam tau jos, mama? – tyliai prieštaravo vyras.

– Man?! – Moteris nusijuokė. – Man ta suknutė per maža. Truputį patrumpinta, ji tiktų mūsų Aukse...

Keršienė nusprendė, kad metas ir jai tarti žodį.

– Šita suknytė – amerikoniško nailono, – pasakė ji. – Penki rubliai, ir jokios nuolaidos!

– Penki rubliai?! – nustebo mažoji moteris.

– Per brangu, mama, – pasakė vyras.

Jie nuėjo sau.

– Pamanyk – per brangu! Tokios suknios ant žemės nesimėto!

– Taigi, taigi, – išsiblaškiusi pritarė kaimynė; dabar ji prisispyrusi siūlė kumštines pirštines žmogui, ieškančiam dviračio stipinų.

- Nesiseka šiandien man, - pasiskundė Keršienė. - Na, bet aš - sena prekiautoja; dėl vienos tuščios dienos nesakau, kad nebeateisiu į turgų... - Jos balsas nebuvo tvirtas.

Staiga iš minios išniro ta mažų žmogučių pora ir vėl sustojo prie Keršienės.

- Perku tą suknytę, - tarė mažoji moteris linksmai. Vyras šypsodamasis žiūrėjo į ją; paskui padavė Keršienei pinigų.

- Truputį palenksiu, ir mūsų Aukse bus kaip tik! - garsiai džiaugėsi moteris. - Juk ji teturi vieną suknelę. Išplaunu, ir kol išdžiūva, kol išlyginu, Auksė ant lovos sėdi nuogutė.

- Taip, mama, - švelniai pritarė vyras.

- Žinia, jai nešalta. Bet aš nenoriu, kad ji išrengta sėdėtų ant lovos!

- Taip, mama, - vėl pasakė vyras.

Keršienė vyniojo pirkinį, klausėsi jų šnekos ir staiga ji suprato, kad ta Auksė - lėlė.

Tada ji pašoko, didelė, pikta, ir sušuko žmonėms, kurie, apstoję laimingą porą, smalsiai žiūrėjo ir šnabždėjosi, ir juokėsi - sušuko tiems žmonėms:

- Ko čia žiopsot? Ko?.. Eikit savo keliais - čia jums ne cirkas!

Baltos dēmes

Mama parašē, kad tēvas vēl girtauja ir jau nušneka: „Kai aš rūkau, apačioj krinta bombos.“ Pasirašē: „Tavo nuliūdus mama.“ Apie pinigus – nē žodžio.

Važiuosiu šventēms „autostopu“, pagalvojo Ina ir ēmē ruoštis. Surinkusi tuščius stiklainius, nunešē ī supirktuvē. Ten jā jau pažinojo, ir žydas degančiom akim importinius indelius vēl palaikē „tēvyniniais“. Už tas kapeikas Ina nupirko lauktuvių.

Šeši šimtai kilometrų – daug. Ji īstrigo pusiaukelėj ir Naujus metus sutiko su kažkoku šoferiu moldavu. Apkvaitusi nuo šampano, išliejo širdį tam šoferiui – ten, konservatorijoj, profesorē ja nepatenkinta, tada, aišku, ir akompaniatorē nepatenkinta, akompaniatorēs vaikaitē, nevaldanti kojelių mergaitē, maža princesē, numetē lankelį, jis skambtelėjo ī grindis – princesē nebenorėjo tuo lankeliu žaisti...

– Ničevo, – pasakē moldavas.

Jis dairēsi ī moteris. Jie sēdėjo restorane.

– Prašmatnios moterys, – pasakē Ina.

– Prašmatnūs skudurai, – pasakē moldavas. Bet jo akys īsidegē. Jis nebekreipē ī Iną dēmesio.

Mašina šaldytuvas turėjo važiuoti toliau. Ina išvedė moldavą iš restorano, jis išsitrynė veidą sniegu ir prablaivėjęs tapo niūrus.

Jie važiavo visą naktį ir dieną, o paskui išsiskyrė. Lietuvą Ina pasiekė vakare.

Ji sustojo viename kaime. Ten mokytojavo jos draugė, su kuria dvejus metus studijavo universitete.

Draugė buvo išvykusi. Šeimininkė įtariai nužvelgė Iną, bet pernaktvoti leido. Ina išsitiesė švarioje lovoje, tik negreit užmigo. Cypčiojo ir lakstė pelės. Trukdė ir šviečiantis spintos kampas. Tas kampas tikrai švytėjo, spinta buvo labai sena. Ina norėjo atsikelti ir atsilaužti gabalėlį tos spintos, bet užmigo. O rytą užmiršo, ką buvo mačiusi naktį.

Iš draugės namų ji išėjo su lazda, kurą įdavė šeimininkė – buvo palaidų šunų valanda.

Ina išėjo į kelią ir tuoj pasigavo mašiną.

Namie mama išsigando, kad ji parsirado iš tokios tolybės, ir tuoj verkdama papasakojo, kaip tėvui visai pasimaišęs protas, ir jis išvežtas į ligoninę.

– Jis ramus, ta grupė vadinasi „C“.

Motina ėmė virti valgį. Ina padėjo jai. Ji turėjo klausytis, kaip visos jos daugės gerai įsitaisiusios – joms užtekę baigti vieną fakultetą, visos dirba,

gauna geras algas ir nesirengia tokiais rūbais, iš kurių juokiasi arkliai...

- Tegu sau gyvena, - pasakė Ina.

Ji išėjo į parduotuvę ir visą kelią verkė dėl tėvo. („Šiandien pasauliui buvo sunki diena, tiek surūčiau, daug bombų nukrito į apačią.“) Tėvas - vargšas vakaruškų muzikantas...

Kai Ina sugrįžo, motina pamatė jos išdegusias akis; ji pradėjo klausinėti, kaip sekasi dainavimas.

- Rašei aną kartą kažką apie diafragmą... Ar vietoje ji dabar?

- Vietoje, - atsakė Ina. - Viskas vietoje, mama.

Ji norėjo atsigulti ir pailsėti, atšilti kaip reikiant, bet motina padengė stalą ir kvietė ją.

- Aš vis vaikštau pas kaimynus žiūrėti televizoriaus. Kai tik koks koncertas, ir einu, manau, gal tave pamatysiu dainuojant... - Motina tarsi juokais išsitarė.

Ina pažadėjo:

- Greitai pamatysi.

Motina davė pinigų, ir ji išėjo į stotį pirkti bilieto. Išvažiuoti reikėjo po keleto valandų.

- Visai nepabuvai, - priekaištavo motina atsisveikinant. - Vėl į tą Rusiją, taip toli, ir visi svetimi.

Jos stovėjo perone. Ina pabučiavo motiną ir nežinojo, ką sakyti jai, pykstančiai ant muzikos, nemylinčiai muzikos...

- Na, jau lipk, o tai dar traukinys paliks... - Bet motina pati neleido eiti. Verkė abi.

Ina išsiveržė. Traukinys nuvežė ją, ir ji pasakė, žvelgdama į lekiančius baltus medžius:

- Tu mano brangioji.

Nuovargis ją priveikė. Gulint ant kietos lentynos, Inai sapnavosi praėjusi vasara, kai ji su kursu dirbo vynuogynuose - saulė pakvaišusi, viską pleškina, lepios žydaitės dirba tingiai ir vis bėga pasėdėti medžių paunksnėje, ir Ina su jomis, ir visos vos pavelka krepšius, vien tik Lėja, gražuolė Lėja, juokiasi ir dainuoja apie Barbariną, kuri ieško pamestos adatėlės, o Inai baisu, kad jai nepriliptų tas vardas...

Maestro

Sekmadienį, kai Felicija virtuvėje pešė ir sviolino vištą, ir Maestro įėjo pas ją kažko pasiklausti, prie durų pasigirdo skambutis, ir jie abu suglumę pažvelgė į kits kitą.

- Tai pas jus, - pasakė Felicija nuskriaustu balsu.

- Pas mane? Argi? - murmėdamas Maestro nuėjo įleisti.

Prie durų stovėjo šviesiaplaukis berniukas su lagaminu. Jis žvairavo, ir Maestro pažino sesers vaiką. Prieš trejus metus per laidotuves jis buvo žadėjęs pasirūpinti našlaičiu ir užmiršo, o giminės, matyt, nebeapsikentę sudėjo berniuko mantą ir atsiuntė pas jį į miestą. Maestro net nepraplėšė voko, kurį berniukas išėmė iš vidinės kišenės. Jis pasodino berniuką ir nuėjo į virtuvę pasitarti su Felicija, kuri ten švaistėsi kirvuku.

- Kur jį paguldysime? - labiausiai rūpėjo Felicijai.

Maestro atidarė spintelę ir prisipylė stiklą bren-džio.

- Tie tavo giminės mano, kad uždirbi tūkstančius!

- Paimsiu pamokų, - pasakė Maestro. - Berniukas nepritapo kaime - gal jis muzikalus?

- Jūs skambinate? Tai gal dainuojate? Jeigu ne, tai esate tik pusiau išsivystę! - Felicija mėgdžiojo Maestro balsą. Ašaros kaip pupos riedėjo jos raudonais skruostais.

- Na, vaikeli, na, prašau... - Maestro ramino ją. - Aš niekada taip nesakau. - Felicija numetė nuo peties jo ranką.

Jis vėl pylėsi brendžio, ir Felicija pagriebusi trenkė stikliuką į kibirą.

- Girtuokli! - suriko ji.

Palenkęs žilą, taurią galvą, Maestro išslinko iš virtuvės.

Berniukas buvo užmigęs ant sofos, milinis berniukas, tačiau rubuilis, mielas pažiūrėti. Kiekgi jam metų? Aha, sesuo viešėjo pas jį nėščia, kai jį pametė antroji žmona, ir jis, jau išstumtas iš scenos, turėjo tenkintis paskaitomis muzikos technikumė - vadinasi, maždaug prieš penkiolika, ne, prieš šešiolika... Berniukas mažo ūgio, bet tvirtas. Levas vardu.

* * *

Levą pavyko įtaisyti į kooperacijos technikumą. Jis vilkosi trejetais, rūkė, kartais patušindavo dėdės brendžio atsargas, bet tai buvo pakenčiama. Netikėtai jį savo globon paėmė Felicija, nors ir susilaukdavo visokių pravardžių, kurios tik lipo prie liežuvio, pažiūrėjus į tą sunkiasvorę trisdešimtmetę merginą. Jie abu mėgdavo pasišnekėti apie kaimą, kaip smagu ten, kudlotos aguonų galvos visai po langais, o tu sėdi sau, išsitepęs sutrūkinėjusias kojas gryniausiu sviestu; užaina brigadininkas ir prašo, kad eitum

rytoj šienauti, o tu sakai, kad esi pasižadėjęs vežti žvyrą. „Levai, – sako brigadininkas, – be tavęs – prapultis. Eik prie šieno, gausi garbės raštą.“

– Na jau, – stebėjosi Felicija.

– Tų mano garbės raštų buvo prikaišiota už kiekvieno balkio...

Vieną dieną Levukas dingo. Felicija labai jaudinosi; Maestro prisipažino išleidęs jį aplankyti gimiinių ir įdavęs 200 rublių kažkokiam ten stogui užlopyti.

Levukas sugrižo po kelių dienų. Jis buvo susiglamžęs ir nešvarus, akys užtinusios, krumpliai kruvini. Pasakojo, kad jį apiplėšę kažkokioj stoty, pėsčias parėjęs į miestą, nakvojęs užpustytose daržinėse, šalęs, badavęs.

Maestro nuvalkstė Levuką, pats išmaudė, pagirdė karštu alum ir, užklojęs šeškenom, paguldė.

Felicija užmerkė skalbinius ir sukiojosi nevikriai, nuliūdusi.

– Man atrodo, jis meluoja, – tarė ji. – Prauliojo pinigėlius. Juk mėgsta išgerti su draugais.

– Ne, ne, – prieštaravo Maestro. – Berniuką tikrai ištiko bėda.

Jis jautėsi pavargęs, bet tuoj turėjo ateiti vienas studentas. Maestro laukė, atsisėdęs prie pianino.

Visur ant sienų buvo jis. Seni geri indai nesaugiai stovėjo atvirame bufete, visų Karmen vėduoklės mėtėsi dulkėse ant gaidų. (Felicija vasarą naudodavosi tomis vėduoklėmis.) Meilę priminė sviedinys, kuris buvo jo mirusios dukters žaislas – išliko ir maišėsi po kojų, ir klaidino ateinančius: tai bute yra vaikų? Ne, jau seniai jis vienas gyvena su savo Felicija, kuri nei skambina, nei dainuoja.

Ketvirtis amžiaus

– Vaišint nevaišinsiu, nes sėdžiu be pinigų, o sesuo irgi nieko neturi. Sėdėsim ir kalbėsime. Bet ir vėl įspėju – gal šeimininkė pas mus įsiverš, tada turėsime klausytis, kaip žvangčiojo žvangučiai, jai važiuojant į vestuves; ji važiavo rogėmis pas savo jaunikį šimtus kilometrų siaučiant pūgai. Po revoliucijos ji badaus, ir viena spekuliantė už kepalėlį duonos norės jos kraitinės staltiesės, kuri numegzta iš trijų šimtų atskirų blynelių. Ji atneš tą staltiesę parodyti, ir turėsime mudvi suskaičiuoti iki trijų šimtų... Sesuo bus išėjusi į pasimatymą su aktoriumi, kuris iš pradžių buvo scenos darbininkas – vis pamiršdavo įnešti scenon tai kėdę, tai lieptą, o kartą apsi-

metė niekaip nerandąs ežero iš „Ilmenio ežero“ ir vis maišėsi režisieriui po akim, ir kartą paklausė, kodėl scenos darbininkų pavardžių neskelbia afišose... Kažkuomet radau jį su seserim užsigesinus šviesą. Ir šeimininkė piktinosi, sako, aš pastebėjau, kad kambary tamsu, manau, ką tai reiškia, gal jie ryškina fotografijas... Išgėdinau juos, o jie tvirtino norėję jaukios prieblandos, nes kalbėjęsi apie keturias Amerikos rašytojas, kurios dirba manekenėmis. Nesukit man galvos, jam pasakiau, nes žinau, koks jis pasiutęs – mačiau, kaip špagavosi scenoje – visą laik atrodė, kad tuoj tuoj nusmeigs tą kitą...

* * *

Liuda liko sėdėti kavinėje, o jos senų laikų draugė išlėkė tvarkyti kažkokių reikalų, palikusi neapmokėtą sąskaitą. Liuda traukė cigaretę po cigaretės, jos veidas jau buvo pilkas, ir naktį skaityta knyga, kur yra tokie gražūs žodžiai: „melodija suplyšo į skutelius“ kaip ir užsimiršo. Priėjo Valentinas, žvilgtelėjo į Liudos lėkštes, suprato, kad niekuo nerizikuoja, ir užsisakė pietus.

– Man gyvent liko dveji metai, – tarė jis ir patapšnojo sau per krūtinę. – Jei gali, paimk konjako.

Liuda pati negėrė. Valentinas sėdėjo, palenkęs gražią galvą, tikra Mirštanti Gulbė – taip jį visi vadino.

– Susitiksim vakare? – paklausė jis.

– Ne.

– Susitarei su ta šmėkla?

– Tai mano draugė, mokėmės viename fakultete.

– Aha, – pasakė Valentinas. – Rietenos dėl vietos bendrabutyje, eilės dušuose, baimė, kad kas nepasiglemžtų stipendijos, literatūrinio stiliaus užuomazgos postilėse, „būkit kitri kaip žaltei ir ramūs kaip karveliai...“

Liuda kilo eiti.

– Ką veiksi? – paklausė ji.

Valentinas mostelėjo į kompaniją prie gretimo stalelio.

– Kaimas dega – ubagas eina į kitą kaimą.

Liuda ištiesė ranką, jis greitosiomis palietė ją.

* * *

Liuda parėjo namo. Po sujauktus kambarius blūdinėjo akla senelė.

– Buvau paklydusi. Taip toliėjau, kaip į Ameriką.

– Jūs gulėkite. Jei ko reiks, aš paduosiu.

Liuda atsisėdo prie rašomojo stalo, ėmėsi darbo.

- Liuduk, - pašaukė senelė, - atnešk man ko stipresnio. Ancė mane badu marina.

Liuda padavė senelei valgyti ir patarnavo jai.

- Tu mano geroji dukrytė, - pasakė senelė. - Ir kaip lengvai tu vaikštai - čiūžt čiūžt, kaip žebenkštis... O dabar apkarpyk man nagus.

Liuda susirado žirkles. Senelė tuo metu aiškino, kad visi jai geri: ir Ancė, ir Mikalina, ir Stasys, bet Liuda - pati geriausia.

Senelė užmigo. Liuda sukimšo savo popierius į stalčių, užrakino. Ji išsimaudė ir ėmė rinktis drabužius: šviesus sijonas, smulkiom gėlelėm palaidinė ir languota liemenė - tai buvo jos vizitinė eilutė.

* * *

Draugė atidarė duris, kažką kramtydama. Mažame kambarėlyje atsirado moteris su kuprele, šeimininkė - ji linkčiojo šypsodamasi.

Kambary mėgėjiškos akvarelės puošė sienas, smetoniškas radijas buvo apkrautas indais, ant kėdžių mėtėsi liemenėlės ir kojinės, stalelis buvo paskirtas kosmetikai, knygos - ačiū Dievui, jų buvo - šūsnimis gulėjo ant grindų.

- Atsibodo tvarkytis, - pasakė draugė. - Sėskis, nusimesk tą languotą skafandrą.

Ji iš kažkur ištraukė vyno ir pripylė didžiules taurės.

- Kaip gražu, - tarė Liuda, žiūrėdama į sklidiną taurę. Ji negėrė. Nebegėrė po to, kai viename košmariškame pobūvyje jos vos neišprievertavo. Ji taip pasakė draugei.

- Tikiu, - nesistebėdama tarė draugė. Ji apžiūrėjo Liudą. - Tu nepasikeitusi.

Liuda susijuokė.

- Graži?

Draugė palingavo galvą.

- Tu ir gražia apsimeti.

Atėjo kažkas iš senų laikų, kai jos kartu gyveno bendrabutyje, ir draugė, drūta, turtinga kaimietukė, tvarkė ją, komandavo ir maitino.

- Tu manęs nepaisei. Buvai slapukė, bet bijojai perkūnijos ir tomis naktimis viską išsipasakodavai. „Naktys, skirtos pakaruokliams.“ Prisimeni? Ir apie Kristupą pasakodavai...

- Taip, - pasakė Liuda. - Žinau, kad Kristupas mane mylėjo. O tu lindai prie mūsų, visada visada!

- Bet nežinai, ką Kristupas sakė apie tave!

- Ai, nesvarbu.

Draugė vos išsiteko chalate. Dabar ji buvo žavi – kaip taškuota žuvis nardė po kambarį.

– Kas yra? – paklausė Liuda.

– Turiu vaikelį, – tarė draugė, gurkštelėjo vyno ir beveik išdainavo: – Vieną mažytį vaikelį...

Ji parodė nuotraukas: berniukas su šliaužtinukais, su meškinu ir galiausiai – dvejų metų kareivėlis.

– Myliu, – tarė draugė. – Ir slepiu kaime. Kristupas kartais aplanko.

Liuda, vis laikiusi savo taurę, paliejo vyną.

– Tai ką Kristupas sakė apie mane?

Draugė nusijuokė:

– Nesakysiu.

Liuda įlindo į savo liemenę.

– Jau vėlu, – tarė ji ir sustojo prie durų. – Tu man atėmei daug laiko. – Ji sukando dantis, kad nepravirtų. – Būčiau padariusi daug darbo. – Ji niekaip negalėjo išeiti.

– Jau vėlu, – sutiko draugė ir laukė, kad Liuda išeitų.

Prieškambaryje vėl šmėstelėjo šeimininkė su kuprele. Žvangtelėjo žvangučiai ant garuojančių arklių.

BETA NEATĖJO

1. Po penkerių metų

- Šiandien noriu pasilinksminti, noriu gerti vynu, apsvaigti, kvatotis noriu, - pasakė Beta.

- Ko tu nori? - paklausė Saverinas. Jis mokėjo taksi šoferiui ir neišgirdo, ką ji ten kalba.

- Pirmiausia turime surasti trečią žmogų.

Jie jau nemokėjo būti dviese. Jiems reikėjo trečio žmogaus.

- Skambink kam nors.

Beta surado monetą ir užsidarė telefono būdelėje.

- Tuoj ateis Valė, - pasakė Beta. - Ji apsidžiaugs, kad mano gimimo diena.

- Kas ta Valė?

- Aš gerai nežinau.

- Kur mes eisime?

- Kur šilta ir nėra muzikos.

Saverinas parodė į artėjančią moterį:

- Šita?

- Ne, ką tu! Valė nukris iš dangaus. Ji nemoka ateiti, kaip visi ateina.

- Labas, - pasakė Valė, „nukritusi iš dangaus“.

- Atėjai! - apsidžiaugė Beta ir atsisuko į Saveriną: - Aš tau sakiau!

- Čia yra tokių kiemų, - paaiškino Valė. - Aš atėjau per juos.

Jie pasisveikino ir ėmė ginčytis, kuri kavinė šilčiausia. Pagaliau išsirinko tą, kurios norėjo Beta.

- Ar jums patinka čia? - paklausė Saverinas Valę.

- Taip.

„Ji graži, - pagalvojo Saverinas. - Bet ji nežino, kad yra graži.“

Juos aptarnavo padavėja, abejinga ir atsaini.

„Ta žino, kad yra graži.“

Beta norėjo apelsinų, bet, kai padavėja atnešė apelsinų, ji staiga prisiminė, kad namie yra Darius, mažytis Darius, ir pasakė Saverinui:

- Parneškim apelsinų vaikui.

Paskui jie išgėrė romo, ir Saverinas papasakojo, kaip jis pamilo Betą.

- Aš atvažiavau komandiruotėn į teismą kaip Finansų ministerijos atstovas. Mes nenorėjom mokėti draudimo pinigų žmogui, sužalotam muštinėse, kurias jis pats sukėlė...

- Kas jam atsitiko?

- Butelio draugas atsuktuvu prakirto galvą.

- Baisu, kaip baisu!

- Po teismo užėjau kaimo parduotuvėn ir pamačiau Beta, sveriančią kruopas. Aš priėjau ir sakau: „Kas aptarnauja medžiagų skyrių?“ - „Aš. Bet jums teks palaukti, nes Puišys, va, prašo atsverti silkių...“ Pasitraukiau į šalį ir laukiau, kol Beta aptarnavo Puišį, tikrą meškos brolių, ir atėjo prie medžiagų. „Duokite šitos baltos drobės“, - pasakiau, tačiau Beta nusišypsojo: „Tuoj, tik nusiplausiu rankas...“

- Nereikia, Saverinai, - pasakė Berta. Ji šypsojosi, bet jos akyse buvo išgąstis.

- Bet tai tiesa! Taip buvo!

- Nereikia, - paprašė Valė ir paėmė Saverino ranką. - Mielas, mielas, nereikia taip.

- Ar čia tau patinka? - paklausė Saverinas.

- Taip, - atsakė Valė.

„Ji puiki, - pagalvojo Saverinas, - kaip gražiai ji pasakė: „Mielas, mielas nereikia taip““.

Padavėja atnešė sąskaitą. Ji neturėjo gražos ir nuėjo prie bufeto. Tada Valė tarė:

- Įdomu, kuo ji vardu?

- Jos vardas turėtų būti įmantrus, - pasakė Beta.

- Aš tuoj paklausiu, - tarė Saverinas ir nuėjo prie bufeto.

- Kaip tau sekasi, Vale? - paklausė Beta.

- Tuoj išeis mano eilėraščių knyga.
- Laiminga tu!
- Bet aš labiau norėčiau turėti sūnų dabar, negu savo knygas kada nors.

- Ne „kada nors“. Tu juk žinai.

- Žinau.

- Darius jau turi tris dantukus.

- Tai daug?

- Normalu.

Grižo Saverinas.

- Jos vardas Vanda, - pasakė jis. - Trečiadienį jai poilsio diena...

Jie visi nusijuokė, pakilo ir išėjo.

Jau buvo vėlu.

Beta ėjo priekyje, slidinėjo, paskui užsimanė atsisėsti į sniegą ir atsisėdo. Saverinas pakėlė ją. Valė nuvalė jai paltą, ir toliau ėjo visi tylėdami.

Netoli namų Saverinas pasakė:

- Aš noriu palydėti Valę, o tu eik namo.

Valė stovėjo nuošalyje ir žiūrėjo, kaip lėtai Beta lipa laiptais.

Priėjo Saverinas. Jis neklausė Valės: „Kur tu gyveni?“

Jie ėjo susikibę rankomis, ir Valė kartais prisiliedavo smilkiniu prie jo peties. Tada Saverinas pagal-

vodavo, kad ji viską gerai žino apie save: ką ji gali, o ko ne, ir kad šį vakarą ji viską gali.

- Brangioji, - pasakė Saverinas, kai jie sustojo kažkokiame koridoriuje, - kas tu tokia?

- Nežinau.

Saverinas apkabino ją, bet nebučiavo, nes ji netikėtai pasakė:

- Nereikia man tavęs.

Tada jis beveik mylėjo ją - tą akimirką, bet ji nenorėjo tos meilės, nes vėl pasakė:

- Tavęs man nereikia.

Saverinas dar klausė kažko, bet ji tylėjo, ir jie išsiskyrė.

Saverinas išėjo į snieginą naktį ir klampojo nevalyta gatve. Klampojo sunkiai, kaip per smėlį... „Tik tada būna šilčiau, kai aplink smėlis“, - pagalvojo. Staiga jis prisiminė senas apleistas kapines pajūrio kaime, geltonas kapines, kur kažkada vaikštinėjo, nes reikėjo kažkaip prastumti laiką; ten buvo daug kryžių ir akmenų: „Nuliūdęs tėvas“, „Liūdinti žmona.“ Ir buvo vienas samanotas užrašas: „Mano mylai moteriai.“ Jis skaitė ir skaitė tuos švelnius žodžius sugraudintas ir sukrėstas. Iš kapinių ėjo maudytis ir ilgai ramus gulėjo ant bangų. Bangos jį supo. Iš tikrųjų buvo labai ramu.

Greit jis užmiršo tą pajūrio kaimą ir prisiminė tik dabar, po penkerių metų, kai sningant ėjo namo.

2. Kelionė į Šiaurę

- Jei pasieksim Murmanską, ten turėsime kur apsistoti, - pasakė Beta.

- Svarbiausia - Karelija, - tarė Valė. - Ir ta mergaitė raudonu kikliku, apie kurią Paustovskis rašė: „Baigusi šokti, ji išdykaudama suspaudė plonais delnais man veidą ir pabėgo...“

Beta džiaugdamosi klausė. Jos veidas buvo šviesus, o akys, pavargusios ir daug vyresnės už ją pačią, dabar ilsėjosi.

- Kaip tu jautiesi? - dar paklausė Valė. (Beta važiavo į kaimą lankyti sūnelio ir, ištikus avarijai, susižeidė. Pagulėjusi lignoninėje, dabar ilsėjosi, bet kelionė į Šiaurę buvo visai įmanoma.)

- Puikiai jaučiuosi. Ir Saverinas dabar toks geras.

- Iki rytojaus, - tarė Valė. - Susitiksime oro uoste.

Išeidama ji patikrino, ar gerai užtrenkė laukujes duris - kaimynystėje gyveno landus šizofrenikas, o Beta, maža, liesutė ir išsvargusi, neturėjo klausytis manijų. Tegu ji ruošiasi kelionei, pagalvojo

Valė, tegu būna laiminga. Valė paskambino Valdui ir pasakė negražinsianti jam pinigų, nes išvažiuojanti. Jis pasakė, kad nesvarbu pinigai, ir paklausė, kur ji vėl išvažiuoja.

- Toli, - pasakė Valė ir staiga išsigando, kad jis, ko gero, nepasiūlys susitikti.

Bet jis pasiūlė susitikti.

Truputį pasibastę gatvėmis, jie sustojo prie geležinių vartų, ir Valdas pasakė:

- Matai, kojos pačios atveda čia.

Jis atrakino tuos vartus. Jie atsidūrė sode. Valdas priplėšė tulpių, ir jie vogčiomis praslinko pro šeiminko langus. Paskui, jau neutralioje zonoje, apsikabino. Valę išbarstė gėles ir tik Valdo kambarį pasigedo jų. Paryčiu ji atsikėlė, apsirengė.

- Jau metas? - paklausė Valdas pro miegus.

- Tu nesikelk. Aš pati.

Valė nuėjo į virtuvę. Ji norėjo pavalgyti. Viskas buvo švaru ir savo vietoje - sviestas, duona ir net trijų rūšių arbatžolės. Staiga atėjo Valdas.

- Nevažiuok, - pasakė jis. - Labai prašau, nevažiuok.

Valė ieškojo šaldytuve cukraus, o Valdas padavė jį iš spintelės, ir tada jie pasižiūrėjo vienas į kitą, neramiai pasižiūrėjo.

- Ne, - pasakė Valė, ir kažkas sugniaužė jai gerklę. Norėjo pasakyti: „Matai, kokie mes abu.“ Bet susivaldė ir ėmė skubintis.

- Pasilik, - vėl prašė Valdas. Jis sėdėjo ir žiūrėjo į ją.

„Jis gali gyventi ir be manęs“, - pamanė Valė įpykusi.

- Tu pasidarei braškių vyno! - išrėkė ji, rodydama į raudoną butelį.

Valdas juokėsi:

- Ir tu pasidaryk.

Valė priėjo arčiau, kad dar kartą ką nors pasakytų, bet nieko nepasakė, nes mylėjo ją ir norėjo to vyno.

- Einu, - tarė ji ir išėjo.

Rytas žadėjo karštį, ir Valė įsivaizdavo, kaip įkais šitas miestas per dieną. Ji galvojo apie mišką, fiziškai ilgėdamasi jo.

Oro uoste buvo ramu. Stiuardėsės kino žvaigždžių šukuosenomis gėrė kavą atviroje kavinėje, o lakūnai nerūpestingai vaikštinėjo šen ir ten. Take virpėjo lėktuvai, ir žolė banguodama glaudėsi prie žemės.

Betos nebuvo.

Valė atsisėdo netoli gruzinų šeimos ir žiūrėjo, kaip senutė motina krapštė sūnui akį - jam kažkas

buvo įkrikę, o žmona laikė jį už rankų, tarsį per sunkią ir skausmingą operaciją. Paskui šalia prisėdo žilstelėjęs vyriškis ir įtaigiai pasakė:

- Mano vardas - Kazys.

Valė pasidygėjo ir nuėjo kitur. Ji paklausė dispečerę, kaip tas lėktuvas į Šiaurę.

- Lėktuvas laukia.

Betos vis nebuvo.

Valė galėjo surinkti telefono numerį ir paklausti, kas yra, kas atsitiko. Bet ji žinojo, kad nieko neatsitiko - Beta neatėjo.

Iš tiesų - neatėjo.

Valė gražino bilietą. Ir tada išvydo, kaip pakilo jos lėktuvas, nulydėjo jį akimis, teisingą ir stiprą lėktuvą - ir suprato, kad niekad os nebesutiks tos išdykusios karelės mergaitės.

Akimirkos

Pavasariį Babrungas išsiliejo. Potvynis grėšė mažajai trobelei. O čia dar kaimynų vaikai pradėjo kasti pylimus. Ušinskienė kariavo su jais, o paskui numojo ranka – vis tiek trobelė jau plūduriavo vandenyje. Vakare ji sunešė patalus ant aukšto ir įsitašė ten su dukra Alina. O gyventojas, Bepirštis Feleksas, kuitėsi prie savo motociklo ir pagaliau įstūmė jį virtuvėn. Šaltas ir raudonas, motociklas atsirėmė į krosnį. Paskui Bepirštis Feleksas užlipo į viršų.

– Kur čia tos motriškos? Kur čia tos motriškos? – murmėjo jis, grabinėdamas patamsyje, ir brinktelėjo ant patalų, išgąsdindamas jas. – Ak tu, kurapkike! – pasakė jis Alinai.

– Eik šalin.

– Dabar jau išsidraskykite akis, – tarė Ušinskienė. – Bus gražu.

Feleksas lindo po antklode, ir šeimininkė turėjo slinktis prie sienos.

– Ak tu, kurapkike! – pasakė Feleksas antrąsyk.

– Mama, ko jis lenda!

- Susimuškite, bus gražu. - Motina žiovavo ir jau migo.

- Kaip gerai tas potvynis, - pasakė Feleksas. - Pridarys eibių, ale...

Jis įbrėžė degtuką ir apšvietė Alinos veidą.

- Ot! Imsiu ir pabučiuosiu! - pasakė jis.

- Tik pamėgink.

- Ot, ir pabučiuosiu, - apsisprendė Feleksas.

Jis vėl brūkštelėjo degtuką. Alina sėdėjo, kojas apsiklojusi senais sijonais. Feleksas nudegė nagus.

- Ne, - pasakė jis. - Tu tokia nedora. Kodėl drauguoji su Rudimu, su tuo kišenvagių?

- Feleksai, neimk į plaučius, - atsiliepė mieguistai šeimininkė.

- Ne! - Feleksas neatlyžo. - Aš nupirkau bilietus, o ji paspruko su Rudimu ir dar parsivedė jį trobon ir sėdėjo ant lovos nepadorioj pozoj.

- Dieve gink, - pabudo šeimininkė. - Kokioj tokioj pozoj?

- Aš puoliau prie stalčiaus, ar tebėr pinigai. Pas-kui atskaičiau jai morale, kad nesivedžiotų kriminalistų į namus... - Felekso balsas prikimo. - Ar žinai, šeimininke, ką Alina atsakė? Kad visą daranti man ant čyderstvos!

- Beprote, - pasakė Ušinskienė dukteriai. - O tu, Feleksai, neprasidėk su tokia piemene.

Feleksas toliau kalbėjo:

- Dabar atsakysiu, kokioj tokioj pozoj ji sėdėjo ant lovos.

- Ar nenutiksi tu! - pasakė Alina tingiai. - Miegot neduodi. - Ji rangėsi norėdama patogiau įsitaisyti; jos ilgas gražus kūnas tvieskė karščiu. Feleksas trečiašyk įbrėžė degtuką. Jo rankos virpėjo - reikia greičiau eit lauk iš tos bobarnės!

Motociklas, riaumodamas, taškydamas vandenį, išnešė jį į kelią.

* * *

Buvo gegužė. Babrungas seniai grįžo į krantus. Dabar mažoj trobelėj ruošėsi vestuvėms. Bepirštis Feleksas užklydo pasiimti daiktų.

Jis dairėsi po nematytai švarią gryčią. Jau stalai buvo šventei sustumti, kėdės surikiuotos. Alina, pusnuogė, paišina, kabino naujas užuolaidas.

- Tai turėsi patėvį, - patenkintas tarė Feleksas. - Aplaužys tau ragus.

Alina nieko nepasakė.

- Sudėk mano daiktus. Štai sąrašas.

- Susidėk.

Feleksas pasisuko eiti, tada Alina šoko nuo palangės ir vos nepargriovė jo.

- Priekvaiša!

- Tuoj, - tarė Alina. Atidariusi spintą, ji mėtė viską ant lovos: marškinius, megztinius, paklodes. Feleksas rinkosi ir dėjo į lagaminą.

- Tiesa, kad išvažiuoji?

- Noriu pasitrankyti.

- Kaip paliksi Južę? - įgėlė Alina.

- Nepasius, - perkreipęs lūpas, pasakė Feleksas. - Juk tu nepasiutai, kai Rudimas pateko į valdiškus namus.

Alina atlošė galvą ir nusijuokė. Ji žengė arčiau ir užmetė Feleksui ant pečių rankas.

- Kodėl pradingai tą naktį?.. Mus gelbėjo valtimis.

Feleksas prisimerkęs žiūrėjo į ją.

- Ko tu nori iš manęs? Ko tau reikia?

Ji vėl nusijuokė. Feleksas pagriebė ir bloškė ją ant lovos.

- Aš vis tiek išvažiuosiu! - suriko jis. - Kaip tada išvažiavau, per užtvindytą kiemą, verkdamas, kaip paskutinis mulkis!

- Gerai, gerai, - sušnabždėjo Alina.

Paskui Alina nuėjo į kamarą ir prileido ąsotį alaus.

- Mes pirmi paragausime ir vestuvinio pyrago, - tarė ji ir prapjovė visų didžiausią biskvitą. Paskui prinešė užkandžių, ir abu valgė gėrė kaip per tikras vestuves. Jie išdykaudami mėtė kąsnelius katinui, kuris tupėjo ant stalo kaip antras alaus ašotis.

Alina užsigulė ant stalo ir apsiskleidė plaukais.

- Į ką aš panaši? - paklausė erzindama.

Feleksas pabeldė peiliu į lėkštę.

- Nekvailiok, - pasakė jis. Užsirūkė ir išėjo į kiemą pasiknebinėti prie motociklo.

Kai jis sugrįžo trobon, Alina atsiklaupusi kūrė ugnį - dūmai virto kamuoliais. Buvo matyti tik žydra nugara, auselės kaip koldūnai, batukai nukleiptais kulnais buvo vieninteliai.

Berniukas ir namai

Berniukas turėjo tiek metų, kai dienos dar atrodo ilgos, laiko yra kiek reikia. Jis neturėjo rūpesčių, nelankė jokių treniruočių. Parėjęs iš mokyklos, pavalgydavo ir griūdavo ant sofos skaityti; kai išgirdavo koridoriuje šaukiant: „Klavai! Klavai!“ - jis išeidavo, kieme laukdavo mažesnių draugų būrys; jie susėdavo belvederyje, vyšnių sode, ir lošdavo korto-

mis. Kompanijai iširus, jis grįždavo namo, vėl pavalgydavo ir skaitydavo toliau Čestertoną, Simenoną, Konan-Doilį. Pamokas jis tik „pačiupinėdavo“; niekas jo nevertė gerai mokytis, jis ir pats nesistengė po to, kai atsitiktinai pamatė tėvo gimnazijos pažymėjimą: penketas buvo tik iš piešimo. Namie triūsdavo senelė, su kuria kasdien nepiktai susibardavo. Tėvai ištisas dienas praleisdavo teatre.

Kartu dar gyveno jauna giminaitė, nežinia, kur ji dirbo, nes nuolat keitė darbovietes. Netekėjusi, nors jau buvo laikas, išsipuošusi, prasiskolinusi, važinėjanti taksi tokiame mažame mieste, piktoka ir graži, perskaičiusi visas knygas, ji buvo vienintelis berniuko draugas.

- Anufrijau, - ji tyčia darydavosi - berniuko vardas buvo Klaudijus, - parnešk alaus.

Jis išeidavo į balkoną, numesdavo pinigų kokiam nors „kilbukui“, ir alaus tuoj atsirasdavo. (Ji trinkdavosi galvą alumi.)

- Kokia madam Kakariekū, - sakydavo berniukas, kai pamatydavo ją su naujais apdarais.

Jie žiūrinedavo jos gerbėjų nuotraukas ir abu sutardami komentavo:

- Pala, kokioj mėsinėj šitas dirba?.. O čia - kaip Šveikas, suvalgys laišką, bet neišduos: „per naktį užmiršau rašyti“...

Ir taip toliau, kol įsikišdavo senelė ir patardavo pačiai Emai pasižiūrėti veidrodyje į savo „maliavotą“ veidą.

Jiedu kalbėdavosi apie įvairiausius dalykus.

- Yra proga įsigyti taksį ruda nosimi.

- Fizikas užsisėdo turbūt todėl, kad vaikšto su tokiu pat megztiniu kaip aš.

- Ar žinai, kas nupiešė paveikslą „Labai vienišas gaidys“?

- Grafas Montekristas mirkė sausainius į vyną „Alikante“.

- Ką tu darytum, jeigu aš apakčiau?

- Prisiūk man sagą.

- Ar norėtum būti čigonas?

- Aš sapnavau krokodilą.

Bet vieną dieną Ema išvažiavo į Maskvą - mokytis ar į svečius - ir nebegrižo. Berniukas užsispyręs nerašė - negalėjo apsiprasti be jos.

Jis nusipirko balandžių, bet neišmoko ir nenorėjo su jais žaisti. Jo dviratis stovėjo nevažinėjamas. Savo mėgstamoms knygoms jis sugalvojo pabaigas: Emilis, seklys, susitinka su Kaliu, sekliu - abu ima rinkti

pašto ženklus; trolis Mumis veda freken Snork, ir ši, apsigyvenusi mėlyname namelyje, išveja filosofą Ondatrą atgal po tiltu; Būgnininkas įstoja į technikumą; Megrė išaina į pensiją; pastorius Braunas, smarkiai pasiginčijęs su Čestertonu, ima prekiauti daržovėmis; liūdniausias likimas ištinka Karlsoną, „kuris gyvena ant stogo“: jis taip nutunka nuo saldumynų, kad sulūžta jo mechanizmas, ir jis nebegali skraidyti...

Paskui berniukas ėmė lankytis pas Alfa, kuris gyveno atsiskyręs nuo pamotės, ant aukšto. Jis kaip Robinzonas miegojo hamake. Berniukas norėjo ir negalėjo persikelti pas jį. Vakare migdamas jis klausydavosi, kaip traška lubos, kai Alfa vaikšto ten, viršuj. Kai senelė dejuodavo, kad jis nenužiautų skalbinių, berniukas grubiai šaukdavo ant jos. Jiedu mokėsi groti gitara, berniukas jau laisvai skaitė iš gaidų.

Emai grįžus, berniukas kaip tik buvo ant aukšto. Ji užlipo kopėčiomis pas jį.

Berniukas pašoko nuo maišų:

- Ko tau reikia?

- Kvailiuk! - atsakė Ema.

- Čia negalima, - pasakė berniukas neramiai. Ji metė jam kažką - dovaną.

- Gerai, eik, aš tuoj nulipsiu. - Jis nenorėjo jai parodyti savo naujo būsto.

Taip jie susitiko.

Pavasariį berniukas su Alfa grojo Emos vestuvėse. Jaunikis leitenanto Lukašo veidu (ir toks pat mažas) prilaikė nériniuosna grimztančią Emą už liemens; o kai jis išlenkdavo taure, tai palikusį lašelį smagiai tókšdavo ant grindų. Berniuko tėvai ir čia šypsojosi vienas kitam nepavargdami; tėvai, dažniau matomi su grimu, berniukui atrodė negražūs ir svetimi. Jis nežinojo, ar myli juos.

Vėliau, naktį, per patį gaudesį, berniukas išėjo į balkoną. Buvo šaltoka ir labai tamsu, tik vyšnių sodas baltavo apačioj - naujas, septintas, kontinentas Žemėje.

Metinés

Pasirodo, jie šventė sutuoktuvių metines. Svečiai, kviesti ir nekviesti (tarp jų buvau ir aš), laukė, kada baigs dengti stalą. Aliona vilkėjo juodo šifono suknią, o Valdą priprašėme apsirengti motinos atsiųsta pižama. Nusiėmęs akinius, jis atrodė kaip berniukas. Jis plakė kremą, kartkartėmis aplaižy-

damas pirštus, svarbios gamyklos (nežinau, kokios) viršininkas.

Mes laukëm susėdę prie televizoriaus. Vyko žemdirbių konkursas. Rinko didžiausią melagį. Kažkas pasiūlė išrinkti tokį iš mūsų. Pradėjo Violeta:

- Kartą vakare išgirdau kažką krebždant už lango. Atidariau orlaidę, ir kambarin išoko sušalęs, drebantį katinuką. Aš nusinešiau jį į virtuvę, užtepiu duonos su sviestu, bet pamaniau, ne, geriau pati suvalgysiu. Taip ir padariau.

Julius, poetas, užsikirsdamas neaiškiai sumurmėjo:

- „Numirsiu aš Paryžiuje, lyjant lietui... Kaip šiandien bus tikriausiai ketvirtadienis...“

Man rodos, tik aš pažinau, kad čia Valjecho eilės.

Julius apžiūrinėjo savo žiedus, raukėsi, kosėjo, aiškiai nervinosi, kad taip delsiama su valgiu ir gėrimu. (Aš jį pažinojau dar iš tų laikų, kai mokėmės viename fakultete, ir jis rašydavo perskaitytoms knygoms pažymius; prisimenu tik vieną, įvertintą penketu, – Moravijos „Panieka“: jį pritrenkusi vizija grotoje.)

- Mes meluosime kartu, – tarė Sidorovai, Nelė ir Konstantinas. – Mes turėsime aštuonis sūnus.

Priėjo Aliona ir, staiga atsegusi metalinę apyrankę, parodė naują žaizdelę ant riešo:

- Štai čia vakar Valdas užspaudė savo cigaretę.

Visi nusijuokė. Ta proga Julius pasiėmė antrą kokteilį. Aš nuėjau į virtuvę, nes mokėjau supjaustyti paukštieną.

- Kaip tu laikais? - paklausė Valdas.

- Ar aš? - atsakiau ir ėmiausi peilio.

Jų virtuvė buvo kaip visas mano butas Kaune, aukšta ir švari, pleškėjo viryklė, iš marmančių puodų kvepėjo česnaku.

- Viskas, - pasakiau.

Valdas žiūrėjo jau su akiniais. Aš apsidžiaugiau, kad atėjau su naujuoju velveto švarku ir kad esu prisismeigusi šinjoną. Grįžau į kambarį. Ten Julius jau buvo paskelbtas laimėtoju. Aš buvau užmiršta. Galėjau pasakyti, kad, pjaustydama žąsį, ėmiau ir suvalgiau jos širdį ir dabar kasryt po pagalve rasiu metalinį rublį...

Susėdome prie stalo. Užkandę labai greit pakilome šokti. Jie turėjo juostą su kaimo kapelos įrašais. Polka ir suktinis - čia aš parodžiau, ką galiu; mano netikra kaselė plakėsi į pečius, aš nuspyriau batus, nusimečiau švarką. Violeta mirksėjo priklijuotomis blakstienomis fotelyje, neišlaikiusi tempo.

O Nelė su suknia „laukiant gandro“ negalėjo prie savęs išlaikyti Konstantino. Šokome – Julius su Onute, Aliona, Olegas, Vitalija, kitas Alfa, dar kažkas. Julius pasakė, kad jam sukilęs senelių kraujas su biržietiško puta – jis mat nuo Biržų. Pavargusi aš viena pati išgėriau šampano už savo vaiką – kažkodėl prisiminiau jį, sūnelį, kad jis, vos išmokęs kalbėti, ėmė prašyti: „Mylėk mane.“ – „Bet aš myliu.“ Ir vėl po kelių minučių: „Mylėk mane...“

Paryčiu vieni išėjo, kiti sukrito kas kur nusnausti. Aš susiradau paltą, bet Valdas pagriebė mane už rankos. Mes pasibučiavome, o Aliona miegojo visai čia pat, plono brangaus šilko gumulas.

Spėjau į rytinį traukinį. Kai sugrižau, Liudas sėdėjo prie mašinėlės; perskaičiau per petį: „prakeiktas mylimas miestas“ ir su neapykanta, kuri jau varvėjo man per smakrą, – keista, ji buvo saldi! – pasakiau:

– Rašai? O Julius stebisi, kad tavęs negirdėti.

– Tas pižonas? – atsakė jis.

Aš paspyriau vaiko puodą, nužėriau nuo stalo popiergalius, žaislus, išspaustas citrinas ir plutas. Atsisėdau jau su savais trumpais plaukais taisyti aštuntokų rašinių apie berniuko „vienatinį šūvį gyvenime“.

Trumpi susitikimai

Prabudusi svetimame bute, Kastė pamatė ant sienos spalvotą antį, įkinkytą į vežimą. Kokia nesąmonė, pamanė ji. Ji prisiminė brazdesį ryte, – draugės keltasi į darbą. Vargšė, ji dirbo vaikų darželyje už miesto, valanda kelio su persėdimais. Valgyti nebuvo palikta, užtat vonia laukė. Kastė vertino patogumus; ji ilgai maudėsi ir išlipo tokia švari, kad buvo baisu rengtis senaisiais drabužiais. Ji prisiminė kažkada, senais gerais laikais, atidavusi draugei megztą suknelę ir dabar susirado ją spintoje. Susiruošusi paskambino į darželį, paprašė pakviesti mažiukų grupės auklėtoją ir ėmė šaukti į ragelį draugei, ar ta jos laukia, ir kas virta pietums. Draugė atsakė, kad dabar pats laikas atvažiuoti, nes vaikus netrukus suguldys miego.

Darželis pušyne – daug spalvotų namukų – atrodė kaip vaikų išmėtytos kaladėlės. Kastė susirado gelsvąjį ir šmurkštelėjo vidun pro pat vedėjos kabineto langus. Vaikai dūko lovelėse.

Draugė buvo palikusi Kastei valgyti; ji atsisėdo ant mažos kėdutės prie mažo stalelio ir juokdamasi paėmė vaiko prakąstą sumuštinį. Draugė klausė, ar gerai Kastė pailsėjusi, rūpinosi ir ramino, kad suras

jai darbo – gana tų važinėjimų – ir priregistruos. Kalbėdama ji paskubom rašė kažkokioj knygoj: „Stebėti, kad Darius nenumintų šliuryčių...“

– Gerai, padėk man, – tarė Kastė, – namo aš negaliu grįžti.

Kelias valandas, kol draugė baigė darbą, Kastė praleido pušyne. Jos kailinukai, gerokai aptriušę, menkai šildė; užtat batai dar visai nauji, Leningrade juos nupirko Iliko, toks gruzinas. Ji vaikščiojo skardžio kraštu, apačioj buvo Neris, kartais pasirodydavo slidininkai; Kastė nežiūrėjo į juos; apsukę ratą, jie būtinai sugrįždavo. Staigiai sutemo. Kastė pašaukė draugė, ir jos nubėgo laukti autobuso. Sušalusi Kastė glaudėsi menkoje būdelėje, pro šalį lakstė darželio virtuvės darbininkės su paplavų kibirais, o maži nameliai geso vienas po kito, – naktis rinko kaladėles sau.

Jos išlipo miesto centre, įėjo į barą. Kastė pamatė save dideliame veidrodyje, suknelė pasirodė ankšta, tik batai, zomšiniai, su aulais gelbėjo ją.

Jos truputį išgėrė. Kastė apsižvalgė – gelsvas baras priminė vieną arbatinę Maskvoj, ten sienose buvo prikalinėta vinių, ant jų kabojų virtinės riestainių. Prie arbatos duodavo romo, riestainių imdavai kiek nori. Ji dar papasakojo apie kelis miestus, kur

teko būti per tą neramų pusmetį, – Ryga, Odesa, ten ji buvo įsikūrusi geriausiame viešbutyje, buvo karšta, ir maitinosi tik vaisiais. Kastė staiga nutilo, – jai mojo išeiti į vestibulį kažkoks vyras, ji nesiryžo gąsdinti draugės ir sėdėjo kaip prikalta, o paskui akies krašteliu žvilgtelėjo ton pusėn ir įsitikino, kad tikrai jos laukia.

– Na, kilsime? – pagaliau tarė draugė.

Kastė nusliuogė nuo aukštos kėdės, visi į ją žiūrėjo – vyrai ir moterys. Draugė paėmė paltus, o Kastė dingo prausykloje. Kai draugei atsibodo laukti ir ji įėjo paraginti, Kastė sėdėjo ant dėžės batams valyti ir dilinosi nagus.

– Aš pareisiu vėliau, – pasakė Kastė.

Draugė ištiesė jai kailinukus ir vis tiek laukė.

– Aš tau sakau lietuviškai, – tarė Kastė užraudusi ir švelniai stumtelėjo draugę, kad ta tokia kvaila.

* * *

Tą visą naktį snigo. Buvo labai tylu, sniegas atrodė kaip tyli balta nelaimė. Taip pasakė žmogus, pavaikščiojęs po kambarius ir vėl grįžęs prie Kastės. Jis išgėrė ir davė jai truputį; jis vėl ėmė vaikščioti, paskui virtuvėje kažką gamino, sudegino ir

išmetė. Jis neleido Kastei miegoti, blaškėsi, rūkė be perstojo ir susirūpinęs klausė, ar gali tabako kvapas užmušti Vaižganto kanarėlę, nors jokios kanarėlės Kastė kambary nematė. Kastė pavargo, jai atsipyko tas žmogus; rytą ji nesivaržydama priminė pinigus ir iš aukšto žiūrėjo, kaip jis krausto smulkius iš visų kišenių.

Kastė ramiai papusryčiavo mažoje kavinėje, sutarė pasimatymą su pagyvensiu valdininku ir, laukdama vakaro, perėjo visas parduotuves, net į muziejų užklydo – ten ilgai stebėdamasi apžiūrinėjo paveikslą „Viskas priklauso sodininkui“ – rodos, taip jis vadinosi.

Žinot, kas yra

„Mano žmogus, – žinot, kas yra, – kai tik mirė, atėjo pas mane į darbą. Sėdi prie konvejerio, iš dešinės, mano žmogus! Aš nustebau, juk mes jau negyvenom keleri metai, ko jis čia atėjo. Pasišaukiau Joną, – žinot, kas yra, – tą, kuris sėdėjo ir valdant rusams, ir vokiečiams, parodžiau į taburetę, o ten jau nieko nėra. Persigandau, surikau kaip tada,

kai, mirus mažajam Rokui, buvo įskridęs į kambarį paukščiukas.

Mano žmogus, – žinot, kas yra, – labai girtavo. Salomėja, sako, ko tau eiti prie kontoros algos, aš pats parnešiu. Laukiu, laukiu, – žinot, kas yra, – o vakare pasiimu Hanką ir einu ieškoti. Į restorano vidų siunčiu mergiotę, pačiai gėda eiti, tik prisiploju prie stiklinių durų ir matau, kaip prie mano žmogaus prieina smuikininkas, pačirpina kažką ir gauna penkis rublius. Ne iš lakamnumo, – žinot, kas yra, – tada įbėgusio jį primušiau.

Amžinatilsi vyro seserys lenkės man palikusią seną laužą norėjo atsiteisti, bet aš atsilaikiau, ir fabrikas teisme užstojo mane; pasidariau remontą, baldų prisistačiau – štai jums ir „zafajdana Salomeika“; Hanką ištekinau už dėstytojo, – žinot, kas yra, – dėsto šoferių kursuose, teisingas žmogus, ne provokatorius.

Priėmiau gyventi Olgą su vaikeliu. Neturėjo ji laimės nei nuo Dievo, nei nuo žmonių, – žinot, kas yra, – tai tegu nuo manęs turi, pagalvojau. Paskui atsilygino – kojines kapronines nupirko, o ko daugiau norėti iš bedalės mergaitės...

Kai palikau viena, įsitaisiau šuni...“

Taip kelias savo gyvenimo plunksnas numetė Salomėja Cesevičienė, kai mudvi klaidžiojom po buvusią „brazilką“, ieškodamos moters, kuri deda kortas.

Trumparegė, – aš ją vedžiau po ranka, – ji man vis labiau patiko: žila ir nevalyva, išsipešiojusi antakius, su tokia krūtine, kad kiekvienas vaikas, jei dar nieko nesupranta, norėtų žinoti, ką ji ten turi įsidėjusi.

Ji atsargiai pasižiūrėjo į mane iš šono, – panele, ar turit kokį berniuką?

Žinot, kas yra, – atsakiau, vyras, vaikai, – argi galima tuo viską baigti?

Kaip radom, taip paliksim, tarė ji ramiai.

Toliau ėjom. Sena nusikamavusi moteris prie šulinio nė kiek nenustebo, kai aš pasakiau – laba diena, su gegužės šventėm, gal žinot, kur čia gyvena burtininkė? Žinau, štai ten, tik nemanykit, kad ji gerai deda, taip sau lebedoja.

Burtininkė, ligonis, gulėjo ant aukštų pagalvių, išblyškusi ir abejinga. Ji skubinosi, nes turėjo tuoj pareiti duktė studentė, kuri neleidžia jai „tuo“ užsimti, ir vis tiek šykščiais žodžiais „kas buvo“, „kas bus“, „prie ko pasiliksi“ prigąsdino Salomėją Cesevičienę – „gresia nemalonumai per giminę, bran-gute“.

Kokias provokacijas dabar ruošia tos juodosios lenkės iš Šančių, einant namo, garsiai svarstė ji, – žinot, kas yra, – nerimsta, niekaip negali dovanoti, kad įsigijau riešutmedžio komplektą salonui!..

Vakarą mes praleidom tame salone prie saldu-mynais apkrauto stalo. Šuo gulėjo prie slenksčio kaip importinis kilimėlis, tik su broku. Aš apžiūrėjau butą: ažūrinės rankų darbo staltiesės ir tikri voratinkliai.

Pakėliau tostą už mūsų pažintį ir prasitariau, kad parašysiu kada nors apie tai. „Tegu skradžiai tuos rašymus, – nusijuokė Salomėja Cesevičienė, – žinot, kas yra, – aš jums, panele, verčiau išpiršiu kokį berniuką, ne girtuoklį ir ne lakstūną.“

Papartynų saulė

Senis lesina balandžius. Aš žiūriu į jį ir galvoju, ar tiesa, kad jis maitinasi balandžiais. Pasiūliau seniui cigaretę *Clubowe*. Prastos cigaretės, bet man patinka užsienietiškos dėl gražių pavadinimų. Senis turi sūnų Prancūzijoje ir prašo, kad padėčiau jo paieškoti per „Gimtąjį kraštą“. Aš nežinau, ar už paieškas reikia mokėti, seniui vis žadu ir atidėliuju. Senis

neturi pinigų. Jo pensiją atima Dusia, sugyventinė, atvažiavusi iš kaimo. Aš niekaip negaliu suprasti, kaip ji galėjo saulėgražų laukus išmainyti į rūšį. Senis gyvena rūsy, kūrena krosnis, namo gyventojams taiso batus, girtauja ir mušasi su Dusia. Jie mušasi lazdom, akmenimis, o paskui sėdi ant suolo, ilsisi. Aš iš balkono mačiau, kaip jis uždėjo ranką jai ant kelių, ir tuoj abu nusileido į rūšį. Dusia jaunesnė už senį, ji švari, ne, balandžių jie tikriausiai nevalgo.

Aš laikau motinos batus. Senis tingi ir neima taisyti. Dusia namie. Ji atims uždarbį, taigi seniui dirbti nėra ūpo. Balandžiai jam tupi ant pečių, senis trupina ir trupina batoną. Jis įdeges, nes nuolat sėdi lauke. Mudu rūkom, pagaliau jis kviečia mane užėti. Dusia miega po naktinio budėjimo. Aš matau pagal sieną surikiuotus oda apmuštus krėslus, tokie stovi mūsų mokyklos raudonajame kampelyje. Įsitaisau viename iš jų. Senis kala pasagėles.

Čia, prie mūsų namų, vien gėlės, Dusia užveisė. Jūs man pasakykit, ko daugiau reikia moteriai, jeigu ji su kasa ir augina gėles ne parduoti? O aš veisiu balandžius, mėgstu jų nekaltumą, ir kaip kvaišai jie žiūri mėgstu. Esu toks vargeta ir juokingas kaip sky-

lėta kojine, Dusia retai mane sušildo naktį. Pirma, ji dirba naktine slauge ligoninėj, antra – ir be manęs jai vyrų iki sočiai. Ak, kaip ji paleidžia savo kasą ant pirktinių marškinių, kas prieš ją atsilaikys, krūtys pūpso, du kalnai, man nepasiekiami, kaip Tibetas ir Gimalajus.

Keliuosi aš anksti ir visą dieną praleidžiu ant suolelio po balkonu. Kas duoda pataisyt batus, iš gailėsčio apsiimu, o kapeikas sulesa balandžiai. Vieną raišį ypač mėgstu.

Keistas dalykas nutiko, – šiandien rytą nuėjau į katilinę, ir kažkokie krėslai metėsi man į akis, žalia slidi oda ant dugno, forma kaip išsikėtusios varlės. Na, aš sutempiau juos vidun ir surikiavau pagal sieną. Šposas toks. Dusiai pralinksminti. Be to, bus klientams kur atsisėsi, kad neramstytų sienų, kai aš taisau jų batus.

Atėjo ponaičiukas iš ketvirto buto, kurio sesuo pasigavo mažą, fein vyruką, nè akim nemirktelėjo, iš kur čia mano rūsy nauji baldai.

Nunešu motinai batus, persirengiu, man reikia nueiti į mokyklą, kad perrašytų charakteristiką, – neteisingai įrašytas tėvo vardas. Mokytojų kambaryje randu auklėtoją. Klausia, kur stosiu, tarsi jai ne

vis tiek. Džiaugiasi mumis atsikračiusi. Ji perrašo mano charakteristiką, apgailestauja, kad aš ne sportininkas, – sunkiau bus kur nors patekti.

– Aš poetas, – sakau.

– Bet tu niekur nesispausdinai, – atsako man auklėtoja, – neturiu ką įrašyti charakteristikon.

Ji stengiasi atrodyti susirūpinusi, aš atsidėkodamas perskaitau jai kelis posmus.

– Neblogai, – sako ji.

Tarsi jai ne vis tiek.

– Toks nemalonumas mokykloje! – sako ji. – Apiplėštas raudonasis kampelis, išnešta baldai.

– Septyni oda apmušti krėslai, – sakau aš.

– Tu jau žinai? – nustemba auklėtoja.

– Yra toks senis, – sakau, – jis lesina balandžius...

Sako, kad jis ir maitinasi balandžiais... Nors Hemin gvėjus irgi valgė balandžius Paryžiuje...

– O! Liaukis, – sušunka auklėtoja, ir jos veidas darosi kaip per rašomąjį.

Ji nori, kad aš greičiau išsinešdinčiau, nesukęs jai galvos. Iškilmingai atsisveikinu.

– Daugiau nebepasimatysim, – reikšmingai sakau.

Bet jai atsibodę tokie monai, ir ji apsimeta, kad rašo.

Šitas Bolius man sugadino daug sveikatos. Kam dabar jis užsikars, kai bus studentas? Jau vien jo išvaizda rėkianti – salotiniai marškiniai ir morkinės kelnės, plaukai, tiesa, apkirpti, nes gąsdinau nepriėjusiantį prie abitūros egzaminų. Dabar jis atėjo, kad perrašyčiau charakteristiką. Jis nori, kad pabrėžčiau jo poetinius polinkius.

– Bet tu net mokyklos sienlaikraštyje nesispausdinai.

Jis išsiviepia, matyti priekinis nuskeltas dantis. Deklamuoja kažką.

– Na, gerai, – sakau sušvelnėjusi.

Sekretorės nėra, pati sėdu prie rašomosios mašinelės.

– Toks nemalonumas mokykloje! – sakau. – Apiplėštas raudonasis kampelis, išnešta baldai.

Jis nekaltai žiūri man į akis ir sako:

– Septyni oda apmušti krėslai?

– Tu jau žinai?

– Yra toks senis, – sako jis, – lesina balandžius. – Ir toliau aiškina, kad kažkoks senis, panašiai kaip Hemingvėjus per karą, maitinasi balandžiais.

– Liaukis, – nukertu.

– Tamsta auklėtoja, – nuoširdžiai nustemba Bolius, – tai tiesa.

- Eik, aš turiu dar darbo, pasimatysim rudenį, ateik man pasakyti, kur įstojai.

Bolius išeina. Jis turbūt nepatikėtų, kad aš galiu dėl jo pereiti į kitą kabinetą langais į gatvę ir žiūrėti, kaip jis eina. Sustoja prie kiosko. Užkalbina dvi mergaites. Nuperka joms ledų. Tos pasišnabžda ir kvatojasi. Bolius krypuodamas eina toliau, mergiotės vis dar juokiasi, net mane paima pyktis.

Aš einu fotografuoti dokumentams. Eilė baisiausia. Dvi panos su mokasiniais ir sijonais iš maišinės medžiagos garsiai plepa, kad stos į giką. Viena nieko sau, pastebiu gintarinį kryželį, krūtis kaip laukinius obuoliukus, įsivaizduoju, kaip ji deklamuoja Bloką. Ne, netinka. Antroji – tikra matrona. Ta tikrai neįstos, po metų žindys vaiką. Šitaip apsprendęs jų likimus, užkalbinu pirmąją, pasiūliau pasišnekėti apie poeziją. Aš apžiūrimas iš visų pusių, matrona draugei ausin sako apie mane kažką šlykštaus, mat suvokia, kad ne ją pasirinkau. Nusifotkinu. Išeinu į gatvę susinervinęs – pamačiau, kad esu su žaliais marškiniais, o aš jų negaliu pakęsti. Lauke baisus karštis. Einu pas motiną į restoraną, klausiu, kur nukišo mano pasą. Motina skaito moralą vienai padavėjai. Šiandien ji su žilu peruku, atrodo sena,

ji rūko BT, o aš turiu tenkintis šlamštu. Išeinu į Mai-
ronio gatvę. Kažkokia mintis neduoda man ramybės.
Einu į Muziejaus sodelį, užrašau eiles:

*Tokia tylą,
kad avižos nuvys,
šlamėdamos galvūgaly
mažyčiais kalavijais.*

*Giedantis paukštis
medžio
šakom
apraigytas,
nepasiekiamas lizdas
viršūnėj,
gydantis širdį.*

*Dangau,
pašviesk į akis,
jau upės
dugne
dobilienos.
Nuo skliauto
lig skliauto
vystyklai...*

Prisimenu, kaip į mane žiūrėjo padavėja motinos kabinete. Prisimenu fotografą – chaltūrščikas. Įsinoriu valgyti ir sliūkinu namo. Funkės neapkenčiu. Visada vaikščioju Mediniais Laiptais.

Prie namo stovi milicijos mašina. Pareigūnai nori išvežti senį, o Dusia spiegdama gina jį. Balandžiai irgi reiškia nerimą. Septyni suomiški krėsmai išvilkti iš rūsio ir dabar įgiję dar daugiau vertės ir grožio.

* * *

Sesuo žindo savo benkartą. Švariai ji mus apstatė: iki septynių mėnesių nieko nenutuokėm, paskui motina gavo anonimkę, seserį varė iš namų – iki slenksčio, kvotė, kas kaltininkas ir taip toliau. Aš žiūrėjau *Forsaitus*, man jos trukdė, turėjau užrikti, kad motina baigtų savo isteriją. Dabar sesuo pražuvusi su tuo vaiku. Vaikščioja su chalatu, naktinius marškinius visus prasikirpo iki juosmens, taip lengviau krūtį išsiimti, kad būtų pieno, chalvą valgo kilogramais, vaiką kalbina švepluodama, vemt verčia nuo visko.

Atidarau šaldytuvą, pasidarau buterbrodą, suėdu du pomidorus. Sesuo pliko ramunėles, vaikas raitosi,

kvykia. Aš išeinu į balkoną, kepina žvėriškai, neturiu kur dėtis, mano išradimą – dryžuotą tentą virš balkono – vėjas sudraskė blogosiomis dienomis, vėl įlendu į pridvisusį butą. Sesuo kalbasi telefonu, su vyriškiu, pastatau ausis. Ji padeda ragelį ir sugrižta tarsi iš Havajų.

– Boliau, – pasako ji staiga. – tu Jį pažįsti.

Gražiausia! Pažįstu vaiko tėvą? Aš? Mano smege-nys dirba kaip ESM. Pažįstu? Pažįstamų daugybė. Žinoma, pats niekingiausias. Aš žiūriu į subrendusį sesers veidą, pajuntu maudžiant krūtinėj, – ten rausiasi mažas įkyrus kurmis.

– Na, – tariau, – viskas gerai, tai kada sumesite skudurus?

– Niekada.

– Pasakyk, kas jis.

– Ir tu jam išdaužysi snukį, – pasijuokia sesuo.

– Pasakyk.

– Kai aš gulėjau ligoninėj, visa susiuvinėta, atleido jam ir tau, ir mamai...

Dėkingas. Atleido man!

– Tai aš jį pažįstu? – pakartoju. – Tą kretiną, tą asilą?

Pasilenkiu prie vaiko lovelės. Sesuo kone su nagais puola mane:

- Nelįsk! Atsitrauk!

Tuo metu pareina motina. Ji susirūpinusi, prašo, kad gerai pagalvočiau prieš nešdamas dokumentus į filologiją. Aš išeinu į savo kambarį, tačiau motina atseka iš paskos, sandariai uždaro duris ir klausia:

- Kas darosi Alinai? Verkia.

- Nežinau.

- Aš spėju...

- Palik ją ramybėje.

Motina užsirūko. Ima apžiūrinėti mano kambario sienas.

- Gražu, - netikėtai pasako ji, žiūrėdama į vieną akta, kurį išsikirpau iš žurnalo. - Bet kokia begėdė merga.

Aš pervysčiau vaiką ir sūpavau jį ant rankų. Akutės be blakstienų, veidelis nuspuogavęs, jam skauda iššutusios kojytės, visą naktį verkė, turbūt mano blogas pienas. Aš neturiu kada apsitvarkyti, nekloju lovos, vaikščioju su chalatu, nutraukinėju pieną.

- Tau skambina, - sako Bolius.

Aš paduodu jam berniuką, užsidarau koridoriuje. Čia iš Pramprojekto, iš profsąjungos. Ačiū, gerai laikausi, taip, brėžinius greit galėsiu imti į namus, žinau, žinau, kad jums trūksta kopijuotojų. Ačiū,

man nieko nereikia. Viso gero. Padedu ragelį. Ne. JIS nepaskambino ir turbūt nebepaskambins. Aš šypsodamasi įeinu į kambarį.

- Jis, - sakau meilės kupinu balsu.

Bolius visas įsitempia.

- Negali būti.

- Tikrai. Nori ateiti.

- Tegu ateina.

- Aš negaliu jo matyti.

- Kodėl?

- Taip...

- Sese, - sako jis, - tu pasakyk man... mes kaip vyrai...

- Ne, - nukertu, - gal vėliau kada nors. Kai paaugs vaikas, aš jam leisiu pačiam nueiti ir pasisveikinti.

- O! - sako Bolius ir krato vaiką. - Dabar jis kaip kirminukas. Kodėl jis taip lėtai auga?

Pareina motina, ir mes imam vaidytis dėl vaiko priežiūros. Paskui ji eina į Boliaus kambarį, ir, girdžiu, klausia apie mane. Bolius kažką atkerta. Motina plėšia nuo sienų kino žvaigždžių nuotraukas, aš neiškentusi įeinu.

- Begėdė merga! - rėkia motina, rodydama į vieną aktą.

- Mama, čia aš didžiausia begėdė, - sakau ramiai.
Jie abu nutyla. Motina eina prie manęs ir apsika-
bina per pečius.

- Dukra, - sako švelniai.

- Sese, - Bolius braido po seksą ant grindų. -
Viską išmesk, išmesk, - murma išblyškęs.

* * *

Sakalas, kaip visada, namie. Magas įjungtas, o tarp pauzių jis riejas su motina. Motina jį dievina, riejas jie iš meilės. Sakalas už ją šluoja gatves: žiemą, kai priversta sniego, dažnai matydavau jį, garuojantį kaip arklį. VDR, pavyzdžiui, visi gatvių valytojai turi specialią uniformą, jie nesilanksto dėl kokio karamelės popieriuko - turi žnyples, o svarbiausia - šiukšlių dėžės ten ant ratukų, jokio vargo. Sakalas tai perskaitė žurnale, kažkokio turistų išpū-džiuose. Man tai nerūpi, o jo motkelė klausosi tų išvedžiojimų kaip kokios pasakos. Ji beraštė, visiška tamsuolė. Sakalas neturi tėvo, kartą jo motina pasi-sakė radusi jį megztinio rankovėje. Tarnavusi tada pas advokatą. Sakalas ir turi to advokato galvą. Jis genijus.

- Mama, duok užėst, - sako jis.

Motina mums abiem atneša labai gardžių virtinukų su lašiniais. Išeina į virtuvę.

Aš jam parodau červončą.

- Eisim į Lovą, - sako jis. - Ieškau nedažytos, gražios, su štapeline suknia.

- Tokių nebėr. O jeigu ir yra, tai ne Lovoj.

- Kodėl ne? Ji užeis išgerti vyšnių sulčių.

Jis ima rengtis.

- Negaliu aš jai rodytis su džinsais, - sako jis. Ir, nors termometras rodo plus dvidešimt aštuonis, velkasi juodą kostiumą.

Man nepatinka jų draugystė. Mano vaikas švarus ir neapžėlęs gaurais, o šitas restorano direktorės Bolius veda jį iš kelio. Kai jis ateina, aš drebu, kad vėl išsives mano vaiką ir neparves tokio, kokį paėmė. Sakalėlis dėl draugo prašo iš manęs pinigų. Duodu. Nugirstu, kad abu eis į Lovą ieškoti mergaičių. Lova, sako, toks restoranas. Sakalėlis apsielka išėiginį kostiumą. O tas - kaip cirkininkas, visas spalvotas, languotas, dryžuotas. Išeina. Mano Sakalėlis augesnis už Bolių, o juk penėjau mažą bulviene, nieko daugiau po karo neturėjau. Dar visai mažas jis mane apgynė nuo šuns, o ir paskui tik džiaugsmus man nešė iš mokyklos ir visada pareina

namo anksčiau, kaip žadėjęs, ir aš jo laikiu valanda anksčiau, ir abu prisipažįstam pasiilgę. Jį siunčia į Maskvą, – visokių ten olimpiadų nugalėtojas. Nežinau, kaip ištversiu be jo, juk Sakalėlis – mano gyvybės paukštelis.

Mes einame į knaipę – ilgą siaurą koridorių, kurio gale du didžiuliai rutuliai, sudėlioti iš veidrodžio šukelių, – kaip lovos bumbulai. Čia jauku, yra melomanas, kuris ryja monetas kaip tabletes. Mergiščių – kiek nori. Aš užsakau vyno, raudono, – Sakalo idėja. Jis prašo padavėją spiritinės lempelės, muskato, cinamono, gvazdikų – pasidarys glintveino.

– Tiesa, dar malonėkite sidabrinį samtelį...

Visi aplink leipsta juokais, tik mudu sėdim kaip per pakasynas – Sakalas netgi juodai apsitaisęs. Prie mūsų prisėda viena panelė. Sena – jau per dvidešimt, MM biustas, CC akys.

– Sulaukėte giminaičio iš kaimo? – klausia mane ir rodo akimis į Sakalą.

Sakalas ima žemaičiuoti, pasisako į miestą atvažiuavęs dėl palikimo: mirė dėdė Amerikoj.

Staiga po palme pamatau švarų veiduką, rodau Sakalui. Mergaitė geria sultis, balta suknelė su žirniukais, dvi ar trys kasos. Sakalas eina prie jos susi-

pažinti, ramiai pavaromas, sugrižta ir sako man, kad mergaitė geria vermutą ABC.

- Pasiilgau motinos, - staiga pareiškia.

- Juk vos prieš valandą išsiskyrėt.

- Žinai, kad eisiu. Žiauriai pasiilgau.

- Palauk, eisim kartu, - sakau. - Galėtum jau praintis vienas. Juk važiuoji studijuoti į Maskvą.

- Aš ją vešiuos kartu, - sako Sakalas.

- Tu pasiutai. Kur ji gyvens?

- Bendrabuty, su manim.

Abu mes apgirtę, tauškiam nesąmones. Užsi-moku, išeinam. Sakalas velkasi iš paskos. Atsidu-riam Ažuolyne. Sakalas įsikniaubia į žolę, miega (?). Aš žiūriu į ažuolus, sutvirtintus cementu, ir jaučiu šurpą. Sakalas verkia, jam plyšta širdis. Aš nueinu šalin, nes jis rėkia: eik šalin, palik mane ramybėje, palik mane vieną, palik, palik.

* * *

Blanšos nėra, ji kaime, bet aš atsisėdu ant suo-lelio, žiūriu į jos sukneles, sukabintas ant virvės, ir tarsi matau ją pačią...

- Mieloji, tau tinka ta, melsvoji, - sakau pritrenk-tas.

- O šita? - ji apsivelka rožinę.

Aš vėpsau.

- O šita? - ji lieka su gelsvu apatinuku, ir paeiliui bučiuoju dvi citrinėles.

Kažkur pokšteli durys, tarnaitė grįžo, mes išsi-
gąstam, greitai išlendu pro langą, apeinu namą,
skambinu prie paradinių durų, atidaro Blanšos tėvu-
kas, ne tarnaitė. Mano išgąstis jį prajuokina. Šitas
pogrindžio milijonierius gana simpatiškas.

- Blanša namie, - sako jis.

Pasirodo suktas Blanšos snukutis. Ji vaidina prin-
cesę.

- Aš groju, - sako ji, - na, bet gali užėti.

Siauru koridoriumi eina tėvas, Blanša, aš; palie-
čiu jos plaukus, anksčiau nebūčiau drįsęs. Ji grįžteli
keistu veidu. Susėdam prie televizoriaus. Blanša
atneša ašotėlį pieno, įpila į taures, lėkštelėje gražiai
išdėlioja suvoroviškus sausainius, pastato ratukinį
padėklą ir pristumia mums.

- Atleiskite, - sako man tėvukas, - jūsų tėvai tar-
nautojai?

- Motina - restorano administratorė, o tėvas
miręs vėžiu, - atsakau paklusniai, nes noriu gauti
Blanšą.

- Vėžys paveldimas, - sako tėvukas ir žiūri į mane taip, lyg būčiau pasmerktas.
- Kur mama? - klausia Blanša.
- Mama pas masažuotoją.
- Taip, - jis atsidūsta. Šaltai žiūri į Blanšą: - Dukra, paduok pypkę...
- Vienas bičas, - įsikišu, - ragavo marihuanos.
- Ką?
- Ragavo marihuanos.
- Marihuana brangi. Aš tenkinuosi Virginijos tabaku, - ramiai savo tėvukas. Smalsiai žiūri į mane: - O jūs rūkote?
- Taip, - sakau. - Motina rūko ir sesuo, ir aš. - Tyla. - Tas bičas prisirūkęs matė visokiausius reginius...
- Na, na? - skatina tėvukas.
- Blanša šypsosi.
- Jis matė keliu važiuojant roges, pilnas aviniukų... Jis jautė vilnos kvapą, girdėjo aviniukų mekenimą...
- Taip?
- Taip. Įdomiausia, kad bičas pabudęs laikė sugniaužtoj rankoj skiautelę kailio.
- Gyvenime visko būna, - sako tėvukas. - Kur tamsta studijuosi?

- Aš - poetas, - sakau.

Tėvukas tyli.

Pareina Blanšos motina, neregėto grožio moteris, ir tėvukas virsta pudeliu prie jos kojų. Ji nužvelgia mane, paskui Blanšą, nusijuokia ir paduoda abiem plytą šokolado.

- Eikim į viršų suvalgyti, - sako Blanša, džiaugdamasi kaip mažas vaikas.

Jų name, įrengtame anglų stiliumi, yra gražūs mediniai laiptai; mes atsisėdam ant viršutinės pakopos. Mane dusina džiaugsmas...

...Aš sėdžiu kaitroj ant suoloelio prie Blanšos namų. Jos suknelės perdžiūvusios šnara. Išaina tarnaitė, surenka skalbinius į pintinę ir, lyg tik dabar mane pamačiusi, sako:

- Blanša kaime.

- Melas, - sakau. - Pakviesk man ją. - Dar jaučiu skonį to vyno, kurį išgėriau su Sakalu.

- Blanša kaime, - kartoja toji kvaiša.

Tada išgirstu žingsnius per žvyrą. Blanšos tėvukas, vedinas šuniu, įeina pro vartelius. Aš nusižeminęs linksiu.

- Blanša kaime, - sako jis, išgąsdintas mano nuolankumo.

Gražioji moteris išaina į daržą ir skina aguonas.
Blanša namie, aš žinau, bet ji nepasirodo ir nepa-
šaukia manęs. Parėjęs užrašau:

*Kris laikas
ant jau nebevarstomų
durų.
Turėsiu aš vieną žibutę.
Nelis.
Pelė graužia burę...
Galėjo
nebūti
negyvas
tvoros
atspindys
per kiauras
naktis
prieš mano akis.*

*Po saule
nežino,
kas
skiria tave ir mane.
Vidurnakty girioj
kaip slyvos*

išnoks
nežinia.

*Jau angelas
suka
virš vėstančių
upių
šviesos.
Pelėdos
ant veido
ir lūpų
suūks
ir nustos.*

*Negirdimai
kaltas,
kai žydinčių
šaką neši,
prie kryžiaus
nekalkit -
tai žydi
pelynai
arti.*

* * *

Sodas niekienu. Jis prasideda dauba, paskui kyla terasomis, vėl leidžiasi žemyn ir vienu šonu remiasi į aklą gatvelę. Sode yra šaltinis, daugybė vaismedžių, žemuogių, paparčių, erškėtrožių ir raugerškių. Tame sode mūsų gatvės jaunimas skiria pasimatymus, kelios poros net susivedė. Visi bachūrai, kurie kortavo ir gėrė krūmuose, vėliau pateko į kalėjimą. Motina dreba, kai aš einu į sodą. Sode yra žeminė, visi kalba, bet aš manau, kad tai nesąmonė. Aš dažnai einu į sodą. Ir dabar. Atsigulu po kriaušę. Kriaušė jau mezga vaisius, man atrodo, kad aš čia gulėsiu, kol vaisiai sunoks.

- Kelkis!

Man spiria į šonus - Navutė, sodo karalius, ir jo ginklanešys Arčibaldas, mažas snargliuotas išpera.

Mane apiplėšia, atima piniginę, šešis rublius, užrašų knygutę.

- Klausyk tu, šlamšte, - sako Navutė, - tu paskundei faraonams, kad senio urve vogtos kėdės?

- Ką čia skiedi? - ginuos. - Kas tau sakė?.. Mačiau tas suknistas kėdes, bet kas man darbo?

Navutė šaltai nusispjauna.

- Eik paskui mane, - sako jis.

Arčibaldas užlaužia man rankas, ir aš leidžiu, nors galėčiau jį sutrėkšti kaip musę.

- Klausyk, - sakau Navutei, - kertam iš butelio konjako, kad aš tyras. Nueik pas senį, jis namie.

- Taip. O tu atslinkai čia šnipinėti.

Aš baisiuos. Mane veda į tankumyną, atkelia šakas, atsiduriam pašiūrėj. Kampe miega kažkoks valkata. Prie stalo kortuoja nepažįstami pacanai, sėdi Nastė, ją aš pažįstu iš seniau, kažkada mokėmės vienoje mokykloje.

- Kam tu jį atvedei? - klausia Nastė. Navutė nusišiepia. - Arčibaldai, nelaužk tam vaikėzui rankų. - Nastės balsas gergždžiantis, drabužiai nešvarūs.

Navutė spiria man, aš susiriečiu.

- Navute, palik tą vaikėžą, - vėl Nastė susiraukusi.

- Aš tau jį paliksiu nakčiai, kad nori. O dabar... - trenkia man dar ir dar.

Pacanai meta kortas. Valkata apsiverčia ant kito šono. Kažkur toli pasigirsta švilpimas, visi suklūsta. Arčibaldas minutėlei išlekia ir pasirodo angoje išblyškęs, net mėlynas.

- Faraonai! - rėkia jis.

Navutė šoka lauk, pacanai irgi neša muilą, valkata lieka miegoti, o Nastė čiumpa mane už rankos ir tempia paskui save.

- Ramiai... mes rinksim žemuoges... - kužteli ji ir sugniaužia mano ranką.

Aš nieko nesakau, vaikštinėjame tarp medžių, iš tikrųjų randu žemuogių. Renku jas drebančiomis rankomis ir duodu Nastei.

- Eikim. Aš - tavo pana.

Mes perlipam tvorą, atsiduriame gatvėje.

- Ačiū ir lik sveikas, niekšeli, - sako Nastė.

Mes išsiskiriam kaip amžini priešai; aš jos nesuprantu, ką ji veikia Navutės gaujoj ir kodėl negyvena pas motiną, kuri, rodos, buhalterė naftos bazėj. Ji nueina kraipydama šlaunis; aš susivemiui.

* * *

Parėkęs iš sodo sumuštas, skaudama galva, krintu ant lovos, dar ketinu užsukti pas Blanšą, todėl nesi-ruošiu miegoti. Aš galvoju apie perskaitytas knygas, visi herojai, kaip mylimi žmonės, man yra lygūs.

Berniukas spjovė iš garlaivio į vandenį, ir jo mama suriko: „Na, jau prasideda!“ Berniukas nenorėjo Klavai atiduoti savo plunksnos. Vienas žmo-

gus, kuriam iš bado slinko plaukai, sakė moteriai: „Norite, aš atsiklaupsiu ant šitos raudonos gėlės kilime?“ – „Jūsų tėvas buvo kariškis?“ – paklausė jis. Moteris paikai išsigando. Nikui plyšo širdis. Tėvas atriekė Nikui pyrago su mėlynėmis. Rytą ošė medžiai. Kazokė šukavo plaukus ir komandavo divizijos vadui. Tomas sakė Hekui: kai aš vesiu, tu gyvensi kartu su manim. Hekas sakė Džimui: jeigu aš turėčiau šunį, išmanantį tiek, kiek žmogaus sąžinė, aš jį nunuodyčiau. Janas davė dukrai vardą Klara Fina Giuleborga – skaisti, graži, saulėta. Tomas Nipernadis. Mažas žydukas norėjo nusiskandinti statinėje vandens. Aija su raudona skarele. Egziuperi pasiklydo dykumoje ir kalbėjosi su mažyčiu feneku: „Mažyti fenekai, kas dabar bus?“ Blanša nepasiekama kaip erelio lizdas. Breta sukrovė rožes į molinį ąsotį. Ipolitas Matvejevičius šoko lezginką. Panikovskio nemyli moterys. Šveikas sušėrė katei kanarėlę. Ponios Bovari suknia su keturiais volanais, Rudolfo laiškai kraitelėje po persikais...

* * *

Aš atsikeliu. Jau vakaras. Einu laukan. Po balkonu sėdi senis, apsuptas balandžių.

- Klausyk, seni, - pasakau ir priduriu patį nešvankiausią keiksmą, kokį tik žinau. - Kas čia triukšmavo sode?

- Triukšmavo? Sode? - naiviai kartoja senis.

- Neapsimesk tu, senas stipena, - jau švelniau sakau. Svarstau - pasiūlyti jam cigarečių ar ne. Pasiūlau. Abu susimąstę rūkom.

- Žiūrėk, pareina Putnienė, - sako senis. - Nuo kalno gražiausiai leidžiasi...

Kas man darbo ta sena boba, tačiau žiūriu, kaip ji plaukia, pakėlusi visas bures. Putnienė prisėda šalia mūsų atsipūsti. Jos plaukai violetiniai ir savotiškai jai tinka.

- Ponia, - sako senis, - taip gražiai atrodai... Tai ne Sipaitienė, tą vaikaičiai baigia su visais plaukais suėsti...

- Ko gi man neatrodyti - vyro neturiu ant savo galvos! Pasimirė, ir gerai padarė.

- Padžiausim kaliošus visi, - sako senis tingiai.

- Na, Boleslovai, - sako man Putnienė. - Kaip tavo mažasis brolis?.. Tas rėksniukas?

- Brolis? - Aš piktinuosi. - Jis man toks brolis, kaip jūs - bobutė.

- Neatsirado? - klausia Putnienė ir juokiasi: - Ka ka ka... Meistras neatsirado?

Senis užstoja mane:

- Kas mėto savo nuodėmės vaisius, o kas - ne, - sako jis.

- Kalbi apie nuodėmę, - pertaria Putnienė. - Tai va. Kai kas vakar ją papildė...

Senis, tas informatorius, jaučiasi apšautas.

- Kas gi?

Putnienė kažką jam garsiai kužda į ausį, kad aš, „vaikas“, negirdėčiau.

Senis pajuosta.

- Ir Dusia? - švokščia. - Su tais latrais?

Putnienė papurto alyvines garbanas.

- Aš tau nieko nesakiau. Kitaip Ališauskas man galvą nuims, žinai, tas Pravieniškių butininkas.

Senis suspaudžia lazda ir leidžiasi į rūšį. Rūsy girdėti spiegimas, smūgiai, riksmas, rauda.

- Na, - lyg niekur nieko taria Putnienė, - tai rūpimas meistras dar nežinomas?

Nuo kalno leidžiasi Alfa, mano kaimynas. Jis baigė mokyklą kartu su manim ir kelias dienas jau dirba. Einu jam priešais, kad nereikėtų sėdėti prie Putnienės. Jis gerokai nudžiunga, pamatęs mane.

- Brolau, nežinojau, kad lauki. Būčiau paskubėjęs, - sako Alfa, išsišiepęs iki ausų.

- Nusikalei?

- Mane norėjo paskirti normuotoju, o aš - žinai, kaip bijau popierių... Vynioju variklius.

- Vynioji? - iš jo akių išskaičiau melą.

- Na... kol kas kloju izoliaciją. Žiūrėk, kaip sutino...

Jis kiša man panosėn purviną sutinusį pirštą - didžiuojasi.

- Atlyginimas - brigadinis, - aiškina. - Pasitaiko variklių, kuriems tereikia dalinio remonto, tai juos vadina „zuikiais“... „Zuikių brigada“, - pasakiau, tai vyrai įsižeidė...

- Taip?

- Impregnavimo skyriuje - visi kaip velniai... O brigadininkas - dviračių sporto meistras...

- Taip?

Alfa perpranta, kad ne jo laukiau, ir jo entuziazmas vėsta.

- Bet ką aš čia tau suku mazgus, - Alfa ironizuoja. - Atrodai taip, lyg tau reikėtų dalinio remonto.

Neturiu ką sakyti, tik:

- Na, na...

Staiga mane stumia į šalį maži dvikojai padarai - Alfos broliai ir seserys, ir jo motina su miltuota prikyšte braunasi prie jo. Maitintojas grįžo! Mažieji tiesiog lipa ant Alfos - ant kupros, ant dešinės ran-

kos ir ant kairės, du įsikimba į kojas. Motina šalia; aišku, šiandien pietūs taikyti pagal Alfuko skonį... Sutinusio piršto Alfa jiems nerodo. Girdžiu jo gaidišką balsą:

- ...aš pasakiau „zuikių brigada“, kad juokėsi vyrai, kad juokėsi...

Putnienė vis dar sėdi ant suoliuko.

- Matei darbinę? - klausia.

- Paklauskite, - sakau aš jai, - nesėdėkit taip dažnai po mūsų balkonu, nes, laistant gėles, gali ir jums kliūti.

- Ką?

Aš žiūriu į laikrodį.

- Septynios? Laikas.

Einu namo, prisileidžiu kibirą vandens ir laistau gėles.

Apačioj Putnienė:

- At pasiutai, piemengaly?!

- Ar tu pasiutai? - sako sesuo, atbėgusi į balkoną. - Kaip žydi nasturtos... O pupų šiomet nesėjai?.. Tiesa, tau skambino...

- Kas?

- Sakalo motina. Sakalas pražuvo.

- Kertam lažybų, jis miega Ažuolyne.

- Tai nueik ir pažadink.

Aš neturiu noro.

- Paršliauš, - sakau. - Dar kas skambino?

- Niekas.

„Blanša kaime.“ Kaip jie meluoja! Tėvukas gali šuniu užsiundyti - toks. Aš prašiusios, velkuos švarius marškinius su mezginiais, prisimenu, kad esu apiplėštas, ir prašau sesers pinigų. Ji neturi. Nachališkai meluoja...

- Ak, tiesa, tu juk alimentų negauni, - sakau šaltai.

Telefonas. Aš puolu, čiumpu ragelį. Sakalo motina žliumbia.

- Boliuk, kur mano vaikas?

Aiškinu, kaip mudu išsiskyrėm.

- Boliuk, padėk man paieškoti. - Žliumbia.

Aš prižadau užėiti, pasiimti ją ir nuvesti ten, kur Sakalas liko gulėti.

Keista, kad jo dar nėra namie. Drunija, ne kitaip. O gal jam kilo idėja, pavyzdžiui, ieškoti savo tėvo. O gal susitiko tą su žirniuota suknia. Akademiko makaulė, o prie bobų smailus...

Aš išeinu.

Senis jau sėdi su Dusia ant suoloelio. Aplink balandžiai. Aš einu pro juos kaip pro du didelius balandžius. Man mirštamai įkyrėję viskas. Noriu sužinoti,

kur Sakalas, noriu, kaip jis, ilgai miegoti po ąžuolais. Jo motina su juodu žaketu, tarsi pasiruošusi gedului, blaškosi prie vartų. Vedu ją į Ažuolyną kaip koks žynys.

- Negali būti, - murma Sakalo motina, - kad mano vaikelis prapultų.

- Štai čia, - rodau, kur Sakalo gulėta.

Motina viltingai žiūri į mane.

- Čia aš jį palikau, - aiškinu, netekdamas kantrybės. - Nežiūrėkit į mane taip, aš jo į kišenę neįsidėjau. Palikau. Na, išgėręs buvo, užmigo... Pareis, laukit.

- Tu taip sakai?

- Po valandos užėisiu. Tada žiūrėsime.

Ji stebi mane ir abejoja. Nuolankumas paima viršų, ir ji dėkoja man.

Už ką?

Aš laukiu, pašildau virtinukus su lašiniais ir agonomis, žemaitiškas valgis. Jau vakarėja, mano vaiko nėra. Užsimetu megztinį ir lekiu pas Bolių. Negali būti, kad mano vaikelis prapultų. Bolius tinginys, vos ne vos priprašau nuvesti į Ažuolyną, kur, sako, Sakalėlis likęs pagulėti po medžiu. Po ąžuolais nieko nėra, jau ir žolė spėjusi atsitiesti. Aš einu namo.

Aš laisvas. Galiu eiti pas Blanšą.

- Ji namie.

Ji namie!

- Blanša!

Ji ateina, atskuba, trepsėdama batukais. Plaukai suraišioti vilnoniais siūlais, juokingai ir gražiai.

- Kur tu buvai?

- Kaime, - sako Blanša švytėdama. - Dabar sugrįžau. Pasprukau, pasiilgusi visų. Negalėjau nė dienos išgyventi viena.

Tėvukas atlaidžiai šypsosi, mama glosto Blanšą, tarnaitė dainuoja virtuvėje.

- Ką tu veikei šią dieną? - klausia Blanša. Išsigąsta: - Kur taip išsipuošei?

- Einu į vieną priėmimą, - atsakau ramiai. Staiga apsisprendžiu ir kreipiuosi į Blanšos tėvus:

- Atėjau rimtai pasikalbėti. Aš myliu Blanšą, - sakau jiems. O Blanšai atskirai: - Myliu tave. Myliu tave. - Tėvams: - Noriu vesti ją. - Blanšai: - Ar sutinki būti mano žmona?

Visi trys pritrenkti. Blanša iškaista. Tėvukas kemša pypkę. Blanšos motina šypteli.

- Poetas, - sako ji.

- Dar bus laiko pagalvoti apie vedybas, - sako tėvukas. - Prieš akis - studijos... Penkeri metai. Per tą laiką pažinsite vienas kitą...

- Kleopai! - sako Blanšos motina. - Negąsdink šito mielo berniuko... Penkeri metai gali bet ką išgąsdinti... Blanša, dukrele, kas tau?

- Mama, palik mus. Palik mus, tėti.

Jie nesiruošia išeiti. Motinai gražu meilė, tėvui - baisu. Blanša išbėga, bet linksmų kurpaičių nebegirdėti. Aš suprantu, kad šiam vakarui pakaks. Atsi-sveikinu. Blanšos niekur nėra. Aš dairaus prie namų, jau temsta, mane suima nerimas.

- Boliau!

Ji čia. Prieina ir sako drebančiu balsu:

- Kur tu išsiruošei?

- Aš prašiau vienos princesės rankos.

- Boliau!

- Aš be tavęs negaliu.

- Ir aš.

- Aš myliu tave. Eikš.

- Jie stebi iš visų langų.

- Tegū... Eisi su manim?

- Ar aš eisiu?

Ji žengia artyn ir atsisveikindama mane pabučiuoja.

- Juk tu nepaliksi manęs?

- Ne, - sako Blanša.

- Aš galvojau apie tave visą laiką, ir, kai miegu, tavo galva štai ant šitos rankos...

Ji žiūri didelėm žėrinčiom akim.

- Atsisveikinsim, - sako tyliai.

Man šokteli širdis kaip vargšas kiškis.

- Juk aš rasiu tave rytoj?

Ji linksta į mane, kažką kužda, nesuprantu, jaučiu tik, kad jai liūdna.

- Blanša, - aš noriu pralinksinti ją ir nulaužiu kažkokią kvapią gėlę.

Staiga suskamba aštrūs garsai - stiklo šukės, skarda.

- O! - išsigąsta Blanša. - Tai tėtės signalizacija, kad niekas nevogtų rožių.

Ji bėga vidun, ir aš nueinu, lydimas keistos muzikos.

*Bijau ramybės kaip mirties,
Bijau dviaukščių mūrų.
Kaip man saulėgrąžas iškęst
Lauke prie tavo durų.*

Aš sugrįžtu iš kaimo, ir man pasako, kad Bolius kokią valandą sėdėjęs ant suoliuko prie mūsų namų. Kartą jis buvo pas mane, rodos, balandžio mėnesį, – mudu pasikeitėm mago juostomis. Tada jis pas mus vakarieniavo ir baisiai pralinksmino tėtį, nes be paliovos žarstė komplimentus mano mamai. Mano motina manekenė, ji demonstruoja drabužius pilnoms moterims. Aš tikrai nustebau, kad jis sėdėjo ant suolo kaip tik prieš virvę, ant kurios džiūvo išskalbtos mano suknelės, ir jį uostinėjo mūsų Boksas. Jis sakė dar ateisiąs. Ir atėjo jau sutemus. Mudu su tėčiu kaip tik laistėm gėles. Jis išdygo priešais, sumišusiu veidu, buvo pamušta akim.

– Nekreipk dėmesio, – pasakė į mano klausiamą žvilgsnį.

Tėtis jau du kartus praėjo su pilnu kibiru, o mudu stovėjom ir mėtėmės žodžiais, skambiais ir tuščiais kaip pingpongo kamuoliukai.

– Kažkodėl panorau pasižiūrėti, ar tebėra ant tavo pianino priklijuota etiketė nuo apelsinų Maroc.

– Kas ten ją priklijavo? – paklausiau nustebusi.

– Aš, tada.

– Na, einam, pasižiūrėk.

Mudu įėjom į svetainę, aš apžiūrėjau pianiną.

- Ne, tariau, - nėra.

- A...

Atrodė trenktas.

- Gal išgersi arbatos?

- Pieno išgerčiau.

- Deja, neturiu.

- Klausyk, aš sėdėjau prie tavo namų ir suskaičiavau septynias sunkeles.

- Tau saulė perkaitino smegenis, - atkirtau. - Aš turiu tik tris. Motina iš principo nepuošia manęs.

Mane erzino tas pokalbis. Boliaus žvilgsnis sustojo ties mano mirusios sesers nuotrauka.

- Vargšėlė Elžbietėlė, - tarė.

Aš gūžtelėjau pečiais. Išėjom į sodą. Mano tėtis jau išsivedė Boksą pasivaikščioti.

- Tai tu buvai kaime? Tarnaitė sakė...

- Tetulė, - pataisiau. - Kur neši dokumentus?

- Dar nenusprendžiau. O tu? Galbūt eisiu į batų tepalo fabriką...

- Fu.

- Tepalą verda katiluose! - jis nudelbė akis.

Nejučia priėjom vartelius. Staiga Bolius šastelėjo į šalį ir nuskyne rožę Aurora. Aš nustėrau, - tai buvo tėtės brangenybė, jo pasididžiavimas.

- Imk, imk, - bruko man.

Aš nieko nesakiau, paėmiau gėlę ir priglaudžiau prie akių.

- Nereikia dėkoti už gėles, - karštai pasakė Bolius. - Juk jos pačios auga.

- Taip, - sutikau, - pačios.

Jis atidarė vartelius, kviesdamas pasivaikščioti.

- Ne, - pasakiau, - aš neturiu laiko.

- Mano širdis šoktelėjo kaip kiškis, kad tu atsisakai.

- Aš tikrai neturiu laiko. - Buvau arti ašarų.

Bolius stovėjo šonu, kad nematyčiau pamuštos akies.

- Kas čia taip kvepia?

- Žirneliai, - kurčiai atsakiau.

Tik dabar pamačiau, kad jis prie džinsų apsivilkęs marškinius su mezginiais.

- Kur taip išsipuošei?

- O tu? Šitos raudonos gijos plaukuose...

Jis lūpomis palietė mano plaukus.

- Nelisk! - riktelėjau.

Jis kažką sukuždėjo, nenugirdau, lyg ištarė mano vardą, o gal ir ne. Aš užšoviau sklendę ant vartų.

- Paieškok gerai, aš tikrai priklijavau tą etiketę ten, ant pianino dangčio.

- Kokia nesąmonė! - treptelėjau koja.

- Kai pyksti, daraisi panaši į papūgėlę. - Jis nusišypsojo virpančiom lūpom. - Pasimatymas baigėsi, pasimatymas baigėsi, - šaižiai susijuokė ir nuėjo.

* * *

Negali būti, kad mano vaikas prapultų. Jis namie. „Mama, aš nuėjau prie namo, kur tu, sakei, kažkada tarnavai, susipykai su šeiminkais ir išėjai kaip stovi, palikusi savo siuvamą mašiną.“ Taip, mašiną Singer. Be aš išsinešiau tave, susivyniojusi į žalią megztinį.

Mes vakarojome. Sakalas skaitė man knygą.

- „Septynerius metus aš skraidysiu paukščiu, per septynis žingsnius vis mesiu žemėn po vieną lašą raudono kraujo ir baltą plunksną, kad būtų žymu, kur mano nuskrista...“

Kažkas subilda priemenėj. Sakalas padeda knygą, klausiamai žiūri į mane, aš keliuosi ir einu pasižiūrėti. Išeinu net į kiemą. Kvepia medžiais, tamsu.

- Kas čia? - klausiu griežtai.

Suošė šakos - lyg pralėkė pulkas paukščių.

* * *

Turiu pamatyti Sakalą. Jų lūšna šviesi. Aš einu prie durų. Priemenė kaip kaime, neužrakinta, įeinu ir tuoj išgirstu Sakalą kažką garsiai skaitant motinai, viskas gerai, jis namie, rodytis neturiu noro, tačiau stabteliu pasiklaudyti, ką jis skaito, ir girdžiu:

- „Septynerius metus aš skraidysiu paukščiu, per septynis žingsnius vis mesiu žemėn po vieną lašą raudono kraujo ir baltą plunksną, kad būtų žymu, kur mano nuskrista; jei tu tuo keliu eisi, tai galėsi mane išgelbėti...“

Noriu įeiti ir negaliu. Mane troškina, priemenė sugraibau kibirą, tuščias. Aš išeinu, stoviu prie malkų rietuvės. Jau tamsu, kvepia tošis. Virsteli durys.

- Kas ten? - klausia Sakalas. Taip nedrąsiai, švelniai.

Aš tyliau.

- Atsiliepk, - prašo Sakalas.

Aš jaučiu pečiais suketvirčiuotus kamienus. Tyliai sakau:

- Čia tik vargšas malkų pjovėjas.

Suskamba skląstis. Mažoji trobelė pilna šilumos, kaip krosnelė. Sakalas turbūt norės ją pasiimti į Maskvą. Manęs niekas nepakvietė. Aš galbūt dirbsiu konservų fabrike su klumpėmis...

Šiaušiu per Žaliakalnį namo. Svajoju, gal Blanša sėdi ant laiptų, laukdama manęs, kaip Pat. Trys katinai šoka ant manęs, kaipo dideliausi žvėrys. Koridorius dvokia. Staiga mane nutveria dvi rankos, kaip žeberklai įsminga į kūną. Jos prisitraukia mane ir atstumia. Nastė.

- Ša, - sako ji, prisikišdama visai arti.

- Ko reikia? - klausiu.

- Išnešk duonos.

- Ką?..

- Duonos... Ne, nereikia. Bajeruoju. Noriu pasikalbėti su tavim.

- Dabar?

Ji atsisėda ant laiptų, tačiau aš tempiu ją į viršų, į palėpę, kad kaimynai nepamatytų.

- Aš tavęs seniau jau laikiu... Turi paną?

- Ženijuos, - pasakau.

Ji nesijuokia.

- Atnešk duonos. Noriu.

- Jeigu aš pareisiu, manęs nebeišleis.

- Motina? - klausia Nastė.

- Taip.

- Ak, mamytės vaikeli, - tačiau ir vėl ji nesijuokia.

- Kur tu nakvosi? - klausiu.

- Kas tau darbo!

Ji dreba, apsikabinusi kelius. Aš nenorom pasiūlau švarką.

- Nelįsk, - sako ji.

- Aš nelendu, - pykstu. - Sakyk, ko norėjai, ir aš eisiu.

- Aš neturiu ką tau sakyti. Noriu užėst ir išsimiegot. Pamaniau, gal tu man padėsi...

- Aš neturiu net pinigų tau duoti... atėmėt...

Nastė vis dreba.

- Sergi? - klausiu šaltai.

- Nežinau. Sušalau tikriausiai.

Vos įžiūriu ją prietemoje, sėdim, nebeturim ką kalbėti.

- Aš tave pamilau, - staiga sako Nastė. - Aš noriu duonos iš tavo rankų...

- Duonos? - vapalioju.

Ji bučiuoja mane, ir jos liesas kūnelis liepsnoja. Aš ištiesiu rankas, nubraukiu purvą nuo jos, išlyginu suknelę, suglostau plaukus. Ji nuolanki ir gera; dabar jaučiu begalinį švelnumą, apkabinu ir noriu ją saugoti. Nastė.

Išgirstu stiklo šukelių muziką, tarsi kas išsyk plėštų visą sodą, bet taip toli, baisiai toli. Aiškinu viską Nastei greitakalbe, skubom, noriu nusimesti viską greičiau, kaip sunkų drabužį vasarą. Ji nesu-

pranta, bet jaučiu, kad jai neramu, ir turiu pasakyti, kad Blanšos nėra ir nebuvo. Ir ji man mėgina aiškinti kažką, skaudu klausytis, be to, reikia skirtis. Nastė sako, kad eis pas savo motiną, ten aš ją rasiu. Aš lieku vienas palėpėje ir kartoju pažodžiui visą mūsų pokalbį. Ir vėl išgirstu Blanšos sodo muziką, ir galvoju apie ją ramiai, be gailesčio.

*Sugirgžda kaip griežlė
ar kaip svirplys žolėj
mažos palėpės durys.
Gėlių šviesa blausi...
Iš kurgi mano balsas
ir rožių krūmas baltas?
Ak, šitaip dega veidas,
bučiuojamas nakty!
Klasta graži kaip pumpuras,
jau dengia širdis purpuras...
Tu, papartynų saule!*

* * *

Aš nenorėjau, kad jį muštų. Aš, galima sakyti, išplėšiau jį iš Navutės nagų. Ir pačiu laiku. Kai mudu leidomės šlaitu žemyn, išgirdau Arcibaldą švilpiant

pavojaus signalą. Faraonai. Suleidau nagus į Boliaus ranką. Jis padėjo persifauluoti per tvorą, atsidūrėm gatvėj, kaip apendiksas – akloj.

– Ačiū, kad užtarei mane, – tarė jis maloniai.

– O, kokie niekai, – pasakiau. – Negaliu pakęsti, kai muša nekaltą...

– Nekaltą? – jis įžūliai nusijuokė.

Paleido mano ranką ir pasisuko eiti.

– Važiuojam į pliažą, – pasiūliau.

Jis papurtė galvą.

– Aš turiu eiti į vieną vietą.

– Būtinai?

Jis nė akimirkos nedvejojo:

– Taip.

Aš kapsčiau koja smėlį.

– Nesigailėsi, – tariau.

– Gailėsiuos, – atkirto.

Atėjo reakcija po smūgių. Nusisukęs ėmė vemti.

Aš prilaikiau jam galvą. Jo veidas buvo žalias. Šiurkščiai atstūmė mane ir nuėjo.

Aš nuslinkau iš paskos. Nuvažiavau į pliažą, išsi-maudžiau, paėjusi toliau, kai ką išsiskalbiau. Lauk-dama, kol pradžius, gulėjau ir žiūrėjau į dangų, kol apspango akys. Švariais drabužiais pasijutau daug

geriau. Grižau į miestą ir ėmiau slampinėti aplink Boliaus namus.

Sutemsta, darosi vėsu, aš įsmunku į koridorių ir susiriečiu už radiatoriaus kampe. Snūduriuoju. Spoksau į tamsą, turbūt mano akys atrodo fosforinės. Butuose aptilo šurmulyš, tik kažkur verkšlena mažas, aiškiai girdėti praeivių žingsniai. Įžengia Bolius, aš šoku iš savo slėptuvės. Kaip juodai katei perbėgus kelią, jis stabteli, atšlyja.

- Sveikas, - sakau. Kalenu dantimis, žiauriai sustipau.

- Ko nori? - klausia jis ir bailiai žvalgosi, ar kas nemato jo su manim.

- Noriu kai ko prašyti, - sakau ir nežinau, ko čia paprašius.

Jis iš tamsos žiūri ir sunkiai kvėpuoja.

- Tavo pavargęs, išbalęs veidas, - sako netikėtai.

- Aš alkana.

- Palauk minutę, - jis staigiai ima mane už rankos ir vedasi aukštyn, į palėpę.

- Sėdėk čia, - kužteli, pats dingsta, sugrižta po gero pusvalandžio. Atneša pomidorą, duonos, šoninės. Aš prisiversdama valgau. Jis žiūri ir tiki, kad papenėjo alkana.

- Boliau, - sakau, - ačiū tau.

Jis numoja ranka.

- Nėr už ką, - murma nuliūdęs. - Maroc... Toks juokingas juodas popierėlis...

- Boliau!

- Aš eisiu.

- Minutėlę, - prašau. Imu jo ranką ir ja glostau savo veidą. - Nepalik.

- O! - Jis nususuka. - Sugrįžk namo, namo, namo.

Aš stojuos vildamasi, kad jis mane sulaukys. Nelaiko. Vėl atsisėdu.

- Aš nenoriu ten sugrįžti, - šnypščiu ir vėl draskau jo marškinius.

- O ką darysi, reikia, - tyliau sako. - Vargšė Elžbietėlė.

- Mano vardas Nastė! - rikteliu ir imu žliumbti.

Jis palieka mane, paprasčiausiai palieka sudribusią pasienyje, kaip skudurinę lėlę.

* * *

Rytojaus dieną aš ryžtuosi užėiti pas Nastę namo. Jos motina akmeniniu veidu.

- Nėra jos.

- Kada ji išėjo? - klausiu ramiai.

- Ji išėjo prieš septynis mėnesius ir šešias dienas, - motina juokiasi išstampytom lūpom.

Aš išeinu ir ieškau Nastės po gatves, parkus, paplūdimius.

*Kai širdgėla
kamuoja,
nuvysta
medžių lapai
ir
po nušautą gandrą
kiekvieno
akyse.
Pro šviesų
plazdėjimą
astrų,
kur kioskuose
žydi
nuo ryto,
ieškosiu
ir
tyliai
stebėsiuos,
kaip krinta
ir krinta*

*kaštonai
ir
braukia
per širdį
šviesa...*

Sutemus aš užlipu į palėpę, vėl kartoju vakarykštį pokalbį, jis kaip sutrūkinėjusi auksinė grandinė, švelnumas kaip skausmas, čia man nebėra kas veikti, kaip savo valdas išeidamas apžiūriu palėpę, štai čia ir čia, ir ten. Kaminas vasarą – molis, vis dėlto paglostau. Išeinu.

Dzūkė mergaitė

Ji užaugo šeimoje, kur labiau mylėjo berniukus. Jie draskydavo lizdus, bėgdavo iš namų, vagiliaudavo soduose, ir nieko jiems, o mergaitės knygas mesdavo į ugnį, jeigu rasdavo kur nors užmirštas. Šeima buvo švari ir pasiturinti, visi buvo gražūs, tik mergaitė, vaikystėje sirgusi poliomieliu, turėjo kreivas lūpas. Ją pravardžiuodavo, savi broliai ir sveimi vaikai taip išerzindavo, kad ji svaidydavo, kas papuldavo po ranka, be gailėsčio, tardama baisius

žodžius. Mergaitę leido mokytis tik todėl, kad mokytojai labai girdavo ją; tie patys mokytojai jos brolius dykūnus koneveikdavo, ir tėvai niekaip negalėdavo suprasti, kaip čia yra, – juk vaikų kraujas tas pats, ir duona ta pati!

Ilgainiui mergaitės lūpos išsitaishė, tik šypsantis dar kryptelėdavo nežymiai. Ji baigė vidurinę, išvažiavo į miestą, įstojo į institutą. Ją, negavusią bendrabučio, priėmė nakvoti visai svetima mergaitė, bendrakursė. Alina buvo jos vardas, Alina iš Plungės; ji buvo pirmas žmogus, kurią dzūkė mergaitė pamilo. Atsirado daugiau draugių: sukta ir gudri Bronė, Irutė, „balto arklio sapnas“, jos palte visada trūkdavo mažiausiai trijų sagų; švelni Regina iš Kauno, anglistė Elvyra, teisuolė, *darling* ją vadindavo, ir Aldona, apsimetusi paslaptinga moterimi.

Jos visos eidavo į šokius, vešliaplaukės ir nė trupčio nepasidažiusios, vaikiškomis suknutėmis, dar mamyčių dukrelės. Dzūkė mergaitė išsiskirdavo savo galvele, panašia į saulėgrąžą, ir ta šypsena, kryptančia į liūdėsį. Ją palydėdavo iš šokių Albinas, aktyvistas ir penketukininkas, ir vis klausdavo, ką ji galvojanti, – konkrečiau, ar ji pasiruošusi užsienio literatūros kolokviumui, ar ne?

Baigėsi pirmieji studijų metai, Dzūkė mergaitė, parvažiavusi namo atostogų, pamatė, kokie pikti tėvai, – abu broliai turi vesti, kaimynų dukros jau laukiančios, mina slenkstį, ragina, o sutemus ateina ir mėto akmenukus į langą, kviečia pasikalbėti. Broliams siūdino kostiumus, darė alų, pjovė veršius. Mergaitė nuo ankstyvo ryto turėjo švarinti ir puošti namus. Įkliuvę broliai vengė rodytis žmonėms, girti sėdėjo seklyčioje. Vienas, jaunesnysis, imdavo net drebėti, kai išgirdavo akmenuką cvangtelint į langą...

Praėjo vestuvės. Mergaitė liko viena pas tėvus. Motina tik dabar paklausė, kodėl ji nenusikerpa tą laumės plaukų, o tėvas, nuodugniai apžiūrėjęs įskaitų knygelę, pažadėjo nupirkti dovanų.

Mergaitei nieko nereikėjo. Ji dirbo už motiną kolūkyje, džiovino šieną, penėjo kalakučiukus.

Kartą ji išsiruošė į gegužinę. Pasipuošusi nauja suknele, susiveržusi diržu, ji atsistojo nuošaly, tačiau agronomai praktikantai iškart pagrobė ją ir įsuko į ratą. O Gasiliūniokas, kalvis, net užsakė jos garbei valsą. Mergaitė, atsidūrus jo letenose, vos ištvėrė iki galo. Ji nelaukė šokių pabaigos, išspruko namo dar prieš vidurnaktį. Ji bėgo per rugius, muzika vijosi, kol nuslopo. Tada stojo baisi ramybė. Mergaitė stabtelėjo, beveik sudejavo iš džiaugsmo. Tai toks

gyvenimas, pagalvojo ji, stoviu duonos lauke, visos žvaigždės mato, dabar mane myli tėvas ir motina, o bernams rūpi, ką aš galvoju, – nesakysiu niekam.

Ji bėgo toliau ir nežinojo, kokia nelaimė greit ištiks jos namus – brolis kareivis tragiškai žus, o po dvejų metų ji pati mes studijas, pamilusi vedusį žmogų, kuris muš ją per veidą ir galiausiai pavarys; ji išvažiuos į kitą miestą ir ilgai bastysis po gatves be darbo, iš matymo pažins visas merginas, kurios, kaip ir ji, vakarais šildysis uosto kavinukėje, ją sveikins silpnaprotis senis, nuolat stovintis prie universalinės parduotuvės, ir kitas – jaunas, vis vaikštinėjantis po pašta... Paskui sunkumai praeis, ji dirbs, jai netgi pasiseks...

...Iki pat namų paslaptys šnarėjo aplink; o gal tai pelės šlavinėjo savo kiemelius? Mergaitės mintys barstėsi, mielos ir lengvos, kaip duonos trupiniai, kuriuos tuoj sules iš paskos sekąs jaunystės balandis.

Septyni broliai miegantys

Po visų dienos vaidų, palikusi vyrą meškeriojantį, Justė nusprendė išsimaudyti. Palijus vanduo

buvo šiltas, net ėjo garas virš upės; toli buvo matyti Punios bažnyčios bokštai, balti ir švelnūs; mėnulis buvo tarsi naujai padovanotas žemei – miškingiems krantams, dūkstančioms lydekoms ir šitai mažytei moteriai. Ji buvo verta dar didesnių dovanų. O kol kas gyveno su vyru, apsistoję pas kaimo žmones daržinėj ant šieno.

Justė pašaukė vyrą; jis atėjo, kai upė pavirto į ištiesinį baltą srautą, o prirakintos valtys pakraštyje – į tyliai siurbčiojančius gyvulius.

– Tu vėl, – pasakė ji, – vėluoji, žmonės nori anksčiau gulti, o turi laukti mūsų. Nepatogu.

Vyras paslėpė meškerę krūmuose, o maišelį su virtais kviečiais laikė rankose svarstydamas, palikti ar nešti. Justė, kurstydama savy nuoskaudą, nebesakė nieko visą kelią per gervuogynus. Kieme degė ugniakuras, abu ėmė valyti žuvis; šeimininkai jau buvo užsidarinęję.

– Gaila, norėjau paprašyti pieno, – pasakė Justė.

– Tu taip laikaisi dietos? – pajuokavo vyras.

Justė susierzinusi atsakė:

– Valgiau ir valgysiu, kiek man reikės.

– Mieloji, atsargiai, – daržinėj, visiškaj tamsoj, pasakė vyras, – čia, ant sijos, pakabinti dalgiai.

Ant šieno miegojo šeimininkų sūnus. Jis atsibudavo, kai jiedu ginčydavosi arba kai lydavo ant galvos, ir klausdavo:

- Ko tamstos nemiegate?

Jie turėdavo atsakyti ką nors malonaus, jautė tikrą švelnumą tam vaikui.

- Ko tamstos nemiegate? - paklausė vaikas ir šią naktį.

Tada jie sugalvojo:

- Tu mūsų taikos angelas.

Vyras prižadėjo Justei, kad nežvejos rytoj, abu eis į Punią pasižiūrėti piliakalnio ir šv. Jokūbo. Tačiau rytą, pabudusi nuo vištų kudakavimo, Justė vyro šalia nerado. Ji sumerkė akis, ištryško ašara, ir tą akimirką lauke pagal sieną pravažiavo vežimas, atrodė, kad griūva pasaulis. Justė nebeverkė, tik gulėjo abejinga. Kai ji nusprendė, kad vis tiek reikia keltis, tyliai atsivėrė durys, ir įėjo vaikas su baltais karčiukais ant kaktos. Jis vilko ant vytinio pamautą lydeką.

- Jums liepė parodyti, - pasakė vaikas, numetė lydeką ir stovėjo lūkuriuodamas.

Justė paklausė tyliai:

- Jis pats ateis?

- Ne, - pasakė berniukas nustebeš.

Atėjo šeimininkė pasiūlyti gerti pieno, apžiūrėjo lydeką – ji mačiusi ir didesnių, tačiau pagyrė.

– Koks gražus jos rūbelis!

Justė šiek tiek apsitvarkė, lauke buvo apsiniaukę, į Punią eiti nevertėjo – debesys kaip sumirkę šieno plakai mėtėsi po dangų, – taigi šv. Jokūbas palauks.

Kriaušės saldesnės

Liongina niekada negalvojo apie antrą vaiką – butas mažas, vyras neįgalusis, Juliukas silpnos sveikatos. Tačiau, tolimame kaime mirus vyro seseriai, liko septyni našlaičiai; giminėms pradėjus juos dalytis, Liongina su vyru taip pat jautė pareigą pasiimti vieną. Ji norėjo Alpuko, trimečio garbaniaus, bet jis pasislėpė po lova, ir teko pasiimti Elzė, šešiametę mergytę, kuri buvo negraži, aptekusi gyviais ir visą kelią iki miesto godžiai valgė saldinius.

– Kodėl tu nukirpai man plaukus? – pasipiktino Elzė, kai, šiek tiek apgerbta, pasižiūrėjo į veidrodį.

– Greit vasara. Trumpais tau bus patogiau, – atsakė Liongina.

Tada Elzė parodė pirštu į Juliuką, kuris įsimylėjusiom akim stebėjo naują seserį, ir suriko:

- Nukirpk ir jam kudlas!

Liongina leido abu į darželį. Ji didžiavosi, kad Juliukas deklamuoja eilėraščius, dainuoja, piešia. Tačiau Elzė pralenkė jį visa kuo. Vaikai ir namie piešdavo, Elzė neduodavo rudos spalvos.

- Sesyte, - maldaudavo Juliukas.

- Reikia savo turėti.

Kai Juliukas sunegalavo, Liongina paliko jį namie; Elzė spyriojosi, irgi nenorėjo eiti į darželį, Liongina varu išvedė ją, ir tada gatvėje Elzė ėmė verkti, raudoti, net parkrito ant žemės; Liongina pakėlė ją ir nešė, o Elzė spardėsi, ji buvo sunki.

- Kodėl aš turiu kentėti? - skundėsi Liongina vyrui. - Nebenoriu aš jos!

- Na, apsiramink. Palauk, apsikulsite, ir bus gerai.

- Ji dainuoja Juliukui nešvankias daineles...

- Kokias daineles?

Liongina ėmė dainuoti, tačiau nebaigė, nes iš kiemo parsirado vaikai. Elzė, nužvelgusi tuščias lėkštes ant stalo, ėmė šaukti:

- Ko jūs, žalčiai, viską suvalgėt? Ir man nepalikot!..

Vieną šeštadienį Elzės aplankyti atvažiavo jos brolis Pranukas. Jam buvo šešiolika, jis mokėsi

mechanizacijos mokykloje, rūkė. Jis pasisodino Elžę ant kelių, ir abu ilgai kuždėjosi. Elzė tarsi nematė Juliuko, išdidžiai rodė broliui naujas sukneles, barškino pianiną, be Pranuko nėjo gulti. Užmigdęs ją, Pranukas atėjo į virtuvę, kur Liongina ir vyras skalbė su mašina, atsisėdo prie stalo, stipriai pavalgė ir ėmė pasakoti, kaip pasisekė mažajam Alpukui – jį pasiėmęs tarybinio ūkio agronomas, jo žmona daktarė, Alpukas vaikščioja su jūrininko kostiumėliu.

– O jūs, aš regiu, Elzės nelepinat.

Liongina apstulbo. Vyras irgi sukľuso.

– Elžę aš atsiimu, – pasakė Pranukas. – Tuoj baigsiu mokslus, pinigų bus kaip šieno. Elzikė man šeiminkaus.

– Ar pablūdai? – prašneko Lionginos vyras, tikras Pranuko dėdė.

– Ogi ir nepablūdau. Sudėkit Elzės ryšulį...

– Kokį ryšulį? – įsisprendė į šonus Liongina. – Atėjo ji be ryšulio.

– Na, be ryšulio, – sutiko Pranukas. – Vis tiek pri meskit ką nors.

Jo mažas valstietiškas veidas buvo visai surūkęs, nusiprausęs buvo nekaip.

– Pranuk, – neišlaikė jo dėdė; tačiau Liongina užrėkė jį:

- Kad tavo kojos čia nebūtų, varly!
- Ogi palauksim ryto, - tarė Pranukas.
Vyras atstūmė Lionginą ir ėmė aiškinti:
- Tu juk į kariuomenė greit išeisi. Kur tada paliksi Elžę? Tegu jau būna čia pas savus.

Liongina tūždama sumetė į mašiną margus skalbinius su baltais ir išlėkė iš virtuvės.

Nežinia, ką Pranui dar kalbėjo dėdė, tačiau rytą jis elgėsi ramiai. Švarai nusiprausęs, su dėdės dovanotu švarku, kuriam Liongina patrumpino rankoves, jis jau ėjo pro duris, Elzė ir Juliukas lydėjo, tada jis prisiminė kažką, ėmė raustis portfeliuke, kol surado obuolį - padavė Juliukui - ir kriaušę - padavė Elzei.

- Kriaušės saldesnės, - pasakė ir nulėkė savo keliais.

Už širmos

Širma skyrė jaunavedžių kampelį nuo „didžiojo“ kambario, kuriame tilpo šeiminkai su dviem dukrom ir senutė. Ir tą kampelį jie gavo išsinuomoti su sąlyga, kad padės mergaitėms mokytis.

Langas išėjo į mokyklos kiemą. „Vienas du“, vienas du“, - nuolat buvo girdėti fizinio lavinimo moky-

tojo balsas. Dunksėdavo kamuolys, aiškiai girdėdavai skambučius, kurie vis primindavo, kaip aiškiai eina laikas.

- Jau įpusėjo pirmoji pamoka, o mes dar nepusryčiauę, - sakydavo Jonas.

- Kai baigsis didžioji pertrauka, būk geras, nukaisk bulves, - išeidama prašydavo Elvyra.

Už širmos buvo mažas buduaras ir darbo kambarys, ir atskira virtuvė su tarsi žaisliniais portatyviniais dujų balionėliais, ir biblioteka, ir valgomasis, ir svetainė.

Šeimininkai - ji valytoja, jis krovikų brigadininkas - nesikišo į gyvenimą už širmos. Mergaitės mokėsi neblogai, tereikėdavo kartais patikrinti namų darbus, o senutė kiauras dienas nerdavo vąšeliu, vis sėdėdavo prie televizoriaus su labai mažu ekranu...

Elvyra su Jonu rašė diplominius, sėdėjo apsivertę popieriais. Tačiau pagrindinis užsiėmimas jiems buvo meilė: visokie pasivaikščiojimai į Rasų kapines, prie barbakano, į Belmonto girią, pasikalbėjimai apie vaikystę, mylėtus šunis ir kates, mielus brolius ir seseris ir tėvukus.

Sekmadieniais pas šeimininkus ateidavo svečių, vaišindavosi, dainuodavo. Ypač gražų balsą turėjo

žudiko našlė. (Nužudymo istorija buvo klaidingai paprasta: išsipėręs pirty, žmogus įsigėidė išgerti. Namie žmonos nebuvo. Jis nuėjo pas kaimynę, šykštuolę senę. Ta atsisakė skolinti pinigų. Jis užmušė senę žarstekliu.) Ateidavo graži linksma moteris, ji neturėjo vyro, turėjo tris vaikus, ir visus pati augino. Ateidavo šeiminkės seserys su vyrais, visi išsipustę, kreplenuoti. Kartais kuris nors svečias praskleisdavo širmą, visi kaip scenoje pamatydavo du šviesiaplaukius su knygomis prie mažo stalelio, kažką skubiai rašančius. Nutildavo dainos, žudiko našlė imdavo kalbėti pašnibždom, ir tada dar šiurpiaiau skambėdavo klausimas: „Kodėl jis nepalaukė manęs? Grįžau po pusvalandžio...“

Kartą vyresnioji mergaitė parsinešė dvejetą. Tėvas, mažaraštis, ūmus, ėmė šaukti:

- Jeigu neaišku, tuoj eik ir klausk gyventojų. Tam aš juos ir priėmiau, kad padėtų mokytis. Kaip negėda!

Bet po savaitės mergaitė parsinešė dar du dvejetus.

- Kas gi čia? - tėvas suglumęs žiūrėjo į širmą. Paskui vėl sklaidė dukros sąsiuvinius su pasišlykštėjimu, kaip priterštas nosines, ir pasakė žmonai

garsiai, kad girdėtų tie, už širmos: „Reikės priimti galvotesnius.“

- Nevaizduokit! - rėkė jis. - Aš nieko nesuprantu, kas parašyta angliškai, tačiau ir jūs neapsimeskit, kad suprantat! - Ir atplėšė širmą.

Dvi šviesiaplaukės galvos pakilo nuo popierių.

- Tikrai, - tarė Jonas, - anglų kalbos visai nemoku. Mokiausi kartu su jūsų dukra.

- O man sunku matematika. Vos sugraibau daugybės lentelę, - tarė Elvyra išblyškusi.

Šeimininkė, lyginusi skalbinius, sustingo pakėlus lygintuvą.

Stojo tylą. Tada senutė pasisuko su visu krėslu į širmą ir tarė aiškiai:

- Mergiščią reikia išperti, ir duokit ramybę žmonėms.

- Ne, ne, mes išsikraustysim, - pasakė Elvyra skubiai.

- Kur jūs dingsit, - atsiliepė šeimininkė pavargusiu balsu.

- Mes? - šauniai atsiliepė Jonas. Jis nežiūrėjo į Elvyrą, tik rinko popierius nuo stalo ir kimšo į portfelį.

- Nesumaišyk, - tyliai tarė Elvyra, - mudviejų toks panašus raštas, sunku atskirti...

Jie stovėjo, jau pasiruošę išeiti, su mažu lagaminu.

- Niekas nekaltas, - neaiškiai pasakė šeimininkas.

- Kelinta valanda? - kreipėsi Jonas į Elvyrą.

Ji įsiklausė į triukšmą kieme ir atsakė ramiai:

- Įpusėjo šešta pamoka.

Jie išėjo.

Šeimininkė lygino ir tvarkė skalbinius ilgiau nei visada. Šeimininkas išskubėjo į antrą pamainą. Senutė nenėrė - nulaužė vąšelių, o mergaitė rado Jono užmirštą knygą, vartė skaitinėjo ją, nieko nesuprasdama, ir maža jos širdis plazdėjo kaip ką tik gimęs drugys.

Aviniukų šalis

Liepos mėnesį, Liucija paskaičiavo, turi būti penktos metinės, kaip Skiemonių dobilienoj apsi-reiškė Marija. Buvo taip. Prisisapnavo vienai mer-gaitei Marija ir sako: „Ateik, dūšeli, į tokią ir tokią vietą, o kad ne - tai mirsi.“ Ta pasisakė tėvams, tėvai liepė eiti, o patys sekė iš paskos, tik kad suėmė juos miegas, jie ir sukrito ant tako. Mergaitė atėjo į tą lauką, Marija jau laukė verkdamas - žmonės negerį,

pasakė ji mergaitei, sakyk visiems, kad būtų geresni. Mergaitė priėjo arčiau, norėjo pasirinkti Marijos ašarų, bet nieko nebepamatė, Marija dingo, tik dangus dar ilgai buvo šviesus. Parbėgo mergaitė, prikėlė tėvus, apsakė viską. Sužinojo tuoj žmonės, klebonas, visi sulėkė į tą lauką, ėmė melstis, arti būta šulinėlio, tai ėmė gerti iš jo vandenį, vienas praregėjo ir suriko visu balsu: „Motinyt! Man nušvito pasaulis!“, vėl kitas, senelis, – jį sūnus atvežė į tą vietą su arkliais, – apsiplovęs to šulinėlio vandeniu, ėmė vaikščioti. Sužinojo valdžia, bet tas milicininkas, kur vaikė žmonės, po savaitės nuskendo Šventojų, dar kitas paliko kaip stovi – žaibas trenkė į jo trobą... O ta mergaitė, iš žmonių gavusi daugybę dovanų, greitai ištekėjo...

Taigi liepos mėnesį bus metinės, ir reikės važiuoti su Kaziuku ant motociklo, pasiėmus į lopšį kurčią sesers dukrytę. Tačiau dar toli iki to, ir Liucija dabar maišė sausainius kita proga, – rytoj jų kaime bus devynių kolūkių festivalis, pirmininkas užsakė Kaziukui padaryti deglą. Liucija iškočiojo tešlą, padarė mėnulus, paėmė šukas ir jomis išspaudė sausainėliuose daugybę skylučių. Parėjo jos Kaziukas raudonu nušalusiu veidu ir pasakė, kad svotas už paskolintus pinigus siūlo jam valtį. Dūšiel, nustebo Liucija,

tegul geriau atiduoda pinigų. Ji pasiskundė dar, kad visą dieną jautė blogumą ant širdies, nes jų kieme nuo ryto tas mūčelninkas felčeris su vyrais romijo kumeliokus.

Kaziukas nusiprausė, persirengė, o Liucija puldinėjo nuo spintos prie stalo – net mirgėjo. Paskui jie dar gėrė vaistus, buvo gardu ir malonu, kad turi tiek buteliukų. Atsigulė pogulio. (Dabar pasakysiu jų istoriją. Liucija buvusi Kaziuko samdinė, kai gaspadorius pasipiršo, Liucija pasakė: „Tu man patinki, tu rudas kaip ta pelytė, kur mačiau, grėbdama lauke.“ Ji juokėsi.)

Liucija atsikėlė anksčiau, prinešė pirtin vandens iš ežero, pakvietė kaimynus maudytis, o kai suko pro kviečius, sutiko porelę jaunų žmonių, vasarotojų, jie paklausė, kur čia gyvena (ir pasakė jos Kaziuko pavardę) rajono gamtos apsaugos inspektorius, jiems rekomendavęs jo namus. Taip, pažįstam tokį, pasakė Liucija, bet tas inspektorius – ponas tik savo namuose, ką čia gali nurodinėti! Atleiskite, atsakė vasarotojai nuolankiai, bet buvo per vėlu. Liucija nuėjo miškan rįsti vantų: vieną – kurčiai Valytei ir sau, antrą – senei Vaineikienei, zootechnikės uošvei, trečią – Seriožienei jos vyras, Serioža, išgėręs sako arkliui: duok bučkį, ketvirtą – marčiutei...

Pranas Baronas

Buvęs elgeta, o dabar karvidės sargas Pranas Baronas, purvinas senis, pasikabinęs po kaklu tranzistorių, atėjo pas Marijoną į svečius. Marijona kieme grėbė šieną.

- Padėk Dieve, - perrėkdamas muziką, tarė Pranas Baronas.

Jis kibo į talką, greit sunešė šieną ir, tikėdamasis taurelės, įėjo paskui Marijoną gryčion. Marijona, panaši į aprūkusią balaną, liepė vaikaičiui prileisti stiklinaitę ir vaišino senį; ji ginė šalin vaikus, kurie čiupinėjo Barono muziką, lindo artyn ir klausė, ką jis turi maiše.

- Ir vėl! - išgėręs ir riaugėdamas pasakė Baronas vien tik Marijonai: - Einu pro sodželką ir girdžiu: „Pranai! Pranai!“

- Baika, - atsakė Marijona, - kas čia tave šauks!

- Nugi Čelkio balsas.

- Palydėjom gi Čelkį Juozapoto pakalnėn, - Marijona persižegnojo.

O Baronas, kuriam jau mušė į galvą, šluostė ašarotas akis ir guodėsi:

- Buvau brolio aplankyt, tai brolienė neleido ant šieno gultis, sako, uždegsi, eik sau namo...

- Ką turi maiše? - klausė Akvilė.

- Vištą nešuos, - mielai paaiškino Baronas. Iš kur gavo - nesakė. Paglostė Akvilei galvą: - O mane tėvas mušdavo - suriša kaip avelę ir duoda.

Marijona liepė vaikams eiti laukan, o pati vėl prileido stiklinaitę vyno.

- Per Škaplierną mačiau tavo pačią, - gyvai pasakė ji.

- Tą padlą ir aš mačiau, ale suka snukį šonan, kai susitinkam.

Marijona, skatindama kalbėti, linkčiojo, Pranas Baronas baigė taip apie pačią:

- Nesigailiu, kad išvariau, kai sugrižo paryčiais, - banditai mat buvo įsitraukę bunkerin. Ko tau valkiotis? Ožką ganiusi, o grįžo bernais prasmirdusi.

Marijona prileido ir trečią stiklinaitę.

- Mariut, - pasakė Baronas susigraudinęs, - ar padėsi nuvažiuoti į miestą kostiumo pirkt?

- Ale kur dedi pinigus? - pabarė Marijona.

- Turiu pasičėdijęs kapeiką, nenoriu praimt, - melavo Baronas. - Jau ir vakaras, matai, einu į sargybą, - taip gražiai jis vadino sargavimą fermoje, - ilindęs į miltų dėžę, kasnakt drūčiai numigdavo.

Jis išėjo, dar stuomeningas, didelis, tik nesveikom kojom. Vaikai žaidė sode. Norėdamas prajuo-

kinti juos, Baronas atrišo maišą ir išleido vištą, ta persigandusi įlėkė obelin. (Marijona vėliau gražino vištą Čelkienei.) Bet vaikai vis tiek sekė iš paskos, ir Baronas atidavė jiems savo muziką. Dabar jis liko vienas, tačiau nebuvo laisvas elgeta, – kad taip nuėjus pėsčiom į Šiaulius...

Ten, Mikalajūnų kaime

Jeigu žmogus piktas, bitės jam neneša medaus.

Tutė švaistosi po trobą, nebenorėdama eiti į kamara, kur šiuo metu sukamas medus iš amžinatilsį babytės avilio, taip pat man skirto. Dėdė kopinėja sode, mudu su broliu nešiojam sunkius korius kameron, kur Zenius stovi prie kubilio. Kaukės ant veidų, dūlio smarsas, skubi dėdės komanda, išsklidę bičių debesėliai, pagaliau išblyškusi tutė lange, – viskas rodo, kad darom negerą darbą – vagiam bičių medų.

Pagaliau baigėm; dėdė sutvarko avilius, kaip kūdikius apklostu. Aš sekioju iš paskos; ir jis delsia eiti į trobą, kur tutė tikriausiai barsis ir dejuos, radusi progą priminti, kaip visi skriaudžia ją, vargšę vienišą našlaitę, kaip apvalgo suvažiavę iš miesto ubagai, „mojos pripumpuoti“ (tai aš ir Juzis), o tikra-

sis brolis (tai dēdē, jis turi savo namus miestelyje ir kasdien dviračiu atvažiuoja tutei padėti) – tinginys, be to, viską tempia sau...

Įeinam gryčion. Brolis, pataikūnas, jau sėdi prie stalo ir valgo kumpį. Zenius, pusbrolis iš Klaipėdos, kurio motina tutei mokėdavo už išlaikymą, dažo kumpį į grietinę. Dēdē atsigeria vandens ir klausia, gal atsirastų koks indas jo medui, išgirsta, kad ne, ir išvažiuoja į miestelį jo atsivežti.

Tutė atsigula pokaičio. Brolis su Zenium eina į lizaunę ir užsidaro nuo manęs. Aš turiu kuo užsimti, išstumi iš malkinės vežimaitį ir imtu ruošti kelionėn: prisikėmšu šieno, pasikloju gūnią, pasidarau suoloį, atsisėdu su botagu, tik arklio neturiu; tutės arkliai kolūkyje, – kitaip tikrai išvažiuočiau pas mamą. Zumas žiūri iš būdos, kaip aš žaidžiu, ir jo akys ašaroja. Aplink pilna darbo – žabai, neskusti takai, obuolius suverti džiovinti, o aš kaip akmeninė sėdžiu vežimaityje, pasiruošusi kelionėn. Ten, kur toli matyti eglės, – Noreikų sodyba. Jų duktė, tutė sako, numarino savo vaiką – kai žindė, tai padarė, kad vaikelis užspringtų. Kitoj pusėj vieškelio – latvės Dzidros trobos; tai dėl jos, tutė sako, dēdē kasdien mina iš miestelio.

- Ko čia sėdi išsižergusi? - girdžiu tutės balsą.

Išdžiūvusi, labai maža galva, ilgais sijonais, ji atšlama prie manęs, paima ir iškelia iš vežimaičio.

- Kur Juzis? - klausia ji. - Ar prikapojo lapų?

Aš paskundžiau, kad ne. Prisiminusi, kaip jie su Zenka apmėtė mane avies spirais, staiga pravirkstu. Tutė beldžia į klėties duris, ir Zenka su broliu išsitenkia lauk. Jie eina perkelti karvės, vėl kažkuo apmėto mane ir juokiasi.

Jau vakarop. Aš skutu atsiklaupusi takus darželyje. Ateina pas tutę brigadininkas, šįkart ne darban kviesti - pasiskolinti taukų: jų karvė apsirgusi, niekas nepadeda, tai mėgins pražiodę pilti taukus, o gal pagelbės. Jiedu kalbasi, o Zumas plėšosi, nepripažįsta, netiki tuo girtuokliu.

Žvalgaus į vieškelį. Turi dėdė atvažiuoti. Jau temsta, baltume mirksta pamiškė, ganyklos, - tai per dieną piemenų nuvogtas pienas pasirodo, tutė sako. Kaip dėdė važiuos per mišką - dar žaliukų pasitaiko, tevažiuoja rytoj.

Nebeįžiūriu žolių, metu peilį, taip kvepia naktinukės, kad nenoriu niekur eiti.

Gryčioj jau išvirta vakarienė. Brolis ir Zenka valgo varškėčius. Ant didžiojo suolo sėdi tutė šalia skarmalų krūvos, iš kurios matyti senės Rygietės kuodelis, - kaip ji įslinko, aš ir nepastebėjau. Rygietė

žiūri į mane ir sako tutei apie mano tėvą, be žinios dingusį per karą, – o gal jis gyvas ir sveikas Amerikoj, sėdi darbo biržoj, ant stalo užsikėlęs kojas, o ant padų užrašyta – tiek ir tiek dolerių jis nori už dieną, ten tokia tvarka.

Tutė klausosi, ji norėtų tikėti, bet kodėl gi jis neatsišaukia, jeigu sveikas gyvas, kodėl neparemia savo vaikų, – ji gi Šveicarijos banke nieko neturi pasidėjusi!

Diena baigiasi. Tutė užrakina, užraišioja visas duris ir gulasi, – mes miegam kartu, ji apsikabina ir sako, kad aš kaip krosnelė.

Obelų sunki našta

Valiukonis apėjo savo sodą. Obelys siūlė vaisius, metė žemėn, siūlė kitus, priėjusius, metė žemėn – suleisčiau kiaules, jei būtų, tarė Valiukonis; apmatavo obelis, kad taip gavus mašiną – prieglaudai nuvežtą arba kareiviams, dovanai, nes gaila obuolių. Jis atnešė trobon pririnkęs kelis krepšius, jo senutė ėmė pjaustyti ir verti obuolius ant siūlo, tokiomis girliandomis buvo nukabinėta visos sienos; obuoliai, obuoliai, tegu juo skradžiai. Valiuko-

nis apsirengė švariau, senutei nesakė, kur eina, o ta šnabždėjo kažką, tikriausiai – „smertela, kodėl manęs neimi“. Valiukonis išėjo nepastebėtas. Per burokus – tiesiau, jis vos vilko kojas, susuktas reumato, ir jo galva su keliais pašiurpusiais plaukais kretėjo. Prie buvusios savo žemės ribos jis pamatė, kad vaisiais lūžta ir laukinė obelis. Jam net sutraukė žandus nuo tokios daugybės mažų žalių obuoliukų. Vokiečiai, staiga sumetė Valiukonis, jie neleistų pražūti šitai rūgščiai – actą spaustų vokiečiai. Jis prisiminė, kaip vokiečiai kareiviai per šitą karą atėmė jam sviestą pakely į turgų, su mergom išlindo iš miškelio, švariai apkraustė vežimą, o jis, Valiukonis, pasakė tada – tepkite sviestą ir bučiuokitės... Per beržyną iki kolūkio valdybos – du tūkstančiai žingsnių, Valiukonis suskaičiavo tada, kai turėjo devynias bylas su kolūkiu, eita ir eita tuo keliu aiškintis ir reikalauti; žemė – jo penki hektarai kviečių, kuriuos reikėjo ginti su šakėmis ir kuriuos vis dėlto teko supūdyti... Ale ir jie susivėlino – kodėl mynė jo žemę? (Privažiuoti prie kolūkio vasarojaus galėjai tik pro Valiukonio lauką.) Kunigo pamokytas, Valiukonis rajono valdžiai pasakė: „Šviesiausias Markso mokymas leidžia man į kolūkį nestoti.“ Ir laikėsi jis net iki šešiasdešimtųjų metų, kaip šuva rangėsi ant

tų penkių hektarų. Valiukonį stengėsi iširti, bet jis buvo tik žemdirbys, su miškiniais neturėjo jokių reikalų, nebent tiek, kad vieną naktį jie atėję reikalavo alaus ir neradę sušaudė statines. Bestijos. Beržynas baigėsi. Valiukonis atsidūrė plačioj kaimo gatvėj, pirmininkas kaip tik sėdo į viliuką, tačiau, pamatęs Valiukonį su žilų plaukų aureole, nenorom sustojo, o tas neskubėdamas pritapeno ir kyštelėjo ranką kaip lygus. Sveikas. Sveikas. Pirmininkas, turėjęs tiek nemalonumų per šitą senį, buvo budrus ir labai mandagus.

- Rugius baigiat? - paklausė Valiukonis.

- Tai jau prie galo, - atsakė pirmininkas, nenatūraliai šypsodamasis.

- Taigi, aš sakau, baigiant...

- Jūs dėl elektros? - vėl šypsojosi pirmininkas.

- Ne, dėl mašinos. - Prisiminęs kunigo pamokymus, Valiukonis pridūrė: - Kaip kolūkio pensininkas, turiu teisę.

- Turite teisę, - sausokai tarė pirmininkas, be staiga susigriebė: - Ką, gal senoji pasimirė?

Valiukonis krestelėjo galva:

- Ne. - Ir visai šauniai pamelavo: - Senoji dar ateis užsirašyti į chorą.

- Mat kaip. Lauksime. - Pirmininką buvo pasiekę gandai, kad senoji šaukėsi kunigo.

- Taigi aš dėl mašinos, - atkakliai pakartojo Valiukonis.

- Mielai. Po darbymečio gausite pirmoj eilėj.

- Kad aš negaliu laukti. Byra obuoliai.

- Obuoliai? - Pirmininkas mostelėjo į kolūkio sodą: - Savi pūna. - Jis norėjo sėsti ir važiuoti, tačiau senis dar nepaleido jo, ir, širsdamas ant savęs už nereikalingą nuolaidumą, pirmininkas trypčiojo prie viliuko.

- Turiu teisę... - pakartojo Valiukonis. - Skriaudi mane. Ir dėl elektros... Neįvedi. Juk pasakyta: prie Tarybų valdžios pridėk elektrą, ir bus...

Valiukonis tyčia kalbėjo garsiai, ir jo gudrios akys šmirinėjo pirmininko veidu („nutukėlis“) ir drabužiais („ponas“).

- Gerai, gausi mašiną, - pasakė pirmininkas.

Po kelių dienų Valiukonis Prienų turguj pardavinėjo obuolius. Nutįso eilė, nes jis paleido savo prekę pigiau, ir greit piniginė buvo pritutinta popierinių. Kai jis važiavo autobusu namo, senajai lauktuvių nupirkęs skarelę, užsnūdo ir susapnavo, kad į kiemą veržiasi šėmas jautis. Ką tai reikštų, svarstė Valiukonis ir nusiramino - nauda.

Liudytojas

Per kaimą perėjo Giedrienė su ryžių šiaudelių skrybėlaite, ir visos moterys supuolė prie langų pasižiūrėti. Giedrienė pasuko prie valdybos, ten dirbo Rozalija, kurios vyrą ji buvo paviliojusi. Ant laiptelių sėdėjo Tamošius, kaip elgeta ištiesęs nesveiką koją, kepurę pasidėjęs prie šono, – laukė, kada pasirodys pirmininkas. Jis norėjo pasiskusti dėl arų, darbadienių ir apskritai dėl savo vargų: kai gyvulius pradėjo ganyti su elektra, Tamošius jautėsi išstumtas iš savo, kerdžiaus, vietos – elektra sukretė jo priprastą gyvenimą.

Taigi prie valdybos sėdėjo Tamošius, durys buvo praviros, viduj skaitytuvais taukšėjo Rozalija, kai prisiartino Giedrienė, palabino Tamošių ir užkopė laipteliais, švystelėjusi blauzdom jam po pat nosim. „Kojinės buvo su siūle“, – vėliau pasakojo Tamošius. Bet šitai – tarp kitko.

Viduje pasigirdo balsai. Iš pradžių ramus, pajaukiantis: „Pasiskolinote mano vyrą.“ Vėliau spiegiantis: „Buvo tavo, dabar bus mano!“ Dar vėliau nukrito žemėn skaitytuvai, ir laukan išlėkė Giedrienė be skrybėliuko, nuplėšta palaidinukės rankove; Rozalija išpuolė iš paskos, jai pavyko įsisegti Giedrienei

į plaukus, ir jos abi parkrito prie Tamošiaus kojų. „Ak, paškustvos!“ – pasakė Tamošius flegmatiškai, iš įpratimo graibydamsis botago, tačiau botago nebuvo. Pasirodė buhalteris, jis grįžo iš garažo, kur remontavo savo „Moskvičių“. Jis išskyrė moteris, kurios, pasiraičiojusios dulkėse, lyg susitarusios abi puolė prie Tamošiaus ir ėmė tempti kiekviena į save: „Paliudysi.“ Buhalteris įsivedė Rozaliją vidun, o Giedrienė, gavusi iš Tamošiaus žodį, kad jis vakare užsuks į miestelio valgyklą, kur ji dirbo bufetininke, taip pat nuslinko namo. Kodėl ne? Tamošius mėgo išgerti ir vakare jis sėdėjo valgykloje. Pablyškusi, užtat dar gražesnė, Giedrienė pastatė Tamošiui konjako ir pati atsisėdusi ėmė guostis. Jis matęs pro praviras duris, kaip Rozalija į ją paleido skaitytuvus? Tamošius išgėrė ir linktelėjo: mačiau. Kaip Rozalija sutrypė gražųjį skrybėliuką, parsivežtą iš Krymo, sudraskė palaidinukę ir keikė visokiais žodžiais? Keikė, – sutiko Tamošius, atstumdamas juodą kavą. Giedrienė žiūrėjo jam į akis ir meiliai klausė, ko jis dar norėtų. Tamošius paprašė raugintų agurkų, suvalgė du, dar išgėrė konjako ir pakilo eiti teisingdamasis, kad jo paršiukas neliuobtas. Giedrienė jam įkišo į švarko kišenę dar artipilnį butelį, išlydėjo pro

duris ir rami, niūniuodama populiarią dainelę, grįžo prie bufeto.

Rytojaus dieną Tamošius vėl sėdėjo ant valdybos laiptų ir laukė pirmininko, kad pasikalbėtų apie savo gyvenimą. Rozalija išėjo ir atsisėdo šalia. Ji šluostėsi ašaras, jos paliaukis drebėjo. Tamošius ėmė muishtytis, bet Rozalija stvėrė jį už rankovės ir pradėjo. Jis matęs viską? Ji rimta moteris, tai ne ta padraika. Poviliukas likęs be tėtės, tyčia davusi jam žaisti tą laimėtą skrybėliuką. Rozalija kalbėjo prisikišusi, ir kaip čia atsitiko, – vakare Tamošius buvo Rozalijos svečias, gėrė serbentų vyną, gyrė tvarkingą sodą, gražią karvę ir vėl gėrė, o dovanų išsinešė skilandį, mat Rozalija žinojo, kad jis jau pritrūko mėsishko...

Po kiek laiko Tamošius gavo šaukimą į draugiškąją teismą kaip svarbiausias liudytojas. Jis norėjo sprukti kur nors į laukus arba apsimesti sergantis, bet nebuvo kaip – juk visas kaimas tikriausiai stebėjo jį šį vakarą.

Klubas buvo pilnas žmonių, kaip per visuotinį susirinkimą, visi pagyvėję, ypač moterys, o vyrai laikėsi krūvoj ir šnekučiavosi apie visokius pašalinius reikalus. Graži kaip povė praplaukė Giedrienė. Rozalija jau sėdėjo pirmoj eilėj laikydama ant kelių

Poviliuką. Giedra stovėjo su savo broliais kampe, užsipylęs akis, kad nematytų Poviliuko.

Prie stalo atsisėdo pirmininkas, kiti žmonės. Salė nutilo. Pakvietė Tamošių, ir jis išėjo į priekį, nešdamas ant pečių žvilgsnius kaip didžiulį nešulį. Jį išpylė karštis, jis vos atpažino storulę Rozaliją, merkančią jam, ir gražiąją Giedrienę, išsišiepusią kaip žebenkštis.

- Kaip viskas buvo?

Tamošius persigando, jis niekaip neįstengė prkalbėti, tik judino lūpas. Be jokio reikalo iškilo akyse Giedrienės skrybėlaitė, į kurią Poviliukas pridėjo slyvų.

- Prašome pasakoti, - ragino jį.

Tamošiui dingtelėjo: jeigu ne ta elektra, niekaip nebūčiau įsivėlęs į šitą istoriją, ir vyrai nepašieptų manęs... Jis panarino galvą ir stovėjo kaip rambus jautis:

- Ką aš žinau... Toks gumulas voliojosi... Iš pradžių pasirodė kažkas ruda. Paskui - juoda...

Visi ėmė juoktis. Tamošius nuėjo vyrų pusėn, ir tie padarė jam vietos atsisėsti. Ten, ant pakylos, aiškinosi moterys, o Tamošius šluostėsi prakaitą, vėdavosi kepure ir šnabždėjo: „Dieve brangus, ko jos iš mūsų, vyrų, nori?..“

Mažasis prizas

Epidemija buvo apėmusi visą Europą. Sirgo Prancūzijos ministrai, Vengrijos čigonai, Bulgarijoj pirmoji susirgo stiuardėsė Ani, gražuolės moterys Varšuvoj su kailiniais iki kulnų vaikščiojo po kavines ir užkąsdavo konservuotais persikais tarybinį tetracikliną.

Dokumentinių filmų festivalis Varšuvoje gali įvykti, gali ir neįvykti, tačiau žiuri susirinko visa, pirmininkas, vokietis išgarsėjusio filmo „Tuoj“ autorius, pareiškė korespondentei, kad viskas bus gerai, nors žmonės ir bijo bučiuotis.

Albinas, prasigėręs mažiukas operatorius iš Vilniaus, nurungęs maskviškį „Skersinį pjūvį“ ir kazachų „Jurta“ savo aštuonių minučių juosta „Fundamentas“, zujo po viešbutį, apkvaitęs nuo „čistos vudkos“; pirmąsyk patekęs į užsienį, jis išgyveno nusivylimą, kad čia viskas taip pat.

Salėje, žiūrėdamas daugmaž vidutiniškas juostas, jis galvojo apie viešbučio kambarines – „nerozumem, pane“, apie medžioklinius šunis (jei ekrane matė mišką), apie mėnulį (kai žiūrėjo švedų „Šviesulius“), o daugiausia – apie „Jurta“: vis regėjo akyse tuos kadrus, kur kazachė su purvina aksomo suknia iki

žemės stovi Petropavlovsko kultūros parke ir atsisako kviečiama šokti. Nesuprantama.

„Fundamentas“ gavo Mažąją prizą. Albinui kažką sakė prancūzas, „Ponios Bovari likimo“ autorius, Albinas suprato tik „mesjė“ ir paspaudė tam riebiu liui ranką, ir prisimerkęs žiūrėjo į ją, ir palingavo galvą, – neregėtai žiauriai ir profesionaliai buvo apiplėštas Floberas.

Vakarop Albinui pakilo temperatūra. Jis atsigulė prisigėręs tablečių, konjako, aviečių sirupo arbatos; užmigo, o pabudęs naktį pamatė, kad šalia patalo sėdi ta kazachė abejingu veidu. Albinas nustebo – turėjęs tiek moterų! – joms patiko tampytis su juo, – o šitos kazachės jis nepažinojo ir nenorėjo, kad ji čia būtų. Apsivertė ant kito šono, užmigo ir tada susapnavo namus, savo apleistą butą, skudurinius takus, tuščius gamzos butelius, karaimiškus pyragėlius, moteris, išeinančias ir ateinančias, visokias, net ir niekur nedirbančias, – tos pačios ištikimiausios būdavo...

Nežinojo, kas jam yra, kazachė kalbėjosi su kambarine, atsirado gydytojas, o paskui – Nikolajus Fiodorovičius, jis maitino, klostė Albiną. Albinas norėjo keltis, jam neleido, tada jis pravirko kaip mažas, išsigando, kad mirs, – „mirė gripu Varšuvoj“ – bus parašyta „Vakarinėse“.

Kitą dieną buvo ėteikiami prizai, Nikolajus Fiodorovičius atnešė jo Mažąjį, Albinas visai liūdnas pavartė jį, paklausė, kaip atrodė Didysis prancūzo rankose, ar nebuvo skandalo, ar paminėjo „Jurta“, ar švedų grupė pasiliko vakarui. Eikite, linksminkitės, galiausiai pamojo kaip karalius ranka.

Likęs vienas, jis ėmė rengtis: užsitempė storą megztinį, švarką ant viršaus, susišukavo savo kelis plaukus, patyrinėjo veidrody išūlias akis. Išsikvietė taksi ir išvažiavo į pokylį kino rūmuose.

Dar silpnom kojom jis perėjo salę, pakvietė švedę šokti. Su briliantais, kaip žiburiuojančią paukštę pasigavęs. Albinas privedė ją prie baro ir ėmė kalbėti, kaip su visom buvo pratęs: apsimesdamas netašytu kaimo bernu. Ji prapliupo juoktis, pamatė netoliese Nikolajų Fiodorovičių. „Jurta“? – ištarė džiugiai ir spurstelėjo prie jo. Nesuprantama. Albinas liko su dviem taurėm šampano, na, ir išgėrė abi į savo sveikatą.

Bobutės pasakojimas apie kriaučių Preskų

Turėjo Alotos savo kriaučių. Preskus kriaučius buvo neblogas, bet kai siūdavo, jam baisiai reikė-

davo mergų, ir kad būtų užkurinės. Mūsų Jonelis dar buvo kavalierius, tai vakare ateina pas jį Preskus: „Pripiršk man, Joniuk, kokią užkuriniotę, pasiūsiu dykai.“ Nužiūrėjęs buvo tokią varnelę, nekokia jau, iš tokios mažos gryčelos, nukiautusi. Ne tuščiom ruošėsi eiti: „Uošvei saldinių, o dukteriai – bran-zaliečioką...“

Kai susitvėrė kolūkis, Preskus sako: „Kolūky iš siuvimo nepragyvensi, reikia kombinuoti.“ Nueina pas pirmininką: „Paskirk mane brigadierium.“ Toks ten iš jo brigadierius. Vėl ateina pas pirmininką: „Žinai, brigadierium nenoriu. Riekis su žmonėm...“ – „Tai kur nori?“ – „Į fermą.“ Paskyrė Preskų sandėlininku. Ateina kartą jis kontoron ir sako: „Žinot, mergiotės, galima nukombinuoti kapčių bulvių. Ir jums bus nauda, ir man – pasidalysim po lygiai kapčioką. Ištaisykit važtaraštį, nė lapė nesulos.“ Baisus jau kombinatorius buvo. Mergiotės išvarė jį iš kontoros, dar apmušė liniuotėm. Išėjo Preskus prie geležinkelio. Parėjo: „Kad mat su traukiniais toks dabas, ūkia po ausim...“ Nusipirko du arklius: „Aš dirbsiu sklypelius – bus biznis.“ Gražus biznis, kai šieno vienai karvei užtekdamo. Užkėtojo arkliai visą gurbą, karvė kertėn įgrūsta, nuobiras gauna – ir nudvėsė, nebėr karvės. Dvi didelės kiaules augino.

Visi pjauna rudenį, o Preskus – ne! „Palaikysiu dar metus, tai bent kiaulės užaugs.“ Vis silkes pirko: „Aš silkes labai mėgstu.“ Pavasarį, šilumoj, paskerdė didžiausias kiaules, tos ir sukirmijo. Vėl be mėsos.

„Dviračius taisysiu.“ Patuštino sandėliuką, iškabą pritaisė – „Dviratis neša per gyvenimą.“ Sėdi ant kaladės, laukia klientų. Daržas nevagotas, bulvienojai iki kelių... Sėdi Preskus, laukia, o tų dviračių kaime – aštuoni, ir nė vienas negenda. Nudrėskė Preskus iškabą, sutrypė. Visiems įdomu, ką dabar jis sugalvos. Ir trenkė žinia kaip kūlė per galvą – išplėšta Alotų parduotuvė. Preskaus žmona vaikščioja su šilkinėmis kojineis, vaikai su laikrodžiais. Milicija ėmė Preskų tampyti. Paleido – nėra įrodymų. Nuvažiavo Preskus į Vilnių skūstis. Grįžo linksmas: „Prokuroras toks geras žmogus, taip maloniai kalbėjo, – ir pasakiau viską.“ Atsėdėjo, kiek ten jam priklausė, vėl Preskus juokina kaimą su išmislais. Ir galo nebus, kiek apie jį galima pasakoti.

Paskutinė diena

Prieš patį darbymetį, kai brigadininkas išdalijo cukrinius, – vagos tos šiurpulingai ilgos, ir savo

burokus reikia retinti, ir tuoj šienapjūtė, – Mirklienė atgulė. Trys daktarai buvo atvežti, ir visi pasakė nejudinti ligonės dešimtį dienų, laukti, kurion pusėn pakryps liga. Ir gulėjo Mirklienė suparalyžiuota, visos kaimo senukės ėjo lankyti ir visaip mėgino prakalbinti ligonę; viena sakė, kad sugavusi Mirklienės šypsena, kita – kad Mirklienė paprašiusi žuvies (tuoj buvo nusiųstas prie upės berniukas su meškere), trečia tvirtino, kad ligonė rodanti akimis į skrynią. Tai buvo pasakyta Mirklienės podukrai, kuri prižiūrėjo ligonę; Janė ir pati geidavo dirstelėti į skrynią, tik neturėjo rakto. Mirkklis iš tolo žvelgė į pačią, jo veidas kaip užakusi kūdra nieko nereiškė.

Šeštą dieną Mirklienė prakalbo – pasakė, kur raktas nuo skrynios, ir paprašė išimti skaras. Puikiąsias vilnones skaras – kanapėtas, palšas – iškėlė ir atnešė. Mirklienė liepė kloti jas pašonėn, kad būtų minkščiau, ir Janė, iš apmaudo tirtėdama, klojo. Staiga prie lovos pripuolė Mirkklis ir, nežiūrėdamas kaimynų, paklausė pačios, kur padėti pinigai. Mirklienė leisgyvė užsimerkė ir sušnabždėjo:

– Kai pasilsėsiu, pasakysiu.

Tuoj senutės nustūmė Mirkklį tolyn, bet jis atkakliai lindo, klausė to paties ir net pagrasino:

– Aš tavęs, Tekle, nekavosiu.

- Ką darys nekavojęs, - ramino moterys ligonę. Ta atrodė rami ir skrynios raktą vėl pasikišo po čiužiniu.

Naktį Mirklienė mirė. Tuomet prasidėjo pinigų ieškojimas - Janei rodės, turėjo būti sukrauta tūkstančiai, juk kasmet parduodavo gyvulius, ir nei ji, nei tėvas negaudavo nė kapeikos, o kur dar pinigai už pieną? Reikėjo rasti, kol nesuvažiavo giminės.

Skrynią išvertė, lovą, išnaršė klėtį ir visus pašalius. Kaimynės, ruošusios nabašninę, žiūrėjo į tą naršymą ir kuštėjosi. Mirkklis siuto ir sakė, kad nieko neprašys - nei kunigo, nei kantoriaus. Janė sėdėjo užputusiom akim. Puikiosios skaros, kanapėtos ir palšos, jai atrodė perimtos dvoko, sviedė jas šalin.

- Tėteli, - sakė ji, - kruopose žiūrėjai?

- Pelių prieš... tavo kruopose! - rėkė Mirkklis, tačiau ėjo ir žarstė puodus.

Valandėlę susėdo prie nabašninkės, abu surūkusiais veidais, apsileidę. Paskui nuėjo į kamara ir valgė, ką rado geriausia. Janė staiga pravirko cypdama.

- Pagalvojau, - tarė, - kaip motina iškapojo mano jurginus.

- A... - numojo Mirkklis.

- Kaip duodavo gerti perdegusį pieną...

- Ša! - pasakė Mirklis.

Bet Janę buvo sunku nutildyti:

- Kaip Alpuką išvarė... - Jai širdis plyšo, prisiminus tą vienintelį berną, atkakusį piršliuosna. Daugiau niekas jos nenorėjo.

- Ša! - vėl pasakė Mirklis be gailėsčio dukteriai.

Praaušo. Išsiuntė berniuką su žinia apie Mirklinės mirtį giminėms ir kantoriumi. Pradėjo šveisti visus kampus, pradėjo kepti, virti. Laukė, kada atveš užsakytą karstą. Janė iškorė ant tvoros pravėdinti patalus ir skaras iškėtojo atokaitoj - viena kuria ji nusprendė apsimušti kailinukų viršų.

Dvyliktas maršrutas

Viskas prasidėjo vestuvių dieną, kai jiedu išėjo pasikalbėti ant prastųjų, virtuvės, laiptų. Suknelė iš nuomojimo punkto jai buvo ankšta, glamžėsi, ją jau pykino valgių kvapas, iš vakaro daryta šukuosena buvo beveik iširusi, ir giminės, svarbiausia - artimieji giminės nesiteikė atvažiuoti, atsiuntė sveikinimo telegramas iš pajūrio kurorto - jai atrodė, tyčia neatvažiavo, ir ji pasakė tai Gintarui, dabar jau vyrui. O jis, irgi dėl to susikrimtęs, paprašė kalbėti

tyliau, kad motina neišgirstų. Abiejų motinos, kvailai susidraugavusios, nuo jų dviejų nenuleido akių ir minėjo visokius gražius įvykius iš gyvenimo, nutylėdamos negražiuosius, o gal ir neprisimindamos tokių. Ir dovanos juos apvylė – šūsnyš skalbinių, o nė vieno indo. Jos geriausioji draugė atvažiavo su mažu vaiku ir buvo užimta. Jo brolis greitai pasigėrė, susižeidė ranką, atidarydamas šampaną, ir dainavo graudžias dainas...

Taigi jiedu paprasčiausiai susibarė ant virtuvės laiptų – savo vestuvių dieną – lakstė katės, daug kačių, visos atrodė pilkos.

– Kai aš pagalvoju, – tarė Ieva, – kad vilkiu niekieno suknią, suadytą trijose vietose...

Jis apsisuko ir nuėjo. Tiesa, į vidų. O rytojaus dieną abu šypsodamiesi fotografavosi prie namo, darželyje, šalia saulėgrąžos, – ir tą nuotrauką pasikabino savo kambarį, kai jau turėjo savo kambarį blokiniam name, kurį iš centro galėjai pasiekti dvylikto maršruto autobusu, išpampusiu metaliniu gyviu, ryjančių žmones be pasirinkimo.

Tame kambaryje turėjo gimti vaikas. O iki tol jų dviejų gyvenimą užpildė kiti rūpesčiai: pavyzdžiui, spintos pirkimas ir montavimas arba konfliktas su cheminio valymo punktu, kur dingo Ievos kailiniai,

arba Gintaro motinos svečiavimasis, kai ji, apžiūrėjusi marčios ūkį, išvažiavo, nieko nepridėjusi. Užtat Ieva pabalusi pasakojo Gintarui, kokį stambų banknotą motina įkišusi Aušros Vartų aukų dėžėn, ir tada iškilo baisiosios abiejų ydos; jo šykštumas, jos išlaidumas. Abu tarsi kas pamainė.

Ieva galvodavo: atsiras mano kailiniai, ir aš išeisiu.

Gintaras galvodavo: kur ji eis, niekur ji neišeis.

Tuo metu prasidėjo žiema. Čia pat buvo miškas, ir nė vieno kamino horizonte. Varnos sklandydavo virš balto sniego, – vilties neprarandantys paukščiai.

Pabudusi naktį, Ieva galvodavo: jeigu aš būčiau ištekėjusi už kito... mane mylėtų...

Ne, galvodavo Gintaras, Ievos niekas neėmė, aš pagailėjau, kur ji deda pinigų, baisu, valgo tik saldumynus – cukrinė avelė, teisingai motina sakė...

Ir vis dėlto jį dar jaudindavo Ievos grimasos, ir kaip ji susikelia kojas ant fotelio, kaip ardo senas sukneles sakydama, gal kas išeis vaikui...

Atvažiavo jos motina su uogienėm ir kompotais, maža, apykurtė moteris, ir Gintaras tuoj ėmė laukti, kada ji išvažiuos. Visur mėtėsi minkštos flanelės skiautės. Gintaras apie vaiką dar negalvojo, Ievos atsargumas jam rodėsi melagingas. Kaime tokios

dar kasa bulves, galvojo jis, nieko neatsitiks, jeigu ji parneš duonos kepalą. Ieva ant sienos prie saulėgrąžos jau buvo nesugražinama, – pavargęs pykti, Gintaras graudinosi.

Rytą, einant iki autobuso, Gintaras pramynė taką per pusnis, Ieva ritosi iš paskos kaip „undarėla“, pasakė jis tarmiškai. Ieva pamažu atsiliko. Gintaras atsisuko ir matė, kaip sniegas aplink tirpsta nuo jos šilumos.

Laukti liko visai nedaug, dingtelėjo jam staiga, ir tas mažas minties sproginas tarsi paaiškino visą paskutinių mėnesių siaubą. Ji prisiartino, sunkiai kvėpuodama, sniego adatėlėm subraižytu veidu. Taipėjo toliau pėda į pėdą.

Baliuko vestuvės

Baliukas, Vitkausko gyventojas, stovėjo kieme ir šildė prieš saulę savo kuprelę. Jis buvo gražus, protingomis akimis ir drovia šypsena. Baliukas pamildavo visus, kurių kieme gyvendamas gaspadinavdavo, tai reiškia – šerdavo gyvulius ir virdavo valgi, ir dabar labai mylėjo Vitkauską, tą užkietėjusią senberni, kolūkio elektriką, kurio akys raupu išestame

veide degė kaip dvi šimto vatų lempos, – šiurpas ėmė moteris, žiūrint į tuos šimtą vatų, ir bėgdavo visos į šalį... Baliukas stovėjo kiemo vidury ir išsi-
blaškęs žvelgė į Vitkausko trobą. Žiemą, nepasirūpi-
nęs malkų, Vitkauskas po truputį kūreno namiūkščio
antrąjį galą, dabar atrodė nei šiaip, nei taip. Baliu-
kas pakraipė galvą, – kaip į tai pažiūrės jaunoji?
Taip, Vitkauskas šiandien turėjo parsivežti jaunąją.
Trobos viduj Baliukas sutvarkė viską kaip reikiant, –
Vitkauskas išeidamas burbtelėjo, kad nekenktų
paruošti stalą, ir Baliukas pasistengė. Jis pagavo ir
bjaurėdamasis papjovė du gaidžius. Dabar jie gulėjo
skardinėj lėkštėj, apkrauti virtais žirniais ir morko-
mis... Dvylika butelių alaus parnešė iš parduotuvės.

– Sveikas, Baliuk, – pasakė jam Gasiliūnas prie
parduotuvės. – Gal padėsi man suvežti šiaudus?

Baliukas minutėlę žiūrėjo, kaip juda Gasiliūno
gurklys, jam užsivertus vaisvynio butelį.

– Užsinorėjau rūgštelės, – tarė Gasiliūnas, svies-
damas butelį į bulves. – Tai ateisi?

– Taip, – tarė Baliukas, – bet ne šiandien. – Ir neiš-
kentė: – Vitkauskas ženijasi.

Gasiliūnas išpūtė akis:

– Eik tu! Ką čia paistai!

- Su manim būsim keturi prie stalo... Jaunoji, Vitkauskas, aš ir Agotėlė.
- Kokia Agotėlė? Ar ta kriaučka?
- Ji gera Vitkausko prietelė, - atsakė Baliukas rimtai.
- O jaunoji?
- Su ja Vitkauskas susipažino prieš mėnesį Kupiškėje, kai pirko skaitiklį.
- Aha, - tarė Gasiliūnas. - O tu kur pasidėsi, kai nebereikės Vitkauskui gaspadinės?
- Mane, pirmininkas sakė, priims dirbti fermos sargu.
- Baliukas įėjo į parduotuvę ir padėjo ant prekystalio pinigą šūkteledamas:
- Už visus alaus!
- Kaip gyvuoji, Baliuk? - užkalbino jį pardavėja Gertrūda.
- Gasiliūnui pasižadėjau vežti šiaudus, - atsakė Baliukas.
- Nenugirdau, - tarė gražioji Gertrūda.
- Gasiliūnui pasižadėjau vežti šiaudus, - pakartojo Baliukas ir pajuto, kaip sutraškėjo jo kaulai, išsitiesė nugarkaulis, ir jis paaugo, na, bent jau buvo iki peties stambiai, augalotai Gertrūdai.
- O kam alus? Tegų Gasiliūnas perka alų.

- Vitkauskas ženijasi! - Ir Baliukas išklojo viską apie būsimas vestuves.

- Agotėlė? Kas gi ta Agotėlė? - paklausė Gertrūda.

- A, tai tokia... Vos pakruta, o po baliuškas vaikšto, - ne be pavydo pasakė viena moteriškė.

Kai Baliukas partempė rezginę su alumi, kieme jau stovėjo Agotėlė. Ir ji susirūpinusi žvelgė į apardytąjį Vitkausko trobos galą, murmėjo:

- Tokia troba - kaip boba užplėštu sijonu... Ką pamanyš jaunoji?.. Ak, jau ir tu čia, gaidžių žudike?.. - pamatė ji Baliuką.

Apsisuko ant vienos kojos, stryktelėjo per lovą, pasiėmė kibirą vandens ir nulakino į tvartą. Tuoj grįžo, ėmė rankioti nuo tvoros autus, marškinius, kelnes ir vis rasdavo ką pasakyti, o Baliukas šypsojosi ir žiūrėjo, kaip straksi ta septyniasdešimtmetė bobelė.

- Baliuk, - staiga tarė Agotėlė, - atrodo susirūpinęs. Gal kas nutiko?

- Nieko, tikrai... - Baliukas padelsė ir pridūrė: - Gasiliūnas pasivadino šiaudų vežti.

Agotėlė pasipiktino:

- Rado laiką! Ar sakei, kad mums vestuvės ant nosies?

- Sakiau.

Jiedu nuėjo trobon – Agotėlė su juoda šilko suknia, glėby nešdama krūvą skarmalų, ir Baliukas, vėl šiek tiek išaugęs.

Agotėlė pasižiūrėjo į savo auksinį medalikėlį, tabaluojančią tarp dviejų visai sunykusių kurmiaraušių, ir iškilmingai tarė:

- Jeigu jaunoji man patiks – tą medalikėlį gaus dovanų... Vitkauskui negaila.

Baliukas susižavėjęs žiūrėjo į ją.

Pasigirdo mašinos burzgas. Senas „Moskvičius“ sunkiai išsiropštė į kiemą ir sustojo, bakstelėjęs nosimi į mėšlo krūvą.

Agotėlė šoko prie durų, tempdama paskui save Baliuką.

Vitkauskas išlipo iš mašinos ir padavė ranką jaunajai, kuri buvo taip susiveržusi baltą suknią, kad buvo matyti visi aštuoni mėnesiai. Ji buvo raudonveidė, mažom akutėm, be antakių ir blakstienų, tačiau atrodė be galo išdidi.

- Vitkauskai! – riktelėjo Agotėlė. Ji pribėgo mažyčiais žingsneliais ir pagrasė jam savo raukšlėtu kumšteliu. – Ilgai vertei laukti!

Jaunoji stovėjo, kukliai palenkusi galvą.

Vitkauskas stumtelėjo Agotėlę ir žengė į trobą. Agotėlė sekė iš paskos. Ji susiprato pakelti besidriekiantį šydą ir nešė jį. O Baliukas stovėjo su bulviniu krepšiu rankose. Jaunoji pažvelgė į jį mažom akutėm, ir Baliukas staiga pajuto, kaip sumažėjo žemė – susitraukė kamuolys, – visi kiemo kvapai mušė į veidą, ir tvarto durys atsiplėšė nuo vyrių, išsilakstė gyvuliai, lūžo svirtis, kibiras nugarmėjo į bedugnę, iš didžiosios tuopos lizdų iškrito visi varniukai...

– Ne, ne, – išgirdo jis Agotėlės balsą. – Vitkauskui nieko negaila...

Nemirtis

Griežionių dvarelyje apsistojęs jėzuitų vienuolis paprašė žvakės, tarnaitė įnešė išvalytus drabužius, prieblandoje jos drobinis apdaras krito klostėmis kaip brangiausias brokatas, kai ji išėjo, liko kambary šermukšnių kvapas. Jėzuitas išėjo į priebutį. Kumečių trobose verkė vaikai, ir iš varstomų durų vertėsi garai ir dūmai, kaip iš žvėrių irštųjų laukinis kvapas. Sujudimas buvo kieme, – prie vartų žmonės sutiko kažkokią senę, ji buvo laukta, ją skubino.

Senė praėjo pro ponų namą, jūdviejų žvilgsniai susitiko, – intelektualus jėzuito veidas ir bedugnė senatvės gelmė.

Šeimininkas pakvietė vakarienės, ir prie stalo paaiškėjo, kad miršta daržininkė, o toji senė yra žiniuonė, pakviesta gelbėti mirštančiosios.

Jėzuitas susijaudinęs klausėsi raudų kieme. Įėjo šeimininkų sūnus. Jėzuitas, tame krašte mokęs vaikus katekizmo, jau pažinojo berniuką. Vaikas buvo naivus, atlapaširdis, vardu Konstantinas. Mirštamai suriko moteris. Ir tarp dviejų dejonų jėzuitas atsiatojo išblyškęs ir ištiesė vaikui ranką.

– Rytoj aš išvykstu. Tu gali važiuoti su manim, kaip esame kalbėję... Gyvensi Vilniuje, išsimokslinsi ir galėsi tarnauti Dievui. Aš imu tave, laukinių ugnies garbintoją, žalčių mylėtoją, medžių šlovintoją... – Jis šypsojosi žmogiškai, šiltai. – Na, sakyk, ar nori į Vilnių?

– Noriu, – skubiai sukuždėjo vaikas.

Buvo vėsi rugsėjo naktis. Tėvas ilgai dalykiškai kalbėjosi su kunigu ir tomis kalbomis sūnaus gyvenimo kelią išvyniojo ir vėl suvyniojo kelis kartus, kaip rietimą drobės.

Po keturiolikos metų mokslo, jau su mirštamąs ligos židiniu krūtinėje, Konstantinas Sirvydas,

Šv. Jonų bažnyčios pamokslininkas, teologijos dėstytojas Vilniaus akademijoje, Biblijos aiškintojas, uolus jėzuitas, parvyko į tėviškę pasimatyti su tėvais. Dvarelį baigė užgožti giria, tėvo kvietiniai ūsai buvo liūdnai nukarę, motina, nuolankiai atsidavusi likimui, žiūrėjo vaikiomis akimis į didįjį ažuolą palaukėje ir pasakojo apie ligas, kurios suskynė vieną po kito jos vaikus į didžiulę mirties puokštę. Liko viena mergytė. Ji buvo čia pat, su rugiagėlių vainikėliu ant šviesios galvelės, prie slenksčio girdė pienu didžiulį prisijaukintą žaltį. Skaisčiai nušviesti besileidžiančios saulės, jie atrodė kaip pagonyš. Konstantinas mokėjo graikų, lotynų, lenkų, hebrajų kalbas – o dabar reikėjo surasti patį nuostabiausią lietuvišką žodį paguosti tėvams, bet jis, jausmo asketas, tik ištarė:

– Dievas.

Jis ėmė aiškinti, kad Kristaus užgimimas – tai aštuoni stebuklai, jis gimė, sutvėrė motiną, savo gimdytoją, ir buvo motinos tėvas ir motinos sūnus...

Baisioj kaitroj Konstantinas Sirvydas grįžo į Vilnių. Rytojaus dieną – 1610 metų liepos pirmąją – miestą nusiaubė didžiulis gaisras. Sudegė penki tūkstančiai namų. Plėnys ir juodos minkštos drais-

kanos sklandė ore, benamiai žmonės klaidžiojo gatvėmis, bažnyčios ir vienuolynai buvo perpildyti vargšų. Studentai ir profesoriai gelbėjo Akademijos biblioteką. Nuostoliai buvo baisūs. Apanglėję tomiai, rečiau si atlasai, Sapiegų dovanoti inkunabulai, kuriuos buvo galima pažinti iš „Lapės“ herbo, ir karaliaus Žygimanto Augusto dovanoti foliantai virto plėnimis, dulkėmis. Sudegęs pergamentas trupėjo po kojomis. Konstantinas Sirvydas laikė rankose bibliografinę retenybę „Biblia poliglotta“ ir glaudė prie krūtinės visą pasaulį, tai buvo raktas į dangų.

Konstantinas Sirvydas kalbėjosi su daktarais.

- Aš dar stiprus.

- *Fotalis valetudinarius*, - susižvalgė trys seniai.

- Kosulys turbūt nuo persišaldymo, aš tiesiog pamiršdavau rūpintis šiluma.

- *Fere phtisicus*, - vėl susižvalgė daktarai. Išėjo išsinešdami savo juodas dėžutes.

Ligonis gulėjo kentėdamas. Jis turėjo gyvas jaunas akis, jo dvasia, nepratusi lepintis, maištavo. Pasikvietė savo mokinį Joną Jaknavičių. Parodė krūvelę rankraščių ant stalo.

- Gramatiką „Lietuvių kalbos raktas“, kiek patvarkytą, galima jau leisti.

Jonas Jaknavičius priėjęs sklaidė ją.

- „Punktų sakymų“ antros dalies vertimas guls ant tavo pečių, Jonai.

- Tėve, - susijaudinęs prabilo Jaknavičius. Jo balas nutrūko.

Konstantinas Sirvydas žiūrėjo į jį rūstokai. Jį draskė abejonės.

- Aš taip supratau savo darbo prasmę - pirmiausia padėti menkai temokantiems lietuvių kalbą dvasininkams. Mano „Punktai sakymų“ gal sužadins norą mokytis lietuvių kalbos... Gal ir siaurokai supratau savo darbą... Taip, aš niekad neturėjau tiek jėgos, temperamento, įkvėpimo ir valios kaip Mikalojus Daukša. Toks gimsta tik kartą per šimtmetį - pilietis ir žmogus, pranokęs savo epochą, savo tautos patriotas.

- Jis nebuvo vienišas. Jį kėlė, globojo, rėmė, skatino Giedraitis.

- Gaila man labai, kad neturėjau garbės susitikti ir kalbėtis su Giedraičiu, tuo legendiniu Žemaičių vyskupu. „Postilės“ išleidimas lietuvių kalba - tikrai nemirtingas darbas. Globoti ir gelbėti nuo pražūties savo kalbą - tai gelbėti savo tautą. „Mūsų pačių sąnariai, mūsų pačių kraujas, mūsų broliai“ - tai liaudis. O! Šitokią tautos koncepciją priimu ir aš,

tačiau mano darbai – ir manasis „Trijų kalbų žodynas“, ir tie „Punktai sakymų“ – vis kažkas nepilna ir negalinga, lyg šešėlyje paskendusį rūmo kertė... Aš nieko nepadariau visa jėga, buvau slegiamas kompleksų...

– Tėve, nesutinku, – suramino Jonas Jaknavičius, – viskas lieka tautai. Jūsų žodynas – vienintelis toks, tai pažanga. Ir štai – dar „Lietuvių kalbos raktas“. Tai bus pirmoji lietuvių kalbos gramatika... O jūsų pamokslai! Dabar, kai pamokslauju aš, žmonių susirenka perpus mažiau...

– Mano mielas, aš niekada, po teisybei, nemylējau žmonių, tik mokiau juos, bariau ir bauginau. Mane erzino jų tuštybė, godulys, net jų nauji rūbai, kuriais džiaugdamiesi ateidavo į bažnyčią, pykino mane. Menkystos, dulkės, užmarštis žolė... Aš net varguoliams pavydėjau tų menkų džiaugsmų, dėl kurių jie sunkiai triūsdavo. Visur aš mačiau tuštybę, prastą skonį, malonumų troškimą...

– Bet ir tai teisybė. Kaip Mikalojaus Daukšos „Postilėje“ – „nuodėmes lakame kaip vandenį...“

– Kaip vaizdinga, stipru, liaudiška! Aš jam pavydžiu kaip rašytojui, – šypsodamas baigė Konstantinas Sirvydas.

Buvo gruodis. Šiaurės debesys kabojo virš Vilniaus lyg šalčio prisigėrę kailiai. Žiemys atplėšė langelį, išblaškė popierius ir „Lietuvių kalbos raktą“ nubloškė ant grindų. Sirvydas mirė vienas, kai skambėjo Šv. Jonų bažnyčios varpai, tarp dviejų dejonių jam kažkas ištiesė ranką ir pasakė: „Eime.“

Balti klodai

Po daugelio metų aš apsilankiau kaime, kuriame praėjo mano vaikystė. Aš išengiau trobon. Maža besijuokianti senutė sėdi rūščiosios mano tetos vietoje. O pasieny, kur stovėjo dėdės lova, – ant suolo gūžėsi idiotas. Aš mirtinai išgąsdinau juos, kai pasisakiau, kad šitie namai man nesvetimi. Mes atsiskaitėme iki kapeikos, tarė senutė. Anoj troboj lašėjo ant galvų. Idiotas nusijuokė ir pakartotojo kaip pokštą – anoj troboj lašėjo ant galvų. Aš juos nuraminau. Išėjau į sodą. Peraugusios obelys samanotais kamienais praskleidė šakas, ir aš pamačiau savo motiną, sėdinčią ant žolės. Ji laikė medaus korį ir nedrąsiai šypsojosi. Ragaukite jūs, miesčionka, sakė mūsų giminaitis, šitos sodybos šeimininkas. Motina slėpė pirštą, kiaurą nuo mezgimo. Ji taip seniai gyvena mieste,

jos bruožai net išdilo iš giminės; kad pripažintų, jai reikėjo net parodyti pasą... Aš lydžiu motiną iki kryžiaus, brolis jau išlėkė kadai, žinau, jie susitiks kur nors pamiškėj ir išsibučiuos. Mes palikti kaime vasarai, aš, sergančiais plaučiais, gersiu sveiką orą ir kasvakar raudosiu iš ilgesio. Aš nieko nevalgau, man verda puplaiškius ir kepa pelenuose kiaušinius. Kartais jie sprogsta, išgąsdina visus, net aš juokiuosi. Va taip, sako rūstūs bevaikiai giminaičiai; dėdė sodinasi mane ant kelių ir švelniai glamonėja. Teta nusiveda mane pas žiniuonę. Tai baisi kretanti senė; juodas katinas kibirkščiuoja prie kojų, senė maigo mane ir lyg pasmerktą mirti atstumia. Gyvens, sako burtininkė, sveikesnio vaiko nemačiau per visus šimtą dvidešimt metų... Mus ima į kolūkio laukus ravėti koksagizo¹. Aš iki šiol prisimenu tą kuklią, į kiaulpienę panašią žolę, jos spalvą ir kvapą. Prisimenu žydras brolio akis, kai jis žiūrėdavo į mane toje laukų erdvėje. Niekada mes nebuvome tokie svetimi, kaip tomis vasaromis. Motina vis taip pat sunkiai vertėsi mieste. Giminaičiai pasiūlė vieną vaiką palikti ilgesniam laikui. Brolių sugundė kailinukais ir milinėmis galifė kelnėmis. Visa tai pasiuvo kaimo

---

¹ Koksagizas – Chruščiovo įvesta kultūra. (Aut.)

siuvėja per savaitę, ir jis stovėjo prieš motiną kaip šaunaus vyro karikatūra. Motinos akyse sustingo siaubas; gal pajuto lemtį? Dabar aš suprantu, kad reikėjo nesiskirti. Brolio netekome labai greit – po aštuonerių metų. Jis žuvo kaimo bernų muštynėse. Gulėjo sniege skausmingai susirietęs toje vietoje, kur kažkada buvo atšliaužęs nudvesti jo mylėtas šuo, – trys botkočiai iki slenksčio. Ir jo žydros primerktos akys abejingai žiūrėjo į jus...

Aš priėjau daržinę. Čia mes šokinėdavom nuo sijos į sieną. Čia vaidenosi, bet dabar aš įėjau be baimės. Per vienus atlaidus turėjau pakloti suvažiavusiems svečiams ant šalinės. Užlipau kopėtelėmis, vienukart užsinešiau paklodes, man pro galvą siuvo kregždės. Staiga daržinės tarpdury pamačiau neregėtą žmogų. Jis eina tiesiai, užlipa pas mane ir nuspiria kopėčias, tą vienintelį ryšį su žeme. Jo atlape – ryški gėlė, jis lipa tiesiog per mano sutaisytą milžinišką guolį, išskečia rankas ir gaudo mane. Aš čiuožiu žemėn ir bėgu lauk. Ieškau dėdės – jis kamaroje leidžia alų. Springdama ašaromis, puolu jam ant kaklo. Jis žiūri į mane ir staiga taip išbąla, kad palieka kaip sūrmaišis. Ko gi nori, mergaite, tu man širdį apvertei, aš tave mažą pagydziau nuo motinos ilgesio ir nuo plaučių ligos, kas dar? Aš visa drebu

ir kabinuosi už jo – ten, daržinėje, mačiau vaiduoklį, jis norėjo pasigauti mane. Dėdė atstumia mano rankas, fui, tokia didelė. Jis užkemša volę ir ramiausiai išneša pilną ąsotį alaus. Išėjusi prie svečių, aš dairausi, bet niekur nematau to vyro su gėle atlake.

Einu toliau. Laukiniai raudoni serbentai užgožė taką prie upės. Liepto nebėra. Upė tokia pat graži. Čia, žolėse, aš skaitydavau arba, numetusi knygą, žiūrėdavau į aukštą dangų. Čia dar kažkas nutiko. Bet tik vieną kartą. Vaikinas buvo daug vyresnis už mane, mano naivumas jį siutino, o bejėgystė traukė. Pirmiausia aš reikalavau priesaikos niekada nesiškirti. Jis piktai prisiekė. Tada aš prašiau priskinti gėlių. Jis rovė žoles ir mėtė man po kojų, paskui puolė kniūbsčias ir, grieždamas dantimis, liepė dingti jam iš akių; o pats ką veiksi, paklausiau atsigulusi šalia, apkabindama svetimą, neklusnią galvą. Kaip tada sudejavo laukinis karvelis! Vaikinas išraižė juodalksny mūsų vardus. Aš kaip neregė apčiuopomis randu kelias raides, viskas išdilo, ir jo veidas iš atminties.

Lieka nueiti į kapinaites. Jos ant kalvos. Man atsi-veria visas šio krašto charakteris, nežabotas, keistas. Aš nieko iš jo neturiu, čia neprigijau.

Liepsna

Ruda mašina, kaip kavos pupelė, riedėjo keliu tarp kalvų, ir tas, kuris ją pralenkė nežmonišku greičiu – išdidaus ir buko veido – kuris turėjo žūti kitame kadre, man prisiminė vieną vyriškį, kuris su savo nuotaka stovėjo prie laužo. Rūko dūmai, ir kiekvienas, ugnies išplėstas iš tamsos, buvo kaip džinas, išlindęs iš indo. Spalio vėjas plaikstė nuotakos draužį; kol rikiavosi pamergės, aš stovėjau už tvoros ir kiekvieną akimirką laukiau, kada ta balta suknelė užsiliepsnos, ir iškils ugnies stulpas iki dangaus. Ar ne geriau sudegti iš karto?..

Ugnis traukia vaikus, jie lekia į šviesą kaip vabzdžiai, liūdni kaimo vaikai, per gerai aprengti, kad būtų tikrai laimingi. Aš paėmiau vieną už rankutės, lyg sugniaužiau švitro gabalėlį, o, nudirbta vaiko ranka, jo akys buvo kaip pirmųjų žmogaus, žiūrinčio į ugnį... Neužsidedė. Visi suėjo į vidų. Vien iš profesinio įpročio susiradau užstalės eilėj, nelygiai apkirptoj gyvatvorėj, mylimiausią moterį. Net negraži, tačiau puikiais plaukais ir akimis kaip pelkė.

...Rytą pabudau svetimoj troboj, buvo šalta, prisiminiau, jog vyras naktį atidarė duris į verandą,

kad nenugaruotume. Lauke buvo pirmoji šio spalio šalna, stovėjo kriaušė su didžiuliais žaliais vaisiais, mačiau bulvių kaupą su žaliu kaminėliu. Vanduo kibire buvo apsitraukęs ledo plutele, aš pramušiau ją savo sutuoktuviniu žiedu. Trenkė muzika. Ėjo žadinti vestuvininkų. Aš kažko išsigandau ir puolau prie lovos, kur miegojo vyras, – kelkis, girdi, ir duok muzikantams pinigų... Paskuiėjome ežia pro mažą pirtelę, prieangyje džiūvo arklio oda. Saulė buvo blyški kaip nuotaka rytą. Reikėjo iškentėti dar vieną dieną, bent jau palaukti, kol pakars piršlį. Ir štai tada, kai visi buvo susispietę lauke po medžiu ir šiaudų prikimštai kaliausei su virve ant kaklo beliko gyventi gal kelios akimirkos, pasirodė žmogus – aišku, koks atklydėlis, nes kaipgi galima nežinoti, kad čia vestuvės? – išgėręs ir įsikarščiaęs, išsigandęs jis sušuko, paknopstom leisdamasis nuo kalniuko: aš ateinu ir išgelbėsiu! Nuotaka stovėjo blyškesnė už saulę. Ko aš dar galėjau jai palinkėti?..

Viskas tebūnie. Oras buvo skaidrus. Juokas skambėjo be šešėlio dviprasmybės. Rikiavosi paskutiniai paukščiai, kad paliktų šią nuskurdusią žemę.

Namai

Pirmiausia, žinoma, prieškambaris: pigi kabykla, dėžė batams, veidrodis metaliniais rėmais, primenančiais kapų tvoreles. Iš karto – durys į miegamąjį, kur tvyro apgaulingas paprastumas: raudonos užuolaidos, žydru dirbtiniu kailiu užtiesta dvigulė lova, džiuto kilimėlis, kieto šiurkštaus plauko; tualetinis stalelis – pudra, kremai, kvopalai, šešėliai, dirbtinės blakstienos; sausos gėlės: saulutės, lapės uodegos, zuikio uodegėlės, ligustro šakelė. Kampe – neveikiantis šviestuvus, spinta, prikimšta madingų ir nebemadingų drabužių. Ant sienos – paveikslas su stumbrais.

Tiesiai – virtuvė. Daug butaforijos, jokios užuominos apie tikrą skanų valgį. Šaldytuvas dar senelės pirktas, užtat veikia be priekaištų, mažas ir neišvaizdus, patikimas.

Sandėliuką praleidžiu. Koridorius visas apdaužytom sienom, nes vaikui leidžiama ten važinėti dviračiu. Einame į senelės kambarį. Jis mažas, irgi prikimštas daiktų. Čia – tikras paprastumas. Vaikaičio ir senelės lovos sustatytos kampu. Čia pilna minkštų žvėrelių, šautuvų, dūdelių, armonikėlių. Yra dvi siuvarmosios mašinos – tikra ir žaislinė. Komoda sena,

kaimo meistro dirbta, inkrustuota juoduoju ažuolu. Ant sienos paveikslas – Berlyno gatvė žiemą: stovi arkliukas, eina mergytė su pelerina ir motina su skėčiu. Ant lango rankenos kabo specialus medalikėlis, kad apsaugotų namus nuo žaibo. Dar vienas kambarys. Langai į parką, daug šviesos, saulės. Krinta į akis kažkas pirkliška: užtiesalai sunkūs ir ryškūs, su kutais, užuolaidos standaus šilko, su raukiniais, persiškas kilimas trypiamas batais – čia nėra mados nusiauti. Baras praviras: matyti sunkūs keturkampiai buteliai visokių užpiltinių – erškėtrožių, mėtų, pipirų, pelynų. Stovi keli rytietiški dirbiniai: indiška dėžė, vietnamietiški ąsočiai. Daug žalumynų: būtinai palmė, puikiuose keraminiuose puoduose klesti du didžiuliai alijošiai. Knygų nedaug, visos rinktinės. Yra ir Biblija, ir pirmasis „Metų“ leidimas, ir kelios mažos senos maldaknygės, kur tarp lapų išlikę tikrų, iš tų laikų, gėlių. Ant sienų: didžiulis Žemaitės bareljefas, Adomo Mickevičiaus portretas, nuostabiai gražus jauno Majakovskio veidas, padidinta klumpių turgaus nuotrauka iš senelės archyvo. Dar daug juodojo molio peleninių ir verbos juodame ąsotyje.

Šuo guli minkščiausioje vietoje, nervingas ir be charakterio, kaip dažnai būna namuose, kur nesutariama.

Tai kieno gi šie namai? Šeimininkai, įsikūrę taip trafaretiškai ir sykiu nepakartojamai, – kur jie? Štai Jis, su nudrengtais džinsais, gliaudo riešutus, pasidėjęs ant kelių visą dubenį. Vaikas stovi šalia, pražiojęs snapuką. Ji sėdi susisupusi į nuskalbtą, sudilusį atlasinį chalata, kaip visada nepatenkintu veidu; jai šalta arba per šilta, o gal pritrūko pinigų arba nesinori nurengti eglės, nors jau vasaris, ir medelis stovi beveik plikas, apačioj prikritę daug žaislų, o grindys žalios nuo spyglių. Senelė čia pat. Ji demonstratyviai sėdasi ant kiečiausios kėdės, kartais net gardžiuodamasi valgo sausą duoną, lengvai išleidžia savo pensiją skanėstams, puiki senelė, mylinti žentą ir privengianti dukters. Televizorius įjungtas, tačiau jo beveik niekas nežiūri. Čia žvilgsnis, čia mesta frazė, vaiko balselis, perstatomas koks niekutis, pataisoma staltiesė, ilgai tyrinėjama kažkodėl nykstanti palmė, šuns puiki galva padėta ant numintos JOS šlepetės. Ji nusprendžia eiti lankyti sergančios draugės, kuri guli nervų ligoninėje, ir vyro veide užuojauta vis dėlto susimaišo su pašaipa. Jie visi gerai ją pažįsta, draugės vardas – Angelina, vaikas ją irgi prisimena ir naiviai klausia: „Ji dar gyva?“ – „Gyva“, – atsako visi.

Jai išėjus, virtuvėje geriama arbata. Iš senelės atsargų atsiranda šio to skanaus ant stalo. Juoko ir kalbų netrūksta. Tačiau nerimo nepaslėpsi, jis viduje, kaip gaisrai saulėje, su visom pasekmėm – vienatve, šalčiu, netikrumu, liga.

Būrėja

Kokie keisti tai buvo namai! Medinis drožinys – ragana ant šluotos – atseit turėjo simbolizuoti pačią šeimininkę, kuri priskirdavo sau kažkokią mistinę jėgą suvesti ir išskirti poras, išpranašauti ateitį, šiaip nuspėti, kaip pasielgti vienu ar kitu atveju. Artimiausioms draugėms ji ir kortas išmesdavo. Tai buvo jauna gyvatiškos figūros moteris, viena auginanti berniuką, kuriam jau dvylika metų. Berniuko kambario sienos buvo nukabinėtos peteliškių rinkiniais, vanago sparnais, stirnos ragiukais. Motina laikė jį silpnu ir vakarais teatrališkai jam ruošdavo žolių vonias – nervus raminančias, valančias, gražinančias, kvepiančias... Apie tai ilgai kalbėdavo telefonu. Ji turėjo menką darbelį vienoje redakcijoje, kartais ir jai tekdavo parašyti ką nors, tada ji tysodavo namie ant sofos prisitemdžiusi kambarį,

su baltu popieriaus lapu ant plokščios krūtinės, jos ilgi plaukai, išdrikę ant pagalvės, ir skausmingas baltas veidas atrodydavo kaip komediantės. Šiaip ji buvo stiprios natūros – kai buvo savimi. Blaivi ir praktiška, puiki kulinarė, aistringa ir grobuoniška, negalėjo atleisti sau kelių lemtingų klaidų: kodėl jauna ištekėjo, kodėl prarado vyrą, kodėl gimė iš viso. Tai buvo viso jos protelio balansas. Apie tai ji rašinėdavo naktimis eilėraščius, kurie, beje, buvo įdomios formos.

Vieną vakarą – šalta ir purvas lauke – pas ją du didžiuliu kelioniniu krepšiu atėjo draugė Izabelė.

– Alda, tu visada sakei, kad sunkią valandą galėsiu ateiti, – tarė ji sumišusi, nedrąsiai.

– Taip! Žinoma! – sušuko šeiminkė nuoširdžiai. – Palikai vyrą! Seniai reikėjo ryžtis... Tuoj mes viską suorganizuosim... Kavos? O gal jonažolių arbatos? Tuoj aš tau sukursiu pareiškimą į teismą. Rytoj eisim pas advokatą...

– Kokia tu gera, – dėkinga sušnabždėjo draugė.

– Čia pasidėk drabužius! O! Kokie kvėpalai!.. Ir kokie gražūs tavo baltiniai!

Izabelė sukabino drabužius į spintą, išgėrė arbatos, atšilo, išsipasakojo. Berniukas čia pat žiūrėjo televizorių, jis žvilgčiojo į motiną, kai toji kietu balsu

dėstė, kaip jai pavyko atsikovoti iš vyro visą butą. Jis tėvo beveik nepažino, nes motina draudė jiems matytis.

- Vaike, - tarė jam motina, - Izabelė kol kas gyvens pas mus...

- Gerai, - tarė berniukas.

- Tu nori būti gamtininkas? - paklausė Izabelė.

- Taip.

- O iš gamtos - trejetas! - metė motina.

- Aprodyk man viską, - tarė Izabelė.

Ji vaikščiojo po kambarį mažais žingsneliais, kaip po miniatiūrinį muziejų, apžiūrinėdama kiekvieną eksponatą, ir vaikas aiškino, kaip sugavo tuos drugelius; Izabelė stebėjosi, kad Lietuvoje yra tokių gražių. Virš rašomojo stalo baltame fone buvo priklijuota sudžiovintų piktžolių.

- Tavo sūnaus vaizduotė... - tarė Izabelė Aldai.

- A!.. Kai įsileidžia pasakoti, seilės tykšta, kaip tėvui, - numojo ranka. - Visi tėvo trupiniai - trumpas kaklas...

- Kokie niekai, - pyktelėjo Izabelė.

- Kai savo turėsi...

Pirmąją naktį Izabelė miegojo kietai, pabudo, kai berniukas išėjo į mokyklą. Virtuvėje šnypštė arbatinukas, kvėpėjo gvazdikais. Izabelė atitraukė užuo-

laidą, buvo matyti viadukas, lijo. Čia, miesto pakraštyje, už kelių namų jau prasidėjo miškas, šįryt jis buvo kaip didžiulis kompresas ant žaizdos. Pusryčiaavo virtuvėje.

- Tavo toks gražus veidas, tau reikia sublogti! - tarė Alda. - Užtat aš tau neduosiu sviesto, grietinės, cukraus, medaus.

Izabelė nusijuokė. Valgė, ką norėjo...

- Tu daryk, ką nori, o aš turiu darbo... Tie keli mašinraščio puslapiai iš manęs pareikalauja daug kraujo.

- Tai skubu? - susijaudino Izabelė.

- Ne, nieko, šiaip, šeštadieniais aš visada rašau, kai išleidžiu vaiką į mokyklą...

- Žinai, aš eisiu apsipirkti, - tarė Izabelė.

Ji apsirengė ir išėjo, pamiršusi skėtį. Ką veikti visą dieną mieste, kai neturi kur sugrįžti? Izabelė suprato, kad kol jos vyras ką nors nuspręs, ji gali išgyventi Aldos namuose sunkių minučių. Kai ji grįžo, berniukas atidarė duris, o Alda tysojo ant sofos, ir baltas tuščias popieriaus lapas tebegulėjo jai ant krūtinės.

- Tu taip praleidai visą dieną? - šūktelėjo Izabelė.

- Taip, - tarė Alda, - bet aš viską apmaščiau...

Vakarienei turėjo viščiuką su morkomis. Berniukas pakėlė į Izabelę žydras akis.

- Per darbų pamoką aš jums pradėjau drožinėti tinkliukui rankenas...

- Man išdrožk! - šūktelėjo Alda.

- Taip, pirmiausia - mamai.

- Gerai, - tarė vaikas, - mama, ar tau patiks žuvų formos?

- Taip, man patiks, o dabar eik į savo kambarį.

- Tegu pabūna, - užtarė Izabelė.

Aldos veidas persikreipė iš pykčio.

- Nereikia taip, - pasakė Izabelė, - tu vis šauki ant jo.

- Skambino tavasis, - tarė Alda staiga.

- Ir ką kalbėjot?

- Apie viską, kas yra. Ir gana apie jį, jeigu nori, kad aš tau padėčiau.

Netekusi valios, Izabelė linktelėjo.

- Žinok, kol tu slankiojai po miestą, aš sukurpiau pareiškimą teismui.

Alda sėdo prie savo senosios klapsinčios lyg dirbtiniais dantimis „Reginos“. Ėmė spausdinti.

- Keista daiktų istorija... - tarė Izabelė drebančiu balsu. - Įdomu, kokia ministerijos Rožė kažkada spausdino šia mašinėle?

- Jokia Rožė. Čia senelio palikimas... Štai klausykis...

Izabelė papurtė galvą.

- Neturiu jėgų šį vakarą. Gal tu išmesi man kortas?

- Prašom.

Abi susėdo ant sofos. Krištolas, prieblanda, ilgi žieduoti pirštai visai užhipnotizavo Izabelę. Ji sėdėjo kaip prieš svetimiausią moterį kokioje nors vagono kupė; o Alda mėtė, stačiai taškė kortas. Pinigai, pinigai... Net pavydas suskambėjo jos balse. Sielvarto sudvasintas Izabelės veidas švietė nenusakomu grožiu.

- Kad aš būčiau tokia graži! - staiga tarė Alda šiltai.

Suskambėjo telefonas.

- Ot, velnias! Nekelsiu!

Išsiskyrė gulti, ir šią naktį Izabelė nesumerkė akių. Pasiilgimas, meilė, švelnumas - ant tų skeveldrų gulėjo jos paika galva. Ji buvo bevalė, patekusi į šiuos namus.

Rytą Alda išvažiavo į Baltąją Vokę pas motiną šio to parsivežti. Izabelė su berniuku sėdo lošti „vežimo“. Abu įsitraukė, pajutę azartą, užmiršo amžiaus skirtumą, reikalavo atsilošti. Kortos surijo

sekmadienį. Alda sugrįžo vakarop, ją parvežė kažkoks gerbėjas iš Baltosios Vokės, net užnešė pintinę į viršų, pažiūrėti gražus vyriškis, tačiau jo akys buvo gana žiaurios. Tuoj išėjo.

- Ką čia veikiat? - nustebo Alda. - Turbūt vaikas tau baisiai įkyrėjo, Izabele? Marš gulti, vaike. Nors ne, dar pasižiūrėk, ko tau įdėjo močiutė.

Iškraustė krepšį. Tokių subtilių dovanų Izabelė dar nebuvo mačiusi: usūrinio šuns kailis, stiklainis rojaus obuoliukų, juodosios aronijos kekės, rūkyta antis ir ryšelis kmynų!

- Norėčiau pamatyti tavo mamą, - pasakė Izabelė.

Berniukas užmigo apsigniaučęs kailį. Izabelė valgė juodas uogas, jos buvo aitrios; Izabelė pajuto lyg paukščio dalią ir vėl nuliūdo.

- Mano mamą? - po kelių minučių atsiliepė Alda. - Ji sunkiai dirba prie geležinkelio, bet nenorėtų, sakė, nieku gyvu nenorėtų mano šuniško gyvenimo. Visiems atrodo, kad aš gyvenu baisiai. Netiesa, aš būnu ir laiminga... - Ji atlošė galvą, nusijuokė.

Izabelė vėl pajuto nemalonų priklausomybės jausmą. Sunkių žingsniu išėjo iš virtuvės, ėmė klotis patalą. Rytoj į darbą. Ji dirbo viename reklamos biure. Mažytė klaida ant makaronų dėžutės, kurią praleido jos kolega, iš karto ją pakylėjo tarnybos

laipteliais. Sėdėjo ilgoje salėje, kur dailininkai piešė etiketes visokiems daiktams, kokių tik yra pasaulyje: pagalvėms, limonadui, šviestuvams, knygoms, krosnelėms... Ji mėgo tą darbą su žirkklėmis, klijais.

- Prasideda rudenio lietūs, - tarė Alda, atsekusi iš paskos. - Gal nori pažiūrėti albumų?

Pavaikščiojo, pataisė užuolaidas, staiga su nerimu pasižiūrėjo į Izabelę.

- Atvažiavo taksi... Girdi? kažkas lipa laiptais...

Izabelė pakėlė galvą, įsiklausė. Atgijusios peteliškės iš berniuko kolekcijos staiga ėmė skraidyti po kambarį.

- Viešpatie, tai tu jį taip myli?.. Mane persmelkė baisi aiškiaregystė... Tai - iš tikrųjų?

Bet Izabelė jau bėgo prie durų. Tai buvo išsigelbėjimas.

Namo - negalima

Alinai

Moteris, su pilnu krepšiu pirkinių grįžtanti namo, prisiminė vieną įvykį iš tolimų laikų, į kuriuos keliauji kaip per kalnus - čia vaikštai po slėnius, kur

žalioj pievoj laksto ėriukai, arba krinti nuo skardžių, į aštrius akmenis susiplėšydamas drabužius, ir lieki sužeistas – kartais net labai pavojingai. Ši moteris pastatė krepšį su pirkiniais ant suoliuko aikštėje ir sugrįžo ketvirčiu amžiaus atgal. Ji buvo paauglė palaikiu sarafanu, guminiais batukais, išblukusiom kasom, kažkodėl susiskaičiavusi visus apgamus ant rankų – jų buvo daugiau negu kitiems. Vaikai žaidė slėpynes. Buvo galima slėptis sode ir sandėliukuose, koridoriuose – visur, tik ne namuose. Mergaitė, sąžiningai suskaičiavusi iki šimto, šūktelėjo: jau! Pirmiausia įėjo į koridorių, apžiūrėjo visus aukštus ir staiga pamatė praviras vieno buto duris; ji pati nežino, kodėl jas stumtelėjo ir įslinko vidun. Šiame bute gyveno žmogus kietais lyg vielelės plaukais, išblyškęs ir gražus. Jis sėdėjo ir rūkė. Žiūrėjo į mergaitę kiek nustebęs.

– Aš ieškau, gal čia kas pasislėpęs, – tarė mergaitė.

– Ne, čia nieko nėra, – atsakė jis ir labai atidžiai žiūrėjo į ją.

Mergaitė jau norėjo išeiti, nerūpestinga ir paika, bet žmogus ją sulaukė.

– Kodėl tu šlubčioji? – paklausė jis griežtai.

– Pernai mokykloje aš susilaužiau koją, – atsakė ji.

- Skaudėjo?

Mergaitė stengėsi prisiminti.

- Ne, - patylėjo ir staiga atvirai pasakė: - Nes aš mylėjau tą mokytoją, kuris ant rankų nunešė mane į greitosios pagalbos mašiną.

- Mylėjai... - žmogus ūmai pakilo ir priėjo prie lango. - Nori, aš tau padovanosiu ką nors?

- O ką? - paklausė mergaitė godžiai.

- Ką tik nori. Pasirink.

- Bet čia, be knygų, nieko nėra, - tarė mergaitė dairydamosi.

- Aname kambaryje yra kai kas geresnio, - tarė jis lyg kviesdamas.

Mergaitė staiga pajuto pavojų, kaip negerą kvapą.

- Gal verčiau knygą, - tarė ji ir pasiėmė pirmą pasitaikiusią. Pakėlė akis ir tyčia naiviai tarė: - Žinote, kai žaidi slėpynes, namo - negalima...

Vis dėlto po kelerių metų ji antrą kartą apsilankė tame pačiame bute. Žmogus sėdėjo ir rūkė, lyg būtų nė nepakilęs iš vietos visus tuos trejus metus.

- Tu nebešlubuoji, - tarė jis.

Mergaitė priėjo ir palietė jo plaukus. Jie visai nebuvo kieti ir glaudėsi prie delno kaip kailis. Jo daiktai stovėjo supakuoti.

- Kaip gaila, - tarė jis, - aš negaliu tau nieko padovanoti. - Jis paglostė mergaitės rankas, kur apgamų jai augant vis mažėjo.

- Ar tu dar myli tą mokytoją, kuris nešė tave į mašiną? - paklausė žmogus. - Visus tuos metus aš jam pavydėjau.

- Nebemyliu, - sumelavo mergaitė.

Moteris šiaip taip parėjo namo. Prieškambaryje ji nuspyrė batus ir basa įėjo į kambarį. Vyras sėdėjo krėsle ir rūkė.

- Tu lauki? - nudžiugo moteris.

- Ne, šiaip sėdžiu.

- O ką tu galvoji?

- Šiaip sėdžiu. Nieko negalvoju.

- Aš parnešiau valgyti, nori? Pataisyti?

- Tiek to, netaisyk.

- Kas tau yra?

Moteris ištiesė į vyrą rankas, baltas, jau beveik be apgamų, su stambia aukso apyranke ant riešo.

- Kas tau yra? - pakartėjo ji baimingai.

- Aš tave palieku.

Karantinas

Mažas miškelis prie ligoninės buvo prišiukšlintas, ir kelio pavėsinės, kur ligoniams galima pasėdėti su lankytojais, dabar, pavasarinėj darganoj, atrodė kaip purvini prieangiai. Prie vartų stovėjo keli automobiliai, iš jų lipo žmonės su maisto ryšuliais. Visų veiduose buvo susirūpinimas.

- Ką čia padės maistas, mielieji giminės, einą lankyti vargšų giminaičių, - sumurmėjo Viktorija.

Buvo karantinas dėl gripo. Tačiau mus įleido dešimčiai minučių - gal kad nelabai veržėmės nei sakėme atvykusios iš toli. Sanitaras pasuko raktą duryse, ir štai stovime prieš giminaitį, menką, mažą senuką.

- Tave tai pažįstu, - tarė jis Viktorijai. - O tu kas tokia?

Viktorija paaiškino apie mane.

- Taip, taip, - tarė senukas, - atsimenu, judvi buvot kartą atvažiavusios pas mane į kaimą ir skaitėt knygą, sukišusios galvas. Aš tuomet pagalvojau - viena šviesi, kita - juoda, kas iš jūsų draugystės išeis?..

- Kaip laikotės? - paklausė Viktorija.

- Aš? Gerai, vaikeli, gerai. Mane išrašo greit. Aš visai sveikas.

Jis iš tikrųjų atrodė sveikas. Stovėjo su geru frontiniu chalatu be valdiško štampo, sudėtais dantimis, pasitaisęs, žvalus, tik nustebintas mūsų apsilankymo.

- Taip ir pasakykit giminei. Greit grįšiu, tegu palaisvina mano kambariuką.

- Matote, - tarė Viktorija, - tiesą pasakius, Pilipavičius, per kurį čia patekote, jūsų kambariuką laiko užplombavęs.

- Pilipavičius? O kas jis toks? - nustebė senukas.

- Tas, kur rodydavosi jums kamine ir net varnėnų inkiluose.

Senukas pamąstė.

- Turbūt, - tarė abejodamas.

Jis pasigrėžė į mane.

- Kai mano sodybą numelioravo, aš pirkau kooperatinį butuką mieste. Atsidūręs ant akmenų, susirgau nervais. Dabar, ačiū Dievui, po viskam...

Viktorija gūžtelėjo pečiais.

- Nesuprantu, kokią teisę Pilipavičius turėjo užplombuoti jūsų butą? - pakartėjo ji.

Senuko veide šmėstelėjo nerimas.

- Viktorija juokauja, - pasakiau, šaltai žiūrėdama į ją. - Butukas tuščias. Viktorija greit išteka, ji norėtų jus prašyti leidimo nors laikinai jame pagyventi.

- Neišeina, - pakratė galvą senukas. - Aš pats ketinu vesti čia dirbančią sanitarę... Puiki moteriška, nieko neprikiši...

Viktorija paraudo ir iki kraujo prikando lūpą. Pasimatymas baigėsi. Mes išėjome į kelią laukti autobuso. Viktorija pasikėlė gobtuvą, stovėjo prieš vėją raudonu, piktu veidu.

- Dabar ir tu panaši į turtingą giminaitę, - tariau.

- Liaukis, - sviedė ji, - visi tokie geri, net bloga darosi! O kur man reikės gyventi po vestuvių, niekam nerūpi.

- A... tegu vyras rūpinasi... išsinuomosit ir gyven-sit, kaip visi...

- Nežinau, nežinau, - kartojo ji, ir ašaros staiga ėmė riedėti jos veidu.

- Nieko baisaus, - tariau, - palik tą rūpestį vyrui.

Autobusas vis nesirodė. Nustojusi verkti, Viktorija aiškino, kad ji nė neketinusi užgrobti senio buto, tik norėjusi iširti, ar jis galutinai pasveikęs. Ji šnekėjo karštai, žiūrėdama man į akis, su melo azartu, ir aš, kaip visada, ja patikėjau.

Balsas

Jau treji metai ji moko vaikus muzikos ir niekaip nesusitaiko su tuo. Ji tvirtai tiki – jos vieta teatre, nebūtinai respublikoje, daug teatrų plačiojoje šaly. Ji seka afišas, spektaklius ir žino, kad tokio balso kaip jos nėra nė viename teatre. Tik štai į perklausas ji vis pavėluoja arba neprieina prie tokio žmogaus, kuris tartų lemiamą žodį, arba neturi reikiamų natų ir yra nepakankamai dirbusi su koncertmeisteriu.

Jai jau trisdešimt metų, jos figūra puiki, veidas, nualintas neišsipildžiusių menininkės aistrų, askeetiškai liesas, akys kiek įkypos, žalsvos, užtat plaukai – tikras aukso srautas ant pečių. Nepastebėti šios moters – mergaitės – neįmanoma – tragiškas aktorės tipas. Ji dažnai skambina iš pašto į kitus miestus, kur yra teatrai, – atrodo, lyg tvarkytų konkrečius reikalus, bet ji tik renka šykščią informaciją. Beje, tą patį galima rasti ir laikraščiuose. Ar kas ją žino? Be abejo – visas miestelis. Muzikos mokyklos direktorius būtų laimingas, jeigu ji ištekėtų ir išvažiuotų. Ji per daug dainuoja, pati sau akompanuodama, užima klasę ir fortepijoną. Itališkai direktorius nesupranta, ir tai jį erzina. Tačiau jos mokiniai per egzaminus pasirodo ne blogiau už kitus. Direk-

torius klausia apie talentą, kaip galima žinoti, ar jį turi. Toji vargšė atsako, kad talentas – ne stora piniginė, jo neišimsi ir neparodysi.

Kur gauti koncertmeisterį – jos vienintelis rūpestis, jeigu nori tinkamai pasiruošti perklausai. Ir štai likimas nuo savo storo rambaus sprando nutrenkė tai kankinei po kojomis studentą pianistą, dėl kažkokių priežasčių laikinai išstojusį iš konservatorijos. Jo juodi garbanoti plaukai jau žilstelėję, nors pats – vaikėzas. Jis labai populiarus mokytojų baliuose, puikiai šoka, atrodo lyg princas, persirengęs džinsais. Kai jis pasirodo, nuo jo sklinda apmirštas didmiesčio blizgesys. Tiesa, direktorius, rodos, žino, kodėl nebaigė jis konservatorijos, bet čia, provincijoje, kaltės atrodo kaip nuopelnai – ir atvirkščiai.

Kelias dienas mūsų naujasis pianistas nepastebėjo dainuojančios mokytojos. Vėliau paklausė, kas ta moteriškė nebe pirmos jaunystės ir taip keistai apsirengusi. Jam paaiškino. Jaunasis pianistas užsiplieskė, žengė prie jos ir pasiūlė savo paslaugas. Meilė, pasitikėjimas, sutarimas kaip ėriukai sugulė prie fortepijono.

Vakare per lietu lyg kas paklebeno jos kambario duris. Muzikos mokytoja pakėlė galvą nuo pagalvės ir įsiklausė:

- Ko reikia? - šūktelėjo ji.
- Čia aš, - atsakė jos jaunasis maestro.
- Kas atsitiko? - vėl šūktelėjo ji.
- Įleiskite, turiu naujieną.
- Viešpatie! Negaliu atidaryti.

Pro durų apačią įlindo popieriaus skiautė - lyg klanelis pieno įtekėjo.

Ji šoko, stvėrė laišką. Ten buvo parašyta, kad mirė garsi italų dainininkė. Ji vos nenualpo - tarsi ši žinia ją liestų, būtų likusi laisva vieta ar dar kas. Nieko, tik jų buvo panašūs balsai... Ji žiūrėjo į savo mania-kiško darbo pėdsakus ant stalo - perrašomas natas, visai užmiršusi, kad gali persišaldyti su palaikiais marškiniais, basa...

Vėl paklebeno duris. Ji atidarė ir stovėjo pusnuogė prieš savo draugą. Jis buvo išgėręs, prašė paskolinti pinigų kiek gali, norįs paūžti šiame bažnytkaimyje. Ji turėjo pasidėjusi nedidelę sumą gali- mai kelionei į perklausą ir pajuto, kad šaltis smelkiasi iki širdies.

- Turiu kiek smulkių, - tarė ji.

Jis pakratė galvą ir pasakė apvalų skaičių, paglostė jai petį.

- Tu išprotėjai, - pasakė ji liūdnai.

- Ne, - jis atkakliai reikalavo, net priminė sugaištą pusdienį su ja.

- Jeigu tau duosiu pinigų, tu nueisi sulinkęs kaip senis. Aš taip manau, kad vyras negali apiplėšinėti moters, - ji kalbėjo savo nuostabiu koloratūriniu balsu ir visa drebėjo.

Tada jis ją įžeidė, drėbė žodį ir nulėkė laiptais.

- Kas čia toks buvo? - paklausė šeimininkė, išlindusi iš savo pusės; persisvėrė per turėklus, gūžėsi nuo drėgmės.

- A... čia atnešė žinią, - atsakė muzikos mokytoja. Ji pasitikėjo šeimininke ir trumpai viską apsakė.

Toji klausėsi atsirėmusi į durų staktą, atrode, lyg prilaikytų griūvantį kambarį. Ji buvo konduktorė. Jos elgesys buvo toks, lyg į ją visą laik žiūrėtų trisdešimt autobuso keleivių. Kadangi buvo truputį aktorė, galėjo pakęsti gyventojos nukrypimus nuo gyvenimo normų: elektros deginimą, sausą valgį, popieriaus šūsnis, numintus batus, aptriušusius kailinius, vokalo pratybas...

Jos nieko nenuitarė tą vakarą, kai tas miestelio gražuolis atnešė žinią apie garsiosios italų dainininkės mirtį. Išsiskirstė į savo vienišus pilkus guolius. O lietus šniokštė daug dienų.

Po kelerių metų vieno rajono kultūros namuose vyko meno kolektyvų apžiūra. Buvo ir atstovas iš ministerijos. Jis sėdėjo šalia gražutės vaistininkės su šinšilų pelerina. Jį nustebino vienas numeris, nukištas kažkur į pabaigą, – profesionaliai ir stulbinamai originaliai dainavo operos ariją smulki nebe pirmos jaunystės moteris. Jai akompanavo vaikinai, pražilęs, apiblukęs, nervingu veidu. Jis grojo nerūpestingai ir žaviai. Atstovas iš ministerijos norėjo priėti prie dainininkės po koncerto, tačiau kažkas jį sulaikė; tiesą sakant, nežinojo, ką jai pasakyti. Jis buvo garbingas žmogus – kažkieno gyvenimas jam būtų atsivėręs kaip vartai. Vis dėlto jis dar pamatė dainininkę, susisupusią į apsitrynusius triušio kailinukus, einančią namo.

Truputį atsilikęs ėjo pianistas. Iš arčiau jis neatrodė toks beviltiškas, kaip scenoje. Jie ėjo beveik kartu ir vis dėlto atskirai, sustingusiais veidais, tylūs. Tragiškas šleifas vilkosi paskui juos, šluodamas mažą miestelio gatvę.

Valtys

Pavasariį jie nusipirko vienos organizacijos nurašytas tris valtys. Kodėl tris? Kiekvienam po vieną:

Napaliui valtį, Povilui valtį ir Kostui valtį. Kaip pasakė Kosto uošvė, dabar reikės pirkti ir tris puslitrus, jeigu žada kiekvienas sėdėti savoį valty. Valtis suvežė į Napalio sklypelį užmiesty. Napalys buvo užkurys pas žmoną. Aišku, žmona nieko nežinojo. Trys draugai kelis sekmdienius, pasiėmę alaus ir užkandžio, važiavo lopyti tų valčių. Derva, prikibusi prie drabužių, buvo geriausias įrodymas Kosto uošvei, kad jie iš tikrųjų ten darbuojasi. Kostas, jauniausias iš visų, su nudrengtais džinsais ir ne mažiau nudėvėtu veidu, nuvargintas vaikų, pirmas nebeištvėrė – nenuvažiavo vieną sekmdienį prie valčių, nors jo eilė buvo pirkti alų ir dažus. Povilas, lėtas, barzdotas ir plikakaktis, tingus iš prigimties, tačiau sąžiningas iki skrupulų, vienas atsidūrė prieš valtį, nes ir Napalys nepasirodė.

Povilas pavaikščiojo po sklypelį, vila buvo užrakinta, besikalanti žolė aplinkui užteršta skiedromis ir derva, valtys – toli gražu joms iki vandens...

– Vandeniū čia nė nekvepia, – sumurmėjo Povilas. Jis mėgo žvejybą, plaukimą ir paprasčiausią sėdėjimą prie vandens. Sveikas jo protas šias nurašytas valtis palygino su nusivalkiojusiom bobšėm. Jis tarsį praregėjo, spjovė ir grįžo į miestą. Praėjo keli sekmdieniai, ir tada ėmė skambėti telefonai. Trys

draugai susitiko prie alaus statinės aptarti svarbaus reikalo – Napalio žmona aptiko valtis, žada jas apipilti benzinu ir padegti, ji negalinti atleisti už nuniokotą sklypelį prieš vilą, o be to, eisianti kažkokia komisija ir iš jų apskritai gali atimti vilą, nes ten per daug ploto. Kaip toji komisija reaguos į valtis?

Napalys buvo pažaliavusiu veidu, pagautas keisto įkvėpimo:

– Aš sakau, tegu atima, ir viskas išsispręs. – Jo ilgas kūnas svyravo, net alus laistėsi ant batų ir apsmukusių kelnių. – Tose valtyse susikaupė visos mano nesėkmės.

Dabar buvo aišku, kad jam tikrai penkiasdešimt metų.

Povilas su užuojauta žiūrėjo į jį.

– Šitiek darbo įdėta, – dėstė jis, – reikia samdyti mašiną ir vežtis valtis prie ežerų... Kyla klausimas, kur tie mūsų ežerai?

Kostas gūžčiojo pečiais. Jis niekada neturėjo atliekamos penkrublės išsiimti žvejo bilietui.

Napalys dairėsi beprotiškomis akimis. Jį darbas observatorijoje išmokė žiūrėti į moteris kaip į žvaigždes: už šitų žvaigždžių – dar kitos ir taip toliau.

– Viešpatie, pavasaris, – pasakė jis ir staiga tėsė savo bokalą į sieną.

Povilas ir Kostas suėmė jį už parankių ir nusivedė. Ne, namo jie eiti pabijojo. Stumdėsi prie durų. Napolelio žmona, maža būtybė – na, tiesiog tokio dydžio, kaip Kosto kaklaraištis – pamatė juos pro langą ir nėrė žemyn. Tačiau vyrų ir pėdsakai buvo ataušę...

...Mes visi ilgimės ežerų, raibuliuojančių bangelių. Mus visus fatališkai traukia vanduo.

Akimirka sode

Angelei

Buvęs ubagas, vėliau karvidžių sargas, dar vėliau – niekas, senis užsuko į kažkieno pirtelę, kur džiūvo išskleista arklio oda, ir gulėjo sau ant plautų, o tas arklio viršus jam atstojo kilimą. Senio kojos drebėjo, rankos gulėjo šalia, sugniaužtos į kumščius, kaip duonos kriaukšlės, mintys krutėjo kaip mažas gyvatynas. Senis nesirengė mirti, šiaip užėjo silpnumas, ir prigulė pakely pailsėti. Jis klajojo keliais kaip nerami dvasia, belsdavosi į duris reikalaudamas valgyti, nepatikusį kąsnį mesdavo šuniui. Mėgo prisiminti, kad ambulatorijos gydytoja kvietusi jį pasitikrinti sveikatos, stovėjusi mažame stikliniame

namelyje ir mojusi jam ranka. Senis neturėjo artimųjų. Visas kaimas patyliukais jį šelpė. Tačiau tie kaušiniai, kuriuos jis rasdavo priebutyje senoj skrybėlėj, seniui atrodė sudėti jo nuosavų vištų, kurios sulaukėjusios tupi medžiuose, duona – iš nesibai giančio paskutinio kepalo, o lašiniai – tai skalsa, skalsa. Senis nebemylėjo vaikų, niekino moteris, nekentė vyrų. Jo akys kaip plėnimis apneštos anglis žiūrėjo priešišškai, rodė, jam visi skolingi iralti.

Pailsėjęs senis nušliaužė nuo gulto, susisupo į arklio odą, prisėmė emaliuotą puodelį, numestą ant aprūkusių akmenų, prasispraudė pro duris ir drožė per lauką, kur lingavo violetiniai bulvių žiedai. Vyras ir moteris išplėtę akis žiūrėjo, kaip senis brazda su ta jų arklio oda, o kregždės šaudo pro jį tarsi kulkos. Ir moteris suturėdama uždėjo vyrui ant peties ranką.

Senis artinosi prie savo namų. Skurdas kaip šeško kvapas pasitiko jau priebutyje. Tačiau seniui tai buvo jo namai su nepakartojamais patogumais. Čia ir sausi autai, ir savas dubenėlis, ir avikailis guolyje, ir versmė gyvojo vandens griovyje. Savotiškai apsišvarindamas, senis degindavo atliekas ir skudurus. Jokios gėlės viduj, jokio paveikslėlio nei nuotraukos. Aišku, būta geresnių dienų, tačiau jų atšvaitus bus prariję atminties akivarai.

Pavalgęs senis išėjo į sodelį. Kriaušė, obelis ir slyva – tie trys nenykstantys medžiai atstoja jam ūksmingą sodą. Varnalėšų didžiuliai žali skarmalai slopino jo žingsnius. Senis pakapstė žemę prie seniai suirusios malkinės, išėmė ryšulėlį, išvyniojo, ir vakaro sambrėškoje sušvito keli gelsvi ritinėliai. Jau pamiršta, kokiais keliais jie gauti, senis nebežinojo jų vertės.

Vėjas sušnarėjo lapuose, lyg amžinybės knygoje skubiai ieškotų reikiamo puslapio. Senis kilstelėjo galvą: už slyvos pamatė stovinčią moterį. Ne kartą regėta, medžio dvasia. Čia nieko nebuvo keista. Senis šį kartą nė nelinktelėjo jai, pakumpęs praėjo pro šalį, o staiga užmirštos monetos slydo iš delno į žolę kaip auksinės žuvies žvynai. Jis užsižiūrėjo į savo namelius, kurių skurdą sušvelnino prieblanda. Švendrų stogas atrodė tauriai, o į balanomis suramsytą lango stiklą atsimušė besileidžianti saulė. Namelis atrodė tarsi laivas, kviečiantis plaukti, ir senis įžengė vidun tuščiomis rankomis. Pasaulis staiga paliko be daiktų, be darbo, be turtų, be meilės ir pasirinkimo. Tą akimirką jis dar buvo gyvas.

Trys susitikimai

Tą vasarą kurortas buvo išdegintas saulės. Žaliasis ruožas ant šaligatvių buvo pilnas negyvos žolės, tarsi nelygiai nudažytų chna plaukų. Užtat gerai užderėjo trešnės. Kaimiečiai pardavinėjo jas visuose kampuose, atveždavo mediniuose lagaminuose, seikėdavo gorčiais. Pliaže buvo visur prispjaudyta kaukiukų, kurie, saulės ir smėlio nusvilinti, palankiomis sąlygomis turėjo čia kada nors sudygti ir virsti gamtos reiškiniu. Sodai pajūryje... O dabar jūra buvo natūrali riba žmonių tuštybei. Pavargusi nuo karščio moteris atėjo su vaiku į parką, sustojo prie tvenkinių, kur plaukiojo maži gulbiukai. Vaikas mėtė į vandenį bandelės trupinius, o ji sėdėjo ant suolo, stebėdamasi vėsa ir jaukumu. Jūra ošė toli, kaip kriauklėj.

- Mama! - pribėgo vaikas kruvinais keliais. - Aš pargriuvau.

Moteris ėmė dairytis po stropiai nušienautą pievą ir gėlynus.

- Ak, čia vis užjūrinės žolės, - tarė ji. - O keliauninko gysločio nėra.

Ji priglaudė vaiką, tas tyliai kūkčiojo. Ir tada ji pamatė savo buvusį vyrą. Jis stovėjo ant lieptelio

ir žiūrėjo į gulbes. Jai apsidaideno persekiojimas ir kerštas už tai, kad ji išsiskyrė, jam patekus į kalėjimą. Štai jis stovi, o čia pat mažai žmonių. Bet vyras nematė jos. Baltaveidis – iš to suprato ją šiandien atvažiavus – jis klydinėjo žvilgsniu po žalius maurus, ir staiga jos mintis nulėkė pas ją, negraži kaip mažas gulbiukas, bet jis jau pasisuko eiti – ir nuėjo.

– Mama, mama, – kartojo vaikas, – man jau nebeskauda.

Kitą kartą ji pamatė savo buvusį vyrą pašte. Ji laukė eilėje pasiimti perlaidos, o vyras žiūrino laiškus „iki pareikalavimo“. Ji stebėjo veidą, kai jis praplėšė voką: godi nekantrybė – ir tuoj nusivylimas, veidas liko liūdnas kaip pilnatis. Laišką sugniaužė ir įmetė į šiukšlių dėžę. Ji vos susitūrėjo nepaėmusi jo paskui; jautė, kaip baisiai plaka širdis, ramiau, kartojo, tu, šitiek iškentėjusi širdie... Ji suskaičiavo stambią sumą, pajuto silpną panieką siuntėjui. Išėjusi pašaukė vaiką. Jis žaidė šventoriuje, įlipęs per tvorą. Ir ji gerokai papurtė jį čia pat, prie kažkokio vyskupo kapo.

Štai ir trečias susitikimas, po kokios savaitės. Jis buvo jau čiabuvis, guminės basutės, dykinėtojo eiseną, nudrengti džinsai ir palaikiai marškinėliai su kažkokio bitlo galva. Taip, jis atrodė pasibaisėti-

nai jaunas. Šalia ėjo mergina, matyt, ničnieko nežinanti apie jo praeitį, kitaip argi ji išdrištų su juo viešai rodytis?.. Moteris sekė jį apstulbusi. Dabar ji nebegalvojo, kad jis atvažiavo jos ieškoti. Turbūt jis išmetė ją iš galvos, kaip išmesdavo kažkada dar apygeres pirštines. Jis nė nebepažįsta jos po trejų metų, nepasistengė jos įsivaizduoti pasikeitusios: linkusi į tukimą, ji jau visai apvali, plaukai lygūs, trumpi, jos rūbai dabar paprasti, burnoj keli aukšiniai dantys; vaikas labai išaugęs. Ko norėti, kad jis pažintų ją... Ji įėjo į paštą, išsikeitė kapeikų tarp miestiniam pasikalbėjimui. Aš greit grįšiu, šaukė ji į ragelį. Anas balsas kalbėjo labai lėtai, ji net jautė iš ragelio remontuojamo buto kvapą. Už ką tas gerumas, už ką ta laimė, beveik rėkė ji. Taip suėjo visos monetos.

Išvažiavimo dieną moteris su vaiku dar nuėjo išsimaudyti. Praplaukė baltas garlais, sukėlė banges. Ji laikė vaiko rankutę ir klausėsi garsiakalbio – devintą valandą ryto už pliažo ribos nuskendo žmogus, jo asmenybė aiškinama.

– Mama, aš noriu plaukti garlaiviu, – pasakė vaikas.

– Palauk, – tarė moteris, žiūrėdama į jūrą. – Kitąmet plauksim.

- Mama, - pasakė vaikas, - aš nebeprašysiu, tik tu neverk.

Ji tempė vaiką pakrante, jos veidas buvo lyg moters smėlynuose. Mintis luošėlė nulėkė pirma jos už pliažo ribos ir prisiglaudė prie šlapių vyro plaukų kaip jūržolių.

Užrašų knygutėje apie Antaną

Rudas genas ėjo per tą giminę. Vaikai nuo mažens uogaudavo, kad užsidirbtų knygoms. O tėvas, didžiausias rudis ir dar girtuoklis, sutrypdavo tas knygines svajones, tiesiog atimdamas iš vaikų pinigų. Tėvui pasitaikė išimti vieną savo vaiką iš kilpos; ilgai jį purtė, kol atgaivino. Tai ir buvo Antanas. Žvaigždėms lėmus, jis išliko gyvas. (Argi verta mirti dėl kažkokios užtaršų knygutės, kurią atėmė tėvas?) Antanas buvo dėkingas tėvui už gyvenimą ir tai išreiškė pabėgdamas iš namų. Tačiau rudasis genas persekiojo jį ir svetur. Jis išaugo vidutinio ūgio, keverziškai sudėtas, vilkiško žvilgsnio, didele veršiuko širdim. Kurį laiką sėkmingai sportavęs, Antanas viską metė ir atsidavė girtavimui ir siautėjimui. Paskui jis išplaukė į jūrą. Niekas nežino,

kaip jam šovė į galvą kažkokiam svetimšalių uoste nupirkti savo tolimai pusseserei kailinius. Atsidūręs krante, jis pirmiausia nuskubėjo į mažą Vidurio Lietuvos kaimelį apdovanoti tos moters, kuri apie jį beveik nieko nežinojo. Man teko stebėti tą sceną.

Atsidarė durys, ir į mažą gražią svetainę įėjo keverziškas, vilkiško žvilgsnio žmogus.

- Sveiki, - tarė jis. - Kuri čia mokytoja Alena?

- Aš Alena, - atsakė mano draugė, tos svetainės šeimininkė.

- Čia jums dovana, - tarė Antanas.

- Ak, nereikia, - nuraudusi tarė Alena. Ji tikriausiai pamanė, kad čia kokio mokinio tėvas atnešė kyšį.

- Kodėl nereikia? - nustebė Antanas. - Šitie kailiniai puikiai tiktų ir karalienei Elžbietai.

Jis išvyniojo kailinius ir metė juos ant sofos.

Alena atidžiai pasižiūrėjo į Antaną ir, be abejo, tuoj pažino rudąjį giminės geną.

- Antanas? - paklausė atsargiai. Tačiau tuoj pat sentimentalai sveikinosi su juo.

Nežinau, kiek laiko Antanas viešėjo pusseserės namuose, gal išvažiavo rytojaus dieną, nespėjęs sukompromituoti jos tame bažnytkaimyje, - nežinau. Rudenį gavau nuo mielosios Alenos keistą laišką

kutį, kad į sostinę esąs atvykęs Antanas, pasiryžęs mokytis ir ką nors baigti, ji remsianti jį materialiai, o aš, prisiminusi brangias draugystės dienas, dėl jos gal neatsakysianti jam moralinės pagalbos. Jam davusi mano adresą.

Tačiau moralinės pagalbos Antanui nereikėjo, nes jis nė karto pas mane nepasirodė. Tiesa, kartą senelė minėjo, kad kažkas paskambinęs prie durų, ji atidariusi ir pamačiusi rudaplaukį vilkiško žvilgsnio žmogų. Nespėjus jam prasižioti, senelė užtrenkusi duris ir dar užkabinusi grandinėle. Buvau ką tik ištekėjusi ir padėkojau Viešpačiui, kad ne aš tąsyk atidariau duris...

Sirgau visą žiemą ir kartą, kai vyras muturiavo mane skaromis, kad išvestų pasivaikščioti, prisiminiau karalienės Elžbietos kailinius. Mano juodbruvas vyras turėjo inžinieriaus profilį ir kirpėjo ūselius. Aš staiga atkreipiau į tai dėmesį, uždusau iš susijaudinimo ir tuoj susigėdau, nes jo kantrybė buvo tokia patikima, kaip kandidato atlyginimas, o gerumas neribotas – kaip šaltas vanduo iš čiaupo, kuris nuolatos kapnoja...

Tą vasarą mes buvom pakviesti į jo sesers vestuves. Nuvažiavom. Dar neįėję vidun, pajutome kažką įtartina – gatvelė privaryta juodą „Volgą“, ar

ne keturiolika jų suskaičiavom. Mano vyras paspartino žingsnį. Jis puolė ieškoti motinos ir sesers, bet visur maišėsi svetimi žmonės, daugybė žmonių, akys raibo nuo gėlių ir apdarų. Tiesa, buvo labai karšta, vėliau pratrūko audra, bet sieros kvapą aš pajutau dėl tikresnės priežasties, – kambaryje pamačiau Antaną, taip, rudąjį Antaną, meiliai kalbinantį jaunas pamerges. Jis manęs nepažino. Man pamojo vyras. Susirinkome į mažą kambarėlį: motina ir duktė, abi apdujusios, aš, mano vyras ir Antanas.

– Šitokia prabanga! Kam tos pirkliškos užmačios? Keturiolika mašinų! – varė mano vyras.

– Ir visos juodos! – atsakė Antanas pasididžiuodamas. – Aš su tamstos seserimi gyvenu jau du mėnesiai, bet noriu, kad būtų taip, o ne kitaip. Aš jai sakiau, esu prakeiktas rudis, ji gali gauti geresnių, tokia gražuolė...

Mes visi sužiurome į nuotaką: mirtinai blyškiam veide degė akys, ir plastėjo blakstienos kaip paties mažiausio pasaulyje paukščio sparneliai...

– Tokia gražuolė, o man labiau patinka tokios... lyg voverės, lyg lapės... – Jis staiga čiupo mane ir išbučiavo.

Naktį buvo baisi audra. Mes staiga išgirdome balsus jaunųjų kambaryje; trinktelėjo durys, kažkas

išėjo į lietu. Mano vyras šoko iš guolio ir pašaukė seserį vardu.

- Aš čia, jis mane užrakino, pats išėjo pasivaikščioti, - atsakė sesuo už sienos tolimu keistu balsu.

Mes dar kiek pasikalbėjome per uždaras duris. Štai tada ji ir papasakojo apie nelemtąją užrašų knygutę Antano vaikystėje, kuri jam vos nekainavusi gyvybės. Dar keletą smulkmenų iš jo gyvenimo galėjau pridurti ir aš, bet nutylėjau. Kažin ar jis sugriš, visi galvojom. Ryto prieblandoje jazminai kaip šlapios katės glaustėsi prie palangių.

Peilis ir pirštinė

Giminės ją prikalbino keltis arčiau prie jų, ir senoji pervaziavo visą Lietuvą, apsikabinusi savo pelargonijas. Turėjo kiek ir pinigų. Dar mokėjo pinti krežius. Dabar didelio miesto pašonėje ji turėjo ir svarbią misiją - kai kas jos vardu ketino statyti namą, paskui gal ir sauną. Senajai naujoje vietoje nepatiko. Pirmomis dienomis kažkur pragaišo kalakutas. Ir ne visi daigai prigijo. Dažnai senoji sėdėdavo prie lango, žiūrėdama ton pusėn, kur liko jos sena troba. Ten kraštas buvo rūstokas - pliki laukai,

kūdro, čia - ežeras. Ne taip lengva priprasti prie didelio vandens. Akys čia pavargdavo nuo gamtos grožybių. Čia lyg ir nebuvo reikalo dirbti.

Senoji kiek atkuto, kai vienas žmogus jai padovanojo peilį, specialiai išrinkęs mieste, puikų, smagų įnagį. Pačiupinėjo jį ir staiga užsidegė noru dirbti - eiti ir prisipjauti krežiams vytelių. Greit ji pagarsėjo tais krežiais apylinkėje. Nereikėjo nė vežti jų turgun, patys žmonės atėdavo ir išpirkdavo. Pamaži senoji užsisodino daržą, pauščių kieme irgi netrūko, o prie malkinės buvo pririštas pažiūrėti nedidelis, bet lyg paklaikęs iš piktumo šuo. Dabar galima gyventi. Dabar niekas nedings.

Senoji buvo ne iš tų, kurie krauna pinigus vaikams. Net vaikaičių nepageidavo, kad atvežtų, jie lyg ir apvylė ją - nuraškė neprinokusius žirnius ir išrovė jaunas morkas. Ir marčiai senoji gana sutrumpino atostogas. Gal tyčia, o gal ir ne ji paduodavo valgį tik nubraukusi į prijuostę iš jovalo ištrauktas rankas. Kas gi šitai pakęs?

Praėjo keleri metai. Mažas atsitiktinumas nulėmė senosios gyvenimą. Dabar - kad ir nežmoniškai žiauru - senajai beliko gyventi kelios valandos. Vištos, krebždėjusios po krosnimi, sutūpė aukščiau. Kelios varnos nusileido į artimiausią medį lyg juo-

dos gedulo vėliavos. Šuva vos dvėsuoja. Oras pavasariop, šlapdriba, žvarbu. Tačiau sniegas keliuose jau nuleistas, pamiškė juoduoja lyg burna, ežeras nubertas žalsva rupia druska, ledas jau nelaiko žmogaus. Bet nemanykite, kad senoji užlips ant ledo.

Jos diena praėjo miestelyje, tvarkant šiokius tokius reikalus. Griždama per mišką, ji nusipjovė kelias naudingas šakeles, tas peilis, nusvidintas jos rankų, vėl gražiai patarnavo jai.

Dar jokių varnų lyg juodų skurlių nebuvo tuopoje, kai senoji įžengė savo kieman. Šuva, dar pilnas gyvumo ir to beprasmio pykčio, aplojo ją, savą. Tegu. Toks šuo jai ir patiko.

Gyvai senoji pasitaisė pietus. Tačiau kai reikėjo prariesti kepalą – čia prastas duonriekis netiko, nes duona buvo sužiedėjusi, – senoji pasigedo savo gerojo peilio. Bus pametus jį, kai pjaustinėjo naudingas šakeles. Čia reikia paskubėti, ir senoji išlėkė iš trobos, tarsi skubėtų parsivesti paklydusio vaiko. Susijaudinimas ginė ją į priekį. Peilis buvo mielas draugas, tas, kuris neapvilia. Ir jis gražiausiai gulėjo ant tako, ant purvino sniego lopo, kaip lėkštėj su aptrupėjusiais kraštais. Ir tuoj nuskendo gilioj kišenėj, ten sušilo ir atitirpo, kaip ir ledinė baimė senosios širdy.

O vis dėlto aštuoniasdešimt metų senajai. Tačiau sugrįžo ji laimingai. Štai senoji vėl savo kieme. Prie durų stovi Paplauskienė ir apstulbusi žiūri į ją – tokie raudoni senosios veidai. Paplauskienė eina vidun, nors prisibijo senosios, laiko ją truputį žiniuone ir ragana. Senė niurna, kad kaimynei nevertėjo rūpintis, gera pasivaikščioti po mišką. Vis dėlto leidžiasi ištrinti nugarą žąsies taukais, atsigula ir, pasikėlusi ant alkūnės, dar žiūri mažom gyvom akim pro langą, kaip maknoja Paplauskienė patižusiu keliu. Staiga senoji trenkia kumščiu į pagalvę – pirštinės liko nepadžiautos! Ji keliasi, apkrausto vatinuko kišenes. Štai viena. O kitos nėra. Bus pametusi. Senoji ne juokais sukrunta. Apsirengia iš naujo. Likime, ką tu kreti, kokius čia juokus? Čia gali liūdnai baigtis. Dar šviesu. Senoji kiūtina per sniego putrą; pirštinė turi iš tolo raudonuoti lyg spanguolių kelmelis, o vis nėra, ir vienas kilometras, ir kitas, gilyn į mišką.

Senoji dūsauja, tos pirštinės nevalia atsisakyti, ir tikrai – tai paskutinė jos gyvenimo pirštinė. Ji raudonuoja lyg mažas sukrautas lauželis, lyg bryzas mėsos purve – skaudi, šiurkšti ir nemaloni tiesa, kad dėl tos pirštinės turėjo nugriūti į sniegą.

Ir tuoj pat senoji jau skriejo virš žemės, ir ant jos purvais apstirusio sijono krito žvaigždžių dulkės.

Aplink pasigirdo balsai, šnaresys, ir senoji taip pat ėmė balsiai kalbėti. Ji atsitrenkė į gražiai sudėtą rietuvę malkų ore ir šūktelėjo atpažinus jas – turėjo silpnybę iš kaimynų pašalio nusignybtį kartais malkele.

– Niekis, – pasakė senoji, – o jeigu man buvo šalta...

Ji ir naminę buvo varius kadaise, ir net atsėdėjo kelis mėnesius už tai.

– Už tai atkentėta... kentėta...

Ji darėsi vis neramesnė. Širdies būta šaltos kaip peilio ašmenys, šiurkščios kaip paskutinė pirštinė.

– Tačiau gyventa... gyventa... gyventa...

Rubenso metai

Trim skirtingais keliais atėjo tos trys moterys į trobelę prie miško. Senutė, kuri vienaip ar kitaip joms prisiėjo giminė, buvo mirusi prieš keletą mėnesių. Liko šiokių tokių rakandų viduje, lovų, skalbinių, užmirštos degė visos lempos: priemenėj, virtuvėj ir kambary. Raktas buvo paliktas po akmeniu, ir pirmoji atvykusi apsirusė ir net pataisė vakarienę, laukdama kitų. Antroji atėjo pėsčia per mišką – išli-

pusi ne toj stotelėj, ji ėjusi aukštomis pakulnėmis dešimt kilometrų, tačiau jos širdies skausmo būta tokio didelio, kad kojų net nejautusi. Jos klouno veidas buvo be lašelio kraujo. Ji buvo aktorė ir dabar atrodė tik prisėdusi, tarsi laukdama išėjimo į sceną. Trečioji atvažiavo pakeleivinga mašina aplinkiniais keliais išbalusi ir išsigandusi ūmai nusileidusių sutemų. Kol ji atsiskaitė su šoferiu, draugės, išėjusios į priebutį, juokėsi, ir cigaretės smilko pirštuose lyg sandalo lazdelės... Moterys buvo labai skirtingos, kalbėdamos mažai tesiklausė viena kitos, nesavi sielvartai joms atrodė lyg svetimų valstybių vidaus įvykiai, kuriuos sekė šaltokai, smalsiai ir liūdnai. Ta trečioji moteris, kadangi atvyko vėliausiai, jautėsi lyg viešnia. Iškraustė rankinę ir draugėms padovanavo po dėžutę „Karališkojo“ kremo. Tokios skirtingos, jos vis dėlto priklausė tai pačiai rūšiai (juk ir šikšnosparnis žinduolis!), be to, siejo jas ir gyvenimo nesėkmės. Iš didelio delikatumo jos vaizdavo, kad jų gyvenime nėra jokių nesklandumų ir nėra nei negimusių pirmagimių, nei nebaigtų studijų, nei neištikimų vyrų, nei nevykusių debiutų scenoje ir literatūroje... Prie stalo sėdėjo čiauškėdamos lyg jaunos mergaitės.

- Aš sakau, šitą trobelę reikia paleisti į loteriją... Kvaila skaldyti ir dalytis pinigais... tegu atitenka vienam.

- Kas mums... Mums čia nieko nepriklauso. O vis dėlto puiku! Šitokia tylą! Ir ežeras čia pat... Einam pasivaikščioti... Nors tamsu, ir kelias nelygus, susiimsim už rankų...

Jos išėjo ir tyliai vaikštinėjo keliu. Štai pažiūrėkite, koks ramus gyvenimas! Jau spalvis, nuo žemės eina drėgmė, kaip šaltis nuo skenduolio marškinių, ežero magma lyg milžiniško katilo paviršius... Kurgi žmonės? A, jie dirba savo darbus.

Buvusi dainininkė sudejavo:

- Jaučiuos kaip netikroji sesuo, išspraudusi koją į svetimą kurpę... Koks skausmas sukauptas aplink...

- Belieka guostis... - pradėjo kita.

- Aš nepaguodžiama, - atkirto dainininkė. - Tik dabar pajutau, kaip man skauda kojas...

- Remkis į mus, rytoj suieškosim amžinatilsį senutės batus, ir tu persiausi...

Krislelis šilumos tuoj suledėjo ore, nė nepasiekęs dainininkės ausų. Kas mane atginė čionai, galvojo ji. Tarp šitų girių... O ežero tamsa - lyg publikos salės grūmojimas.

Grižo tylėdamos. Ir, eidamos pro vieną tamsią trobą, kur stovėjo rietuvės malkų, sukrautų iki pat stogo, nesitarusios paėmė po glėbelį, nes amžinatilsį senutės kuro nekiek bebuvo.

Kelios dienos praėjo vaikštinėjant ir kalbantis, grybaujant, buvo nuostabiai geras oras; jos rinko visokias žoleles kaukėms ant vystančių veidų. Mažos kelionės į Dūkštą produktų visada baigdavosi didžiule vidine kova prie telegrafo – atrodė, jeigu paskambinsi, visiškai pražūsi, o jeigu nepaskambinsi, niekada nebeišsigelbėsi...

- Aš sakau, gal nueinam į tą trobą, kur iškelta antena, televizoriaus pažiūrėti?

- Taip, taip, gal ten yra vaikinų...

Ten gyveno našlė su aštuoniolikmečiu sūnumi. Jis spoksojo į tas tris apsivaidinusias moteriškes net išsižiojęs. Kiekviena buvo savaip puiki: ta pilnakrūtė, ta šviesbruvė, o ta brunetė. Ta šypsosi, panaši į artistę, o ta blakstienomis šlama kaip avižų akuotais; o anoji su auksiniais auskarais ir kaukši medpadžiais kaip jo motina... Visos prašmatnios. Vaikinas sėdėjo kaip prie saldumynų stalo. Našlė anksti nuėjo gulti, o sūnus išlydėjo viešnias. Ėjo visi keturi susikabinę rankomis, atrodė, lyg jaunytės moterys vestūsi sūnų namo. Jos juokėsi iš jo jau-

nystės, jį stebino jų žavesys, keistumas, rūbai. Prie durų jis liko vienas su ta, kuri panašiausia buvo į jo motiną.

- Kaip gera nesiskirt, - tarė berniukas.
- O, ne! Geriau išsiskirti.
- Kaip gera matyti tave.
- Geriau nesimatyti, - atsakė jam moteris.

Jis sekė ją įtempęs visas jauno proto galias, nuoraudis ir prakaitas išpylė jo veidą, šiek tiek panašų į gyvuliuko. Jautėsi bejėgis prieš tokią patirtį. Ir moteris pajuto baisų liūdesį.

Jis atsisveikino ir nubėgo, bevardis, jaunas, laisvas.

Viduje smilko cigaretės. Tyliai dunkseno grūstus. Tai viena moteris grūdo sėmenis. Kita skaitė knygą ir šypsojosi iš savo minčių, iš knygos minčių. Šviesos ruožas krito ant mažo suoliuko priemenės pasienyje, ant kurio sėdėdama senutė melždavo karvę. Kažkas jį atnešė ir pastatė čia, mėšlinomkojytėm jis buvo sausas, kažkaip švarus ir net atrodė paauksuotas. Ant jo gulėjo nepraplėšta telegrama.

Vasaros paveikslėlis

Ežere idiliškai plūduriavo valtis. Vyras balta kepure sėdėjo įmerkęs meškerę ta idiotiška žvejo poza, rodė, lyg būtų gavęs kulką į nugarą. Taip tik atrodė – iš tikrųjų jis stebėjo ir matė ne vien plūdę, bet ir skritulius, išmėtytus šen bei ten, – jie plūduriavo kaip išsiskleidusios lelijos – matė ir moterį su vaiku, skubančius nuo kalno palei kapinaičių tvorą, pro rugių rėžį, pro žąsis, drausmingai grįžtančias namo, į artimiausią sodybą, pro tuščius žaiginius pievoje, kuri leidosi į ežerą.

Vyras suvyniojo meškerę ir ėmė irkluoti prie pirmojo skritulio.

– Kaip sekasi? – paklausė žmona, pagaliau prisartinusi.

Jis davė ženklą tylėti, kad neišbaidytų žuvies, kurios, gerai žinojo, nebuvo. Vaikas karstėsi po žaiginius, vienas skersinis lūžo, vaikas neskaudžiai krito ir išsigandęs pribėgo prie motinos. Jiedu vaikštinėjo pakrante. Moteris išsiblaškiusi žvalgėsi aplink. Akį traukė butaforinis malūnas tolesnio ežero saloj. Malūnas buvo pastatytas filmuoti. Paskutiniai saulės spinduliai tvieskė į jo sidabrinis sparnus. Maži

žmogeliai zujo po salą, krovėsi į autobusą – taip pat ruošėsi grįžti į miestą.

Susirinkęs skritulius, vyras priplaukė prie kranto. Vaikas veržėsi į valtį, tačiau moteris ragino skubėti ir nekantriai, prikandusi lūpą, žiūrėjo, kaip vyras veria ant šakelės kelias žuvelės, nelyginant sidabrinį vėrinį, kokį ji turėjo ant kaklo.

Vyras prirakino valtį, paėmė vaiką ant rankų, o žmona nešė meškerę. Ji nuėjo tiesiai pro saulės išdegtus kukurūzus, pro agurkų ir krapų lysves, pro morkas ir runkelius, kurie lyg girti virto iš ežios. Perkirtę vieškelį, atsidūrė prastesniame darže, kur vešėjo žolė, o bulvės buvo nuėstos kolorado vabalų. Čia prasidėjo jų vasarvietės šeimininkės sklypas. Ji vaikštinėjo nešvari ir nerūpestinga, su pavainikiu vaiku kaip su kuprele.

– Jūsų jau atvažiavo mašina, – pasakė ji linksmai.

Šoferis sėdėjo ant rūsio stogo ir atsistojo pamatęs ateinančius.

– Atleiskite, direktoriau, – tarė jis, – susivėlinau atvažiuoti, mačiau baisią avariją kelyje.

– Gal gersit pieno? – paklausė šeimininkė.

– Dėkui, išgersiu, – tarė šoferis.

Vyras su žmona greit susiruošė.

- Ar nieko nepamiršom? - paklausė moteris, išėjusi į kiemą.

Ji apžvelgė trobą - nuo senatvės sukniubusią senikę, viskas čia buvo atgrasu, tik jurginai, padėję smakrelius ant tvoros, švelniai stebėjo ją. Dar šeimininkės vaikas, aprengtas dovanotais drabužėliais, žiūrėjo nuo slenksčio, ir jo akutėse švietė amžinas atsisveikinimas.

Vasara praėjo tuščiai ir beprasmiškai. Moteris užgniaužė atodūsi ir pašaukė sūnų:

- Viliau, atsisveikink su Joneliu.

Kaimo dienų monotonija jai gerokai paveikė nervus. Taip, vasara baigėsi. Didžiausias įspūdis - kai senukas šeimininkės tėvas mušė dukterį su šakėmis, kam per jos kalnę krito bulius.

Šoferis įjungė šviesas ir atsargiai išvairavo į kelią.

- Reikėjo išgerti taurelę atsisveikinant, - pasakė vyras.

- Ar mažai gėrėt! - atšovė žmona. - Gulkis, - paliepė vaikui, - galvytę padėk man ant kelių.

Vaikas tuoj užsnūdo. Važiavo palengva, mašina tarsį brovėsi pro gyvą avių masę - rūkas krito tumulais.

Staiga jie sustojo, apakinti šviesų. Žmona griebė vyrą už rankų.

- Kas čia? - šūktelėjo ji.

Šoferis atsakė:

- Čia ta vieta, kur įvyko avarija.

Jie pastatė mašiną šone ir išlipo pasižiūrėti. Sunkvežimis, suknežinęs fiatą, pats kažkoku būdu buvo netekęs priekinių ratų. Vyrai apžiūrėjo sudaužytas mašinas. Žuvusieji jau buvo nuvežti. Tamsi miško siena abipus kelio ir ta maža šviesos salelė nakties vidury atrodė kraupiai. Čia buvo sustoję ir kino žmonės ir apstulbę žiūrėjo iš savo autobuso į tikrą kraują, išsiliejusį ant asfalto.

Šoferis su vyru dar liko komentuoti įvykio, o moteris grįžo prie sūnaus, miegančio mašinoje. Pro atviras dureles į vidų buvo priskridę drugių. Baisiai išblyškusi, ji vėl pasidėjo vaiko galvelę ant kelių. Drebdama ėmė skaičiuoti laimingas savo gyvenimo dienas. Jų buvo kaip geltonų gubų pristatytas pilnas laukas.

Kas tu esi

Per vienerius metus mirė tėvas ir motina. Marijai liko ant rankų keturi broliai, dar savo vaikas, ir ji turėjo atsisakyti asmeninio gyvenimo - su vyru

persikėlė į tėvų namus, tvarkė ūkį, augino vaikus. Vyras ilgam išvažiuodavo į sesijas, grįždavo išstampytas nervais – kartą net vaikėsi su kirviu gaidį, kam tas giedojo, kai pats miegas. Jis nieko nedirbdavo namie, nes buvo menininkas – dailininkas. Marija dar siūdavo, jie buvo tolimi vienas kitam, kaip plačiausios žemėje upės krantai. Nuobodžiaujantis vyro veidas, kai žaisdavo su vaikais, jai primindavo šimtus metrų pilkos medžiagos – gavo tokį užsakymą pasiūti užuolaidas internatui.

Marija paseno per dešimt metų, kol išaugino brolius, vyras jau turėjo du diplomus, dabar ruošėsi stoti į aspirantūrą. Pagaliau jie atsikėlė į miestą, į Pavilnį; Marija dirbo baltinių prižiūrėtoja vaikų darželyje, kuris buvo pavyzdinis, ir vedėja liepė Marijai siūti lėlėms drabužėlius, kad būtų ką parodyti svečiams.

Jie gyveno mažo namelio palėpėje, Marijos sūnus jau buvo paaugęs berniukas, o vyras dykinėjo ištisas dienas, nes jautėsi esąs „nesuprastas menininkas“, vis keitė darbo vietas, kai nusibosdavo dirbti odines pinigines, važinėdavo restauruodamas paveikslus. Kambarys buvo prigrūstas knygų, albumų. Marija siuvo ir namie, daugiausia kaimynėms, gražesniausias vyras palydėdavo iki stotelės. Marija kentė,

kol kartą šeimininkė pareikalavo dvigubo nuomos mokesčio, ir ji gavo progą išsirėkti.

- Aš jums jau sumokėjau!.. Tu! - atsigrėžė į vyrą. - Patvirtink, pasakyk žodį - tu juk buvai tuo metu kambaryje!

Vyras pralemeno kažką. Tada Marija tarė šeimininkei beveik kaip bičiulei:

- Pagalvokite gerai - kiek moteris gali kentėti! Plūšu kaip darbinis arklys, kad šaldytuvus būtų pilnas ir kad jis - dūrė žirklėmis vyro pusėn - galėtų mokyti. Be savo buto, vaikas svetimuose namuose, o jam tik vartyti knygas, gerti sausą vyną ir čia murksoti, kai ateina mano klientės. Ir dar tamsta lipi ant galvos su savo saktu veidu... Antrą kartą nuompinigių negausit!

Šeimininkė pasisukiojo kiek ir apstulbusi, kažką murmėdama, išslinko.

Marija stovėjo vidury kambario. Jos rudos doros akys, maža striuka figūra, puiki krūtinė, didžiuliai klubai, lieknas liemuo, mažutės rankos, žema kakta, šiurkštūs plaukai, putnios lūpos, dėmėti skruostai - tas mišinys grožio ir bjaurasties darė tokį įspūdį, jog vyras nusikeikė ir nusigrėžė.

- Sakyk, kas bus? Dešimt metų gyvenam, ir mūsų vaikas jau viską supranta... - prabilo ji.

- A... Nepradėk, vis tą patį, visai neįdomu, - vyras nedirbtinai nusižiovavo.

Nuoskauda kaip ledinis gėrimas užėmė Marijai gerklę. Tylėdama dygsniavo.

- Pasivaikščiosiu, - staiga pasakė vyras.

Jis apsivilko šiltą islandišką vilną megztinį su elniais.

- Bet jau naktis.

Jų žvilgsniai susitiko - kaip du paukščiai, pasiruošę skristi iš narvo.

- Tiek tave ir tematysiu, - pasakė Marija lėtai.

Kampe staiga sušuko vaikas, ir tėvas, mėgaudamasis atsisveikinimo scena, priėjo prie jo.

- Palauk, - tarė Marija, - aš tau kai ką pasaky-siu... Prisimeni, kaip tavo tėvai nenorėjo manęs?.. Ypač tavo motina. O į senatvę išprotėjusi, ji eidavo iš namų, ir ją rasdavo po kelių dienų miške ar griovy, o ji verždavosi atgal sakydama - leiskit mane pas Marytę... Pas mane, vadinasi...

Vaikas staiga pasakė:

- Prisiminiau, senelė buvo ilgais žilais plaukais, mes radom ją pelkėj, visas kaimas ieškojo... Mus vežė arkliais, senelė gulėjo vežime nusilpusi...

- Nutilk, - pasakė vyras labai išblyškęs, - jos nebėra, mirė žmogus, palikit mirusius ramybėje...

Marija atmetė galvą.

- Tada prisimink katę.

- Kokią katę?

- Kai buvom vestuvėse Trakuose. Atsimeni, per balių sėdėjai pasiėmęs ant rankų katę... Ką aš tada iškenčiau, Dievas įskaitys aname pasaulyje...

Vyras žengė į duris.

- Visa tai - praeitis, - pasakė, - aš negaliu tau atleisti, kad pasipainiojai man po kojų... Kodėlėjai už manęs? - Jis veriamai žiūrėjo į Mariją. - Ar tu išvis moki skaityti? O rašyti?

- Moku! - sukliegė Marija, trenkdama lygintuvą į stalą. Ji gailėjosi, kad čia ne senasis lygintuvas, prikrautas žarijų.

- Laukinė, tamsi moteris, - pasakė vyras ir išėjo.

- Henrikai! - suriko Marija, paskui bejėgė susmuko kėdsle. Nereikėjo minėti motinos, pagalvojo, nors tai jau nieko nepakeistų, ji tik norėjo pasakyti, kad ir jis vienišas, pasiligojęs kada nors šauksis jos. Atsiduso.

- Eikš, - tarė vaikui.

Berniukas stovėjo pastiręs, juodos akys po karčiukais sausai blizgėjo.

- O! Kad tu paverktum, - tarė Marija, klodama jam patalą.

Berniukas tylėjo, nejudėjo. Rytą jis nesikėlė į mokyklą, rodės, nevaldo nei kojų, nei rankų, veidelis degė.

Pagalvojus apie lėlių drabužėlių siuvimą, Marijai pasidarė koku. Ji jau seniai bodėjosi siuvimu. O dabar sūnus tyliai geso šalia, ji tiek mažai teskir-davo dėmesio jam...

Atėjo gydytojas, paklausė, apžiūrėjo, prirašė vaistų.

- Nekankinkite vaiko, - pasakė Marijai griežtai, - jeigu turite sąžinės.

Po pietų berniukas užsnūdo. Marija išėjo iš namų. Turėjo kelis adresus, kur tikėjosi rasti Hen-riką. Paskambino vyriausiajam broliui, kuriam iki šiol duodavo pinigų, nes buvo mėgėjas išgerti, bet tas lydėti atsisakė. Jis savaip mėgo Henriką, sesers nesuprato. Ėjo viena.

Linksma kompanija išskėstom rankom sutiko Mariją. Henrikas sėdėjo šalia jaunos akiniuotos mer-ginos, jis buvo blaivus ir tuoj suprato, kad Marija atėjo ne šiaip sau.

- Brangusis, - tarė ji, - mūsų sūnus serga.

Jis išėjo į prieškambarį. Marija stovėjo šalia kaip kokia tetulė - su geltonais nutrijų kailiniais, lakine rankine, seniai kaime nušalę skruostai dabar buvo

melsvi. Gerų kvėpalų aromatas vos nepravimdė jo. Ir jis apsisprendė.

- Kas bus - tebūnie.

Marija suprato: dabar - viskas, ir ta neviltis taip ryškiai atsispindėjo veide, kad vyras tyliai pridūrė:

- Vasarą aš pasiimsiu berniuką į kaimą.

Ji nieko nebegirdėjo. Išėjo nulenкта galva. Ji nebeturėjo galios tam žmogui. Kerų galia pasibaigė, kaip išsikvepia puokštė vazoje.

Štai namelis Pavilny - sniego duknos, obelys apledėjusia žieve, keli aviliai, ryški mėnulio šviesa. Viduje sienos apkabinėtos paveikslais, kurie galiausiai prišaukė nelaimę; tie paveikslai sutikdavo ir išlydėdavo, Marijai jie reiškė ne daugiau kaip apmušalai.

Berniukas blaškėsi lovoje. Marija nesitraukė nuo jo per naktį ir tirpstančia širdimi galėjo matyti, kaip visas sielvartas, troškimai, geidžiami daiktai, skriaudos, abejingumas draskė jos vaiko sielą.

Paryčiu jis užmigo. Marija sėdėjo atšalusiam kambariulyje prie jo. Paskui ji parsinešė malkų, užkūrė krosnį, nusprendė, kai pasveiks vaikas, susirasti padorų butą. Greit prišilo. Marija, nenusitverdama darbo, vaikščiojo po kambarį, stoviniavo prie lango. Nesuprantamas ilgesys buvo širdy. Rado sudžiūvu-

sių gėlių; vėdrynai, rugiagėlės, avižos, kelios ligustro šakelės; užkišo jas už veidrodžio ir tada pasižiūrėjo į save.

Trumpas žmogaus gyvenimas

Išlipęs iš Berlyno traukinio, Pelenis tuoj pajuto, kad atsidūrė savam krašte: nešikų nebuvo, turėjo pats tempti sunkius lagaminus per tunelį į miestą.

Buvo ankstus šeštadienio rytas, dar nekaršta, palaistytos gatvės apytuštės, čia, turgavietės rajone, itin buvo jaučiama laisvadienio nuotaika, moterys nešė krepšiuose žalumynus, kraiteles pirmųjų braškių. Pelenį apstulbino apdarų neskoningumas, tik viena kita moteris buvo apsirengusi dailiai. Tačiau ko norėti iš turgininkių!

Pelenis priėjo savo namus, sustojo atsikvėpti. Vertinančia akim apžiūrėjo želdinius palangėje ir ūmai pajuto baisią neapykantą žmonai, nesugebančiai sutvarkyti gėlyno.

Taip nusiteikęs jis įėjo vidun ir užuot pasisveikinęs susiėmė rankomis galvą ir ėmė blaškytis po užgriozdintą virtuvę. Tu pamatytum, tu pamatytum, kaip tvarkosi vokietės! Žmona Monika persigandusi

žiūrėjo jį su kąsniu burnoj, su perplėštu chalatu, apvaliom akim. Su vyro grįžimu jai baigėsi ramybė, ji pašoko įtaikiai šypsodamasi, stovėjo prieš jį labai nelaiminga, nesuvokė, ko jis nori, iš kur tas nepasitenkinimas – juk jis dar nežino paties svarbiausio! Kai kas atsitiko per tą laiką, kai jo nebuvo.

Pelenis nuėjo pažiūrėti vaikų: mažosios mergaitės, aštuonmetė ir dešimtmetė, žaidė lovoj su lėlėmis. Kalti žvilgsniai ir tariamai ramūs balseliai pasakė jam, kad, žinoma, kol jo nebuvo, jos nelankė choro ir nedirbo sodo sklype.

Paskui jis stabelėjo prie vyriausios dukters kambario, pasibeldė, ten sušlamėjo, bet niekas neatsiliepė. Pelenis nuėjo į vonią, nusiprausė, persirengė ir aprimęs, šiek tiek niekinamai šypsodamasis, atidavė žmonai kraustyti lagaminus.

Tą akimirką atsidarė vyriausios dukters kambario durys, ir per prieškambarį šmurkštelėjo mažutė graži moteris. Pelenis neteko žado – jis pažino savo pirmąją žmoną Sulamitą.

- Kas čia dabar?

- Argi nepažįsti?

- Ką ji čia veikia?

- Aplankė dukterį, – ne be solidarumo jausmo tai moteriai atsakė dabartinė Pelenio žmona.

- Bet ko jai čia reikia?
- Nesidomėjau.
- Sakyk, kas čia dedasi už mano nugaros? Ko čia reikia Sulamitai?

- Nežinau.

Kažkada jie visi trys dirbo vienoje įstaigoje. Pelenis buvo jų viršininkas. Jis mylėjo Sulamitą, vaikus. O vėliau pasimaišė štai ši pilka beveidė moteris, kadaise ji nebuvo tokia nekalta ir parodė užtektinai sumanumo jam gauti. Ir tada, prieš dešimt metų, viskas nuėjo po velnių. Sulamita sutiko skirtis, atidavė jam vieną dukterį, išplėšė mašiną, greit ištekėjo. Prašmatni moteris, gera specialistė, ji toli pakilo tarnybos laiptais. O Pelenis ir liko smulkus valdininkėlis. Naujoji žmona buvo prasta šeimininkė, nuolat trūko pinigų, mergaitės blogai mokėsi, nesistengė, žmona taip pat nieko nesiekė, kuitėsi po namus, po sodą, ir tiek. Ji dar slapta šelpė savo girtaujantį brolių, ir Pelenis šito jai niekaip negalėjo atleisti. Be to, ligoti jos tėvai gyveno taip toli, kad reikėjo samdyti žmogų jų priežiūrai. Ji buvo geroka slapukė. Ši netikėta kelionė į užsienį Peleniui išdegė pasinaudojus netikėtai aptiktais žmonos draudimo pinigais. Pasirodo, jos turėta savų planų, na nieko, Pelenis

tinkamiau sunaudojo tą nemažą žmonos draudimo sumą ir dėl to nė kiek nesigraužė...

Pelenis įėjo pas vyriausiąją dukterį. Tikra Sulamitos kopija, ambicinga, gyva, daili, jo mylimoji duktė, išblyškusi sėdėjo krėsle. Ji lėtai, pavargusiu žvilgsniu pasižiūrėjo į tėvą. Baisi nuojauta, grynai vyriškas instinktas jam pasakė, kas ištiko jo dukterį. Užtarti, priglobti, apginti – toks buvo pirmas jo impulsas. Tačiau prieš kelias minutes čia sėdėjusi jos motina, Sulamita, paskleidusi savo sulamitiškus kvapus, paliko ir baisų priešišumą. Duktė vėl pasižiūrėjo į jį svetimu žvilgsniu.

– Aš prašyčiau tave susitikinėti su motina kur kitur, – pasakė Pelenis šaltai. – Man nemalonu, kad ji čia ateina.

– Gerai, – išdidžiai atsakė mergaitė.

Ji stovėjo prieš tėvą išsitiesusi visu savo jaunu kūnu, išraiškingu veidu, nuostabiais plaukais. Peleniui net silpna pasidarė iš gailėsčio. Tačiau mergaitė jau išėjo iš kambario, kažką šnekėjosi virtuvėje su Monika ir seserimis. Skambino kažkam iš kurso draugų. Paskui šmurkštelėjo per prieškambarį taip pat tyliai, kaip jos motina. Išėjo. Pelenis šiaip taip įstengė ramiai pasikalbėti su Monika. Iš jos sužinojo, kad viskas dar gali gerai baigtis, tas vaikinai galbūt

dar ves, jis taip pat pirmakursis. Dar kitų žeminančių smulkmenų išgirdo Pelenis. Nustėręs klausė.

Pelenis jautėsi taip, tarsi jam iš atviros žaizdos nesulaikomai plūstų kraujas, o Monika, jo gyvenimo draugė, graibytų pakampiuos voratinklius ir jais klostytų dūrį.

– Mes vis kalbėjomės apie tai. Sulamita ėmėsi šiokių tokių žygių...

Ji taip paprastai ištarė tą vardą, tarsi minėtų teisėtą šeimos narį. Jos kalbėjosi! Sėdėjo, vadinasi, abi, buvusios draugės ir bendradarbės – Sulamita ir Monika... Ir grynai buitiškai sprendė šį opų reikalą.

– O meilė? – netikėtai išgirdo save sakant. – Ar jie bent myli vienas kitą?..

– Nežinau, – pralemeno Monika.

– O gal meilės apskritai nėra? – suriko Pelenis. – Tėra pašluostės, skudurai, pomados, tinginystė, apkalbos, melas... Gal jūs nutarėte, kad meilė – spąstai?

Pelenis nutilo. Išėjo į prieškambarį, ir čia, prie telefono, sėdėjo ant batų dėžės jo vyriausioji duktė. Kada ji grįžo ir ko grįžo? Jis staiga pamatė, kad ji verkia. Iš nuostabių akių sruvo ašaros, taip teka sula per baltą kamieną, ir vieną ranką ji laikė pakėlusi prie širdies. Jo veidą iškreipė kančia, jis pasakė kaž-

kokį švelnų žodį, persibraukė ranka akis – čia nieko nebuvo, jam pasivaideno, jis jau niekada nebeturės ramybės.

Atsigręžęs pamatė virtuvės tarpdury blankų žmonos veidą kaip prastą paveikslą.

Jis susivaldė. Dviejų kambarių butas buvo kaip spąstai, neturėjai kur pasislėpti su savo širdgėla. Žmona rankiojo daiktus važiuoti į sodą. Peleniui įsiskaudėjo širdis, jam trūko oro, žiopčiodamas, baltas sėdėjo ant dėžės toje pačioje vietoje, kur ką tik buvo matęs savo vyriausiąją dukterį. O iš žaizdos vis sruvo ir sruvo kraujas. Jau jis norėtų, kad išgirstų kas jo šauksmą, tačiau tik judina lūpas be garso...

Pagaliau! Vėl žmona stovi tarpdury, veidas kaip tuščias dubuo, lūpos negali išstarti nė žodžio – jos akyse miršta žmogus.

Vasara Dvariukuose

Keistas žmogaus įprotis sugrįžti į praeitį, išgyventi iš naujo laimės jausmą, kai dabar, praėjus septyneriems metams, meilė išpustyta kaip švaistūno pinigai. Išversiu gyvenimą tartum seną piniginę. Ten, dugne, žalia, net raibsta akys. Tai – Mūša, bai-

gianti užakti, mirštanti upė. Seni apgriuvę malūnai, lyg iš Dodė laiškų, žadina vaizduotę, ilgesį. Pieninė kažkokio miestelio pakraštyje, apstatyta bidonais, šaltai blyksinčiais saulėje, arklys su abrauku – visos tos detalės puošė mūsų kelionę kaip graži metafora sakinį. Dar nevedę, su brangiais žiedais ant rankų, mes ėjome keliais, ieškodami vaikystės pėdsakų, nelyginant skalikai paskui žvėrį, kuris nežinia kaip atrodo – švelniavilnis, mažas ar didelis?

– Ko tu nori labiausiai pasaulyje?

– Mylėti, mylėti, mylėti...

Kas sakė, kad toji Lietuvos dalis, kur mes keliajome, neįdomi, nyki? Mūsų kelionė be tikslo iki Dvariukų pro vyšnių sodus, prisodintus kaliausių, pro mažus miškelius ir per laukus, kur po grumstais daug paukščių lizdelių, pro beržynėlius, kapinaites. Vienoje vietoje aš randu senelės kapą. Nežinoma jėga mane atveda ir paklupdo prie nežymaus kaurėlio. Bronzinė tvorelė, velėnų suolas, nuostabi saulučių spalva, po šiuo puriu kilimu – mano vaikystės šviesa.

– Ko tu labiausiai norėtum?

– Mylėti, mylėti, mylėti...

Mes prieiname Dvariukus, čia toks žalias skardis, Viešpatie, kokia graži vieta, ir nė vieno žmogaus.

Mažulytė senutė pasirodo trobelės tarpdury, ji visa juoda, rankos apnarstytos gintariniu rožiniu.

- Mirė mano duktė, buvo tik dvidešimt devynių, - pasako ji. Ir atveria duris vidun, nes dabar kiekvienas jaunas žmogus jai atrodo atėjęs pas jos dukterį, o jos nebėra.

Kambary daug knygų. Aš paimu vieną. Įsidėmėjau ir neužmiršau visus tuos septynerius metus: „Mirusios sielos“, mėlyna, puošni knyga. Ji žadino nuostabą, pagarbą mirusiajai.

Mus kviečia į sodą. Tarp raudonųjų serbentų patiستا pilkos gūnijos, senutė atneša didžiulį puoduką pieno. Pati atsisėda šešėlyje ir meldžiasi.

- Ko tu labiausiai norėtum gyvenime?

- Meilės, meilės, meilės...

Kur rasti nakvynę? Mes einame ir einame pro linus, kaip pro mėlynus vandenis. Šimtamečių eglių alėja atveda į vieną sodybą. Paauglys berniukas žiūri į mus atvirai, vaiko laukinės akys sukrečia iki širdies dugno. Jo tėvų nėra, tačiau trobos priklauso žmonėms, ir mes štai jau sėdime po šventais paveikslais, aš - po spinduliuojančia Jėzaus širdimi. Viskas keistai pažįstama. Kampe - etažerė, jos paskutinėje lentynoje maža dėžutė su įrankiais: yla, peilis, vinukai. Berniukas sumaniai pasitaiso pats batus. Dvi-

račiais eglių alėja, kaip išskylaujantys dvarininkai, parvažiuoja iš kolūkio berniuko tėvai. Mano giminę jie pažįsta, prisimena.

Ar mes taip pat būsime pagyvenę? Ar tada mes mylėsime vienas kitą, kaip šis vyras savo moterį? Gal mes neištversime tiek metų? Ar mūsų vaiko akys bus tokios atviros, o širdis – tokia nepaliesta?

Viskas bus kitaip. Dvariukų vasara baigėsi, reikia grįžti namo, per visą Lietuvą, ir gyventi savo gyvenimą.

Kodėl tai prisiminiau dabar, po septynerių metų?

Aš perkilnoju daiktus spintoje, surandu šiltų rūbelių sūnui, aprengiu jį, einame pasivaikščioti po kalnus. Čia pat vaikšto ligoniai iš tuberkuliozės dispanserio. Man nebeįdomūs žmonių veidai nei jų nelaimės. Vedu vaiką tolyn, šitas pasivaikščiojimas po mišką paskutinis, mes išsikeliame gyventi kitur. Mano lūpos virpa iš skausmo. Kur viskas dingo? Buvo tokia laiminga pradžia...

Ko tu labiausiai norėtum gyvenime?

Mylėti, mylėti, mylėti...

PRIE ŠVENTOSIOS

Triptikas

Tėvo vardas

Pro senus klevus prasiveržę saulės spinduliai nušvietė senutę, triūsiančią prie šulinio. Jos vardas buvo Uršulė, tačiau visi ją vadino pagal vyrą – Motiejienę, nors jau dvidešimt metų ji gyveno viena. Senutė puikiai tvarkėsi po kiemelį ir namus, neskubom, ramiai, maža ir sudžiūvusi kaip vištos kojelė, apsitaisiusi drabužiais, kurie tiko prie jos žydrų neblunkančių akių, – niekas negalėtų nustatyti didumo kainos, kurią už nepriklausomą savo senatvę atiduoda kiekvienas senukas. Uršulė Motiejienė buvo šaltoka ir sausa, sukaupusi širdy daugybę nuoskaudų, kentėjimų, vargų – dažnai juos perskaičiuodavo, kaip kitas šeštadieniais skaičiuoja sutauptus pinigus. Ir vis dėlto ji buvo labai miela senutė. Mokėjo švariai rengtis, ryšėjo gražiausiomis skarelėmis kaime.

Vėsoka lietingo birželio saulė nušvietė Motiejienę prie šulinio, leidžiančią gilyn bidonėlį su pienu. Ėmė loti šuo – nusibadavęs padaras. (Motiejienė buvo vegetarė ir šunį šėrė vegetariškai.) Į kiemą įžengė du vyrai su portfeliais, prikimštais popierių. Jie sulėtino žingsnius, priblokšti senutės gražumo. Rodės, ji persišviečia kaip lapas saulėje. Jie buvo atvykę iš rajono, senutės nepažinojo ir prabilo meiliais balsais. Tikriausiai ji žinanti, kad jie surašinėja, kiek litrų pieno žada pristatyti į pieninę kiekvienas kietas.

Motiejienė lėtai sumezgė virvę, kuria buvo pririštas bidonėlis, ir pasisukusi žiūrėjo į ateivius. Saldi tai buvo akimirka – niekas neprivers jos pasielgti kitaip, negu ji pati panorės.

– Nežinau, kiek ta mano karvė šiomet duos pieno, vienas spenys sugedęs... Kiek prišienausiu jai šią vasarą... Mano karvytė suėda visą daržinę šieno.

– Na o vis dėlto? – lipšniai skatino vienas ateivis, čia pat ant stalo po klevais pildydamas kažkokias grafas.

Motiejienė mąstė. Ką tokie supras! Kas rytą ji turės pati nuvežti pieną su karučiais iki punkto, per mišką samanų keliukais bus du kilometrai. O ar jie matė jos karučius? Juos padirbo kaimynų berniu-

kas iš vaiko vežimėlio... Bet jiems reikia to pieno, kitaip nesėdėtų čia ir nesimeilintų... Senutė atšauriai tylėjo.

- Na, na, - ragino kitas, jaunesnis ir nekantresnis, norįs greičiau baigti tą reikalą. - Tamstos pavardė, vardas, tėvo vardas?

- Gimiau tūkstantis devyni šimtai trečiais... Vardas Uršulė, Motiejienė - taip yra pagal vyrą... o pavardė - Blažienė. Tėvo vardas - Pranas... Tik tėvo čia nepainiokit, tėvas miręs prieš pusę šimto metų...

- Mieloji Motiejene, jeigu mes neužrašysime tėvo vardo, sąrašuose gali atsirasti kita Uršulė Blažienė, ir mes judvi supainiotume.

- Eik jau! Argi kaime būtų kita Uršulė Blažienė, ir aš nežinočiau?

Vyrai tyliai sau nusišypsojo. Pagaliau jie susitarė ir atsisveikino. Motiejienė atsisėdo ant slenksčio pailsėti. Jau kelinta diena jautė silpnumą, nieko negalėjo valgyti. Antai rytą rado kritusią vištą ir vos ne vos nuvilko ją į krūmus pakasti - buvo ką nešti - vištą, nusibaigusią nuo nutukimo. O šuo inkštė iš bado. Motiejienė ne kartą pagalvojo, kad pabėgtų, būdama to šuns vietoje. Sunkiai atsikėlė, sugrūdo šuniui bulvių košės, padavė.

Į kiemą įsuko dviratis – atmynė iš miestelio vyresnysis jos brolis, pagrindinis šienautojas, jos talkininkas. Senas, širdininkas, luošas, jis išguldė visą pievą ir dabar, šviečiant tokiai apgaulingai saulei, prisistatė kalti žaiginių. Dar reikėjo nueiti į mišką ir slapta pasikirsti eglaičių skersiniams. Motiejienė su gailėsčiu žiūrėjo į savo vargšą brolių.

– Paimk dvidešimt rublių, nueik pas Sučylienę ir nupirk jos žaiginius, nereikės kalti. Juk ji išvažiuoja į Kapsuką pas sūnų.

– Ar neatsimeni, jos žaiginiai supuvę.

– Bet kaip tu partempsit tuos medžius iš miško?

– Pamažiukais, pamažiukais... Ar pameni, kaip aš kilodavau grūdų maišus malūne? Užnešdavau laiptais kaip žaisdamas?

Ji tik lingavo galvą.

– Nereikia tos karvės, kai pagalvoji, kiek jėgų mums viskas kainuoja. Nebe mūsų sveikatai. Bet va, buvo du tokie, užsirašė tėvo vardą, nori nenori reikės vežti pieną į punktą...

– Užsirašė tėvo vardą? – apstulbo seniukas, susiėmęs už širdies.

Kažkur toli sudundėjo griautinis. Abu nutirpo iš nuogaščio. Pieva išguldėta visa, ir net viksvos baloj

guli nupjautos... Visas visitelis šienas guli... Pirmas prabilo brolis:

- Žinai ką, eikim trobon ir pasimelskim, kad nebūtų lietaus.

Jie suėjo vidun. Iš ten atsklido giesmė. Ji plaukė ir tirpo ore kaip švelniai sukruvintos putos.

Po kiek laiko abu senukai vėl pasirodė kieme. Motiejienė nešėsi į pievą grėblį, ąsotį giros ir skėtį, o senukas patraukė į mišką, turėdamas rankose kirvį ir pjūklą. Abu buvo pasirengę žūtbūtei kovai.

Senukų šienas

Aštuoni žaiginiai kaip trobos iškilo pievoje prieš Motiejienės namus. Šienas buvo suvilktas ant kupros, sutemptas karučiais, pagaliau, gavus pasiskolinti arklį, suvežtas iš visų pakampių prie Motiejienės namų, kad baigtų džiūti jos akyse. Pasiėmusi grėblį, ji vis vartė šieną, jis buvo brangus tarsi išgelbėtas mirtinai sirgęs ligonis. Šienas jau kvepėjo kaip švarūs merginos plaukai. Atsargumo dėlei, išgirdus miglotą oro prognozę, šienas buvo sukrautas į žaiginius. Čia jis puikiausiai galėjo baigti džiūti. Motiejienė sėdėjo ant rąstų krūvelės ir su pasigėrėjimu

žiūrėjo į žaiginius. Čia pat sėdėjo ir jos brolis. Buvo labai suvargęs per šitą šienapjūtę. Šiandien, išgėręs kelis butelius alaus, ir vėl, pagyrūniškai, perdėtai kalbėjo apie savo jėgas. Pervertino savo išgales. Jo sena, išsiplėtusi širdis neramiai daužėsi. Miestelyje jo namų telefonas buvo bendras su parduotuve, ir, kur nors išvažiuodamas, jis dėl viso pikto palikdavo buto raktą pardavėjai. Šį kartą raktas gulėjo kišenėje, reikėjo stotis ir važiuoti į miestelį, bet čia taip šildė saulė, ir jis negalėjo atsitraukti nuo tų žaiginių kaip skruzdė nuo savo skruzdėlyno. Saulė kilo aukštyn ir taip kaitino, kad iš rąstų sunkėsi saku lašeliai. Motiejienė panoro, kad šienas būtų iškrautas ir baigtų džiūti saulėje. Niekas negali prilygti saulėje išdžiūvusiam šienui! Bet ir nėra su kuo palyginti sauso kaip parakas šieno – tik su sausu šienu. Apduję nuo netikėtos sėkmės – saulės, jie ėmė šieną nuo žaiginių ir kratė grėbliais, kol visa pieva paliko kaip gerai supurenti patalai, ir jie brido per tuos patalus namo, ir šienas jau čežėjo kaip glemžiamas karvės snukio...

Viskuo kalta puikybė. Nevalia nepaisyti debesėlių, jie išauga į juodas pabaisas – taip iš mažų žavių vaikų, ko niekad nesitikėtum, išauga nusikaltėliai.

Argi puikybė juos apakino, du senukus? Labiausiai čia bus kalta saulė, tik saulė – ji juos apgavo.

Lietus nesiliovė daug dienų. Tarsi lapkritis būtų įsiveržęs į Lietuvą kaip į prikūrentą pirtį. Šaltas vėjas išvirtė žaiginius, o lietus suplakė šieną. Motiejienė viena sėdėjo prie virtuvės lango ir galvojo, už kokias nuodėmes ją taip nubaudė Dievas – atėmė visą šieną. Jos gyventoja, vasarotoja, per tą lietų beveik nelipo iš lovos, vargšei taip nevykusiai baigėsi atostogos. Ji mėgino burnoti prieš senutės Dievą, tačiau nesusilaukė pritarimo. Motiejienė mylėjo Dievą kaip savo luošį brolių: ką tik padarytų – viskas gerai. Vakarais ji klausydavo oro prognozės, dabar, kai neturėjo žinių iš miestelio nuo brolio, naiviai tikėjo, kad jeigu broliui atsitiks kas blogo, bus pranešta per radiją, juk jis nusipelnęs žmogus. Tačiau broliui nieko neatsitiko. Jis įsuko į kiemą ant dviračio vieną blaivų rytą pro tuos šieno palaičius – du alaus buteliai pūpsėjo švarko kišenėse, ant bagažinės – maišiukas su duonos kepalu, vidinėje kišenėje – paimtas iš pašto laiškas vasarotojai. Kaip drebėjo jai rankos atplėšiant voka! Ji tuoj susipakavo ir išvažiavo, Viešpatie, ką daro raštas, kelios eilutės keičia žmogaus likimą, išlėkė, net sijoną pamiršo, džiūstantį prie krosnies.

- Gražaus atolo priaugę už kluono. Rytoj bus galima jau pjauti. Gal ir talkininkų susilauksim, bet ne, šeštadienį juk bus krikštynos.

Motiejieni tie talkininkai - labai silpni giminės, bet ji nelauktai ėmė piktintis: argi būtinai krikštyti šį šeštadienį? Ar jie nežino, kad žuvęs visas šienas? Paskui atlyžo - vaikas gimęs neišnešiotas, tegu krikštija kuo greičiau. Maža mergytė su replių žymėm ant galvutės...

Kiekvienam sava žymė.

Už vasaros širmos

Per kaimą pamiške perėjo moteris, poilsiautoja su ašotėliu rankoje. Sodybos buvo išsidėsčiusios pagal upę padrikai, ir ji buvo gerokai pavargusi ir nusivylusi, kad negavo nusipirkti pieno. Žmonės ją sutikdavo savo kieme ar prieangyje, įvairūs ir įdomūs savo veidais, kalbėsena ir tokie vienodai atstumiantys ir nenuoširdūs, kai sako žodį „ne“. Visi siuntė ją pas Sučylienę, kuri viena iš viso kaimo nevezė pieno į pieninę, nes mirė vyras, ir rudenį ji turėjo išvažiuoti pas sūnų į miestą. Šią vasarą ji jau nebesirūpino šieniu, jos ganykla buvo pilna gražiausių gėlių,

po jas braidė jos vargšė pasmerkta parduoti vienaragė karvė. Po vyro laidotuvių Sučylienei sutraukė dešinę ranką, ir ji nebepajėgė melžti. Kaimynai gelbėjo. Sodyba buvo įkainota penkiais tūkstančiais, bet iki šiol neatsirado pirkėjų.

Moterį su ašotėliu Sučylienė palaikė pirmąja pirkėja. Ji nutildė šunį, keistą padarą, žemą ir gaurotą, su taukinom vilnų kasytėm, nukarusiom po snukiu. Moterį pakvietė vidun. Buvo matyti tušti kambariai, laikinumo dvasia jau kaupė dulkes ir audė voratinklius visuose kampuose. Moteris smalsiai žiūrėjo į Sučylienę. Ji buvo labai maža, tiesiog nykštukė, didele gražia galva, baltu plačiu veidu ir užverktom akim; vilkėjo juoda permatoma suknia, po kuria švietė dar kita, marga suknelė. Ranka su negyvais pirštais buvo taip apmuturiuota, kad atrodė, jog šeimininkė prie krūtinės laiko kūdikį. Ji pasiūlė moteriai pačiai pasimelžti, jei nori gauti pieno. Moteris sutrikusi, dvejodama žvalgėsi. Melžti ji nemokėjo. Griebėsi gudrybės – pasiūlė kuo nors padėti, nudirbti tai, ko viena ranka niekaip neįstengsi. Ji ėmėsi pripilti statinę vandens. Sėmė ir sėmė iš šulinio, ir vis nebuvo galo. Tada atsirado ir pieno. Sučylienei rytais kas nors iš kaimynų pastato jau pilną kibirą vidury kiemo, lieka tik perkošti.

Vakare irgi kas nors užaina ją prisiminęs... Sučylienė ėmė klausinėti, pas ką moteris apsistojusi. Moteris pasakojo, jausdama pasitikėjimą Sučyliene. Daug dienų ji nebuvo taip kalbėjusi su žmogumi, ji net atvėrė savo gėlą, kalbėjo ir kalbėjo, tarsi vis semtą iš šulinio vandenį.

Sučylienė paėmė raktus, pasiūlė aprodyti trobesius, nors užklydėlė ir nepirksianti. Greičiau pati norėjo juos apžiūrėti prieš skirdamasi. Ji vedžiojo moterį po mėšliną tvartą, pasakojo, kokius gyvulius jie laikydavo, minėjo net jų vardus, lyg prisimintų pasenusius giminaičius. Daržinėje tebuvo keli šieno glėbeliai, kuriuos ji dabar pažarstė lengvomis šakėmis kaip lėkštėje valgio likučius. Vištidė jai buvo ypač sava. Aprodė vištų lizdus, tarsi jie būtų priperėti pinigų, ir laktas, aplipusias plunksnelėmis, viskas dabar priminė jos pačios gyvenimo tuščius rėmus. Moteris jautėsi nesmagiai – apžiūrinėja namus, kurių niekada nepirks. Kartu vogčiomis stebėjo mažąją Sučylienę, jos didelį pavytusį nekaltą veidą. Ji pagimdžiusi sūnų – kupriuką, o jis mieste vedęs gražią sveiką žmoną ir turįs keturis vaikus... Sučylienė dabar rodė puikiai įrengtą mūrinį rūšį. Jis buvo dar pilnas visokio gero. Paskui atėjo eilė rūky-

klai. Pagaliau – klėčiai. Klėtyje prie tuščių aruodų Sučylienė krito ir mirė. Jai plyšo širdis.

Ir štai bėga moteris su ašotėliu per kaimą. Trobos tolsta nuo jos, traukiasi už Šventosios. Ji nežino brastos, o perplaukti į kitą pusę – neįstengs. Tada ji sulėtina žingsnį: sustoja. Taip, ji paklydo. Čia tiek trobų užkalinėtais langais ir sulaukėjusiais darželiais. Ji susikaupusi galvoja, kaip čia atsidūrė su ašotėliu rankoje. Prisiminė: ėjo pieno pas moterį, kurios skaudama ranka – kaip kūdikis priglausta prie krūtinės – pati kaip nykštukė, baltu nelaimingu veidu, juodo, permatomo šilko našlės suknia... Ji parduoda namus, bet jie amžinai stovės užkalti – jų baisi kaina, už juos reikia atiduoti gyvenimą.

„Šviežia galva“

Atėjo netikėtai karštas birželis, ir redakcijos darbuotojai vienas po kito išvažinėjo atostogų. Naujai darbuotojai Paukštytei buvo pasakyta, kad ir ji gaus kokią savaitę nemokamų, jeigu nusipelnys, tai yra jei neprieštaraudama dirbs ką reikės: skaitys korektūras, duos savo „medžiagą“, kai ką išvers, jei prispirs reikalas. Atrodytų, kad ji redakcijoje pasidarė

būtinai žmogus, ne, tiesiog buvo eilinė skruzdė, nešanti savo šapą į numerį, kuris vis tiek išeis, kad ir kas nutiktų. Po ranka juk yra segtuvas su užrašu „Atsarginė medžiaga“, išpampęs, pilnas iškarpu ir pradedančių autorių rašinių, čia ir kelių prasigėrusių „profesionalų“ straipsniai, kurie liudija, kaip žmogus iš paskutiniųjų stengiasi išsikapstyti, na ir grafomanų darbai, kantriai laukiantys savo eilės.

Paukštytė ateidavo anksti rytą, kol dar kabinete būdavo vėsu, ir tvenkiniai už lango atrodydavo gilūs ir švarūs. Kylant saulei, viskas apsitraukdavo migla, ir karštis, susimaišęs su statybos garsais, priversdavo užsidaryti langus. Tada, užtraukusi užuolaidas, ji sparčiai dirbdavo savo darbą. Dailininkų kambaryje aidėdavo grubus vyriškas juokas. Ten kas nors pasakodavo paskutinės redakcijos naujienas, virsdavo kava, o priešais kabinete pyškėdavo mašinėlės šūviai. Tai šauni neprieinamoji Agata darbu gindavosi nuo vyrų asistavimo. Apie vieną iš dailininkų Paukštytei pirmą dieną buvo papasakota, kad jis leidęs savo mylimam šuniui suėsti stambų banknotą, ir jinai žiūrėdavo į jį su nesąmoninga pagarba – keistais būdais žmonės pelno pagarbą. O štai kurjeris, liesas, čigoniškos išvaizdos vaikėzas, mielai kiekvienam pasakojęs apie tariamą prabangą, kuria jį

apsupančios moterys: jis žiūri televizorių, apsistatęs lėkštėmis gardžiausių valgių, moterys su taksi privažiuoja prie namų, kviečia jį į gamtą ir t. t. Tačiau niekam tai neimponavo.

Isteriška ir pikta nuo pat ryto būdavo Mara. Paukštytė nežinojo, vardas čia ar pavardė. Jos vyras, kažkoks nevykęs skulptorius, išvažiavo į Ukrainą parsivežti akmens ir nebegrižo, vedė ten. Mara aprėkė Paukštytę, kam ji rašanti tokios spalvos tušinuku. Su kitomis redakcijos moterimis Mara nuolat kalbėdavosi apie savo buvusį vyrą. Tačiau ji nenusileisdavo iki tokios banalybės, kad keiktų jį ar šmeižtų. Ne. Ji pasakodavo, kaip vyras nusivežęs ją pas motiną, ir toji iš pirmo pamatymo ją labai pamilusi. Uošvė nepaprastai dailiai išplovusi ir iškramolijusi jos, Maros, palaidinukę. Kai ji, Mara, rytą pramerkusi akis, radusi tą palaidinukę, pakabintą prie savo lovos.

Mara darbo metu išeidavo pasidaryti manikiūro arba naujos šukuosenos. Tačiau grįždavo tokia pat pergedusi iš pykčio. Jos pyktis jau buvo virtęs abstrakčiu. Dabar ji pavadavo „vyriausiąjį“ ir priminė Paukštytei jos priedermę – rytoj būti „šviežia galva“ spaustuvėj – ne paprastu ramiu balsu, o tarsi užkraudama pačios sugalvotą bausmę. Paukštytė

išklausė begalę nurodymų. Be to, iš vakaro ji turinti nueiti paskaityti korektūrų, nes korektorė, Paukštytė turėtų žinotų, guli ligoninėje po avarijos.

Kas yra buvęs spaustuvėje, žino, kaip sunku ten pirmą kartą susiorientuoti. Galų gale Paukštytė surado Maros nupasakotą spintelę su daugybe stalčiukų, ant kurių buvo užklijuoti popieriukai su įvairiausių leidinių pavaidinimais kaip ant prieskonių dėžučių virtuvėje.

Paukštytė paėmė iš stalčiuoko ritinį savo laikraščio medžiagos, susirado laisvą kambarį ir ėmėsi darbo. Surinkta buvo labai nešvariai. Ji dar nežinojo, kad rinkėjas iš karto surinkti tekstą be klaidų yra nesuinteresuotas. Straipsniai, kai kurie jau skaityti redaguojant, Paukštytei pasirodė labai įdomūs. Paukštytė skaitė iškaitusi, visa juoda nuo spaustuvės dulkių. Protarpiais ji žvelgdavo pro langą, už kurio tvino liūtis. Čia buvo sausa ir jauku. Staiga į kambarį įėjo dvi moterys. Jos įžengė kaip į savo namus, purtė skėčius ir tuoj pastatė juos ant grindų džiūti. Moterys turėjo termosus su kava, valgių paketėlius, net dubenėlį salotų. Užsitiesė stalą baltu popieriumi, kurį išsiėmė iš spintos, išsidėstė savo daiktus, šukavosi ir be perstojo plepėjo tuo ypatingu tonu, kuris būdingas nieko nesiekiančioms arba viską pasieku-

sioms moterims. Abi vairavo į Paukštytę, galiausiai pareiškė, kad čia jų kambarys, jos atėjusios skaičiuoti „repertuaro“ – ar žinote, brangute, ką tai reiškia? Paukštytė išėjo ieškotis vietos kitur. Su nerimu galvojo apie rytdieną, kai turės čia būti leidžiant numerį. Tačiau kitą rytą spaustuvėje jau sukinėjosi Mara, ir dailininkas žiūrino kažkokias nuotraukas, o kurjeris sėdėjo prie telefono ir aristokrato veidu kalbėjosi su kažkuo apie medžioklę. Paukštytės darbas buvo nešioti popierius nuo surinkėjo prie Maros stalo, ir taip daug kartų. O paskui Albertas, simpatiškas vyras su kombinezonu, pagaliau išspaudė visą laikraštuką, ir Mara jį nunešė į kažkokį kabinetą gauti parašo. Darbas buvo baigtas.

Liūtis vėl užgriuvo miestą. Paukštytė stovėjo vestibulyje ir žiūrėjo į milžiniškus kaštonus kitapus gatvės parke, vos įžiūrimus pro storą lietaus užuolaidą. Mara suvaikščiojo į kasą honoraro ir tylėdama piktai susidėjo pinigų į raudono tylo piniginę. Paskui išėjo į liūtį – jauna elegantiška moteris. Ji nepriėmė Paukštytės po skėčiu, buvo ją pamiršusi.

Visą liepą nesibaigė lietūs. Paukštytę rudeniop užgriuvo pelnyti laisvadieniai. Jai net išmokėjo honorarą už vertimus, nors Maros jie buvo ištiesai subraukyti raudonu pieštuku.

Paukštytė sugrįžo į darbą sublogusi ir liūdna. Ten, kur ji važiavo, liko žmogus, kurią ji karštai ir bevil-tiškai mylėjo. Kartą ji papasakojo mašininkei mažą dalelytę tos istorijos, tačiau Agata nesileido į kal-bas, ji daužė klavišus tarsi virtuozas pianistas. Mara vaikščiojo žydinti ir graži – sugrįžo jos skulptorius su akmeniui. Ji juokavo dailininkų kambaryje, kurjeriui skolino pinigus, net pagyrė Paukštytės recenziją.

Praėjo daug laiko, užsimiršo vasaros išgyvenimai, Paukštytei dienos slinkdavo žiūrint pro kabineto langą į tvenkinį; ji nebegebė dailininko, nebe-siskaitė su kurjeriu, nenuoširdžiai bičiuliavosi su Mara. Paskui Paukštytė ištekėjo už ekonomisto, ėmė gerai rengtis, nerūpestingai plepėti, o kartą, atėjusi budėti į spaustuve, išprašė nuo „savo“ stalo jaunutę mergaitę, skaičiusią kažkokio leidinio korektūras.

Profesionaliais judesiais Paukštytė pasidžiovė skėtį, pasistatė termosą, išvyniojo maišelį su pyra-gaičiais, užsidegė cigaretę ir prisitraukė skaityti nusibodusias, varginančias skiltis.

Nežinomas

Mes jį menkai teprisimename. Vieni sako, kad jis buvo tamsiaakis, o kiti tvirtina, kad žydrasis akių ledais jis tiesiog stingdė pašnekovą. Mes manome, galėjo keistis jo akių spalva, žiūrint kokia nuotaika būdavo, koks oras, aplinka, kokie drabužiai. Nors drabužiai jam neturėjo reikšmės. Jis buvo šviesbrūvis, pilkšvas, išblyškusiame veide išryškėdavo šlakeliai apie lūpas. Keista, mes prisimename rusvos odos šlakelius, o neprisimename jo profilio, ūgio, sudėjimo, kojų. Mes turime kelias jo nuotraukas, tačiau netikime jomis. Jeigu jis atrodo gražus, mes žinome, kad jis toks nebuvo. Jeigu jis stovi su šviesiu apsiaustu, mes visi sutariame, kad tokio šviesaus drabužio jis nėra turėjęs, negalėjo turėti, ne.

Mes abejodami klausomės jauniausios sesers pasakojimo apie jo fantazijas vaikystėje. Tarsi būtų perskaitęs detektyvą, kur kasdien upė išmesdavo į krantą vyrų lavonus nupjautais pirštais. Jis gąsdino seserį, naktimis prieš miegą pasakodamas to detektyvo turinį. Mes netikime seserimi. Ji nori suteikti reikšmės jo vaikystei, sušvelninti požiūrį į jį. Atėjo kažkokia moteriškė ir pasakoja, kad už gerą atlyginimą Kauno priemiestyje jis pradėjęs kasti šulinį.

Mes norėtume pamatyti tą šulinį. Jis negalėjo imtis tokio darbo, tai ne jam. Kas dar? Jis mėgo mišką, su tokiom dviem kiemo senutėm važiavo į Lekėčius uogauti. Bet neparvežė uogų, tik gulėjęs ant samanų. Tos senutės jau numirė, jų nebepasiklausi. Greičiausiai jis su jomis nevažiavo. Vienai moteriai, mėsos pardavėjai halėje, jis atnešęs gėlių, vazoną su dviem milžiniškais violetiniais žiedais kaip dviem suklususiomis ausimis. Mes netikime, mes netikime tais jo lyriniais protrūkiiais.

Mes vartome jo dienoraštį, kurį jis rašė būdamas keturiolikos metų. Per kelis mėnesius prirašytas storas sąsiuvinis. Vėliau niekada neberašė, tarsi jo jaunystė būtų atsitrenkusi kaip laivas į uolas ir subyrėjusi. Tas dienoraštis liudija jo ankstyvą subrendimą, talentą.

Mus stebino jo raštingumas, minties ir jausmų nuoseklumas. Tačiau, kartojame, tas dienoraštis liko nebaigtas kaip sudužusio laivo knyga. Mes žinome, kad tolesnius dešimtmečius jis neapkentė mūsų, niekino, apgaudinėjo, kompromitavo savo nežabotu elgesiu. Mes jo nepripažinome, daug kartų jo daiktai keliavo iš kampo į kampą; parodydavome jam duris – plačiai atverdavome lauko duris jam išeiti.

Mes ilgai žiūrinėjome pranešimą apie jo mirtį. Mes sėdėjome ant sofutės padidėjusiais liežuviais, virstančiais iš burnų, išsproginę akis, didžiules kaip tinklinio kamuoliai. Jauniausioji sesuo, nepatikėjusi pranešimu, važiavo jo ieškoti. Ji išvažiavo ir po kelių dienų sugrįžo palūžusi ir serganti. Ji pasakojo mačiusi jo kapą, jo mirties vietą, kalbėjusi su jį pažinojusiais žmonėmis. Ir ten vieni minėjo žydras, kiti – tamsias akis. Vieniems jis buvęs aukštas ir stambus, kitiems – nedidelis, menko sudėjimo. Jis palaidotas kaip nežinomas. Ir tik vėliau bus atsekta jo gyvenimo vieta, ir mes skaitysime pranešimą apie jo mirtį, sėdėdami ant sofutės, su netelpančiais burnoje liežuviais.

Mes jį menkai teprisimename. Tą tyrą trylikametį berniuką sutapatiname su jo dienoraščio berniuku. Atsiverčiame bet kuri puslapį ir skaitome: „Jis grįžo iš medžioklės ir privertė virtuvės kampa nušautų paukščių. Man liepė juos nupešti, aš verčiau, per mano rankas ropojo gyviai... Šiandien man davė šokolado... Aš tikėjausi, ji pabučiuos mane į baltą kaktą...“

Praėjo jau daug metų, bes mes vis kalbame apie jį, negalime jo užmiršti. Reikėtų pasitikslinti dėl to šulinio priemiestyje – ar jis tikrai jį iškasė, bet

vis neprisiruošiame ten nueiti. Reikėtų susirasti tą detektyvą, kurį jis pasakodavo naktimis jauniausiai seseriai, bes mes visi abejojame, ar sesuo sako teisybę...

Nuo to niekas nepasikeistų, jis ir liks nežinomas. Geriau retkarčiais atsiversti jo dienoraštį, ten yra ir apie mus, neklystančia vaiko ranka parašyta, kad mes jo niekada nepažinsime, berniuko balta kakta.

Namų dvasia

Ši istorija atsitiko prieš penkerius metus. Visi mes, tos istorijos veikėjai, gyvenome toje pačioje laiptinėje. Kai pirmą kartą Medarda, moteris pažaliavusiu veidu, atėjo pas mane, kad pasirašyčiau skundą dėl „to šuns“, aš iš pradžių atsisakiau. Aš moku duoti neigiamą atsakymą neužgaudamas žmogaus, ir mes dar kiek pasišnekėjome prieškambarėje. Ji pasiteiravo, ar tikrai man netrukdo „to šuns“ lojimas. Aš atsakiau, kad lojimo negirdžiu, nes man ausys operuotos dar vaikystėje, aš girdžiu tik trisdešimčia procentų. Medarda, lyg netikėdama, kad mano nesveikos ausys, pervėrė mane žvilgsniu, skvarbiu ir atidžiu kaip troleibuso kontrolierius, ir

aš staiga nusprendžiau prisidėti prie to skundo, galų gale jeigu „tą šunį“ išveš į užmiestį, jam bus tik geriau. Jis gyvens laisvėje. Pasirašiau, ir Medarda, plevėsuodama skvernais, nutipeno į savo butą. Kad tos moters vardas Medarda, sužinojau prieš keletą metų, kai pro mano duris įgriuvo toks tipas, supainiojęs buto numerį. Jis skeryčiojosi ir šaukė tą vardą ant viso namo...

Vėliau pas mane užėjo šuns šeimininkė. Ji buvo visai sena, tačiau dar dirbo skalbykloje. Atrodė ligota, pavargusi moteris. Ją reikėtų globoti, o išeina atvirksčiai – mes norime ją nuskriausti. Aš moku, savęs nežemindamas, prisipažinti padaręs nedorą darbą ir tiesiog sugraudinau senąją kaimynę, mušdamasis į krūtinę. Kaltas, kaltas esu, kartoju susikrimtęs, bet manęs taip prašė pasirašyti, aš pamaniau, kad šuneliui kaime bus geriau, kai jį ten išvešite pas gimines. Aš neturiu jokio kaimo, atsakė moteris. Ir giminių neturiu. Tas šuo – mano kaimas ir mano giminė. Jis man atneša šlepetes, kai par einu, jis pažįsta pinigus, jis verkia, kai aš susergu.

Aš dirstelėjau į laikrodį, nes taip ir galo nebus tiems graudenimams. Atsiprašau ir viso gero. Aš moku neužgauliai parodyti, kad neturiu laiko ilgoms šnekoms.

Toliau arenoje pasirodė milicijos pareigūnas. Senajai skalbėjai buvo duotas terminas atsikratyti šuns. Atsikratyti? – na kam taip šiurkščiai, išgabengkite šunį, patarė pareigūnas. Ir pridūrė apie grėsmę gyventojų saugumui, apie darbo žmonių teisę į poilsį, o pabaigoje buvo paminėta bauda – ne visai maža sumelė, turint galvoje, kokias tos skalbėjos alga. Čia mes manėme, kad senoji išsigąs, tačiau ji atsegė piniginę ir atkišo pinigus. Pareigūnas sumišęs pasitraukė. Matote, senoji moteris turėjo kažką gailaus – tos storos kojos, kurioms, matyt, nebetiko jokia avalynė, ir ji žiemą vasarą avėjo veltiniai, išpurtusi nosis, dėl kažkokios ligos nuolat drebantį smakras, blankios maldaujančios akelės, ant pečių tvarkingas gobtuvėlis iš juodo pliušo, kokius nešiojo tik po karo...

Medarda neapsiramino. Ta moteris savotiškai veikė mane savo atkaklumu. Ji mokėjo siekti tikslo. Kuo baigsis tas susirėmimas? Vienoje pusėje – skalbėja su šunimi, kitoje – nervinga, graži, valdanti plunksną moteris. Prisipažinsiu, labai nenoromis išvykau savaitei į rajoną, o kai sugrižau, viskas buvo baigta.

Senoji skalbėja jau buvo palaidota. Pasakojo, kad, išsiskyrusi su šunimi, rytojaus dieną jiėjusi iš darbo

ir susmukusi prie Žaliųjų laiptų. Palaidojo ją bendradarbės, kelios moterys net norėjo kelti šermenis, bet paskui viskas iširo. Butas stovėjo užplombuotas.

Sutikęs Medardą kieme nusistebėjau, kaip sveikai ir gaiviai atrodė ta moteris. Veidas buvo šviesus, ji dabar išsimieganti, ji tiesiog pasveikusi, kai nebėra to baisaus šuns.

Praėjus kelioms savaitėms – jau buvo pats ruduo – vėlų vakarą aš grįžau iš profsajungos susirinkimo. Buvau pavargęs ir sušalęs, svajojau greičiau atsidurti namų šilumoj, esu viengungis, bet duok Dieve kiekvienam taip minkštai ir šiltai įsirengti butą. Ant laiptų prasilenkiau su kažkokia sena moteriške. Aš nė nepažvelgiau į ją. Rakindamas duris, staiga pamačiau Medardą. Ji stovėjo savame tarpduryje, prispaudusi prie krūtinės ranką. Buvo išblyškusi, ir aš paklausiau, kas atsitiko.

– Jūs matėte? Jūs turėjote ją sutikti. Ji ką tik buvo čia.

– Kas taip?

– Nagi ta... senoji skalbėja.

– Jūs juokaujate? Jūs suvokiate, ką kalbate?

– Ji paskambino man prie durų, aš atidariau, ir ji manęs paklausė, kaip aš dabar gyvenu... Ji atrodė tikrai susirūpinusi, ar man dabar ramiau gyventi...

Apstulbusi negalėjau žodžio ištarti, o ji apsisuko ir nulipo žemyn.

- Medarda, jums taip pasirodė, - kuo ramiau pasakiau. - Nusiraminkite, išgerkite vaistų, jūs pavargusi...

- Ne, ne, aš sveiko proto. Aš tikrai ją mačiau taip, kaip matau va jus dabar... - Medarda žengė prie manęs su tais žalsvais vakariniais geišos rūbais. Sušnabždėjo: - Man taip keista...

Mudu žiūrėjome vienas į kitą. Aš net mačiau save jos vyzdžiuose, tarsi ji po truputį siurbtų mane... Viešpatie, kokia baisi moteris! - staiga supratau. Jeigu tokia būtų mano žmona! Kokią neaiškią istoriją ji čia man pasakoja?

Aš skubiai užsidariau savo bute, tačiau apie jokių poilsį nebuvo ko nė galvoti. Rūkiu, vaikščioju po kambarį, visokios mintys stumdėsi galvoj. Į darbą nuėjau neišsimiegojęs, pašiurpęs, stovėjo man akyse velniškas Medardos veidas. Stengiausi jos nebesutikti. Pasitaikius progai pakeičiau butą, nors nelengva širdim - daug darbo buvau į senąją įdėjęs.

Po kelerių metų viename skvere, kur leidžiama vedžiotis šunis, aš sutikau Medardą. Ji vedėsi už pasaitėlio didžiulį buldogą. Manoji Astra puolė prie jo, mudviejų šunys apsiuostė, o mudu praėjome pro

kits kitą kaip nepažįstami, nors man toks elgesys nebūdingas – aš juk moku apsieiti su žmonėmis.

Dvyniai

I

Broliai dvyniai stovėjo prie motinos kapo. Naujos kapinės – maži gūbreliai, išsibarstę po aukštumėles ir žemumas, tarsi mažos turtingos ežios, jauni berželiai, tujų tamsūs šešėliai ir senos pušys, iš aukštybių metančios kankorėžius į kapų duobes, kamuoliniai debesys su mėlynom ledinėm properšom lyg plyšiais į dangų – visa tai kėlė keistą išsivadavimo jausmą. Netoliese buvo laidojamas kitas žmogus, su kunigu. Puošnūs kunigo rūbai ir atokiau besigrupuojantys muzikantai priminė koncerto gamtoje pertraukėlę.

Dvynys įsmeigė akis į motinos karstą, lėtai smunkantį duobės gelmėn. Ir tuoj atsirado norinčiųjų kasti. Mažas kuprys, jo draugas, taip pat griebė kastuvą ir ėmė užkasinėti duobę. Jis dirbo įnirtęs, jo kaulėtas veidas buvo kupinas keisto pasiryžimo padaryti viską pačiam. Tačiau jį pakeitė kitas, duobkasys profesionalas, baigęs darbą ramiai ir preciziš-

kai. Niekieno neprašytas kastuvo kotu jis išspaudė kryžių ant puraus kauburio ir pasitraukė. Tada žmonės tarsi ant aukuro ėmė krauti gėles ir vainikus. Jie buvo gražūs, nestandartiniai. Dvynys žiūrėjo į violetinius kaspinus ant viršių vainikų, į nuostabias gyvas, tarsi kvėpuojančias gėles – išmonę ir nuoširdumą, aukojamą jo motinai. Motinos veidas stovėjo jam akyse, griežtas ir šaltas, net negailestingas. Jis nešė jai tik sielvartą. Čia buvo ir jo pirmoji žmona, aktorė, ir dvynys prisiminė kažkur skaitytą frazę – „gedulas tinka Elektrai“. Šalia trypinėjo ir vienturtis sūnus, atimtas, nutolęs berniukas, jis žaidė su vainiko kaspinu, paėmęs žvakę, lašino vašką ant gėlių. Koks svetimas, nesuprantamas elgesys. Dvynys pagalvojo, kad vaikas beširdis, kaip ir jo motina. Pagaliau viskas baigta. Prieina žmonės, spaudžia jam ranką, trumpas, vienodas judesys, lyg kažką vis paduoda, labai nedaug ir nekonkretaus, tarsi linkėjimą.

Dvynys žiūri į motinos kapą, apeina jį iš kitos pusės, jis nori įsidėti jį į atmintį keliais rakursais, kad niekados nebeužmirštų. Jis jaučia didžiulį palengvėjimą, kad viskas baigėsi. Dabar šalin iš čia. Maždaug tuo pačiu metu laidotuves baigia ir tie kiti, su kunigu. Užgroja muzikantai, triūba groja tikrai

talentingas žmogus, kokia tyra ir nauja jo melodija, lyg senas nuvalkiotas vatinis paltas virstų lengva pavasarine skraiste. Tie garsai suturi žmones. Tai verkia liūdinčios širdys. Kažkas apdalija muzikantus pinigais. Greičiau išeiti iš čia, išeiti už vartų ir užmiršti.

II

Dvynys slapta stebėjo brolių. Jie tokie skirtingi: brolis aukštas, juodbrūvas, o jis – aptukęs, nuo alkoholio papurtusiu veidu. Brolis bejėgis, neprisitaikantis, o jis – pilnom kišenėm pinigų, jau nuo ryto geriantis šampaną, kaip degalais pasikraunantis variklis, kad visą dieną dirbtų, eitų, organizuotų, tvarkytų reikalus. Jis motinai ant kapo pastatys savo paskutinę skulptūrą. Tai jau nuspręsta. Jis jaučia nederamą norą užsirūkyti. Brolio pirmoji žmona juodais rūbais atrodo labiausiai gedintis žmogus. Aktorė. Jis galvoja apie ją su panieka. Moteris, mairanti vyrus, kurie vienas už kitą turtingesni, turi savo vardą. Prisiminė vieną savo pozuotoją, kuriai, be priklausančio atlyginimo, nieko daugiau neduodavo, nors naudojosi ir kitokiomis jos paslaugomis. Pirkta meilė niekinga, jis visada bijojo, kad jo nie-

kas nemylė dël jo paties. Bet jo niekas ir nemylėjo. Keista, galvojo jis, kodël mes su broliu tokie vieniši? Kaip įnirtingai kasa žemes tas kuprys, sakytum, jo pašaukimas užkasinėti žmones. Ne, tai brolio draugas. Jis prisiminė jo laibą, hermafroditiską balsą ir atsidavusias akis. Nepastebimas tikras draugas. Toliau užgrojo muzikantai. Motina, žinoma, liūdnai šypsotųsi dël tos nemokamos muzikos. Ji buvo taupi, ji nieko neišmesdavo, nei maisto, nei senų drabužių. Kokia kančia būdavo jaunam nešioti persiūtus marškinius, o kokius menkus siuntinius ji atsiųsdavo, kai jis studijavo svetur: gabalinis cukrus, svogūnai, taukai, kokius aprašė Baltušis – sulydyti iš ragų ir nagų. Jis staiga ėmė raudoti, prisiminęs savo jaunystę. Jaunystė – tai ir motina. Ji taip bijojo gyvenimo, ji kovojo su neturtu kaip su devyngalviu slibinu. Jis žiūrėjo į violetinius kaspinus, tautines juostas ir jautė begalinį gailėstį, tarsi tie kaspiniai būtų nuplėšti nuo motinos karūnos. Ir vël ta triūba. Siūbtelėjo žmonės į taką. Jie skirstėsi. Jis nusisuko nuo kapo, taip neskoningai apkrauto gëlėmis. Nuėjo raudodamas, o brolis baikščiai pasivijo jį, kažką pasakė prikišęs tą savo bevalį veidą su tamsiomis karščiuojančiomis akimis, ir jo geibus liemuo buvo kaip moters, ir tik randuota kakta ir vietovardžiais

tatuiruotos rankos, – jis taip įsiamžino savo klajonių vietas, – rodė, kad tai vis dėlto vyras, kurio dalia žūti kur nors kelyje.

Nutrūkusi draugystė

Jos važiavo taksi, sankryžoje mašina pateko į kamšatį, ir tada Greta atsisuko į savo draugę, užpakaly sėdinčią su abiem vaikais, tarė nusišypsojusi: „Nebijok, mums nieko bloga negali atsitikti.“ Jos draugė kažką sumurmėjo. Ji nemėgo taksi, nemėgo niekur skubėti, ir dabar jai atrodė beprasmiška dumti mašina per pačią spūstį, kai buvo galima ramiai pareiti su vaikais aplinkinėmis gatvelėmis.

Pagaliau jie visi namie. Inga su sūnumi svečiuojasi pas Gretą ir jos dukrelę. Vaikai žaidžia nepabai-giamus žaidimus, o draugės pradeda šnekučiuotis. Ant stalo – azerbaidžanietiški arbatos indai. Greta nusipirko, kai buvo sanatorijoj su dukrele. Inga žino, čia negalima nieko girti, nes Greta tuoj užsispirs padovanoti. Ji dalija dovanas iš puikybės. Kuo menkesnis žmogus, tuo didesnę dovaną jis gali tikėtis gauti. Šaltoka ir blaivi Inga akies krašteliu stebi vaikų žaidimą, pastebi, koks švelnus jos sūnus. Mer-

gytė už jį jaunesnė, tačiau vadovauja žaidimui, ji sako, kaip, matyt, sakoma darželyje: na, kavalieriau, marš į kampą. Kokia laimė, galvoja Inga, kad jos berniukas gali neiti į darželį, jį prižiūri močiutė.

Greta pilsto arbatą. Inga apžiūrinėja butą. Jos matosi nedažnai, tačiau visada susitinka, lyg tik vakar išsiskyrusios. Gretai būna prisikaupę naujienų, ji susirašinėja su giminėmis ir amžinai atlieka visokius jų pavedimus, ligoninėje lanko sergančius.

- Kokia dėžutė! Iš kur tu ją gavai?

- Pirkau nukainotų prekių parduotuvėj. Vietnamietiška. Matai, šioje vietoje aptrupėjęs lakas, bet man nepatinka visai nauji daiktai...

- Štai kaip, ten yra tokių gražių dalykėlių?.. - Inga staiga apsižiūri, kad ir dėžutės dugnas įskeltas.

Ir vaikai lenda pasižiūrėti, storas berniukas ir smulkutė gyva mergytė.

Inga liaujasi domėtis dėžute - dabar ji apžiūri demblius, kuriais išklotas prieškambaris ir vaikų kampas, paskui varto naujas knygas. Greta tuo metu be perstojo kalba. Dabar pasakoja apie sesutės draugę, jos ištikimą mažą širdelę.

Paskui ji pasakoja sapną - kambario viduryje stovėjęs narvas su paukščiu.

- Aš nusprendžiau, kad tai mano vyras.

Vaikai subėga pasiklaudyti, ir maųoji mergytė išmintingai tvirtina:

- Tėtis netilps į paukščio narvą!

Staiga pareina jis pats ir parsiveda draugą. Draugas, bene tris kartus išsiskyres vyriškis, nė nepaųvelgia į moteris. Jie šnekasi apie savo reikalus, ir tada Inga supranta, koks skirtumas tarp jos ir Gretos. Ji, atėjus vyro draugams, neleisdavo jiems vieniems pasikalbėti. Ji būdavo kartu, reikšdavo savo nuomonę, taisydavo skaniausias vaišes, tiesdavo stal dengtę, šluostinėdavo pelenus... O čia vyrai ant stalo kampo gavo dubenėlį salotų, lašinių, duonos, alaus. Svečias pasakoja apie kažkokį kolūkio pirmininką, kuris, atsikėlęs anksti rytą, su žmona plovė storiusias malkas. Pro šalį ėję žmonės stebėjosi. Svečias pabrėžė to pirmininko kuklumą, kuklumas, be abejo, kėlė jo autoritetą žmonių akyse. Inga staiga išraudusi užginčijo. Jis tai jis, tas pirmininkas. Bet kodėl malkas pjauti turinti ta moteris, žmona? Vyras, kuris su aušra kelia žmoną malkų pjauti, negali jai kelti susiųavėjimo. Paniekos šypsėnėlė kaip prilipusi nuorūka pasirodė svečio lūpose. Ir Gretos vyras priešiskai pasiųiūrėjo į Ingą. Inga nepasidavė. Jūsų toks hipnotizuojantis balsas, tarė ji svečiui, jums atrodo, kad visi turi galvoti kaip jūs.

Greta ramiai klausėsi. Ji visada nusileisdavo. Ji buvo iš tų moterų, kurios visą amžių dėkingos vyrui už tai, kad jis ją vedė. Ir jau iš anksto buvo atleidusi jam visas nuodėmes. Jų santykiai buvo tokie aiškūs, kad Inga, pabendravusi su jais, visada išeidavo, apimta nevilties. Tai, su kuo ji ilgai ir beviltiškai kovojo savo namuose, čia klestėjo kaip šampinjonai ant mėšlo...

- Tau liūdna? - paklausė Greta staiga. Jos gražios akys šypsojo, mažos rankos vikriai tvarkėsi, o žema kakta buvo lygi ir švari, tarsi gyvenimas savo nagais nei dieną, nei naktį nebūtų jai įdrėskęs.

Greta liepė vaikams pervynioti siūlus. Kad sėdėtų ramūs, tegu suka kamuolius.

- O kam reikia pervynioti? - pasidomėjo berniukas.

- Tam, kad šis kamuolys per kietas. Tu suvysi minkščiau.

Tačiau vaikas pajuto nepasitikėjimą.

- Turbūt aš jau eisiu namo, - tarė Inga.

Vyrai, pašnairavę į ją, toliau sau šnekėjosi.

- O mes taip ir nepasikalbėjome. Tu nieko nepapasakojai apie save.

Inga išėjo su kartėliu širdy. Taip visada baigdavosi šitie apsilankymai. Pati nežinojo, ko tikėjosi. Praėjo

pro teatrą – prie tarnybinių durų stovėjo du jauni aktoriai, panašūs kaip dvyniai, kuriuos tėvai vienodai rengia – praėjo archyvo pastatą su grotuotais langais. Įsuko į Rožių alėją, keli pašalę pumpurai jai pasirodė kaip kolibrių iškamšos ant pilkų virbų. Staiga Inga suprato, kad jaunystė praėjo, ir reikia su tuo susitaikyti.

Vengras

Ievutė atėjo sekmadienį pas močiutę apsiruošti. Ji dirbo miestelyje laiškaneše. Kai liko našlaitė, močiutė ją užaugino, močiutė jai krauna kraitį ir paliks namus, gyvulius, visą gerą. Močiutė vos bepakrutėjo, ir tik meilė Ievutei palaikė jos gyvastį. Norėjo palikti Ievutę ištekėjusią. Tačiau jaunikiai kažkodėl prie Ievutės nesipuolė. Ji buvo įsirašiusi į turizmo sekciją, vieną vasarą keliavo po Lietuvos rašytojų gimtąsias vietas, nors literatūros nemėgo ir nevertino, kitą – baidarėmis Šventaja, nors mirtinai bijojo vandens. Tačiau iš tų kelionių grįždavo tokia pat vieniša kaip ir iškeliavusi, ir sveika, ir nepaliesta, tarsi tie visi vyrai aplink ją būtų buvę broliai.

Močiutę rado skaitančią Bibliją. Ievutė netikėjo močiutės Dievu, kurio ji prašydavo, kad atitolintų lietų per šienapjūtę arba kad atsirastų dingusi avis, ir tarė:

- O aš šiandien susikirtau su kunigu.

- Ką?

Močiutei iš siaubo išsipūtė akys, ir Ievutė kiek susigėdusi paaiškino:

- Jis sakė, kad aš jam neatnešiau trečiadienio „Pravdos“. Tegu užsirakina pašto dėžutę, gal kas išima.

- Kas gi ims kunigo laikraštį.

Ievutė sviedė į šalį krepšius, džiugiai pauodė orą.

- Kepei duoną?

- Taip. Bet mums ne visa. Aštuonis kepalus duosiu vengrams.

Per kaimą vengrai tiesė dujotiekį. Ten buvo daug šaunių vyrų, bet taip išėjo, kad pramogauti jie eidavo į gretimą rajoną. Jų skrybėles su plunksnomis, baltus marškinius, suplyšusius džinsus ir kiaulės odos batus buvo įsimylėjusios mokytojos ir melžėjos, pirmininkienė ir visos studentų darbo stovyklos merginos. Ievutė iki šios dienos neturėjo jokių šansų. Tačiau dabar bus viskas kitaip, jeigu jos močiutė keps vengrams duoną. Viešpatie, sukuždėjo

ji vartydama Bibliją, paskui atidėjo knygą į šalį. Griebėsi tikresnių dalykų – ruošos, švarinimosi, pirties kūrenimo ir pagaliau – savęs. Kaip galima įveikti savo negražumą? Viešpatie, kuždėjo ji, matuodamasi sukneles, veldama ir vėl iššukuodama plaukus. Ką daryti, kai žmogui netinka jokia spalva, – Ievutė pasirinko raudoną; kai jis trumpas ir drūtas – Ievutė užsisegė rauktą sijoną...

Vengras atėjo duonos ne vienas. Prie jo buvo prisiplakęs šoferis Vėbra. Pamatęs išipusčiusią Ievutę, jis sušėrė delnu jai per sėdmenis, mirkstelėjo vengro pusėn ir lyg koks piršlys atsisėdo garbingiausioj vietoj po šventais paveikslais.

Vengras buvo ne iš tų gražuolių vakaruškininkų ir širdžių ėdikų. Tai buvo tas, kuris patarnauja šau-niesiems, pasiuntinys ir juodadarbis. Mažas, rau-puotas, šviesbruvis ir be ūsų. Ievutė pritrenkta kuri laiką žiūrėjo į jį ir visą nusivylimą išliejo staiga pul-dama tą girtuoklį Vėbrą. Ji šoko ant jo su puodša-kėm, išginė iš už stalo, nusivarė per trobą iki durų ir išgrūdo lauk. Pas vengrą sugrįžo įkaitusi (kaip jai tiko dabar raudonoji palaidinukė), taisydamosi plaukų kesulą, iš kurio lindo lyg gyvi plaukų žiedeliai.

Močiutė stovėjo nustėrusi, o vengras žiūrėjo į Ievutę susižavėjęs. Tačiau ir su juo buvo trumpa kalba. Ievutė sukrovė jam aštuonis kepalus, parodė į duris, o vengrui išėjus, užsikniaubė ant stalo ir ėmė raudoti. Močiutė puldinėjo apie ją, ramino ir barė, glostė ir bučiavo, pagaliau atnešė už parduotą veršiuką gautus pinigus ir atidavė jai, kad nusipirktų ką nors gražaus ir tinkamo. Vengrams kepti duoną ji atsisakė, nors pirmininkas už tai buvo pažadėjęs nemažai darbadienių.

Tačiau vengras neužmiršo Ievutės. Jis atėjo kitą šeštadienį jau ne duonos, o pamatyti tos mergaitės, lietuviškos gėlės. Ievutė jį sutiko susiraukusi, vangiai klausėsi jo kalbų, šnaira akim nužvelgė jo apsirengimą: skrybėlė su plunksna, balti marškiniai, suplyšę džinsai, kiaulės odos batai, nuo kurių pridviso visa seklyčia. Auksinis žmogus, kalbėjo močiutė, kai vengras pasisiūlė padaryti tai, ko ji neprisiprašydavo nė vieno vyro iš giminaičių: išgalando kirvį, pataisė šulinio rentinį ir karučius, kuriais ji kasryt veždavo į pieninę pieną.

Tą vasarą jis nudirbo daug darbų. Eva, Eva, kreipdavosi vis į Ievutę. O ji atžagariom, vis pikta, negalėjo įveikti to nusivylimo, kurį patyrė pirmąją susitikimo dieną.

Rudenį vengras jau turėjo su savo brigada išvažiuoti. Atėjo išsišveitęs, liūdnas. Močiutė jau mylėjo jį kaip sūnų, matė, koks jis puikus žmogus. Tačiau ir jai buvo staigmena, kad jis Ievutei pasipiršo. Vengras vėl pavadino ją lietuviška gėle ir savo meile, kurią jis noris išsivežti, nes be jos jam nebus gyvenimo. Ievutei tarsi kas nubraukė voratinklį nuo širdies, ji žiūrėjo ir klausėsi, ji tik dabar pamatė vengro atsidavusias akis. O vasara praėjo, praėjo jos širdžiai nepabudus... Jie supynė rankas ir negalėjo išsiskirti, tarsi jau stovėtų perone prie traukinio. Vėl Ievutė buvo graži neatsižiūrimai.

Močiutė naktį kepė duoną savo vengrui, o jiedu su Ievute vaikščiojo po pievas ir pamiškes. Viešpatie, tavęs nėra, jeigu mums reikia išsiskirti, kartojo Ievutė rytą.

Vengras išvažiavo. Praėjo daug dienų. Ir tie keli laiškai, kuriuos pati sau, kaip laiškanešė, atnešė Ievutė, nieko nepakeitė jos gyvenime. Visa apylinkė dabar kalbėjo, kad šitas mažas ir nugeibęs vengras buvo pats šauniausias iš visos brigados, nes mergina nuo jo laukianti vaiko. Sunku buvo Ievutei dvigubanašta – laiškanešės krepšys ir kūdikis, paskutiniaisiais mėnesiais joje nekantriai barbenantis kumšteliais kaip į langą, bet ji laikėsi iš paskutiniųjų, vis laukė

savo vengro. Laukė ir močiutė auksinio žmogaus, kuris taip puikiai jai išgalando kirvį, į kurio rankas ji atidavė savo vaikaite – tą naktį, kai kepė duoną, įkepė į ją švelnius linkėjimus ir nekaltą užkeikimą sugrįžti.

Vengras atvažiavo. Štai jis eina per kaimą ir neša savo kūdikį kaip lelijos žiedą. Ievutė šalia, spindinčiu veidu. Gegužė jau. Praėjo liūdesio žiema, prisikelkite, sutryptos širdys.

Mirties sparnas

Sniego, Sibiro, Ledynų gatvės – gražiais vardais, tačiau baisiai apleistais šaligatviais. Apylinkės gydytojui, žiemą atsidūrusiam tame rajone, svarbiausia – rasti kur pastatyti koją, kai, siaučiant gripo epidemijai, eini lankyti ligonių ir patenki į spindinčio ledo taką, – tvarstaisi tvorų, o medicinos pagalbos vairuotojas lydi tave, gindamas nuo šunų, prilaikydamas už parankės. Tos lediniais vardais gatvės jaunam gydytojui tikras išbandymas – įėjęs į apgriuvusią lūšną, viduje randi brangius kilimus, o štai mūriniame kotedže apsinuodijęs alkoholikas išpardavęs

viską, ir paskutinis dubenėlis stovi ant grindų prie jo sudedamosios lovutės.

Jauna gydytoja savo darbo pradžioje kantriai ir delikačiai apžiūrinėjo ligonius. Vieniems reikia biuletenio, nes nenuėjo į darbą; pasitaiko isterikų, tie netiki niekuo, – esi jam jau trečias gydytojas, šiandien apžiūrintis jų brangius organizmus. Kiti peršasi į draugus: cirko žvėrelių šėrėja, draudimo agentė, dailininkas restauruotojas. Tačiau juos sunku prisiminti, jeigu jų negalavimai eiliniai.

O štai vieno iškvietimo į namus, merginos užpjudyto žvėrelio akimis, gydytoja niekada neužmiršo. Prisiminė net apgamą ant jos krūties, prakaito lašelius ant viršutinės lūpos, slogų patalo kvapą, mažutes riestanoses kambarines kurpaites lyg du senoviškus laivelius, sustojusius prie lovos. Mergina skundėsi skausmais viduriuose, nieko negalėjo valgyti, buvo išblyškusi, turėjo šiek tiek karščio. Tėvai iš ryto iškvietė gydytoją, neleido jai keltis, budėjo prie jos lovos pasikeisdami: tėvas su veltiniais, didžiule barzda, geltonomis plėšriomis akimis, ir motina, judri, prastai apsitaisiusi, kažkodėl basomis kojomis, lyg atbėgusi iš gaisro kaimynystėje. Aplinkui nuo sienų žiūrėjo giminių portretai – visi suglaustomis galvomis, sekcijos lentynose grū-

dosi lenkiški servizai, sidabriniai kavinukai, auksinė cukrinė ir žnyplės cukrui. Šakutės buvo išstatytos parodai stačios lyg sidabriniai kareivėliai.

Atėjus gydytojai tėvai pasitraukė nuo lovos, perdavė savo dukterį medicinos žinion ir sekė atidžiai kiekvieną gydytojos judesį. Vos spėjus jai ko paklausti, abu atsakinėjo už dukterį – taip, ne, taip.

Gydytojai kažkas pasirodė įtartina. Ji atidžiai pasižiūrėjo į merginą.

– Ar jūs ne nėščia?

– Ką jūs! – apstulbo tėvai. – Jai tik septyniolika metų. Ne, ne. Šito negali būti.

Gydytoja pamatė gyvulišką siaubą merginos akyse. Viskas buvo aišku. Gydytoja buvo dar labai jauna ir negalėjo susilaikyti, neprisiminusi Čechovo „mokyto kaimyno“:

– „Šito negali būti, kadangi šito negali būti niekados“, – su ironija ištarė ji. Apklostė merginą ir patarė jai rytoj ateiti į polikliniką pasirodyti ginekologui.

Tėvai nesusivokdami žvalgėsi. Jų duktė, jų duktė... Bet čia ne gydytojos dalykas, šeimos scenos. Ji jau vilkosi palta, turėjo dar penkis iškvietimus šį vakarą. Paskutinis žvilgsnis krito į tas stačias sidabrines šakutes, šių namų gerovės simbolį.

Po kelių dienų sningant jaunoji gydytoja atsidūrė toje pačioje gatvėje, gretimame name. Ji ėjo tvarstydamasi už tvoros, už žemų obelų šakų, draskančių rankoves, ir staiga pamatė žalių eglišakių takelį į namą, kur buvo lankiusi tą merginą. Ten pleveno žvakių liepsnos lange, aidėjo giesmės, kieme stovniavo moterys juodomis skaromis. Gydytoja pastūmė vartelius ir klupdama pradėjo eiti per kiemą namo link. Įėjo vidun. Tai, ką ji pamatė, buvo šiurpu.

„Šito negali būti, kadangi šito negali būti niekad...“ Ji mėgino suprasti, kaip atsitiko ta dviguba nelaimė – kuris mirė pirmas: tėvas ar duktė? Ir kurio mirtis prišaukė kitą mirtį? Neatlaikė širdis...

Ir tada, klaidžiodama po Ledynų, Sibiro, Sniego gatves, jauna gydytoja maldavo Dievą, kad jai būtų atleista už mirusius dabar ir visados: žmonės mirs – tie, kurių silpnos širdys.

Laiškas

Senoji Antanienė Vėlinių vakarą ėjo iš kapinių namo. Pradėjo šalti, ore skraidė mažos retos sniegulės kaip chrizantemų lapeliai. Du brangūs žmonės gulėjo kapuose, ji dabar mąstė apie juos, prisiminė

juos gyvus: vyrą, kuris jai blogo žodžio nėra pasakęs, ir dukterį, kurios mirtį ji išsapnavo. Visą naktį pakviestas dailidė tašė lentas, jos kvepėjo, buvo geltonos kaip koriai. Tašė ir tašė visą naktį. O rytą atėjo žinia apie dukters ligą. Tuoj ir mirusi.

Antanienė pajuto baisų nuovargį po tos kelionės į kapines. Gyvulių nebelaikė, todėl iškart galėjo atsigulti. Ji gulėdavo mažame kambarėlyje, kurį nuo virtuvės skyrė marga užuolaida. Ten tilpo tik siaura lovelė ir siuvamoji mašina. Šiuo metu mašina buvo apkrauta skalbiniais. Antanienė lopė senas pakloides. Dabar ji snūduriavo, kalbėdama poteries su tuo graudžiu senatvišku atkaklumu, kuris rodo ir kažkokias abejones. Kartu matė pro langą sodybą priešais. Ji buvo užkaltais langais, skirta parduoti. Moteriškė išlėkė su vaikais į savo gimtinę. Vyro pamesta, nebegalėjo čia gyventi. Senajai Antanienei pasimatė staiga kažkas vaikštinėjęs po kiemą. Tai galėjo būti ir gluosnis, linguojantis prie šulinio. Antanienė pasižiūrėjo geriau – bet juk tai toji mergiotė, sodybos šeimininkės podukra, kurią buvo išsiųžę vaikų žiūrėti. Kaip ji čia atsirado? Mergiotė eina čia, žiūrėsime, kas ją atvijo. Antanienė atsikėlė, aiškiai patenkinta. Uždangstė langus, įjungė elektrą ir sėdėjo prie stalo, padėjusi ranką ant Biblijos.

Įėjo toji mergiotė. Jai buvo šešiolika metų. Tačiau žema ir kresna, pilkšva veido oda, gelsvom akim, plonom, kietai suspaustom lūpom, plačiais skruostikauliais, ji panėšėjo į trisdešimtmetę. Tik plaukus pynė į kasas, ir jos gulėjo, atmestos ant krūtinės, auksinės, purios, tarsi vienintelis vertingas jos turimas daiktas. Ji pabučiavo senąją kaimynę, atrodė, tikrai džiaugiasi, ją matydama.

- Iš taip toli?

- Mane atvežė pakeleivinga mašina iki kapinių. Taip, juk mergelės motina čia palaidota.

- Kaip jums sekasi naujoje vietoje?

- Pamotė ištekėjo, - su panieka tarė.

- Gal geras žmogus pasitaikė?

- Girtauja ir mušasi.

Ji šnirpštelėjo, norėjo pravirkti, prisiminusi kažkokias skriaudas, bet Antanienė neleido.

- Nagi, renkis, tuoj vakarienę pašildysiu. Juk pasiliksi?

- Neturiu kur daugiau eiti. Buvau pas tėvą - išvažiavęs... Pavaikščiojau po seną kiemą... Pamotė liepė paklausti, ar pirkėjų neatsirado.

- Ne, rimto pirkėjo nebuvo. Atvažiuoja, pasižiūri ir išpeikia. Labai jau seni pastatai... Apgriuvusios tvoros, reikia naujo stogo, iššalęs sodas... Niekas

nesiskubina kloti tūkstančių... O kai tik atsiras pirkėjas, tuoj pranešiu.

Mergiotė, Akvilė, tuo metu nusivilko palta, liko su ryškiu languotu sijonuku ir mėlynu megztiniu.

- Atrodai paaugusi, visa pana.

Akvilė apsigyveno pas Antanienę. Praėjo trys dienos, paskui savaitė, dvi savaitės. Jos niekas nepasigedo, neieškojo. Antanienė tą buvimą aiškino prisirišimu prie senos vietos. Akvilė, atsirakinusi seną trobą, vis ką nors atnešdavo. Tada, pavasarį, kai pamotė paskubom kraustėsi, paliko daug senų daiktų. Dabar Akvilė partempė į Antanienės trobą seną radiją, dvi taburetes, kelias dėžes malkų ir savo pačios pieštą paveikslą. Prieš keletą metų apylinkėse su molbertu vaikštinėjo tokia dailininkų pora. Akvilė, nusižiūrėjusi į juos, gavo dažų ir nutapė ant lakšto faneros tą vaizdą su geriančiomis avimis.

Antanienė prisirišo prie tos mergiotės. Atidavė jai savo guminius botus, o kai Akvilė eidavo į miestelį, įkišdavo kišenėn kokį rublį. Apsilankė mergiotės tėvas. Jis pasakė atvirai:

- Varyk tu ją lauk, Antaniene. Nei mokosi, nei dirba. Mano žmona prašė, kad pažiūrėtum mūsų mažį, tai šoko į akis kaip laukinė katė.

Antanienė pažvelgė į Akvilę. Ji gulėjo lovoj užsi-traukusi ant galvos patalus ir net neatsiliepė. Tėvui išėjus, atsikėlė, ėmė pintis kasą, švarintis, išsivirė pilną puodą manų košės, suvalgė visą, paskui atsėdusi, sunėrusi ant krūtinės rankas, žiūrėjo ilgai, kaip senoji lopo paklodes. Antanienė norėjo pasikalbėti su ja, bet mergiotė tylėjo, išsisukinėjo nuo tiesių atsakymų, paskui vėl virto į lovą miegoti.

Įpusėjo gruodis. Antanienė turėjo aprūpinti tą mergiotę žieminais drabužiais. Atidavė savo skrandutę, veltinius, numezgė pirštines iš naminių vilnų. Akvilė nukasdavo sniegą nuo tako, atrodė linksmesnė ir gražesnė, mat gavo laišką ir ėmėsi atsakyti į jį: prirašė kelis mokyklinio sąsiuvinio lapus. Rašyti mergiotei nebuvo vargo, žodžiai liejosi patys, matyt, turėjo Dievo dovaną raštui...

Gruodžio pabaigoje Antanienė susipyko su ta mergiote, ir ši išvažiavo, žinoma, su naujaja skrandute ir veltiniais. Jos susipyko dėl to laiško, kurį senoji Antanienė perskaitė, nors ne jai jis buvo skirtas. Štai tas laiškas:

„Sveikas, Pranai, jeigu jau prisiminei mane ir suradai, kur aš gyvenu. Tai tokia troba – vištininkas, viduje pilna skudurų ir blusų. Aš čia laikinai pas tokią senę. Senė skaito Bibliją ir lopo savo vyro

senus kalesonus. Per dienas sėdi prie siuvimo mašinos ir kalena, kalena kaip kulkosvaidžiu. Su valgiu čia prastai, sočiai neduoda pavalgyti, jeigu duoda sriubos – nebūna antro, o jeigu duoda ko nors kramtomo, tai neduoda skystimo. Tėvas man visai svetimą žmogus, jau turi vaiką, nežinau, ar tai vyriškos, ar moteriškos giminės padaras. Aš landžiojau po senus namus, ten kiauras stogas, jeigu sugalvotume ten persikelti, tai pirmiausia tu turėtum viską sutaisyti ir užlopyti. Pranai, jeigu tu ištesėtum, ką manžadėjai tvirtai žemaitiškai, aš galbūt tau viską leisčiau, ko tu manęs prašei. Aš guliu po senės duknomis, bet nemiegu, nes galvoju apie tave. Ką tu veiki, kur eini, su kuo šoki šeštadieniais, ką tu parlydi iki namų. Rodos, mano gyvybė liko ten, kur tu, o čia aš ne gyvenu, bet mirštu.“

Perskaičiusi laišką, senoji Antanienė vėl jį padėjo į vietą. Ji susivaldė, norėjo viską apgalvoti, ilgai pateriavo dūsausdama. Ta mergiotė gulėjo po duknomis. Senoji Antanienė apstulbo, išsigando pamačiusi, kad geltonos jos akys nemiegant švyti tamsoje. Ji tuoj įjungė šviesą, atsisėdo prie stalo ir žiūrėjo į Akvilę, padėjusi ranką ant Biblijos. Pagaliau neiškentė:

– Ar tu miegi, mergele, ar ne?

Akvilė neatsiliepė.

- Aš noriu žinoti, kas tas Pranas, kuriam tu žadi viską leisti?

Akvilė pašoko, pakišo ranką po pagalve, ištraukė sąsiuvinio lapelius, paskui metė į senąją Antanieneę neapykantos kupiną žvilgsnį.

- Kas kam rūpi! Aiškinsiuos aš mat kiekvienam sutiktam!

- Mergele, tai tu esi sutikta ant kelio, - trumpai ir oriai tarė senutė.

Taip jos tepasikalbėjo. Rytą Antanienė išėjo pas kaimynus, o grįžusi nuliūdo, radusi tuščią trobą.

Praėjo pusmetis. Sugriuvo šuns būda. Antanienė išgriozdė visus pašalius ir nerado nieko tinkamesnio už tą faneros lakštą, kur buvo nutepliotas tos mergiotės paveikslas. Užkalė juo būdos stogą. Antanienė visai suseno, gyveno vieniša, nebesulaukia svečių. Kaimynų sodyba baigia irti, niekam ji nereikalinga, kaip norago išverstas iš dirvono lizdas. Tačiau senutė nepraranda vilties, vis pasižiūri ton pusėn, ir kai vėjyje siūbuoja gluosnis tame kieme, jai atrodo, kad ten vaikšto žmogus... Štai jis eina į priemenę... Ne vienas žmogus, - jie dviese, jie atvažiavo čia apsigyventi.

Moteris su chalatu

Ji gavo išsikeisti butą name, kurio pirmam aukšte buvo skalbinių priėmimo punktas. Nuo ankstauro ryto per kiemą imdavo plaukti žmonės su nešvarių skalbinių ryšuliais. Kelis kartus per dieną atvažiuodavo furgonas jų pasiimti, iškraudavo paketus švarių skalbinių – rodės, vyksta kažkokie nepabaijami mainai. Pradžioje moteris ilgai stoviniudavo prie lango su chalatu, nesišukavusi, nesusitvarkiusi, ką nors kramsnodama, rankoje būtinai laikydavo puodelį su kava. Ji sunkiai priprasdavo prie naujos vietos – liūdėjo, slankiojo be darbo, o neišpakuoti lagaminai stovėjo prieškambarėje, tarsi laukdami nešiko. Knygos, surištos mažomis krūvelėmis, gulėjo suverstos kampe. Ji šiaip taip susimontavo lovą, galvūgalyje pasistatė telefoną. Taip pradėjo gyventi, nutraukusi visa, kas siejo su praeitimi; perėjo į kitą darbą, atsiribojo nuo draugų, nusikirpo trumpai plaukus, sublogo, įprato po truputį išgėrinėti, kvepinosi aštriais kvepalais. Pagaliau ji buvo laisva, ilsėjosi po tos trumpos įnirtingos kovos su žmogumi, kurio vardo nebenorėjo minėti. Negailėstingai mylėdami, jie išsikvėpė, o paskui sudarkė tos meilės prisiminimą – taip lūžta medis nuo vaisių naštos, ir tie

vaisiau supūva, jei niekas jų nesurenka. Buvo vieniša, čia jos niekas nepažinojo. Todėl labai nustebė, net išsigando, vieną pavakarę išgirdusi durų skambutį. Ji atidarė ir apstulbo: ten stovėjo moteris su chalatų, atrodė kaip jos antrininkė – tokie pat trumpi šviesūs plaukai, tamsūs šešėliai po akimis, violetiniai lūpų dažai, auksinis kryželis ant kaklo, gulbės pūku apvedžiotos kambarinės klumpaitės, keli žiedai su perlais.

Ji laikė rankoje mažytę taurelę – norinti pasiskolinti acto.

Taurelę reikėjo pripilti, žinoma, ne acto. Netrukus abi moterys sėdėjo ant vienintelio baldų, sofų, ir kaip senos pažįstamos šnekučiavosi. Jos pasisakė vardus: Tasia ir Loreta, vadino viena kitą tu, plepėjo, gėrė kavą. Beveik vienmetės, abi apdovanotos liguistų šviesbruvių grožiu, kuris toks trumpas, jį išryškina liūdesys ir palaiko skausmas. Tasia dirbo bibliotekininke, Loreta – mašininke. Loreta papasakojo Tasiai apie namą, kuriame jos gyvena. Čia daug išsiskyrusių šeimų, durys priešais – vėžiu merdi žmogus, apačioje – muzikantai, viršuje – alkoholikai, kurie neprižiūri vaikų, ir visi namo gyventojai turi juos maitinti.

- Turi?

- Taip, motina bijo, kad jai atims motinystės teisės, ir išsiblaiviusi eina per butus atsiprašinėdama ir dėkodama už išmaldą... Visi šelpia tuos vaikus, priprato... Tėvas dar nėra visai smukęs, netgi dirba kažkur... Plauna naktimis troleibusus... Na eisiu, nes namiškiai turbūt rūpinasi.

Tasia pajuto lengvą pavydą.

- A, tai tu ne viena...

- Ne, kur tau!

Tasia išlydėjo Loretą į koridorių. Praėjo kažkokie vyrai ir švilptelėjo, pamatę tas dvi paukštytes, taip nepanašias į jų moteris, - tai gąsdina ir traukia. Tasia išpurtė kilimėlį prie savo durų, perbraukė skuduru turėklus ir tik tada pamatė ant laiptų sėdintį mažą berniuką. Prieblandoje žvilgėjo didžiulės alkanos akys. Jis buvo aprengtas gerais, valyvais drabužėliais, tačiau buvo matyti - nuo svetimų pečių. Berniukui buvo kokie penkeri metai. Tasia pasilenkė ir pakėlė jį, paėmusi už petukų.

- Ko tu čia lauki?

Vaikas tebežiūrėjo mažo lūšiuko akimis, ranka parodė kažkokį ženklą, ir Tasia net atšlijo, to betrūko - nebylys berniukas prie jos durų. Ji pasijuto lyg įkliuvusi į pinkles, rodos, kas kėsinaisi į jos nepriklausomybę. Vaikas atkakliai žiūrėjo į ją. Tasia

paėmė jį už rankos, pasilypėjo laipteliais, užvertusi galvą pažiūrėjo į tą butą, kur buvo vaiko namai. Iš ten trenkė muzika, visa aikštelė kvėpėjo čirškina ma mėsa. Ten buvo linksma, ten žmonės nežinojo, kas yra neviltis ar vienatvė. Išlindo moteris, liesa ir apsileidusi, sugriebė berniuką ir įsitempė vidun. Tasio ji nė nematė. Tasia parėjo namo. Staiga prisiminė, kad už durų priešais – vos už keliolikos metrų – merdi žmogus. Pasijuto tikroj apsiausty. Jos mintys traukėsi ir gūžėsi lyg sulyti paukščiai, ir ji pasijuto tarsi sėdinti ant milžiniškos iš viso miesto sutemptų nešvarių skalbinių krūvos. Ji priėjo prie lango, pažvelgė žemyn – ir vėl tempia žmonės ryšulius!.. Reikia tvardyti. Jau jai ėmė aiškėti, kokia klaida padaryta pastaraisiais gyvenimo metais – tai turėjo būti praregėjimas – kai vėl paskambino į duris. Tasia atidarė ir bejėgė stovėjo prieš tą vaiką plėšrūno akimis. Dabar, kai įeis, jis galės daryti su ja ką nori – nusiaubti viską... Tasia ištiesė rankas į berniuką, tačiau, niūniuodama ir šokdama kaip drugelis, kaip operetės piemenaitė, laiptais leidosi Loreta. Ji ėjo pas naująją draugę, nešina plokštele, krepšeliu kepinių, apkabino ją per liemenį ir stumtelėjo vidun. O kaip vaikas? Vaiko gal nė nebuvo.

Anglų kalbos pamokos

Pirmųjų pokario metų mokykla fabriku mieste. Jis įeina į klasę, labai šiltai prisirengęs. Mokyklai trūksta kuro, radiatoriai vos drungni, tarsi sušildyti vaikų rankutėmis. Jo viengungiški drabužiai ne be trūkumų, vietomis taukuoti ir prasižioję, ir matyti, kad jis vilki žydrais multino apatiniais. Jis nutukęs, kadaise būta gražaus, veidas taisyklingų bruožų, mėlynom nedidelėm akim. Vos jis įeina į klasę, visus pagauna pasiutimas. Vaikai ima kaukti, rėkti, spiegti. Nuo slenksčio mokytojas išsitraukia užrašų knygutę ir pradeda žymėtis neklaužadas. Jis isteriškai šaukia, jo lūpų kampučiuose susiplakaputos. Čia tas atvejis, kai žmogus netinka būti mokytoju. Tačiau kitur jis tikriausiai negavo darbo, tad dėsto mums anglų kalbą. Aš nežinau, ką jis veikė seniau, bet dabar jis čia tarsi parašutininkas, nusileidęs ne į savo kvadratą. Jis mokinius baudžia blogais pažymiais, jis nieko neišmoko, devintoje klasėje dar kai kas skaito žodžius taip, kaip parašyta: *girl, school*. Jis ir manęs niekaip neišmokė skirti būtuosius laikus, nors tarp mūsų buvo atsiradęs tikras bendravimas, kai susitinka dvi giminingos sielos. Jis man priminė tėvą, kurio neturėjau. Tačiau kartu tai

buvo ir vyriškio dėmesys mergaitei. Įėjęs į klasę, jis akimis susirasdavo mane ir nežymiai linktelėdavo. Jo plinkanti galva, nusėta baltais šeriais, pasilenkdavo prie dienyno, ir, trumpai pastudijavęs sąrašą, jis ištardavo mano pavardę. Taip, kiekvieną pamoką jis šaukdavo mane atsakinėti. Jo padedama, aš garsiai versdavau visai klasei, nes manęs vaikai labiau klausė negu jo. Prisimenu, kaip mudu vertėme Džeromo K. Džeromo „Trise valtimi“, – tą vietą, kur draugai pakuojasi daiktus prieš kelionę. Mokytojas jautė visą teksto žavesį. Jis susijuokė, kai šuo Monmorensis citriną palaikė žiurke, ir kai Monmorensis, tiems trimis vyrams ieškant ko nors, vis pagalvodavo, kad jiems reikalinga jo šalta, šlapia nosis. Tai buvo puikus, nelengvas tekstas. Vaikai šaipėsi iš mokytojo, truputį šaipiausi ir aš, nenorėdama išduoti klasės...

Pavargęs ir nusivylęs jis išeidavo iš pamokos, kad kitą kartą vėl sugrįžtų toks pat įniršęs ir bejėgis. Kartą mokytojas pasisiūlė man duoti papildomų pamokų. Aš turinti ateiti į medinę mokyklą prie Žaliakalnio turgaus, kur jis dėsto vakarinėje pamainoje. Buvo žiema. Aš nuėjau tik iš gailėsčio, norėjau suteikti mokytojui malonumo, palaikyti iliuziją, kad ir jis gali turėti gabų, mylimą mokinį.

(Panašiai Šveikas pravirko bažnyčioje per pamokslą kapeliono malonumui.) Ta mokykla prie turgaus buvo dar šaltesnė nei mūsiškė. Mudu pastovėjome prie žalių koklių krosnies, kol šildėmės rankas, o paskui vertėme tekstą – „Tuštybės mugė“. Jis labai atidžiai sekė mane, taisė tartį, aiškino subtilybes. Sustojome ties ta vieta, kur Beki Šarp išmeta Bibliją pro karietos langą. Mano literatūrinę nuovoką jis, matyt, palaikė gabumais svetimai kalbai. Mudu vargome visą žiemą. Bet aš likau abejinga anglų kalbai. Buvom prisikasę iki tos vietos, kur Beki Šarp siūlėja savo vaikui marškinėlius.

Praėjo keleri metai. Mokytojas suseno, per pamokas jis jau šaukdavo ir ant manęs už judrumą, už juoką ir sąmojingas replikas, kurias laidydavau kaip kiti popierinius balandžius iš paskutinio suolo. Per abitūros egzaminus jis parašė man penketą, visai nepelnytai, turbūt atsilygino už tas dvasinio bendravimo minutes, kai mudu angliškai skaitėme tikrą literatūrą – „Tuštybės mugė“.

Vienišas žmogus su savo paslaptimi pasitraukė iš mano gyvenimo, bet aš prisimenu ir prisimenu jį, visą jo nežabotą pyktį ir panieką tiems, kurie nesimoko anglų kalbos.

Pirmųjų seansų lankytojai

Pustuštėje kino salėje sėdėjo išsibarstę kas kur pirmojo seanso lankytojai. Kinas įsikūręs pastate, kuris yra architektūros paminklas. Didingos lubos, išmargintos lipdytinėm gėlėm, slėgė žmones. Jau teisi menkas, nevertas sėdėti tokiam ne tik praktinę vertę turinčiame rūme. Sėdėjo kelios poros, vienišos moterys, dvi trys jaunytės pensininkės, kažkokie keliauninkai, atvykę rytiniais traukiniais, keli ligoniai, išsiprašę arba pabėgę į miestą, ne visai tinkamai apsirengę, keli bedarbiai, valkatos. Jaunuolis sutraukta ranka, gražiu mėlynu kostiumu, garbinuotas, linksmas, kalbėjosi pats su savimi. Niekas į jį nekreipė dėmesio. Kas atginė čia tuos nelaiminguosius? Kažkoks tų žmonių bruožas buvo bendras, kažkas juos vienijo – sėdėjo tylūs, nugrimzdę savo mintyse. Niekas filmo nelaukė. Tiesiog reikėjo prastumti dvi valandas šilumoj, paskui atidarys parduotuves, prie telefonų įstaigose susės draugai ir pažįstami, bus galima jiems paskambinti, išsipasakoti bėdas, šauktis pagalbos. Ir aš buvau tarp šių žmonių, bet stengiausi nesusiliesti su jais, tartum saugočiausi susitepti drabužį. Vestibiulyje atidžiai apžiūrėjau fotografijos parodą. Tai buvo kažkokio

turistų klubo fotodienoraštis. Užfiksuota turistinio žygio buitis, pavojai, humoristinės situacijos. Moterų veidai nuotraukose buvo negražūs, išvargę. Vyrai atrodė tikri fanatikai. Viena moteris keliavo su trejų metų vaiku. Jo galvutė kyšojo iš kuprinės ant jos pečių kaip pakely nulaužtas saulėgražos žiedas. Aš pagalvojau apie savo sūnų. Jam nieko negali atsitiikti, nieko blogo, jis geroje rankose. Prieš valandą aš jį apvilkau kailinukais ir nuvedžiau pas senelę. Jis gyvena ištaigingai, keliauja mašina, aš niekada nesodinčiau savo vaiko į kuprinę, kad keliaučiau paskui kieno nors nugarą.

Žiūrovų salėje atsisėdau priekinėse eilėse. Rodė „Oblomovą“. Mes žiūrėjome jį, tramdydami savo jausmus. Mane visada stulbina žemės erdvė, aš galiu pravirkti, žiūrėdama į lygumas, spaudė širdį ir dabar. Užsidegė šviesos. Kelios moterys šluostėsi užverktas akis, visi nenorom, neskubėdamiėjome lauk. Matėme, kaip renkasi antrojo seanso lankytojai. Tai jau buvo visai kiti žmonės – linksmi ir nerūpestingi studentai, iš darbo išbėgusios kontorų darbuotojos, daug pagyvenusių solidžių žmonių, klasikos mėgėjų. Įsiliejau į gatvės srautą. Minia nešė mane centrine gatve. Buvau apimusi. Nelaimė, įvykusi namuose, mano sąmonėje truputį nublanko. Jau

žinojau, kad yra ir nelaimingesnių už mane. Prisiminiau vieną pažįstamą, kuri augino du nesantuokinius vaikus ir dabar laukėsi trečio. Ji mylėjo savo vaikus, ji sakė, kad netveria iš nekantrumo, kokias akis atmerks gimęs naujas vaikas. Tačiau aš žinojau, kokia ji nelaiminga, kaip jai nesiseka ir kad jau šešti metai ji negali įsitaisyti žieminio palto. O tie vaikai – iš nevilties viltis. Paskambinau jai, pakviečiau kavos. Ji atbėgo iš savo įstaigėlės į kulinariją, dar nelabai stora, įsisegusi naujus auskarėlius, su japoniška skarele ant kaklo. Tuoju pajutau, kad neturiu apie ką su ja kalbėti. Truputį pasipasakojau apie save, ji išsiblaškiusi žiūrėjo, paskui tarė keletą banalių žodžių. Mėginau nupasakoti pirmojo seanso lankytojus. Ji nesuprato. Ji gyveno savo gyvenimą – į pirmuosius seansus nevaikščioja, nes rytais skuba vesti į darželį vaikus. Šį kartą ji nekalbėjo apie tai, kokias akis atmerks jos vaikas...

Ėjau namo. Sankryžoje buvo spūstis. Mašinos išsiriškiavo ilga eile, negalėdamos važiuoti. Avarija. Kas ten? Aš matau ant neštuvų guldomą žmogų, kurį gerai pažįstu, kuris man artimas, savas. Jis – mano draugas iš pirmojo seanso. Tas, kuris buvo mėlynu kostiumu, garbanotas ir kalbėjo pats su savimi. Žmonės skirstosi, ir aš einu šalin, aš niekada nesa-

kau „avarija“, jeigu žūsta žmogus, sakau – katastrofa. Atsiduriu aikštėje, ji apledėjusi, šalta ir be galo didelė. Ar pajėgsiu pereiti per tą plyną dykumą gyva ir nesužeista? Tokį išmėginimą man siunčia gyvenimas, ir aš turiu viltį.

Mirtis Žaliakalnyje

Pirmaisiais pokario metais tame fabriku mieste prie funikulieriaus buvo įrengtas priešgaisrinis stendas. Žmonės, laukiantys traukinėlio, galėjo peržiūrėti baisias sudegusių namų fotografijas su lakoniškais užrašais: „Štai kas liko iš namo (tokioje ir tokioje gatvėje), kai vaikams pateko į rankas degtukai.“ Po viena fotografija, vaizduojančia tik juodus pamatus, buvo parašyta: „Pilietė K. pamatė sofoje blakę. Ji apipylė ją benzinu ir padegė.“ Aš, vaikas, baisėdamasi apžiūrinėdavau kovos su blake padarinius. Ir mūsų namuose buvo kovojama su tais padarais. Po nakties mano kojos būdavo išmargintos raudonomis dėmelėmis.

Mūsų butas, prisikimšęs žmonių lyg spiesti pasiruošęs avilys, nuo ankstauro ryto išsviesdavo mane į kiemą. Aš pirmoji sveikindavausi su sargiene

Lipeikiene, kuri skubėdavo apsišluoti, kad suspėtų į bažnyčią. Ji mėgdavo pasišnekučiuoti su manimi – ištraukdavo visas žinias apie mano giminę. Bakstelėjusi šluotkočiu į mano kojas, klastingai klausdavo: „O čiagi kas?“ – „Mane išberia nuo kiaušinių. Visai negaliu jų valgyti“, – atsakydavau, nors kiaušinių tais laikais niekas nematydavo. Dėl mano rytmetinių pokalbių su sargiene mūsų bute sumažėjo neprisiregistravusių asmenų skaičius. Kai kas išsitrašinęs grįžo atgal į kaimą. Kartais, griežtai prigrasinta tylėti, aš pasipūtusi sėdėdavau ant suoliuko po balkonu ir su Lipeikiene nesišnekėdavau. Bet ji visada rasdavo man gerą žodį ir sukinėdavosi aplinkui, brūžuodama šluota, miela ir jauki, turbūt mane mėgdavo. Vėl užsimegzdavo šneka. Mudvi buvome lyg kokios rytmečio draugės, kol pabusdavo visas nedidelis, 1929 metais statytas keturių butų namas. Išeidavo mano brolis ganyti milijonieriaus Vailokaičio brolio karvės. Ganė ją čia pat, po Žaliakalnio dykvietes. Vailokaitis jam mokėjo padieniui, užtat brolis tais tuščiais laikais turėdavo savo pinigų. Tačiau greit jam atsirado konkurentas, augesnis ir stipresnis vaikas. Brolis liko be darbo ir nusiminęs sėdėdavo šalia manęs ant suoloelio.

Tokios tykios ilgos vasaros dienos Žaliakalnyje... Labai ramiu oru galėjai girdėti, kaip zoologijos sode riaumoja liūtai.

Vieną kartą Lipeikienė praleido rytinį šlavimą. Nepasirodė ji ir vakare. Mirtis atėjo į Žaliakalnį, – Lipeikienę rado savo kambarėlyje nebegyvą ir išvežė. Ji buvo vieniša. Namu gyventojai sudarė „komisiją“ apieškoti jos butui. Atsirado savanorių pasirausti po jos spintą – ieškant įkapių – ir po dokumentus – ieškant giminaičių adresų. Durys buvo atviros, vidun galėjo įeiti ir ne komisijos nariai, – taip aš įėjau Lipeikienės butelin ir tapau žmonių begėdiškumo liudininke. Visi staiga prisiminė, kad Lipeikienė – buvusi šio namo savininkė, ir ėmė ieškoti pinigų. Ieškojo visur, išvertė net malkas priemenėj. Uoliausiai rausėsi vienas plikas kresnas vyriškis, buvęs policininkas. Jis buvo netgi ne iš mūsų namo. Ir visas Lipeikienės turtelis išsivertė lauk kaip vilnos iš perplėšto maišo... „O aš žinau, žinau!“ – tyliai triumfavau. Pamačiau brolių išblyškusiu veidu ir puoliau prie jo. „Jos darbinio vatinio apykaklėje įsiūtas raktelis!“ Mažame kambarėlyje darėsi ankšta. Žmonės lipo per išmėtytus drabužius. „Ko čia reikia tiems vaikams?“ – „O mes žinom! Žinom! Raktelis įsiūtas vatinio apykaklėje!“ Buvęs policininkas įsi-

siurbė į mane akimis. Griebė vatinuką. Jis kabojo pačioje matomiausioje vietoje. Įgudę pirštai išplėšė raktelį su visa mėsa. Raktelis tas toks mažas, turbūt tinkantis kokios nors mažos dėžutės spynai... „Kur tie vaikai? Duokit šen vaikus!“ Mane pastatė kambario viduryje ant kėdės. „Na, sakyk! – šnypštė iš visų pusių. – Sakyk, ką žinai!“ Aš tylėjau. Tą raktelį vieną rytą Lipeikienė man parodė: „Jeigu kas nors atsitiktų, žinok, jeigu kas nors atsitiktų...“

Staiga tam nusiaubtam bute pašėlo suktis sienos, nukrito ir sudužo Lipeikienės dukterų portretai iš Paryžiaus...

Atsipeikėjau savo lovoje. Prie manęs sėdėjo mama. Ji buvo apsiverkusi. „Ar surado ką nors?“ – „Nieko nerado... Ir tu ten ėjai! – pasakė mama priekaištingai. – Nerado... Dabar miegok ir viską, ką matei, užmiršk.“ Mama uždėjo man ant kaktos ranką, kažką sušnabždėjo, ir aš užmigau. O kitą rytą nubudau sveika, išbėgau į kiemą ir pamačiau, kad Lipeikienės kambarys užplombuotas, – ant siūlelio kabo toks metalo gabalėlis tarsi maža kulka.

Balsas naktį

Jie gyveno naujame bute. Tais metais buvo mėnu-lio užtemimas, ir visokios nelaimės užpuolė jų šeimą. Jos motiną ilgam paguldė į ligoninę, vaikui sutriko regėjimas, vyras beviltiškai nutolo. Ji nieko nebeži-nojo apie jį. Jis dažnai išvažiuodavo. Nuo jo dvelkė šaltis. Tais metais ji pradėjo žilti. Čia, naujoje vie- toje, nebuvo kur pasivaikščioti. Visur prisikimšę namų, turgelis, skveriukas dviratininkams, kitas skveras vedžioti šunims. Tad ji su sūnumi vakarais vaikščiodavo gatvėmis. Kartą, jau sutemus, jie ėjo namų link. Maža, siaura, senom tuopom apšodinta gatvelė kilo į viršų. Ši gatvė liūdnai pagarsėjo, kai netolimame miške buvo rasta nužudyta mergina, – šioje gatvėje, pasirodo, ją matė paskutinį kartą gyvą.

– Mūsų languose šviesa! – sušuko vaikas.

Nespėjo nieko pagalvoti – šviesa užgeso. Kaip jie bėgo visi trys į kalną: vaikas, ji ir šuo! Bet butas buvo tuščias. Ji pagalvojo – gal grįžęs iš komandi-ruotės vyras buvo užėjęs ko nors pasiimti: pinigų ar cigarečių? Ir vėl išėjo per kiemus į kitą Antakalnio pusę. Ji pasisodino ant kelių vaiką, ramino jį ir pati stengėsi negalvoti nieko bloga, nieko pikta.

Atsigulė kartu, ir šuo susirangė prie kojų, padėjęs snukelį tarp priekinių letenų.

Ji pabudo – kažkas ją pašaukė vardu. Nevilties akimirkomis ir seniau girdėdavo balsą, šaukiantį vardu. Pašoko – nieko nėra. Išėjo į balkoną – juoda naktis, priešais, per žalią kalvą, apsodintą neišaugusiais krūmokšniais, tyliai sėlino katė. Kieme stovėjo mašina, nuo jos krito šešėlis tarsi pasiliejęs kraujo klanas. Ir staiga ją nusmelkė mintis, kad vyras tikrai yra mieste, kad jis buvo parėjęs ir uždegęs šviesas, ir jos padėtis su vaiku yra nenormali. Ko jiems bijoti pareiti į savo namus? Kalbėtis pašnibždomis. Visada jaustis vienišiams, naktimis stovėti balkone, kai miega visi, ir girdėti tą balsą, šaukiantį atkakliai ir reikšmingai. Ak, kaip ji norėtų dabar pamatyti – ta gatvele, kuri įsiamžino dėl tos merginos nužudymo, pro senąsias tuopas pareina vyras, kiemo vidury pakelia akis ir susiieško ją balkone, vos įžiūrimą pro vijoklių girliandas... Iš lauko ji vos matoma tarp tų vijoklių... Vyras eina per didžiulį apšviestą kiemą, štai pasuka raktą duryse, kaukši po kambarius, tranko durimis, leidžia į vonią vandenį... Jo nebuvo tris dienas, jis pavargęs ir sudulkėjęs, jis ką tik sugrįžo iš kelionės... Bet kas tada buvo įėjęs į butą ir uždegė šviesą? Šis klausimas ją kankina ir

slegia. Ji vis dar stovi balkone, padėjusi rankas ant turėklų, skausmo iškreiptu veidu.

Ir tada kažkas švelniai šūkteli ją – išgelbėta, išgelbėta...

Apsiaustas

Dabar to žmogaus nebėra gyvo. Mažas, atkaklus, kaulėto veido, pilkais drabužiais – tokį jį prisimena pasakotoja. Pašaiptai čiupinėja, būdavo, jos apklotą – pūkinis? Minkštai gyveni. Pasakotojai didelė garbė jo apsilankymas. Mokslininkas. Eruditas. Ir ta legenda, kad, sulaukus ypatingų svečių iš užsienio, rektorius jam patiki vedžioti svečius po senamiestį. Jo akys šaltos, skvarbios. Pasakotoja kartą jam priminė, kaip laikiusi pas jį sunkų egzaminą. Ji vilkėjusi ankšta gėlėta suknele ir negalėjusi susikaupti, nes visos mintys sukosi apie sergantį kūdikį. Jai pasidarė silpna. „Sunku būti jaunam“, – pasakęs jis tada. Vėliau juos suvedė gyvenimas, tas šaltas lošėjas žmonių galvomis. Jie niekada nesuartėjo tiek, kad galėtų kalbėti apie savo santykius. Pasakotoja negali paaiškinti, ką jis rasdavo jos namuose. Ką ji galėdavo jam duoti? Tačiau faktas, kad jis ją ret-

karčiais aplankydamas ir būdamas atviras, pašaipus, negailestingas. Štai ta apsiausto istorija. Istorija apie berniuką, kuriam tėvas ėjo pirkti apsiausto.

- Jis tada gyveno su antrąja žmona miesto pakraštyje, bendrame bute. O! Toji nerūpestinga mergina visai nežiūrėjo jo sūnaus. Vaikas buvo pats pasirinkęs gyventi su tėvu. Grįžęs iš darbo, tėvas dažnai rasdavo vaiką su drabužiais užmigusį fotelyje. Valgyti jam duodavo kaimynai. Žmona buitim nesirūpino. Ji tardavo, kad viskas susitvarkys savaime. Grįžęs vyras ką nors skubomis pataisydavo valgyti, pažadindavo sūnų, ir jie susėdavo prie stalo trise: apleistas vaikas, žmona, žavingai mikčiojanti, balta, kūninga, ir jis, susierzinęs, užmiršęs nusirišti prijuostę. Savo mokslinį darbą jis rašė naktimis - turėjo padaryti, ką buvo užsibrėžęs, kad išliptų pagaliau iš tų pilkųjų skurdo pelenų... Kartą rudenį jis pastebėjo, kad berniukas neturi rudeninio palto. Pagalvojo, kad, kol ateis šalčiai, berniukas apsieis su lengvu apsiaustu. Vaikas gyvas, judrus, pakaks jam šilumos ir su apsiaustu. Ir štai jiedu išėjo į parduotuvę. Jis vedėsi savo berniuką, iš visos širdies jį mylėdamas. Atsipeikėjęs nuo to apkvaitimo - antrųjų vedybų, dabar tik tą savo sūnų ir mylėjo. Berniukas buvo gražus šviesiaplaukis, jis kažkaip tyrai žiū-

rėdavo, ir suvirpėdavo širdis nuo to žvilgsnio. Tą dieną švietė saulė, jie seniai buvo vaikščioję dviese ir dabar džiaugėsi kaip į krantą išlipę jūreiviai. Parduotuvėje tėvas labai greitai išrinko jam apsiaustą – numeriu didesnę, nes sūnus juk greit išaugo.

Kol pardavėja vyniojo pirkinį, berniukas pasitraukė į šalį, o paskui ir visai išėjo iš parduotuvės. Tėvas surado jį stovintį jau gatvėje ir žengė artyn, norėdamas vėl būti su juo. Tačiau berniukas šastelėjo į šalį ir staiga perėjo į kitą gatvės pusę. Jis dingo tėvui iš akių – ir iš gyvenimo...

– Ir jūs daugiau niekada jo nesutikote?

– Sutikau. Stengiausi išsiaiškinti, kas atsitiko, kuo aš jam nusikaltau. Berniukas tylėjo kaip žemė. Jis sugrįžo gyventi pas motiną. Mes matydavomės, bet niekada nebevaikščiojome kartu. Aš galvodavau apie jį kasdien, aš lygindavau jį su kitais savo vaikais. Aš juos mylėjau, bet jie niekad nežiūrėjo į mane taip, kad suvirpėtų širdis. Tas apsiaustas man atėmė tai, ką turėjau brangiausia. Kaip aš prisimenu tą šiltą lapkričio dieną, kai balos atrodė pilnos vyno! Ir matau krintant lapus... Aš nubraukiau lapus nuo savo berniuko striukės, tarsi nuplėšiu jam antpečius...

Pasakotoja nutyla. Tai ir visa apsiausto istorija, visa nelaimingo žmogaus išpažintis.

Saulė zenite

Jaltos plažėje yra toks kampelis, kur pavakariais renkasi pagyvenusios moterys, dėl sveikatos negalinčios kaitintis vidurdienį. Jos ten įsikuria laisvai ir jaukiai. Vienos guli sulankstomose lovelėse, kitos mezga ar skaito.

Elena iš Alytaus sėdėjo po didžiuliu skėčius ir valgė vynuoges.

Staiga pajūriu kaip tik į tą jų kampelį atėjo vyriškis. Baltu medicininiu chalatu, fotoaparatas tabalavo ant peties.

- Na, mano brangiosios, sveikutės, sveikutės! - iš tolo pragydo jis.

Moterys smalsiai sužiuro į jį. Iš po medicininio chalato kyšojo dvi rachitiko kojelės, atlapa krūtinė buvo įdubusi, siauros totoriškos akys žvelgė nuobodžiaudamos, ūseliai skystučiai, ant galvos sklastymas per pusę delno. Tačiau jo pasveikinimas buvo tarsi skirtas kiekvienai individualiai, ir moteriškės pagyvėjo. Kelios atsikėlė ir priėjo arčiau. Ak, čia

valdiškas fotografas. Moterys mielai fotografavosi, mokėjo pinigus, ėmė kvitus. Ir jūra pliuškeno čia pat. Fotografas visas moteris sodino ant dėžės nuo apelsinų, bangų išmestos į krantą. Pagaliau liko nenusifotografavusios tik dvi: Elena iš Alytaus ir sena moteriškė su ramentais. Toji, pasidavusi inercijai, taip pat mėgino įsitaisyti ant apelsinų dėžės.

- Na, argi tau šitokia poza! - geraširdiškai prieštaravo fotografas.

- Bet aš noriu! - prašė moteris.

Fotografas nepatingėjo įtempti dėžę gilyn į jūrą, pats nuvedė tą moterį, ramentus palikęs ant kranto, ir ji, sėdinti ant dėžės, pasijuto laiminga kaip visos.

Dabar liko tik toji iš Pabaltijo. Fotografas iškart atspėjo Elenos tautybę. Ne, jis įkyriai nesisiūlė, jis tik padavė Elenai savo vizitinę kortelę.

Štai jis ir nutolo pajūriu, palikęs malonų prisiminimą apie save. Kiekviena manė, kad kaip tik jai buvo parodytas išskirtinis dėmesys. O moteriškė su ramentais priėjo prie Elenos ir pamėgino užmegzti šneką:

- Ką jis tau davė?

- Vizitinę kortelę.

- ?

- Adresą.

- Būtinai nueik, susipažinsi artimiau. Labai malonus vyriškis, la-abai.

Elena šaipydamosi žiūrėjo, kaip plaikstosi tolstančio fotografo medicininio chalato skvernai.

Vakare Elena neturėjo ką veikti. Kambario draugė, jaunesnė už ją, išėjo į šokius. Elena jautė, kad ir ji užsisėdėjo; niršdama ant savęs, ėmė galvoti apie fotografo vizitinę kortelę. Galima nueiti juoko dėlei, paskui namie papasakos draugėms. Ji persirengė, pasidažė ir per parką nuėjo į Gogolio gatvę. Rodos, jis laukė jos. Ant stalelio buvo vaisių, šampano. Jis vilkėjo juoda eilute. Iš arti veidas atrodė gelsvas, raukšlėtas, tikrai buvo įpusėjęs šeštą dešimtį, jei ne daugiau. Jo vardas buvo Ibrahimas. Jis tuoj užrakino duris, nuleido tamsias užuolaidas pasiteisinęs, kad bijo finansų inspektorius vizito. Elena sutiko išgerti šampano. Žinoma, kalta saulė ir dykas buvimas, ir vienišumas, ir namų ilgesys, kad Elena, ketinusi pasėdėti pusvalandį, užtruko iki paryčių. Kelis kartus finansų inspektoriai beldėsi į atelję duris, bet Ibrahimas ir Elena neatsiliepė.

Auštant Elena parėjo į savo pensioną. Kambario draugė apstulbusi išleido ją pro balkoną ir paskui ilgai negalėjo užmigti, pavydėdama tai „senei“ pasisekimo ir laimės.

Kitą dieną Elena kirpykloje išsiplovė plaukus, ėjo į kalnus, vaikščiojo po turgų. Buvo išsiblaškiusi, galvojo apie vakarą. Sulaukusi, kada pradės temti, kaip buvo sutarta, ji pabeldė į fotografo ateljė Gogolio gatvėje. Tačiau niekas jai neatidarė. Pro tamsias užuolaidas smelkėsi šviesa, ir viduje skambėjo moters juokas.

Elena pasibaisėjusi viską suprato. Tiek apsigavusi Alytuje, apsigavo ir čia. Ir dabar bėgo tamsiomis gatvėmis, trokšdama greičiau atsidurti savo kambaryje. Bėgo ir verkė. Baisiausia, kad Ibrahimas vis tiek jai patiko: ir jo pomaduoti ūsai, ir fiksažu sutepti pirštai, ir maža karšta galva...

Savo kambarin ji negalėjo įeiti. Šį vakarą Lizai, matyt, geriau pasisekė, kai paklausė patarimo nebeiti į šokius apsiavus tomis kambarinėmis šlepetėmis su kailiniais bumbulais... Elena nuėjo į krančinę ir, atsisėdusi šalia senučių pensininkių, visą naktį grožėjosi žvaigždėmis.

Kitos dienos pavakare Elena vėl nuėjo į pliažą ton vieton, kur renkasi moterys, negalinčios pakęsti saulės zenite. Čia jau buvo susirinkusi kita publika, tiesa, buvo matyti ir viena kita pažįstama iš anksčiau. Elena išskleidė skėtį, nusilupo kriaušę, atsivertė knygą. Tylus liūdesys pasaulį darė dar gra-

žesni. Ji išsižiūrėjo į bangas, kurios dužo tarsi didžiulės krištolo vazos...

- Na, mano brangiosios, sveikutės, sveikutės! - staiga išgirdo pažįstamą giedantį balsą.

Artinosi Ibrahimas su tuo savo medicininiu chatu ir fotoaparatu. Moterys ir vėl smalsiai sužiuro į jį. Ir Elena atsistojo visu ūgiu, tačiau jo akys praslydo pro ją. Jis jau nebepažino jos. Fotografavo visas paeiliui ant tos pačios apelsinų dėžės.

- Na, mano brangiosios, sudie, sudie...

Profilaktinis patikrinimas

Baigiantis pamainai prie Nastės priėjo meistrė ir pasakė, kad ji turinti eiti į medicinos punktą profilaktiniam patikrinimui.

Ta audėjas išstinkanti bėda - dalinis klausos praradimas - neaplenkė ir jos. Gydytojai rekomendavo pakeisti darbą, kitaip ji visai apkurs.

Keista buvo vidury dienos važiuoti namo. Ji nežinojo, kaip tą naujieną, kad ji išeina iš darbo, sutiks vyras. Jie gyveno pas jo tėvus dideliame kambaryje su langais į Vilnią.

Nastė pripirko produktų ir, tempdama krepšį, įžengė į namus. Vyro sesuo buvo įsitaisiusi jų kambaryje, mokėsi.

- Tu? - nustebo ji. - Užtikai mane nusikaltimo vietoje. Taip anksti?

- Silva, tuoj sužinosi, kas atsitiko.

- Atsitiko? Praradai soc. lenktynių nugalėtojos gairelę?

Mergaitės kandi ironija visada sutrikdydavo Nastę.

- Ne, blogiau, blogiau.

- Tai kas gi? - tarpdury pasirodė vyro motina, atsargių sprendimų, tačiau, regis, geros širdies moteris.

- Mama, aš keičiu darbą. - Nastė trumpai nupasakojo savo sveikatą.

- O aš pamaniau - tu lauki kūdikio, - tiek tepasakė anyta.

Parėjo vyras iš savo biuro. Jis nusigando išgirdęs Nastės naujieną, kol kas nieko nekommentavo, įsijungė televizorių žiūrėti krepšinio. Vėliau parėjo uošvis, pašto tarnautojas, vyras, mėgstantis išgerti, turintis kitų moterų, bet savaip vertinantis ir žmoną.

- Aš ją myliu už praeitį... už praeitį... - mėgdavo kartoti.

Keista, jį labiausiai paveikė Nastios žinia. Pava-karieniavus jis pakvietė ją pasivaikščioti po Puškino sodelį. Uošvis parodė ranka į poeto biustą.

- Genijus. Jam štai mūsų lietuviškos rūtos... Sėskime, Nastut... Brangusis vaike, - iškilmingai tarė, - aš viską apskaičiavau. Mes visi, mūsų šeima, praradę tavo pinigų, sužlugsime. Pirmiausia tavo vyras Gedas. Jis mano sūnus, tačiau tokio nevykėlio, atleisk, reikia paieškoti. Kiekgi jis gauna toje savo kontorėlėje... Silva - moksleivė. Jai dar ilgai reikės paramos. Aš senas, tuoj išeisiu į pensiją. Visų mūsų pajamos, sudėtos krūvon, neprilygsta tavo mėnesi-niam audėjos atlyginimui.

Nastė nieko nesakė. kažkas nepadoraus buvo uošvio žodžiuose. Grįžusi namo, ji rado vyrą rūkantį prie lango.

- Kiek tu turi grynais šiuo metu? - staiga paklausė jis.

Nastė drebančiomis rankomis jam padavė piniginę.

- Štai.

- Ir tu žadi pradėti naują gyvenimą su šitokia nie-kinga suma? Argi tu nesupranti, kad mes grįžtame atgal?.. Girdi? Likimas mus bloškia atgal!

- Aš kaskart vis blogiau girdžiu, - tyliai pasakė Nastė.

Ji stovėjo priešais vyrą tokia jauna ir vieniša ir už pečių nieko neturėjo - nei sparnų, nei meilės šešėlio.

Niekas nepriėjo prie jos. Visi buvo išsislapstę savo urvuose. Šitie paštininko namai buvo baisūs, niekam jos nebuvo gaila, niekas jos nesulaikė išeinančios.

Atšalimas

Praėjo vasara su visom audrom, ir dabar jų valtelė atsidūrė ramiam užutėky. Stovinčiame vandenyje atsispindėjo mėnulis, jis švietė povandeniniam sodui, kur tarp susipynusių šakų ir lapų nardė žuvys kaip auksinių adatų dygsniai. Vasara daug ką jiems davė į rankas, o paskui atėmė, palikdama laisvės troškimą, norą išsivaduoti nuo tų pančių, kuriuos uždeda meilė. Atėjo prablaivėjimas, kai du žmonės vienažart pamato pasaulį taip aiškiai, kaip šaltinio dugną, ir žvaigždės jiems spindi danguje negailestingai ir šaltai. Neverta gailėtis praėjusios meilės - juk susitikimo paslaptis ne menkesnė už išsiskyrimo paslaptį.

Moteris liko viena savo kambaryje. Jos mylimasis išsinešė visus turtus, ji liko stovėti prie lango su pigiomis užuolaidėlėmis.

Rugsėjo viesulai po miestą nešiojo šiukšles ir sausų žolių kamuolius, draskė priešais esančio teatro afišas. Tas graudus metų laikas, kai viskas baigia nužydėti, ir gamta tarsi sudeda visas viltis į vieną rožės žiedą. Šitie vėjai pranašavo atšalimą ir darganą. Mylimasis iškeliauvo net nepabučiavęs jos, tarsi pamiršęs palaistyti augalą. Dabar širdyje buvo tuštuma. Štai mylimasis išėjo į gatves, išvažiavo į kitus miestus, nepalikęs jai vilties. Moteris apkabino rankomis arbatinuką, jis buvo vos drungnas, kaip ką tik miręs žmogus. Štai jo atversta knyga, štai jo kėdė, kur jis sėdėdavo, žiūrėdamas į sutemas, besiliejančias iš lango... Tai tokia būna meilė, paausnanti pigius daiktus. Jo prisiminimas, jo dvasia sklandė šalia kaip sužeistu sparnu paukštis, atsitrenkiantis, vis atsitrenkiantis į aštrius kampus. Tas jo beviltiškas troškimas ištrūkti!

Moteris galvojo, kaip jis dabar važiuoja traukiniu, – ir nuganytos pievos lekia pro jį, ir rusvi patvinę grioviai, pilni grėsmingo paslaptingo. Jis tuoj ją užmirš. Ir kas bus jo kita mylimoji, kurią jam duos atsitiktinumas? Kas bus ta kita, kuri juo

rūpintis, iš pradžių iškilusi virš kasdienybės, o pas-
kui smunkanti vis žemyn, kai meilės paslaugos virsta
prievole ir prakeiksmu.

O ji argi nepriima vienatvės kaip dovanos? Mote-
ris galvojo, ką ji dabar mylės savo iškankinta šir-
dimi. Ji troško meilės, kaip trokšta jos visi apleistieji,
negražūs, vieniši. Galbūt jau yra žmogus, atsigręžęs
jos pusėn tame siaubingame gatvių labirinte. Galbūt
jo kelionei prireiks kelerių metų, tačiau jis artės prie
jos, kol pagaliau jų susitikimui palankiai išsidėstys
planetos, ir ji vėl bus graži ir viliojanti, ir ją mylės
už tai, kad bus išmušusi meilės valanda, ir širdis
prisiglaus prie širdies, ir akys ieškos meilei vietos,
ir jie uoliai šalinis iš kelio visas kliūtis, kad pasiektų
tai, ko trokšta; galbūt jie plauks į žalias salas arba
ieškos prieglobsčio kaimo trobelėje...

Koksai puikus gyvenimas! Ir moteris tai suprato,
artėjant rudens nakčiai, prispaudusi kaktą prie
lango stiklo, skiriančio ją nuo prarajos. Jos kūnas,
subrendęs ir stiprus, tvirtai laikė sielą, plazdan-
čią kaip drugys, trokstančią ištrūkti ir susišildyti
užmarštyje.

Kitos moteris tekės ir gimdys vaikus, kaupys turtą,
kiekvieną pirštą padabins žiedu su brangakmeniu, o
ji lauks meilės... Ji bus amžina meilės gynėja, nors

tolesnį gyvenimą jai gal lemta nugyventi vienai... Visokių minčių jai atėjo į galvą, liūdesys ir nuojauta, ir viltis susimaišė ir virto amžinu ilgesiu.

Rudens vėjas baigė draskyti teatrėlio afišas. Jos drisko kaip pridžiūvę tvarsčiai. Su tavimi. Dugne. Marija.

Laukinis grožis

Mes vaikščiojome po apleistą, sulaukėjusį sodą. Buvo kovas. Takai pažliugę, slidūs. Spygliuoti krūmai graibstė mums už rankovių, o senos obelys samanotais kamienais buvo pilnos graudaus liūdesio tarsi senukai, žadantys dar pagyventi. B. mane lydėjo susimąstęs, galvodamas apie savo reikalus. Stengiausi kaip nors išreikšti savo meilę jam. Jis buvo mano draugas. Dabar, išleidęs knygą, buvo patekęs kritikos nemalonėn. Tačiau jis klausėsi manęs išsiblaškęs, atlaidžiai, nesigilindamas. O ir aš, tarsi nerasdama kitų pavyzdžių, papasakojau jam vieną prancūzų apsakymą, kur vienas kritikas, gyvas būdamas, visiems daro vien tik nemalonumus, o jam mirus žmonės pasižiūri į jo portfelį ir jame randa stropiai suvyniotą mylimos dukters garbaną...

B. klausėsi ir nenorom šypsojosi. Šitas sodas, išsidėstęs terasomis, buvo mano vaikystės sodas. Kiek reikėjo pastangų ir gudravimų, kol atsiviliojau jį čia pasivaikščioti... B. kalbėjo apie dievišką grožį, kurį turi jausti kiekvienas rašytojas. Jis pasakojo, kokį įspūdį jam palieka įžymių žmonių kapai. Stulbinantis kuklumas.

Mes atėjome į seną pavėsinę. Ji buvo užbrinkusiomis durimis. B. atplėšė duris, mes įėjome vidun. Pro voratinklių šydą buvo matyti senų lapų krūvos, pelių lizdai, matyti ir tuščias širšių lizdas. Ton pavėsinėn, matyt, nedažnai įkeldavo koją žmogus. Aš suradau maišelius, prikimštus šieno, – tai buvo pagalvėlės. Mudu susėdome. B. paėmė mano rankas, ėmė šildyti savo kvapu. Jo šviesiaplaukė galva su garbanomis, užkritusiomis ant ausų, buvo prie pat mano veido. Ir žydros, nuostabiai gražios akys. Jis neturėjo jokios kliaudos. Atrodė tobulas fiziškai ir tuo truputį kėlė nepasitikėjimą. Buvęs mokytojas, jis debiutavo literatūroje apsakymais, daugiausia vaizduojančiais paauglių gyvenimą. Jo rašymo maniera – begalinis lakoniškumas – kartais stokojo vaizdingumo. Jis labai rūpinosi forma, tarsi be galo apkarpinėtų veją. Kartais jo apsakymai būdavo tokie tobuli, kad prarasdavo įtaigą. Kartą aš pasakiau, kad jis, kaip kūrė-

jas, panašus į vyrą, kuris, patekęs į salą, gyvenamą vien tik moterų, stengtųsi žūtbūt išsaugoti skais-tybę... „Širdele, – pasakė jis, taip jis mane vadino ir šį žodį tardavo kiek per saldžiai, – parodyk man, kur yra tokia sala.“ Buvo vedęs. Kažkaip pasakojo, kad su žmona susipažino šokiuose. Kad abu svajoja turėti sūnų ir gyventi žvejų kaimelyje. Pasakodamas jis mėgdavo gilintis į visokias smulkmenas ir nepasakydavo svarbiausių dalykų, tačiau pamažu tie žmonės, apie kuriuos kalbėdavo, mano sąmonėje atgydavo, ir jų likimai nebeatrodė svetimi. Ir žmona su jo nupasakotais bespalviais plaukais, skaidriom akim kaip personažas man buvo atstumianti, o kaip jo žmona – paslaptinga ir įdomi.

Jis šildė man rankas, ir sutemos pamažu skverbėsi į pavėsinę. Man pasirodė, kad lapuose sučežėjo žaltys.

Jis stipriai mane apkabino.

„Šitas guolis man brangus, – vėliau pasakė jis. – Kai aš atsikelsiu iš šito brangaus guolio, man bus sunku sugrįžti į gyvenimą, širdele.“

O! Tas jo noras pateisinti viltis, kurias buvau sudėjusi į jį. Jo dieviškas grožis taip nesiderino su visa šia nešvaria aplinka.

Mes ėjome atgal aklinoje tamsoje, slidinėdami ir susipurvindami, atsitrenkdami į kits kitą kaip pri-rakintos valtys. Spygliai iškabino jo veide trikampę odos skiautelę. Tą randą jis nešiojo iki pat mirties. Tada, tolumoje plasant pavasario nuojautai, aš galvojau, kad negalima įsivaizduoti žmogaus, kuris būtų svetimesnis tam dieviškam grožiui kaip aš.

– Ką tu gali man duoti ir ką atimti? – tarsi klausia jis. Tarsi švelniai kliudo savo likimo knyga man per galvą. – Puikiai žinai, kad nieko.

Susitikimas

Informacijos skyriaus redaktorius jau kuris lai-kas gaudavo korespondencijas, pasirašytas slapy-vardžiu Linksmasis Varpelis. Spaudai jos netiko, tačiau linksmo jį, pripratusį prie sunkaus padie-nio darbo. Korespondentas nebuvo įkyrus: kartkar-tėmis pranešdavo, kad jau atėjo pavasaris (ruduo, žiema, vasara), kad jam atidarė priekines troleibuso duris, įstiklino telefono būdelę ir perdažė geltonais dažais suolelį prie laiptinės. Be abejonės, tai buvo koks pensininkas, geras, linksmas senukas.

Vieną rytą registruotu laišku jis pranešė, kad pražydo jo vijoklinė rožė. Redaktorius susierzinęs pakėlė nuo popierių galvą, ir redakcijos kambarėlis, kuriame stovėjo dar trys stalai, staiga pasidarė troškus ir dulkinas. Čia dirbo trys jaunesni už jį žurnalistai, ambicingi ir nekantrūs. Jis žinojo, kad ilgai jie čia neužsibus. Per penkiolika darbo metų ne viena jau buvo išgyvendinęs, nors pats neturėjo specialaus diplomo. Atėjo į spaudą iš stiklo gamyklos, pradėjęs rašinėti straipsnelius apie savo meistrą, kuris jį išmokė amato. Taip buvo pakviestas į rajoninį laikraštį, vėliau nuėjo dar toliau. Dabar dirbo žymiaame laikraštyje, turėjo išleidęs dvi knygas. Buvo vedęs ir išsiskyrė, nes negalėjo likti šešėlyje. Pastebėjęs žmonos pranašumą ir talentą, ėmė jos neapkęsti. Vėliau pasirinkdavo moteris iš buitinio aptarnavimo sferos: turėjo kirpėją, bufetininkę. Dabar jam patiko štai ta, priešais sėdinti praktikantė, naivi ir lengvabūdė, graži šviesiaplaukė. Tačiau neketino jos siekti – per jauna. Leido sau pagloboti, užtardavo prieš viršininkus. Jaunoji žurnalistė rašinėdavo gamtos apsaugos tema. Jis padavė jai Linksmojo Varpelio laišką apie vijoklinę rožę. Mergina perskaitė ir nusikvatojo.

Prieš pusvalandį iki darbo pabaigos paskambino buvusi žmona. Pakvietė užėiti pasimatyti su sūnumi.

Jie pirmą kartą susitiko po skyrybų. Ji visuomet siutindavo žmonos pasitikėjimas savimi. Ir dabar, vos žvilgtelėjęs į ją, pamatė, kad ji visai patenkinta gyvenimu, buto netvarka, savo išvaizda. Pasitiko ją su plunksna rankoje, lyg ir droviai šypsodamasi, keista, nepakartojama. Rodos, džiaugėsi ją matydama.

- Keista, dar kartais sapnuojiesi man...

Per dvylika bendro gyvenimo metų jos sapnai jam buvo taip įkyrėję, kad ir dabar nenorėjo jų girdėti. Keista, pirmosiomis bendravimo minutėmis ji atrodė nuobodi, banali, paskui kažkuo prikaustydavo dėmesį. Reikėdavo iškęsti tas kelias pirmąsias minutes. Tačiau dabar jis nenorėjo gaišti laiko. Įėjo vaikas, susijaudinęs, švelnus. Ir čia jis prarado savitvardą. Apsiverkė. Kiek kartų jų taip sėdėta trise... Berniukas turėjo tai, kas buvo geriausia abiejų tėvų. Šalia sūnaus jis pasijusdavo silpnas ir menkas. Žmona irgi lyg kažko nusigąsdavo.

- Matai, mes greitai išvažiuosime į kitą miestą. Noriu, kad dar pabūtume visi kartu.

Tik ji galėjo taip pasakyti. Jos žodžiai būdavo tokie tikslūs, kad niekada nekeldavo užuojautos. Jie buvo atspindys jos keistos, įnoringos širdies. Ji buvo

dosnių jausmų, ir niekas negalėjo jos nuskriausti. Tokią jis buvo pamilęs, tokią ir paliko.

Jis pamažu išsivadavo iš vaiko rankučių. Atsisveikino.

- Argi tu jau išeini? Nebenori su mumis pabūti?

Jis matė skaistą baltą moters veidą, apsiniaukusias akis, žinojo, kokia neatvira ir klatinga ji gali būti. Jinai jį nukankino užuojauta sau, o pati liko nepramušamais šarvais... jis išbėgo iš tų namų galvodamas, kad ta moteris išplėšė gražiausius jo gyvenimo metus. Jis neatsigręžė pažiūrėti, kaip moja jam rankute vaikas. Šaltas žiaurumas nustūmė į šalį sąžinės priekaištus. Pagaliau jis laisvas ir turi gyvenimą, kokio nori.

Mano draugo dukrytė

Miglota, šilta spalio pradžios diena. Norint patekt į tavo namus, reikia praeiti pro kapines. Dairausi. Tie antkapiai, žemi ir aukštesni, savotiškas, nepaklūstantis jokiems dėsniams kapinių planas, susikerantys ir išsiskiriantys takai kaip savižudžio mintys ir keistai nulemta mirusiųjų kaimynystė.

Daug kartų mintyse nueidavau tą kelią iki tavo namų, man tavo langai tvieskia negailestinga šviesa. Tu sutinki mane, ir iš sunykusio tavo veido aš matau visas tavo nesėkmes ir pralaimėjimus. Ironija įsigėrusi į visas tavo veido raukšleles – kaip plačiai ištryškusio parako vėduoklė...

Mudu su neapykanta žvelgiame į kits kitą. Ir tavo ištikimas šuo vilkiškai atsuka į mane snukį. Aš žvilgteliu į apdraskytas, kruvinas tavo rankas. Pasirodo, tu sodini spygliuotų krūmų gyvatvorę, kad tavo dukrytė toli nenuklystų nuo namų.

Keista draugija šiandien susirinkusi pas tave. Keli sėdi prie kortų stalelio, kažkokia senutė reguliuoja televizorių, juodaplaukis garbanotas vyras stovi prie židinio ir nuobodžiauja. Tie trys seni dideli paveiks-lai ant sienų tarsi iškirsti langai į kitus gyvenimus.

Mudu nesusitarę išeiname į verandą. Čia esame buvę visais metų laikais: žiemą, kai pro plyšius pustydavo sniegą, ir mes sėdėdavome su kailiniais, pavasarį, kai kampe, pernykščių lapų krūvoj, čežėjo žaltys, vasarą – saulėlydžiu, atlapoję duris į sodą, ir dabar – rudenį...

Staiga raudodama, krūpčiodama pas mus atbėga tavo dukrytė. Kažką laiko apglėbusi savo nekalto-mis rankutėmis. Tai keistas padaras, gyvūnėlis, kuri

ji ką tik radusi. Jis buvo įstrigęs gyvatvorės spygliuose. Iš pradžių buvęs dar gyvas, tik susižeidęs į spyglius, gailiai dejavęs. Jis toks gražus numiręs, padengtas pilkšvais pūkais. Tu baisiai išblyškęs žiūri į rausvas dukrelės akis, kurių kampučiuose ašaros. Ir staiga tavo veidas tolsta ir svetimėja. Tu sviedi tą pilką gniužulą šalin, instinktyviai pasibaisėjęs mirtimi ir silpnumu. Tačiau tas įvykis neina iš galvos, tavo dukrytė vis verkia, apsikabinusi tavo kaklą, visą vakarą ji nesitraukia nuo mūsų. Kada mes vėl besusitiksim? – tu nusviedi į šalį viską, kas trikdo tavo dukrytę, bet aš vis tiek tave mylėsiu.

Sparnai

Albertui

Jis grįžo į gimtąjį kaimą kaip mūši pralaimėjęs karys, kuriam ne taip lengva skirtis su kario uniforma, ir jis dar vilki kiteliu, deja, nuplėštais antpečiais. Šis karys grįžo, laikydamas rankoje knygą, mažą tomelį mėgstamų eilių. O! Kiek skausmo jo sugrįžimas atnešė motinai, kuri gailėjosi jo kaip luošio, kaip savo gyvenimo klaidos! Sūnus padėjo jai

darbuotis po namus. Tačiau ką šnabžda jo lūpos, kai jis kuopia tvartą arba doroja skerdieną, stovėdamas prie kruvinos geldos? Poezija. Eilės. Sūnus apsinuodijo jomis. Ką jis paliečia, viskas praranda senąją reikšmę. Štai jis neša šiaudus, ir jie – kaip glėbys aukso. Štai paglosto karvę, ir jai susitvenkia akyse ašaros.

Sūnus grįžo iš miesto neišlaikęs egzaminų; jis išleido pinigus, neturėjo net bilietui, pakeleivinga mašina jį išmetė kryžkelėje taip kaip stovi – sergantį, be lagamino, be palto. Štai dabar jis vaikštinėja po laukus pusnuogis su poezijos tomeliu rankoje...

Motina mina dviratį. Ji uždususi pasiveja sūnų, einantį į miestelį. Ten, buvusio dvaro rūmuose, dabar įsikūrę neįgaliųjų namai. Sūnus ten nueina pasikalbėti su vienu seniū, buvusiu kunigu. Motinai ašaros šoka į akis, kai kalba apie tai. Ko jam ten eiti? Iš viso kaimo, iš visų pažįstamų, bendraamžių jis išsirinkęs draugu tą senį, tą išvartą kunigą? Jis einąs į tų rūmų teritoriją, o tai draudžiama. Kada nors sargas užrąkins vartus, ir jis pačioje jaunystėje liks ten uždarytas amžinai. Apvilks jį baltu chalatu su antspaudu ant nugaros, ir galės dirbti su visais tais ligoniais sagas ar šukeles... Motina jį gąsdina kaip mažą, meluoja. Jis pasuka į šalikelę, kur po ledo

pluta gurga upeliukai. Ten motina nepaves dviračio. Bet ji sulaiko sūnų jau kitokiu balsu. Ar jis žinaš, kad kaime laidotuvės? Sūnus stabteli. Šią skaisčią pavasario dieną malūne žuvo vaikas. Berniukas tų žmonių, kurie pernai į jų kaimą atsikėlė iš Ukrainos. Tokią tolybę važiavo, argi ten trūksta žemės, ten dar geresnė, ten beveik šiltieji kraštai, atvežė vaiką į pražūtį....

Sūnus stebėdamasis, net su gailėsčiu žiūri į motiną. Rodos, ji tikrai pyksta ant tų žmonių, kuriems žuvo berniukas. Jis nebesiklauso, peršoka griovį ir – tolyn, tolyn nuo motinos.

„Sustabdyti malūnus“, – dar išgirsta pro pavasarinį srautą.

Jis prieina buvusį dvarą. Pasuka kaštonų alėja prie paradinių durų. Senasis draugas jau stoviniuoja ant laiptų, laukia. Jie išeina į laukus. Ir senis vatinio kišenėje turi mažą savo mėgstamo poeto tomelį. Kaip jiedu susipažino? Savaime. Tokie lengvai susipažįsta, kur tik susieina: kalėjime, ligoninėje ar sename dvare. Galima pasidžiaugti, kad jiedu susitiko. Jiedu pažįsta poezijos medį, visus jo lizdus, sukrautus iš skausmo ir liūdesio spyglių, išklotus švelniausiais žmogaus atsidūsėjimais. Jie sėdi ant sauso, išilusio kupsto. Senis nurenka šapus nuo ber-

niuko rankovės. Tas prisilietimas yra kaip glamonė. Ir staiga į jaunuolio širdį ima skverbtiis neviltis. Senio mažos, veriančios akutės susiduria su jaunuolio akimis. Jos pilnos ašarų. Bet klausinėti nevalia, visi žodžiai, jei jie ne poezijos, niekingi. Senis staiga susigriebia – pavakarių metas, jis jokių būdu negali praleisti pavakarių. Jiedu atsisveikina beveik šaltai.

Nusisukęs jaunuolis verkė.

Visą vakarą motina laukė sūnaus. Ji nuėjo iki kryžkelės, paskui dar toliau. Tačiau sūnaus šiame plokščiam krašte nebebuvo. Šalo, kaip visados ankstyvo pavasario naktį. Motina priėjo ežerą. Ant sugurusio ledo priminta pėdų. Sūnus nuėjo kiton pusėn. Ji pažino jo pėdas, jose dar nespėjęs užšalti vanduo, jos traukėsi plonu luobu, tarsi merkėsi akys. Motina išžiūrėjo į tolį, jos meilė skrodė sutemas, ir jai buvo matyti kitas krantas. Nieko bloga negalėjo nutikti jos vaikui. Jis jaunas ir lengvas, be to, juk jį nešė poezijos sparnai.

Prisiminimai apie ateitį

Septyneri jos gyvenimo metai praėjo kaip septynios didelės stotys, kai žiūri pro traukinio langą,

prisispaudęs prie stiklo, ir matai atsitiktinius žmones, įsimeni kokią nors pyragėlių pardavėją perone ar ryškiai dažytą tualetą po dideliais medžiais, arba stoties viršininko dukterį su per didele kepure, išėjusią praleisti traukinio... Praėjo, prašvilpė septyneri metai. Ji suvokė, kad nebegalima blaškytis, reikia atsidėti pagrindiniam darbui. Ji buvo dar gana jauna. Nebuvo palūžusi atsitiktinėse tarnybose, nes laikėsi atokiau, nesivėlė į intrigas, nesirungė su moterimis, kurios dažniausiai būdavo įdomesnės ir gražesnės už ją. Mažai kas ją domino išoriniame gyvenime. Jautė kažkokią piktą lemtį, kad niekas nemylėjo jos stipriai ir ilgai. Kai galvodavo apie savo vienatvę, ramindavosi, jog ir pati nieko nemylėjo taip labai, kad užmirštų save. Ją sekino kita aistra – troškimas kurti. Prieš septynerius metus buvo išleidusi ploną etiudų knygą. Rašė toliau. Truputį pažino jaunų rašančiųjų pasaulį, kuriame buvo maža tikro nuoširdumo, užtat daug garbės troškimo, kalbų apie pinigus, tariamos didybės.

Vieną rytą ji tarsi pabudo po ilgo miego, tarsi ligonis nusimetė gipsą ir paskutinį tvarstį; susirinko savo kūrinis ir, kalbėdama mintyse su redaktoriu, kuris kartais jai paskambindavo, išėjo su juo susitikti. Tie laiptai į viršų ir kilimas, kurio raudo-

nas rožes nutrypė kelios rašančiųjų kartos, jai buvo pažįstama iš anksčiau. Ji sėdėjo prieškambaryje prie redaktoriaus kabineto laukdama, kada baigsis posėdis. Mašininkė, nėščia, apsiverkusi mergina, spausdino kažkokį storą rankraštį, ir jai niekas daugiau neegzistavo.

Be mašininkės, dar prie lango stovėjo aukštas vaikas juodu ilgu paltu. Rankoje jis turėjo pilką megztą kepurę su kutu, o po pažastimi laikė išsipūtusį aplanką. „Autorius“, – pagalvojo ji su tuo keistu pavydu, kokį rašanti moteris jaučia rašančiam vyrui. O jis pasižiūrėjo į ją su tam tikru (irgi žinomumu) atlaidumu.

Mašininkė kažkur išėjo, ir jiedu ėmė kalbėtis.

Vaikas buvo atvažiavęs iš provincijos, jis neturėjo to jaunatviško atsainumo ir atžarumo, būdingo sostinės jaunuoliui. Jis pasipasakojo trumpą savo gyvenimą: mokėsi, baigė, dirba mokytoju, vedęs, turi du mažus vaikus, žmona irgi mokytoja, žmona tiki juo ir žada jį netgi išleisti gyventi į miestą, jeigu to prireiktų jo kūrybai. Jis atvažiavo iš S. vėlai vakare, nakvojo pedagoginio instituto bendrabutyje, ten negalėjo atsiginti merginų, kurios siūlėsi padėti jam susitvarkyti gyvenimą... Prieš tai skambinęs draugui, jis dirba štai šitoje redakcijoje, jaunas

likimo numylėtinis, gražus ir talentingas kaip dievas. Dabar redakcijos aktyvo susirinkimas. „Mums pasisekė, – tarė jis. – Mes turėsime progą pamatyti pačius geriausius rašytojus.“ Nė trupinėlio ironijos nebuvo jo žodžiuose. Ir ji nejučia pagalvojo, koks tyras jis. Atsistojo šalia prie lango, kaip ir jis užsikrėtė laukimu. Buvo daug mažesnė už jį ir turėjo žiūrėti pakėlusį galvą. Staiga ji pažino jį. Taip, tai jis – tų nuostabių novelių apie Daukantą autorius. Tarsi išgirdęs jos mintis, jis staiga ištarė jos pavardę: „Ar nepažįstate? Iš jaunujų ji pati geriausia.“ – „Bet ji ne tokia ir jauna.“ – „Man sakė, ji labai sirgusi.“ – „Sirgusi? Negirdėjau, ne, tiesiog ilgai tylėjo, per ilgai.“

Atsidarė kabineto durys, ir jie pamatė tuos, kurie buvo patys geriausi. Praėjo moteris, kupina įtūžio, įraudusi, savo beformę figūrą, kaip Demis Rusas, apsisiautusi kažkokia karoliukais siuvinėta skraiste. Praėjo pasipūtęs, aukštai iškėlęs galvą žinomas novelistas; praėjo tas, kuris išleido geriausią dešimtmečio romaną... Tuodu, stovintys prie lango, beveik fiziškai pajuto jų svorį, jie tiesiog susiliejo su pilkom užuolaidom. Šypsodamas išėjo tas jaunas „likimo numylėtinis“. Niekas nežinojo, per kokį katorgišką darbą atsiranda jo straipsniai.

- Ak tai jūs pažįstami? - tarė jis, žengdamas prie draugo.

Ji apmirusia širdimi žiūrėjo į atviras kabineto duris. Štai pasirodo ir jis pats, tas, dėl kurio ji pradėjo rašyti, o paskui metė, septynerius metus tylėjo, kuris valdo jos protą ir sielą, - tas, kurį ji laiko literatūros sąžine.

Kas mus visada lydi

Vėl buvo sekmadienis. Su kuprinėmis ant pečių jie iškeliavo į gamtą. Tai buvo viena tų bedžiaugsmių kelionių pradžioje traukiniu, paskui autobusu, kai jie verčiau pasirenka sunkumus, kad tik nereikėtų praleisti dienos dviese tarp keturių sienų. Tiesa, įtampą šiek tiek sklaidė jų dukrytė, tačiau ją reikėjo nešti. Ji buvo laiminga ir taip spaudė tėvo kaklą, kad jis tiesiog duso. Atsidūrus toli nuo miesto, pievose, dangus ėmė niauktis. Rugių laukas, kai ėjo takeliu pro jį, neramiai šiausėsi, ir kregždės skraidė prie pat žemės, džiugindamos mergytę. Žmona vilko nė kiek ne lengvesnę naštą. Ji alsiai šypsojosi, žiūrėdama į vyrą, nešantį vaiką. Raukšlelės apie akis ir veido liesumas ją sendino. Jai netiko seni juodi maršiniai

ir sportinės kelnės, negražiai pailgintos kitos spalvos audiniu; kažkodėl rankoje ji laikė skėtį. Vyras, vos žvilgtelėjęs į ją, susierzino ir pagalvojo, kad tik jiems galėjo taip atsitikti – lietus per sekmadienio iškylą. To betrūko, kad vaikas susirgtų. Jie keliavo pagal žmonos sudarytą maršrutą. Ji kažkur buvo skaičiusi, kad čia turi būti ežeras ir prieplauka. Tuo ežeru kursuoja baltas garlaivis. Tai buvo taip fantastiška, kad, ko gero, galėjo būti ir teisybė.

Baigėsi pasėlių laukai. Jie priėjo mišką, brovėsi pro brūzgynus. O dangus vis niaukėsi. Mažoji mergytė jau darėsi per sunki, o jie kaip tik įžengė į raistą. Vyras vėl pagalvojo, kad tik jie iš visų nuostabiausių Vilniaus apylinkių galėjo išsirinkti šitą rizikingą kelią. Aplink nebuvo nė gyvos dvasios. Jie stovėjo ant žalio kupsto, kuris buvo toks pat nepatikimas, kaip trumpai išnirusio banginio nugara.

– Tikriausiai reikia grįžti.

– Ne. Tu gi žinai, aš niekada negrįžtu atgal, – pasakė žmona.

– Pirmą kartą girdžiu, – atkirto vyras.

Mergytė, pajutusi artėjant barnį, paklausė nedrąsiai:

– Argi tikrai mes prieisim ežerą, ir mūsų pasiimti atplauks garlaivis?

Reikėjo eiti toliau. Jau besibaigiant raistui, jie pamatė, kad visai čia pat būta gero kelio.

- Tik mums... - buvo bepradedęs vyras, tačiau mergytė išsprūdo jam iš rankų ir nubėgo į priekį, ten, kur švietė proskyna, ir dar toliau spindėjo ežeras. Keisti keturi šviesos stulpai smigo į jį iš užplaukusio juodo debesies. Ir visur buvo ta baugi tylą. Vėjas jau su vandens purslais tiško jiems į veidą, kai jie atėjo į priekį ir įsitempę žvalgėsi garlavio. Žmona buvo visa purvina, ji numetė naštą ant lentų ir, paėjusi į priekį, ėmė šukuotis. Jos ramybė jį suerzino.

Staiga jis pamatė, kad mergytė kalbasi su kažkokiu žmogumi. To žmogaus rankose blyksi peilis, jis drožinėja šakelę. Mergytė atbėgo pas motiną.

- Garlavis bus po kelių minučių! - apskelbė ji. - Ir žiūrėk, ką man davė! - Ji parodė mažą saldainiuką.

Vyras ėmė akimis ieškoti to žmogaus, ką tik pusiau gulom sėdėjusio po krūmu. Tačiau jo niekur nebuvo. Vėl baisiai suošė medžiai, palinko prie žemės, lietaus šuorai pasipylė iš dangaus, kažkur išnyko tie didieji šviesos stulpai, rėmę juodąjį debesį.

- Bėkim! - suriko žmona. Ji pagriebė mergytę ir puolė į pastogę, keliais šiferio lakštais dengtą

būdelę. Jai jie įbėgo vidun, tą nepažįstamąjį rado jau ten. Čia buvo lyg ir gyvenamas būstas, kūrenosi krosnelė, ir netgi kažkas virė puodelyje ant juodų lankainių. Žmogus atgrėžė į juos keistą kaukėtą veidą. Jie pažino jį. Praėjusį sekmadienį, kai jie buvo prie Žaliųjų ežerų, jis buvo įsitaisęs šalimais. Eidamas maudytis, netgi paprašė prižiūrėti jo daiktus... Žmona šūktelėjo iš netikėtumo.

- Taip, keista, kad mes vis susitinkame, - tarė nepažįstamasis. Jo žvilgsnis krito į mergytę, ir akys keistai sušvelnėjo, sušilo: - Ta nuostabioji jūsų dukrytė, ta jūsų brangioji mažytė... Agnė.

O paskui vėl surūstėjęs pažvelgė į juos abu, tėvus.

- Galite pabūti čia, kol nustos lyti, - tarė šaltai.

Staiga suūkė tolumoj garlais. Jie pažvelgė ton pusėn, ir pro miglas, pro lietaus uždangą pamatė garlavį.

Moteris droviai pažvelgė į nepažįstamąjį; jis nūsikusęs kažką maišė puodelyje ir nepanoro į ją pažvelgti. O jos vyras pagriebė mergytę į glėbį ir beveik pro ašaras kartojo kaip pamišęs:

- Tik mus gali ištikti tokia laimė, tik mus.

Lietus buvo šiltas ir lengvas. Jie bėgo per žalią pievą, mergytė vidury - palikę daiktus, atsiplėšę nuo praeities.

Balandžio ledas

Žalias, ryškiai žalias ir iškorijęs buvo ežero ledas balandžio mėnesį. Aš laukiausi – ir vis dėlto užlipau ant to ledo. Mašinų išvažinėtas kelias per visą ežerą buvo pažliugęs, juo jau niekas nebevažinėjo. Kur ne kur telkšojo eglutėmis apsmaigstytos eketės. Stovėti ant to ledo buvo taip baisu, kad svaigo galva. Ir paskui, kai man taip keistai susiklostė gyvenimas, aš prisimindavau tą balandžio ledą, kai buvome nuvykę į tą miestelį, kur yra Vaižganto kapas. Mes buvome apsistoję pas mielus žmones. Barborytė buvo vardu ta moteris, tolima vyro giminaitė. Apie ją daugiau nekalbėsime, tačiau išliko atminty jos pasakojimas apie nuostabų varlių kurkimą pavasarį prie ežero, balose. Ji taip ir pasakė: „Atvažiuokite pasiklausyti varlių kurkimo...“

Mes išvažiavome atgal į miestą. Praėjo keli mėnesiai, ir turėjo gimti kūdikis. Bet ne apie gimdymą toliau bus pasakojama. Tiesiog ta istorija atsitiko mano vyrui per tą savaitę, kai gulėjau ligoninėje su naujagimiu.

Palikęs mane ligoninėje, vyras neramus važiavo namo. Žinoma, visos jo mintys sukosi apie gimsiantį kūdikį, dar turėjo skubiai parašyti darbo ataskaitą.

Prie namų jis staiga sutiko N. – merginą, kurią kažkada mylėjo vienas jo draugas. N. dirbo bibliotekoje, ji tebebuvo netekėjusi. Mano vyras pakvietė ją užteiti į svečius. Jis norėjo parodyti, kokį butą mes gavome. Taip pat norėjo, kad ji padėtų jam palaukti žinių iš ligoninės. Jis bijojo likti vienas. N. buvo aukšta graži mergina. Ji turėjo didžiulę kasą, vilkėjo suknele su balta apykaklaite. Jai vis dar rūpėjo vyro draugas, taip begėdiškai ją palikęs, dabar jau vedęs. Jie ilgai kalbėjosi apie jį. Paskui N. išėmė iš krepšelio knygą – Akutagavos noveles rusų kalba – ir pasakė, kad dovanoja ją mano vyrui šios dienos atminimui. (Tą knygą aš tikrai radau sugrižusi iš ligoninės.) Tuo metu suskambėjo telefonas ir pranešė, kad man gimė sūnus. Mano vyras atkimšo butelį šampano, ir jie išgėrė. N. pasiliko pas jį nakčiai.

Rytojaus dieną, kai visos palatos moterys buvo tiesiog apkrautos dovanomis ir gėlėmis, vyras pas mane į ligoninę neatėjo. Laimė, kad aš beveik visą tą dieną pramiegojau ir nepajutau skriaudos. Vėliau, tiesa, aš savęs klausiau, kas galėjo atsitikti, kad tokią dieną vyras manęs neaplankė. Jis man paaiškino, kad, praleidęs naktį su N., suprato, jog manęs visai nemyli. Nedaug trūko, kad jis būtų net neatvažiavęs pasiimti manęs iš ligoninės, bet N. jį paliko.

O dar po dviejų dienų jis sužinojo, kad N. mirė. Kai aš grįžau iš ligoninės namo su kūdikiu, negalėjau net įsivaizduoti, kokią dramą išgyveno mano vyras.

Visą tą istoriją vyras man papasakojo, kai po metų mes vis dėlto išsiskyrėme. Jis prisipažino, kad visą tą laiką man negalėjęs atleisti N. mirties. Aš bijojau gilintis į visą tą istoriją. Bijojau net išgirsti, nuo ko mirė jauna, žydinti, sveika moteris.

Dovanotoji knyga liko pas mane. Ten yra užrašas: „Gimus tavo sūnui.“ Jeigu tikėsim vyro pasakojimu, knygą N. jam padovanojusi dar prieš telefono skambutį iš ligoninės. Čia daug neaiškumų. Bet vyras galėjo ir suklysti savo naudai, kad turėtų teisę gyventi.

Draugystės anatomija

Jas suartino vienoda šeiminė padėtis: abi buvo prie skyrybų ribos. Gal todėl apie tai beveik nesikalbėjo, nes čia nieko nauja nei sužinosi, nei pasakysi. Norėdamos, kad vyrai namie turėtų užsiėmimą, abi varė nepabaigiamus buto remontus. (Jų vyrai tarp savęs nebuvo pažįstami.) Susitikusios galėjo ramia sąžine sakyti: „Manasis parnešė alebastro. Reikėtų

užtaisyti visas skyles.“ - „O mes tuoj pradėsime dažyti virtuvės duris.“ Kai pagalvoji, daug panašių šeimų yra tame milijoniniame mieste. Vadinasi, ir nelaimingos šeimos jau panašios viena į kitą.

Jos susipažino prancūzų kalbos kursuose, į kuriuos buvo įsirašiusios, kad turėtų konkrečią priežastį vakarais nesėdėti namie. Deja, vos susipažinusių abi tuos kursus metė. Norai geriau patiko vakarais kavinukėse gerti kavą, ji patraukė ir silpnavalę Vylę. Keistai atrodė abi šalia: Nora aukšta ir liesa, išsipuošusi kailiais, o Vylė mažutė ir apvali, amžinu juodu paltu su languotu gobtuvu. Noros sūnus jau buvo studentas, o Vylė savo berniuką palikdavo su senele.

Abi turėjo vienodus butus ir per laimingą atsitiktinumą gyveno netgi tame pačiame rajone. Abi atrodė jaunytės, nes labai rūpinosi savo išore. Vylė vis svajojo numesti svorio, o Nora, atvirkščiai, tvirtino, esą visi jos nesutarimai su vyru prasidėję nuo to, kad ji po operacijos niekaip negalinti atgauti ankstesnės formos. Nora drebėjo dėl savo sveikatos, nuolat nešiojo prisiklijavusi ant krūtinės pipirinių pleistrą; nuo jos dvelkė vaistine, elegancija ir liūdesiu. O Vylė tryško sveikata ir niekada nenusimindavo, nors reikalai namie klostėsi visai blogai. Štai jau ji pra-

kalbo apie advokatą, buto keitimo variantus, atnešė pasidėti pas Norą savo taupomosios kasos knygutę. Nora dėkojo likimui, kad ji dar nepriėjo prie to, ne, jai taip negali būti. Nėra moters, kuri negalvotų, kad ji vertesnė už kitą. Kaip gera, malonu globoti žmogų, kuris stovi ant bedugnės krašto, juk jis vis tiek nukris. Nora plačiai atvėrė savo namų duris Vylei. Tegu mato, kad jos, Noros, vyras dar pareina namo ir kartais maišo dažus remontui, ir laiko kibirėlyje užmerkęs teptukus. Jie visai nežada skirtis. Ir tikrai, pradėjus lankytis Vylei, Noros vyras iš darbo ėmė eiti tiesiai namo. Jis suremontavo mašiną, ir kartais visi trys važiuodavo į sodą. Ten jis genėdavo medelius, o Nora su Vyle sėdėdavo verandoje ir gerdavo arbatą. „Velniškai puikią draugę įsitaisė žmona“, – galvodavo vyras. O Norai, kai likdavo vieni, sakydavo: „Nesistebiu, kad tavo draugužę vyras pametė. Vulgari ypata.“ – „Vis dėlto jai reikia padėti. Taip, jos plaukai baisūs ir figūra, bet atsimink, ji mano draugė, – atsakydavo Nora. – Stenkis neparodyti, kad jos draugija tau nemaloni.“

Po skyrybų bylos Vylė ėmė rečiau lankytis Noros namuose. Ji iškeitė butą. Kartais jos dar susitikdavo išgerti kavos. Nora negalėjo atsistebėti, kaip nuostabiai pasikeitė Vylė. Atsiaugino šviesius plaukus,

sulieknėjo, nusipirko juodsidabrę lapę, mokėsi vairuoti mašiną. Ji nebebuvo tokia miela atlapaširdė ir kartais žiūrėdavo į Norą su gailėsčiu. „Kaip tavo sveikata, brangioji?“ – „Ak, ir neklausk, – atsakydavo Nora, raudonos dėmės plieksdavo skruostuose, – niekas nepadeda. Turbūt reikės važiuoti į sanatoriją. Vyras maldauja, kad važiuočiau negaišdama.“ – „Ir važiuok, – negailestingai atsakydavo Vylė. – Vaikas didelis. Nesuprantu, kas tave laiko!“

Nora išvažiavo. Ne tokia ji buvo naivi, kad nežinotų, kur dabar vakarais dingsta vyras ir ką jis moko vairuoti mašiną, ir kieno šalikėlį ji rado sode, užkibusį už erškėtrožės. Kadaise, Vylei nežinant, ji turėjo pokalbį su jos vyru; galbūt tai ir pagreitino jų skyrybas. Nora galvojo, kandžiodama lūpas, kodėl gyvenimas pavirto į niekšybių kamuolį... Ir kažkur atokiai, nutolęs nuo to aistrų žaizdro, stovėjo aukštas jaunuolis valingu smakru, šviesiais plaukais – Noros sūnus. O kituose namuose prie stalo sėdėjo dar vaikiškas, nerangus paauglys ir skaitė knygą. Jis vis dirstelėdavo į laikrodį, laukdamas savo motinos. Ir niekas nežinojo, kad ji dabar sėdi svetimoj mašinoj su svetimu žmogumi, su kuriuo ją subloškė likimas, ir jie lekia baisiu greičiu į savo pražūtį.

Trys seserys

Yra žmonių, kuriems labai patinka naminiai siūlai. Netgi tas terminas „naminiai siūlai“ dvelkia jaukumu, tikrumu. Pažįstu vieną rašytoją, kuri specialiai nusipirko „Dailėje“ gana brangų ratelį, kad pati susiverptų avių vilnas ir turėtų „naminių siūlą“.

Šita istorija bus apie siūlus, kurie pažaduose keliavo iš rankų į rankas kaip vertybė, didesnė už pinigus, nes gerų naminių siūlų nusipirkti beveik neįmanoma. Kodėl „keliavo pažaduose?“ Viskas dėjosi ligoninėje, į kurią ateini kaip stovi. Visas turtais ir siūlai, jeigu kas jų turi, lieka namie.

Palatoje buvo keturios moterys. Viena silpna, trys stipresnės. Viena stiprioji, Jonė nuo Anykščių, turėjo pasiėmusi mezginį. Ją lankė sesuo, gyvenanti Vilniuje. Palatos moterys stebėjosi, kad seserys tokios nepanašios: Jonė mažytė, smulki, su žila plona kasyte, raukšlėtu judriu veideliu, o sesuo – aukšta, augalota, palaton įžengdavo kaip imperatorius. Į sesers palatos kaimynes žiūrėjo įtariai, beveik priešišškai.

Ji mėgo komanduoti, nors buvo dešimčia metų jaunesnė už Jonę, o ta neklausydavo, ir tarp seserų dažnai užsiliepsnodavo ginčai. Kai sesuo skūsdav-

vosi savo vyru, Jonė garsiai atkirsdavo: „Kam tau tas padla reikalingas!“ Ji buvo netekėjusi.

Jonė nekantriai laukė apsilankant kitos sesers, Onos, iš kaimo. Jai buvo išsiųstas laiškas su prašymu atvežti naminių siūlų palatos moterims. Labiausiai siūlų reikėjo tai, kuri neatsikelia. Ir štai pro palatos duris įžengė lauktoji sesuo Ona. Ta panašesnė į Jonę, tik lėtesnė ir pašaipei, ne tokia atlapaširdė, irgi nusidirbusi, be laiko pasenusi. Ona yra vyriausioji sesuo, kai Jonė ligoninėje, visi darbai kaime gula ant jos pečių. Ji jau pensininkė, bet dar dirba fermoje prie kiaulių. Ona ramiai išklausė Jonės greitakalbės: siūlai, siūlai, ar atvežei siūlus? Kokius siūlus? Laiške gi buvo parašyta. Ne, ji jokio laiško negavusi. Jonė užsiplieskė – ak, toji miestietė sesuo netgi neišsiuntė laiško! O kam tie siūlai? Jonė parodė į silpnąją ligonę prie lango. Ona sutiko, kad tikrai siūlai jai labai reikalingi. Ji pažadėjo siūlus, kiek tik turi – bus beveik penki kilogramai – atsiųsti paštu. Dabar miestietė sesuo neturės kur dingti – atiduos, ir Jonė apdalys visas palatos moteris. Sesuo atsi-sveikino, Jonė išlydėjo Oną liftu, dar priminė siūlus ir grįžo atgal į palatą.

Praėjo kiek laiko. Apsilankė miestietė sesuo, ir Jonė koridoriuje ant sofutės, kad būtų laisviau, užsi-

minė apie siūlus. „Aš jau nebežinau! – įsiuto orioji sesuo. – Tai jau kažkokia manija, tie siūlai. Negavau! Neatsiuntė, būk rami. Aš jų nepasiėmiau!“

Praėjo dar kelios dienos. Jonė pagaliau nusprendė su palatos moterimis, kad siūlai, aišku, yra atsiųsti, tik miestietė sesuo juos prilaiko sau. Ką čia padarius? Tada pasisiūlė su ja pasikalbėti viena smarkesnė moteris. Pirma kalbės Jonė, paskui prieš ta smarkioji, nors ir svetima, na, gal ir sugėdins, jeigu reikės.

Penktadienį Jonė, nebesulaukdama sesers, paskambino jai telefonu. Sesuo atlėkė tekina. Apsidžiaugusi, kad Jonei nieko neatsitiko, netgi apkabino ją. Jonė išsivedė seserį ant sofutės. Sesuo įtūžo. Vėl tie siūlai? Ne, jau per daug. Išdalyti tokį turtą svetimoms boboms gali tik beprotės! Taip, siūlai atėjo paštu, gryni, balti kaip auksas... Čia koridoriuje pasirodė smarkioji moteris. Visas jos narsumas buvo dingęs – toji moteris prie lango staiga ėmė ir mirė. Nebereikia jokių siūlų, o buvo tokia jauna moterytė...

Jonė išblyško, griebėsi už širdies. Sesuo stvėrė ją į glėbį. Greit nė vienai nebereikės siūlų, prakalbo Jonė.

Kitą dieną sesuo atėjo į ligoninę su didžiausiu ryšuliu. Tačiau vidun niekas jos neįleido, ryšulį liepė palikti rūbinėje. Jonė svarstė, gal kaskart ateidama ji teatneša po kelias gijas? Ne, ačiū, pasakė miestietė sesuo, netekusi kantrybės. Tavo siūlai man va kur! Kad būčiau žinojusi, būčiau išrūpinusi tave paguldyti į vienutę, kuo toliau nuo tų bobų. Man savų rūpesčių per akis, vyras vėl... „A! Mažai jis tau kailį karšė! – atkirto Jonė. – Dabar aišku, kas tu per žmogus!“

Greit Jonė išsirašė iš ligoninės. Išvažiavo atgal į kaimą, o siūlai liko miestietei seseriai. Ir ta dabar nežino, ką su jais veikti. Kai gero daikto per daug – irgi nieko doro. Na, kažką ji sau nusimezgė, o visa kita, žinoma, ėda kandys.

Klajūnė

Seniai išdilo kaltės jausmas, kad ji nelanko senukų tėvų, gyvenančių kaime. Iš pradžių dar kažkas kirbėdavo Gerūtos širdyje, kai pamatydavo turgavietėje ar prie Aušros Vartų senutę, kuo nors panašią į motiną, o paskui liovėsi. Tėvai Gerūtos neišleido į tuos mokslus, kurių ji troško. Nenupirko vaikystėje pianino. Žinoma, pokario metais nebuvo

iš ko pirkti. Gerūta po septynių klasių buvo atiduota į medicinos seserų mokyklą, paskui ištrūko iš ten jos nebaigusi. Ilgais vingiuotais keliais ji pasiekė muzikos technikumą. Jį baigusi dainavo teatro chore. Paskui kažkas atsitiko balsui. Kaip tik tada, netekusi darbo, paskutinį kartą lankėsi tėviškėje. Motina, niekada netikėjusi, kad Gerūta iš dainavimo susikurs savo gerovę, dabar triumfavo. Ji turėjo ką prikišti dukteriai: viena, nei vyro, nei vaiko, nei buto, jau sena (persiritusi per trisdešimt), sudžiūvusi, su akiniais, neturi gerų suknių, tik tą kartūninę. Gerūtai tėvas davė pinigų, ir ji išvažiavo atgal į miestą. Išsinuomojo kambarėlį mediniame name pas tokius lenkus, ir jie iškart, tarsi užuodę varganą Gerūtos padėtį, ėmė laikyti ją perniek. Gerūta įsidarbino pašte. Ji negalėjo gyventi be muzikos ir ėmė pašte organizuoti ansambliuką. Iš kažkokių lėšų trims laiškanešėms ir Gerūtai, telegramų priėmėjai, buvo pasiūdintos vienodos suknelės koncertams, ir jų ansamblėlis gana sėkmingai pasirodė ryšininkų šventėje. Gerūta gavo glėbį gėlių, namo ją parlydėjo pašto viršininkas.

Pašto viršininkas užlipo į Gerūtos kambarį mediniais laiptais, ir nuo jo svorio ėmė siūbuoti visas palaikis namiūkštis.

Tai štai kaip gyvena meno žmonės! Pašto viršininkas apstulbęs dairėsi po Gerūtos kambarį, kurio sienos buvo nukabinėtos nuotraukomis tų spektaklių, kuriuose su choru buvo dainavusi Gerūta. Ak, čia ji čigonės rūbais! O čia Gerūta stovi tarp vaidilučių baltais apdarais. Platūs Gerūtos skruostikauliai raudonavo nuo dažų, o pašto viršininkas tai palaikė drovumo raudoniu. Pokštelėjo šampano kamštis (šeimininkai krūptelėjo apačioje), ir Gerūtai pasivaideno, kad sugrįžo seni laikai, kai teatre būdavo švenčiama premjera. Taip susirado vienas kitą du vieniši žmonės. Tiesa, pašto viršininkas turėjo žmoną, bet Gerūta žinojo, kad vedę vyrai kaip tik yra patys vienišiausi padarai pasaulyje... Jų draugystė truko beveik metus, kol mažąjį medinį namelį sudrebino pašto viršininko žmonos pasirodymas. Nekultūringi šeimininkai atvedė ją į Gerūtos kambarį, kai ji su vienišuoju vyriškiu klausėsi plokštelės – „Aidos“ įrašo. Kas ten darėsi!

Gerūta ilgai negalėjo atsigauti po to sutriuškimo. Ji prarado kambarį, turėjo išeiti iš darbo ir ilgai bastėsi po pažįstamų butus. Pernakvoja šen, pernakvoja ten. Tačiau greitai pastebėjo, kad, kur nors užsibuvus ilgesnį laiką, buto šeimininkai ima darytis remontą, ir ji gauna išeiti. Ji visiems saky-

davo, kad laukia atsilaisvinant kažkokios vietos arba kad dalyvaus konkurse stoti į ansamblį, o kartais pamokydavo groti kokį vaiką. Sutikdavo ją žmonės visada smagiai, padoriai apsirengusia, netgi elegantišką. Senukai tėvai kaime iš kažkur turėjo žinių, kad jų Gerūta dirba mieste kino teatro direktore.

O kaip pašto viršininkas, tas nepaguodžiamas vienišius? Gerūtos jis nematė penkerius metus. Per tą laiką paaugo jo sūnus, ir dabar jis visur vaikščiodavo kartu su juo. Sūnus buvo taip panašus į jį iš veido ir sudėjimo, mažas ir kresnas. Kai jie eidavo, atrodė kaip du ūkininkai. Ir štai vieną žiemą centrinėje miesto aikštėje pastatė eglę, įrengė ten ledo kalnelius, atsirado keli orūs Naujamečiai seneliai, ir kai, vėjui papūtus, suskambėjo sidabriniai eglės papuošalai, pašto viršininkas atsivedė į tą aikštę sūnelį. Fotografai siūlė savo paslaugas, ir vaikų, norinčių fotografuotis su seneliais, susidarė ilga eilė. Grojo muzika, spaudė šaltis, pašto viršininkas stipriai laikė berniuką už rankos. Ir staiga jie pamatė Snieguolę. Pagyvenusi, plačiaskrustė moteris buvo su visu Snieguolės drabužių komplektu – baltais kailinukais, juodais auliniais, bet ji šalo, baisia šalo. Iš po geltonų kasų buvo išsipešę tikrieji juodi garbanoti plaukai. Tai buvo Gerūta, nelaimingoji Gerūta,

pažino pašto viršininkas. Vienas fotografas pavaišino ją cigarete, ir ji nuėjo parūkyti, užsiglaudusi už pasakų namelio. Ji juokėsi su tuo fotografu, ji buvo savo darbo vietoje. Pašto viršininkas staiga pajuto, kad buvo paskutinis kvailys, kam prarado tą moterį. Ir jo berniukas staiga pasakė, kad nori fotografuotis tik su Snieguole, girdi, tėtė, tik su ja.

Miesto vagis

Sena, jau smarkiai neprimatanti, serganti dusuliu medicinos sesuo Vanda užėjo į gastronomą apsipirkti. Jos rankinė buvo prasegta: viršuje sterilizatorius, po juo piniginė su visa alga, mėnesinis bilietas, pirštinaitės, kitos smulkmenos. Stovėdama eilėje prie kasos, sesuo Vanda staiga pajuto rankoje laikanti tik rankinės dirželius. Ji puolė prie durų ir instinktyviai stvėrė už rankovės jauną vyriškį, kuris, matyt, buvo visai nusivalkatavęs, kad dabar, kovo žvarbumoj, vilkėjo tik plonu švarku. Jo užantis buvo išsipūtęs. Sesuo Vanda galėjo prisiekti, kad ten pūpsos jos rankinė. Ji visu svoriu pakibo ant to valkatos rankos, – rankinė išslydusi šleptelėjo į purvi-

nas pjuvenas, kuriomis buvo pabarstyta gastronomo grindys.

Milicija buvo čia pat, kitoj pusėj gatvės, bet keli savanoriai liudytojai vis tiek sugebėjo pakely kažkur dingti. Sesuo Vanda pati nusivedė vagį pas milicijos budėtoją. Budėtojas liepė jai paleisti nusikaltėlio ranką, nebespausti jos, atseit jis – ne brangakmenis, nedings.

– Jūsų pasas!

Sesuo Vanda nesinešiojo paso ir ilgai aiškino, kad yra prisiregistravusi vienur, o gyvena kitur. Panašiai ir su vardu. Ji turinti du vardus, tačiau vadinasi antruoju, o ne pirmuoju. Kai reikėjo pasakyti, kas buvo rankinėje, ji suklydo, vis prisimindavo naujas smulkmenas. Pareiškimas išėjo ilgas, supainiotas. Sesuo Vanda netgi turėjo pasisakyti, kadėjusi privačiai leisti vitaminų vienai pažįstamai ligonei.

Su vagimi viskas buvo paprasčiau. Jis pasą turėjo kišenėj. Buvo ką tik grįžęs iš kalėjimo. Jis viską neigė. Toji moteriškė savo rankinę radusi pjuvenose jam po kojom. Milicininkas tikrai galėjo pats įsitikinti, kad rankinė išvoliota pjuvenose.

Tuo metu čia virė gyvenimas. Įvedė dvi purvinas, girtas moteris. Atėjo vyro sumušta žmona. Kažkur nuvedė žilą vyriškį su atrankiais... Pagaliau sesuo

Vanda atgavo savo rankinę. Ji išėjo į gryną orą ir atsikvėpė visa krūtine. Labiausiai džiaugėsi susigrąžinusi sterilizatorių, savo maitintoją. Jau buvo sutemę, kai ji pasiekė savo ligonės namus ir vaitodama, dejuodama jai pasipasakojo savo išgyvenimus. Ligonė ją pavaišino arbata, ir sesuo Vanda, pagaliau nusiraminsi, net ėmė juoktis iš savo nuotykių... Jau reikėjo skubėti namo. Sesuo Vanda praėjo nelemtąjį gastronomą; štai ir Kruopų skersgatis, jis taip prastai apšviestas. Ji buvo jau arti namų Šopeno gatvėje, kai ant vieno kampo akis į akį susidūrė su savo vagimi. Sesuo Vanda greičiau apstulbo, negu išsigando.

- Tai jus paleido?

Vagis nusikvatojo.

- Paleido, žinoma. O kurgi mane dės?

Sesuo Vanda tvirčiau prispaudė prie krūtinės rankinę.

- Bet... aš nežinau... ar taip galima... man labai nemalonu...

- Nebijokite, teta, - geraširdiškai pasakė vagis. Ir juokdamasis pakraipė galvą. - Kaip jūs mane sučiupot!.. O kaip vedėt! Mirsiu - neužmiršiu...

Taip jie ir išsiskyrė. Kiekvienas nuėjo savais keliais.

Kaimo vagis

Pro šerkšnotus medžius sodyba atrodė lyg numirusi. Tik skystas dūmelis vinguriavo iš kamino ir tirpo ore, susiliedamas su ankstyvom ūkanom. Visur pripustyta, sušvelninti visi aštrūs kampai aplink. Kažką radusios, prie svirno būriavosi varnos. Senukas Ksavas išėjo pasižiūrėti, ir tai, ką jis pamatė, išgąsdino ir nuliūdino jį: jo šunelis gulėjo sustingęs sniege, prašiepęs dantis, tarsi šypsojosi jam kruvina šypsena. Šuneli, šuneli, tavęs nebėr. Vienplaukis, pašiurpęs senukas Ksavas įtempė šuns palaikus į malkinę ir tada atkreipė akį į didžiulių kaliošų pėdsakus sniege. Taip ir yra, jo pramiegota visa istorija: užmuštas šuo, išplėštas svirnelis. Senukas rūpestingai viską apžiūrėjo – dingusi jo įrankių dėžė, dviračio dalys, dar šis tas. Ksavas užvirė iš pykčio – didžiuosius kaliošus jis pažino, jie kaimo vagies Adomo. Tam nieko nereiškė numauti vežimo ratą, nudžiauti kaimyno vadeles, nusiridenti kubiliuką, pasikišto po skvernu kirvį... Tačiau žudyti gyvą padarą – to dar nėra buvę.

Senukas Ksavas kurį laiką mąstė. Plentų, vos įžiūrimas pro sutemas, lyg didžiulis rusvas lagaminas prašliaužė autobusas. Vadinasi, tuoj šešios. Ksavas

sukruto rengtis. Iki miestelio – du kilometrai. Spirgino šaltis. Vienas dangaus kraštas buvo nušvitęs. Senukas galvojo, iš kur ta pašvaistė, šviečianti jam kelią, iš kokių tolybių ateina ta šviesa... Adomo pirčia irgi atrodė lyg negyva, – tik pro užšalusį langą, tarsi tolumoj girioj degtų mėnesių laužas, silpnai blyksėjo ugnelė. Ksavas ėmė belstis. Ilgai niekas neatidarė, o paskui iš lengvo atsilapojo durys – kai jau viską suslėpė, kerštingai pagalvojo senukas Ksavas. Adomo pati prie krosnies skuto bulves, o Adomas gulėjo lovoje ir, pamatęs Ksavą, tarsi gėdydamasis visai palindo po patalais. Ksavas pagarbino Dievą.

– Kelkis, yra reikalas.

– Koks? – išsprogino akis Adomo pati.

– A, jis žino.

– Bet juk Adomas serga, jis niekur neis.

– Čia netoli, – spyrėsi senukas Ksavas.

Adomas iš priešgyniavimo žmonai ėmė rengtis. Jis buvo aukštas, liesas, gražus iš vienos pusės pažiūrėti. O iš kitos – turėjo sutrauktą žandą. Kai jis pasisukdavo gražiaja puse, žmonės jį mylėdavo, tačiau antroji pusė buvo baisi. Gal dėl to per daugelį vogimo metų Adomo niekas neužmušė. Dabar

senukas Ksavas jo nekentė, kaip galima nekėsti tik savo artimo.

- Ak, tu sutrauktažandi!

- Ką sakai? - neišgirdo Adomas.

- Einam, einam.

Kažką pajutusi, Adomo pati šoko prie jų.

- Gal nereikia? - maldavo ji.

- Ką jis man padarys! - atstūmė pačią Adomas ir, pasisukęs negražiąja puse, šaipydamasis vilkosi kailiniais.

Lauke senukas Ksavas įsikabino Adomui į parankę.

- Dabar aš tave vesiu pas kunigą! Tu turėsi viską prisipažinti, - iškilmingai pasakė jis.

Adomas ėmė muistytis, keiktis, dievažytis, kad Ksavo kieme seniai buvęs.

- Turėsi eiti! - laikėsi savo Ksavas. - Čia tau bus už Vabaliuką!

Adomas staiga suglebo. Jis kiūtino paskui senuką, o prie klebonijos sustojo kaip nukirstas ir sušnabždėjo:

- Gal nereikia?

Štai jų bylą išklauso kunigas ir susimąsto žiūrėdamas virš rašomojo stalo. Kambary visur spintos

su knygomis, ant sienos – „Paskutinės vakarienės“ kopija.

Kunigas – dar nesenas vyriškis. Jis sumokėtų iš savo kišenės tam senukui už įrankius ir dviračio pompą, tačiau kaip įkainoti šuns gyvybę? O ir reikalauja senukas tik tiek, kad sutrauktažandis vagis prisipažintų. Ir kas toliau? Kunigas jaučia, kaip kambarys prisigeria tų kaimiečių kvapo: šiaudų ir milo, naminių veltinių ir antaninių obuolių.

– Štai kas, – atsidusęs sako kunigas, – mano kalė pavasarį turės šuniukų, vieną aš paskirsiu tamstai.

Tuo metu į kambarį įeina toji kalė – didumo kaip veršis, vietoj uodegos strampas, snukis gauruotas. Senukui Ksavui tokios veislės šuo visai neatstos Vabaliuko.

– Na, o dėl dingusių daiktų... Kad nebūtų pik-tumo, turėsi tamsta sugrąžinti, ką paėmei.

Adomas plyksteli, tačiau nesigina, tyli.

Jie išeina į šaltį. Senukas Ksavas velkasi pas-kui Adomą. Vidury laukų, dieviškai baltoje žemėje, Adomas staiga pasirodo visame baisume: šėtoniškai nusikvatodamas, ištraukia iš kišenės mažą spalvotą piemenuko statulėlę, pavogtą klebonijoje. Tai suve-nyras iš Vatikano. Jis sviedžia ją į pusnį.

– Nežudžiau aš tavo šuns! Nežudžiau!

Dovana sau

Vaikystė kaip aitraus kvapo gėlė, kurios nesi-nori imt į rankas. Kažką vis prisimeni – tai lyg kerš-tas blogiems žmonėms, kurie tave nuskriaudė, ir nedėkingumas geriesiems, kurie tau davė paval-gyti, priglaudė, mylėjo. Bet žinokite – prisiminimai būna tikriausi, kai neišaina toliau mažutės žmogaus galvos. Gali mėginti ką nors papasakoti, bet tai jau nebebus vien tik prisiminimai, nes juk negalima savęs nužudyti ir dar pamatyti savo mirusį kūną.

Mano pirmieji prisiminimai – kaip aš bijojau žvėrių zoologijos sode. Juokais, nenuleisdama nuo rankų, mane šasteli beždžionių narvo pusėn, ir aš iki šiol tikiu, kad jos mielai būtų mane pasiėmu-sios. Toliau – mūsų name gyvena lengvabūdė rusė, kariškio žmona. Ji ateina skolintis pinigų kinui, ir mano motina jai neduoda. Per kelias dienas miršta jų mažutis berniukas, ir mes einame atsisveikinti su juo. Visi name kalbėjo, kad dabar toji priklydėlė Nelė išvažiuos, o karininkas grįš pas tikrąją žmoną, kuri – štai jau treji metai, kai karas baigėsi – nesu-laukia vyro. Karininkas kažkur išsikėlė, ir Nelė išva-žiavo su juo.

Prisimenu Kruopų Senelį, mažą žmogelį pamėlusiomis lūpomis. Gauja pusnuogių, skarmaluotų priemiesčio vaikų užstoja jam kelią, prispaudžia jį prie sienos, ir senelis kiekvieną meiliai pavadina ryžiu ar grikių kruopele, arba soros, arba manų kruopa. Kiekvienas, gavęs savo vardą, pasitraukia patenkin-tas, tarsi gavęs tikrą dovanėlę. Nežinau to senelio istorijos, ir kodėl jis buvo Kruopų Senelis. Aš prisimenu ir savo džiaugsmą, kai senelis rasdavo ir mano daliai nepaminėtą kruopelę. Pasirodydavo jis nedažnai, kai tik nueidavo, visi jį tuoj užmiršdavo, kol po mėnesio vėl kas nors šūktelėdavo, pamatęs jo tamsią figūrėlę, besileidžiančią nuo kalno: „Kruo-pinis eina!“

Prisimenu namą priešais, tamsų ir tylų tarsi dreifuojantis laivas. Tai meilės ir paslapčių namas. Ten nėra vaikų. Prisimenu dvispalvėmis plytelėmis išklotą holą, kuri matydavau trumpą mirksnį, kol rakindavo duris. Ten gyveno jauna pora, du gra-žūs žmonės, kurie nieko bendra neturėjo su skurdu ir vargais. Tai nekėlė pavydo, tik pasigėrėjimą ir skausmingą ilgesį.

Prisimenu, kaip mane su kita mergaite sugavo svetimame sode skinant agrastus. Aukštas žilas vyriškis, sodo šeimininkas, paklausė, kas mes, kuri

iš mudviejų vyresnė. Aš atsakiau: „Mes dvynukės. Ir ji vyresnė už mane penkiais mėnesiais.“ Tas žmogus nusijuokė ir paleido mus.

Ak, tie vaikystės prisiminimai. Viskas taip aišku, tarsi pamatytum sąstuose užmuštą pelę. Kiek visko nutylima! Bet toks jau žmogus esi...

Tęskime toliau. Vis dėlto išaugi laimingas ir laisvas. Ir esi gana beširdis. Meti viską, palieki, atsikratai namų kaip nereikalingo balasto, lyg ketintum skristi oro balionu aplink pasaulį. Ką gi, keliauk. Bet sugrįši, sugrįši. Aš, pavyzdžiui, namo sugrįžau su vaiku ir viena pagalvėle. Buvau ją pasiėmusi, kad traukinį, paguldžius vaiką, turėčiau ką jam padėti po galva. Susirinko kaimynai pažiūrėti manęs ir visi atvirai stebėjosi, kaip man galėjo gimti toks gražus vaikas. Kai visi išsiskirstė, aš likau viena, išėjau į darželį. Jis, kaip ir seniau, buvo prisodintas naktižiedžių. Pakėliau akis į priešais stovintį namą. Sute-mose ir vėl tarsi laivas jis plaukė artyn. Mane nuo galvos iki kojų perliejo ta pati svetima paslaptis kaip vaikystėje, ir seni troškimai pabudo širdyje – kaip vaikystėje.

Leokadija ir Ona

Senosios Onos mirtis paskutinįkart surinko į krūvą giminę. Taip susiklostė gyvenimas, kad ji visus tuos vyrus ir moteris, sėdinčius dabar čia, prie jos karsto, buvo nors po truputį auginusi – ir net jų vaikus, ir vaikų vaikus buvo švarinusi ir glosčiusi tomis savo minkštomis didelėmis rankomis, kurios dabar, mėlynos ir subadytos, ant krūtinės, lyg mažame kiemelyje saugodamos nuo vėjų ir liepsnų, laikė šventą paveikslą.

Giminė garbingai atlaikė laidotuves. Pritilę ir susimąstę pastovėjo prie kapo, paskui visi nuvažiavo į mažą restoranėlį ant upės kranto šermenu pietų. Netrukus su neslepiamu palengvėjimu visi ėmė skirstytis, ir senosios Onos duktė kiekvienam pasakė: „Tai aštuntą valandą užsakytos mišios Mikalojaus bažnyčioje.“

Paupiais, paupiais visi išsivaikščiojo atskiramis šeimomis. Senosios Onos netikroji duktė pasijuto stovinti viena su kažkieno įsprausta į ranką šimtaine. Aplinkui buvo žalių krūmų siena. Ji ką tik stebuklingai sugėrė gyvus žmones, kaip kilimas sugeria nusi-kaltėlių žingsnius.

Paupiais, paupiais ir ji ėmė eiti miesto link. Apdūjusia galva ji visą laiką galvojo, kas galėtų būti tas senis su vaikiškais sandalais, kuris iš pradžių, tik atvykęs, norėjo viską tvarkyti, o paskui buvo nušalintas energingesnių giminaičių. Bet argi ne vis tiek, kas jis. Svarbu, kad sužinojo, atvažiavo ir ištikimai sėdėjo, degiojo žvakes ir verkė mažomis, smulkioomis senioko ašaromis.

Senosios Onos netikroji duktė brovėsi pro krūmus, ėjo narkomanų ir valkatų išmintais takeliais, jie čia pat skardinėse virė valgį, tačiau jos niekas neužkabino – tokių moterų, atidžiau pažiūrėjus, neliečia, net jei jos laiko rankoje suspaustą šimtinę... Parėjusi namo į keistai tuščią butą, ji ėmė tvarkytis, tačiau daugiau sėdėjo ant mirusiosios lovos, sunėrusi rankas skreite. Paskui, susigriebusi, kad gali pavėluoti, išskubėjo į bažnyčią.

Ten buvo pagyvėjimas. Kairioji suolų pusė buvo visa užimta. Moteris, įkaitusiais skruostais, ką tik atlikusi išpažintį, kažką negarsiai aiškino savajam giminių ratui. Išpuoštos, kaip lėlės, ant atlasinių pagalvėlių sėdėjo dvi mažos mergytės.

Senosios Onos netikroji duktė prisiminė, kad mišios bus laikomis iškart už du asmenis. Ji nekantriai laukė savo giminių, tačiau nė vienas neatėjo.

Onos provaikaičiai, studentai, abu ilgais juodais apsiaustais, tarp savęs nesutariantys, tačiau abu Onos išauginti, - ne-a-tė-jo...

Pasirodė kunigas ir švelniu balsu pasakė: „Pasi-melskime už Leokadiją ir Oną...“ Tuoj Leokadijos giminių pusėj kilo sambrūzdis: nualpo moteris, ir ją išnešė laukan du galingi jauni vyrai, tikriausiai Leokadijos vaikaičiai...

Senosios Onos netikroji duktė taip sugniaužė kumščius, kad net nagai įsmigo į mėsą. Valdykis, įsakė sau, tavęs nebus kam išnešti... Jai kraujas užė ausyse, ir pro tą krioklį negirdėjo, ką kalba kunigas. Skaitinėjo kažkokį užrašą ant sienos, ir ašaros nesulaikomai sruvo per jos melsvus skruostus... Ir dar ji vis žvilgčiojo į anuos gimines, tarsi beviltiškai ieškodama tarp jų savo artimųjų... Leokadija ir Ona - vėl pakartojo kunigas.

O juk senoji Ona pažinojo vieną Leokadiją. Ji buvusi jos jaunystės geriausia draugė. Leokadija ištekėjo už vyro, kuris jai buvo neištikimas jau antrąją vestuvių dieną... Paskui prasidėjo karas, Leokadija su vyru pasitraukė į Vakarų, atsidūrė Argentinoje ir retkarčiais vis parašydavo savo draugei Onai. Visuose laiškuose Leokadija skųsdavosi savo vyru. Jis nepasikeitė, turi kitų moterų. Ona bai-

siai išgyvendavo, kad ten, Argentinoje, Leokadijos vyras Valentinas nepareina namo nakvoti...

- Ar taip gali būti, kad Leokadija grįžo mirti į Lietuvą? - fantazavo senosios Onos netikroji duktė. - Kažin.

- Gali, gali, - sakė kažkoks balsas už nugaros, tarsi ten, ant kupros, ją apžergęs, sėdėtų koks visai žmogeliukas...

Baigėsi mišios. Ir teberaudodama, visai nusilpusi senosios Onos netikroji duktė išėjo iš savo kampo ir prasibrovė prie tos jaunos gražios moters, kurios veidas buvo toks dvasingas po išpažinties, ir tiesiai paklausė:

- Ar ponas Valentinas liko Argentinoje?

- Ponas Valentinas mirė pirmas, - maloniai atsakė moteris. - Ak, jiedu su Leokadija nugyveno tokį gražų ir ilgą gyvenimą...

Leokadijos giminė visa susėdo į mašinas. Nurūko, nuvažiavo. Ir senosios Onos netikroji duktė dar kartą šią dieną liko viena. Stovėjo šventoriuje po dideliais medžiais. Nedrąsiai pakėlė akis į begalinį, aukštą dangų - tikėjo, kad ten, prie dangaus vartų, stovi dvi draugės, susikibusios už rankų - jaunos žydinčios merginos - o gal dvi pavargusios senutės, kurių kelionė žemėje pagaliau laimingai baigėsi.

Karambolis

- Kas ta keista moteris?

- Kuri?

- Ta, su žirklėmis.

- Čia mūsų biologė. Ateina į mokyklą anksčiausiai ir karmo krūmus po direktoriaus kabineto langais.

Taip kalbėjosi motina su sūnumi mokyklos koridoriuje. Motina aptampė išaugtą sūnaus švarkelį.

- Tai aš eisiu, - nekantriai žvalgydamasis, tarė sūnus.

- Palauk.

- Tave kvietė, ne mane.

Motina atsiduso.

- Na, eik jau. - Mintyse pridūrė: „Jeigu tau manęs negaila...“

Ji liko stovėti prieš mokytojų kambarį. Čia, naujoje mokykloje, ji nieko nepažinojo. Pamažu rinkosi mokytojai, vaikai, o paskui, per paskutines penkias minutes iki pamokos pradžios, mokykla atrodė kaip perpildytas autobusas; vaikai ėjo ir ėjo, neužsidarė durys. Atsirado budėtojai, paskubomis rišdamiesi raudonus raiščius. Viena nusenusi mokytoja čiupo į nagą kažkokį pradinuką, klausdama, ką jis žada daryti su tuo pieštuku rankose - ar tik nesirengia

rašinėti ant sienų? Motina, stebėdama tą sceną, nuširdžiai gailėjosi vaiko. Mokytoja, ištroškusi veiklos, staiga puolė prie aukšto ūsuoto vienuoliktoko. Savo triušio akelėmis ji neva spėjusi pamatyti, kad jis paslėpęs nuorūką rankovėje. Motina pasipiktinusi nususuko.

Skambutis. Su dienynais į kabinetus nužingsniavo jaunos gražios mokytojos. Praėjo ir keli vyrai, nebuvo tarp jų nei vieno jauno ir linksmo.

Staiga viena mokytoja sulėtino žingsnį ir sugrįžo prie motinos. Pasirodo, tai ji sūnaus auklėtoja. Buvo jaunesnė už motiną, sausa ir pedantiška, šaltų, atšiaurių akių. Motina, pati užimanti nemenkas pareigas savo tarnyboje, sumišo kaip mokinukė. Jos sūnus toks ir anoks, prajuokino klasę, pavėlavo, neatsinešė, pametė... Užgauta širdimi, motina mėgino šypsotis, netgi pajuokavo.

- Tik tiek? - tarė ji.

- O argi to maža?

- Aš girdėjau, keli jo bendraklasiai išplėšė kabinetą, sudaužė rašytojų portretus... Kai kvietė mane, prisipažįstu, išsigandau, gal jis ką bus iškrėtęs...

- Ana byla jau baigta. Tėvai atlygino nuostolius, viskas tvarkoje, - nelabai patenkinta atsakė auklė-

toja. – O jūsiškis... štai... žiūrėkite: iš mano dalyko – penketas, dvejetas, penketas...

Motina pasididžiuodama tarė:

– Taip, jis labai gabus.

– Tinginys, tinginys, – nukirto auklėtoja.

Ji sustojo prie savo kabineto, iš kur sklido juokas, grumtynių garsai. Motina galėjo prisiekti, kad girdi savo sūnaus balsą, ir netikėtai pajuto nerimą, netgi baimę. Štai vidun įeis auklėtoja, nutildys, aprėks, suras kalta... O kalto nėra. Ji atsisveikino. Ėjo ilgu tuščiu koridoriumi. Už kiekvienų durų kažkas vyksta. Durys prilaiko mažas šturmuojančias kariuomenes. Apėmė keistas jausmas, tarsi eitum pro skirtingas klimatinės juostas, pro oro sroves, šaltas ir šiltesnes. Staiga ji pajuto, kad verkia. Tos motinos karštos ašaros... Iš bufeto išbėgo mažas berniukas su pyragaičiu rankoje. Aukštas kremas bokštelis atrodė netikras, kol vaikas jį vienu kąsniu prarijo.

Lauke motina atsuko įkaitusį veidą prieš vėją. Ji stabtelėjo, bet į mokyklą atsigręžti nepanoro. Ji pasuko takeliu pro ąžuolus ir iškart pasijuto ramiau. Toliau, pamiškėj, lakstė didžiulis juodas dogas, jo šeimininkas sėdėjo ant akmenų ir skaitė laikraštį.

- Neikite čia, - staiga kažkur iš po alkūnės pasigirdo įsakmus balas. - Sustokite!

Motina krūptelėjo - ne ką didesnė už gyvatvorę, čia pat stovėjo toji biologijos mokytoja su didžiulėmis žirkklėmis. Ji įnirtingai karpė šakeles.

- Matote, - pasimėgaudama tarė ji, - ko norėti iš vaiku, jeigu ir suaugę eina per veją. Kokia motina, toks ir vaikas.

- Bet... palaukite... juk jūs manęs visai nepažįstate, - norėjo paaiškinti motina, tačiau prieš ją stovinti būtybė atrodė tokia dora, teisinga ir neklystanti, kad ji visai sutriko.

- Čia tiesiau, - tepasakė ji.

- Bet čia pasėta žolė, argi neaišku?

- Aš matau išmintą taką.

- Na ir kas? Jį išmynė vaikai. Kiek mes saugojom - kartais pats direktorius budi ir gauda pažeidėjus! Ir vis tiek nieko negalime padaryti...

- Vaikai - kaip skruzdėlės - žino savo kelius, - taikiai pasakė motina.

- Čiakšt, čiakšt, - jai teatsakė žirkklės.

Staiga pasigirdo skambutis. Ir mokykla sprogo tarsis milžiniškas garo katilas. Pirmieji žydrais purslais į kiemą išlėkė mažyliai. Didžiosios merginos lėtai vaikštinėjo aikštelėje, lyg stumtų prieš save vežimė-

lius. Berniukai grupavosi būreliais kaip šamokslininkai. Ir savo sūnų motina pamatė, ir jis jai pasirodė ne pats šaunias, o vienišas ir bejėgis.

Šaltoji ugnis

Staiga pašalo tą spalio naktį, ir žvaigždės buvo tokios aiškios, lyg iš nuostabos išplėtos vaiko akys, kai jis žiūrėjo į žmones, būrelį žmonių, užspendusių į kampą jį, mažą berniuką, sutrukdydami jam sėsti į traukinį, kuris čia, bažnytkaimio stotelėje, stabteli tik dvi minutes... Vaiko buvo apskaičiuota tiksliai, jis kantriai išlaukė traukinio, užsiglaudęs šešėlyje prie tualetų, bet kažkas vis dėlto pastebėjo jo figūrėlę ir pakėlė triukšmą.

Jis stovi mažame stoties budėtojo kambarėlyje, pasiruošęs atsakyti į visus klausimus, kad tik jį greičiau paleistų. Vaikas turi viltį vis tiek išvažiuoti...

- Iš kur tu?
- Nežinau.
- Kas tavo motina?
- Neturiu motinos.
- Bet iš kur atsiradai?
- Aš stovėjau ten, kai mane pamatė.

- Kur tavo namai?
- Aš neturiu namų.
- Bet kur tu ruošiesi važiuoti?

Berniukas tyli. Įeina milicininkas nepatenkintu piktu veidu ir kažką sako budėtojų. Tas su palengvėjimu atsipučia. Berniukas supranta, kad dabar jie jau žino, kad jis pabėgęs iš internato, ir nutaria daugiau su jais nesikalbėti.

Budėtojas prieina prie žemėlapiu ir storu pirštu ieško miestelio, kur yra internatas. Nustebęs krato galvą ir sako milicininkui:

- Bet kaip jis čia atsidūrė? Juk tiltas nuneštas. Kaip jis persikėlė?

Milicininkas, pasibodėjęs tomis istorijomis su mažamečiais, nieko neaiškina, tik varsto berniuką piktu žvilgsniu.

- Neturiu mašinos, - sako geležinkelininkui. - Išsiunčiau į Labanavą - ten žmogžudystė!..

Budėtojas pagyvėja.

- O kas nutiko?

- Žinai Peldį?.. Nebėra jo. Sūnus papjovė kaip meitėlį.

Stoja tyli. Berniukas galvoja, kad savo tėvą irgi galėtų lengvai papjauti, jeigu tik kada nors susitiktų gyvenimo kelyje.

- Tai va, kur dēti šitā? - Milicininkas svarsto. - Ar negalētum palaikyti iki ryto savo kambarēlyje?.. Permiegos ant suolo, o rytoj iš ankstaus ryto ir pasiimsiu jį.

- Tegul būna, - sutinka budėtojas.

Jis pažiūri į berniuką, kaip į valdžios patikėtą bagažą. Jam net malonu padaryti tą paslaugą, atspindinčią žmogaus vergystę prieš pareigūną, ir išlydi milicininką, familiariai pliaukšdamas visokius niekus.

Kai jis sugrižta, kambarēlyje berniuko nebėra. Toje vietoje, kur jo stovėta, žliūgso purvina balutė. Kad tiltas nuneštas, vaikas, matyt, brido susiradęs brastą... Tokios tokelės...

Budėtojas pereina peroną, atidžiai žvalgydamasis į visas puses. Ne, šįkart vaikas nebus kvailas. Nelauks traukinių, o mėgins keliauti kitais būdais...

* * *

Vaikas kirto nupjautą avižų lauką. Ražienos pradūrė jo guminius sportbačius. Iš prikūrento kambarelėlio vėl atsidūręs šaltyje, jis visiškai sustiro. Jis žvalgėsi, ieškodamas kokios nors daržinės palaukėje, bet jokio pastato nematė. Netoliese juodavo miškas.

Berniukas bijojo miško, tačiau dabar nebuvo kur dingti. Ten galima rasti užuovėją. Berniuką dusino rauda, kai jis susirietęs atsigulė po egle į sausas minkštas samanias. Jis susigrūdo į burnytę kumštį, kad žvėrys ir žmonės neišgirstų jo verksmo...

Jį surado gulintį ta poza, kuria užmiega amžinu miegu visi bedaliai; taip susirietęs, kad kūnas kuo ilgiau išsaugotų šilumą. Jam ant skruostų buvo prišalusios ledinės ašaros. Padarius skrodimą skrandyje rasta tik laukinių obuoliukų. Visi stebėjosi – kuo jis buvo gyvas visas tas dienas? Jo nueita didžiulis vargingas kelias į mirtį kaip į išsigelbėjimą.

Senutė su ryšulėliu

Pabudusi ji visada pirmiausia pamatydavo suplyšusias užuolaidas. Jau sudūlėjęsios nuo senumo, jos plyšdavo vos prisilietus. Gerai dar, kad balkonas buvo apsiraizgęs vijokliais, ir, iš lauko žiūrint, beveik nebuvo matyti tų draiskalų. Spinta buvo sukrypusi, ją buvo pavojinga atidarinti, nes grėšė visiškai subyrėti. Užtat visur buvo primėtyta drabužių, kurie, minkštai sukritę į krėslą, atrodė, tarsi ten sėdėtų suvargusi nudryžusi senė, jos draugė, o gal

antrininkė. Nedaug trūko, kad Vacė ją užkalbintų. Baisi jų vienatvė ją slėgė. Giminių neturėjo. Kaimynais nepasitikėjo. Įtarė, kad jie norėtų nugabenti ją į senelių namus, tada jos kambarėlis būtų užantspauduotas, ir pats įžūliausias kaimynas išdrįstų nuplėšti tą plombą ir įžengtų vidun, užsiimdamas plotą. Vacė visus įtarinėjo besikėsinant į jos kambarėlį, net laikanešę, atnešančią pensiją, ir gydytoją, gyvenančią toje pačioje laiptinėje, kartais paklausiančią, kaip ji jaučiasi, ar nereikia išrašyti vaistų.

Kartą Vacė, vaikštinėdama Vilniaus miškeliu, toli nuklydo nuo namų. Taip toli, kad užmiršo savo adresą, ėmė blaškytis ir visų sutiktų klausinėti, kur jai eiti. Ją nuvežė į ligoninę, ir ten ji ilgai praguļėjo, praradusi atmintį. Vieną rytą, pažvelgusi į vijo-kliais apsvijusį langą, Vacė prisiminė savo kambarelį, ėmė belsti šaukšteliu į stiklinę, sukviėtė visus ir iškilmingai pranešė savo vardą ir pavardę. Tai nieko nenudžiugino. Pikta sanitarė atnešė ir numetė Vacei drabužius. Vacė prisiminė net pinigus, įsiūtus į švarko pamušalą. Ji kaip ponias nusisamdė taksi ir parvažiavo namo. Bet kas tai? Jos kambarėlio durys užantspauduotos. Ji atsisėdo prie durų ir verkė. Kaimynai žiūrėjo užjausdami ir patarė drąsiai eiti vidun,

juk tai jos namai, jie žino ir gali paliudyti... Bet Vacė nedrįso to padaryti.

Ji išėjo į butų valdybą, bet ten nieko nesurado, nes jau buvo vakaras. Tada ji nuvažiavo į miesto centrą ir ilgai vaikščiojo po senamiestį su savo ryšulėliu. Paskui ji atsidūrė Gedimino aikštėje, ten ji mėgdavo ramybėje lesinti balandžius, bet dabar aikštė buvo pagyvėjusi, šurmuliavo žmonės, visi būriavosi prie mažo dailaus namelio, atsiradusio visai prie Katedros sienos. Iš kamino rūko rūmai. Vacė sustojusi žiūrėjo į mažą gėlyną prie namelio slenksčio. Durys buvo praviros. Viduj buvo vienas kambarėlis, buvo matyti mažutė komoda, Marijos paveikslas, avikailiais užklota lova... Ant jos sėdėjo barzdotas vyras. Apie tokį būstą žmogus gali tik svajoti. Žmonės filmavo ir fotografavo tą namelį. Ir niekas nekreipė dėmesio į mažą senutę su ryšulėliu, kuri karštai meldė Dievo, kad jai būtų sugrąžinti jos namai. Šitas namelis labai dailus, bet jis nėra iš tolo neprilygsta Vacės kambarėliui... Kažkoks susistumdymas įvyko prie šito namelio. Vacei pasirodė, kad kažkas veržiasi jo vidun... Visada atsiranda, kas nori užgrobti plotą. Vacė pasitraukė į šalį, jai buvo koku visokie vaidai ir ginčai.

Ji parvažiavo į savo namus. Niekas nepasikeitę – iš tolo baltuoja popierius, priklijuotas prie durų, – draudimas eiti vidun. Bet Vacė nuplėšia jį, atsirakina spyną ir pagaliau sugrižta. Pasuka jungiklį. Viskas taip pat, kaip paliko prieš keletą mėnesių. Tik vijokliai jau subrandino vaisius, ir nemažos juodos kekės kybo ties lango viduriu. Vacė atsargiai, vos prisiliedama pirštais, užtraukia užuolaidas. Ji žvalgosi. Po ligoninės skurdžios aplinkos čia visko atrodo per daug: baldų ir drabužių. Iš supamojo kėslė pakyla jos draugė senė, jau visiškai atvirai dėvinti jos rūbus ir mėgdžiojanti šukuoseną: kaselė prismeigta plastikiniu smeigtuku. Ji reikalauja valgyti ir gerti, matyt, išbadėjo per tuos mėnesius, kai Vacės nebuvo. Vacė eina į virtuvę, atsuka dujas ir visur ieško degtukų. Kur jie galėjo pasidėti?

Atsigręžti meilėje

Raudonų plytų namas ant kalno atrodė kaip tvirtovė. Čia buvo architektas kaltas, kad pareiti į savo namus būdavo kankinamai sunku. Reikėdavo pakilti siaura stačia gatvele, paskui pereiti didžiulį apvalų, garažais apjuostą kiemą, ir visos langų akys žiūrė-

davo į tave, tokį mažą ir menką, kiemo šachtoje. Garažų statinį pratęsė mūro siena, prilaikanti šlaitą, kurio viršuje vėl buvo statomi raudonų plytų namai. Vienu žodžiu, tų mūrų buvo per daug. Kieme augo tik vienas medelis, ir tą patį vaikai tuoj nulaužė. Mes gyvenome keturių kambarių bute, virš mūsų tokį patį butą turėjo ministro pavaduotojas. Tik mūsų buvo dvylika asmenų, o jų – trys. Mano keturi sūnūs su žmonomis, dar du vaikai, duktė, tiek ir susidaro – dvylika. Gyveno mūsų name ir daugiau didelių viršininkų, žurnalistų, daktarė, prekybininkų.

Kai aš rytais šluodavau kiemą, būdavo gražu pažiūrėti, kaip jie visi sėsdavo į mašinas, viena už kitą gražesnes. Tik viena šeima, iš septinto buto, neturėjo mašinos. Žmona vaikščiojo kailiniuota, tie kailiniai buvo dviejų mašinų kainos, taigi jie mašinos nepirko, nes nesugyveno. Vyras tursendavo į troleibusą, o ji pėsčia dažnai vilkdavo pirkinius. Kartą, kai aš buvau pikta tą rytą, nes iš naktinės pamainos kepykloje grįžo namo duktė apvogta (išėmusi iš krosnies skardą su pyragėliais, padėjo ant palangės prie atviro lango, kad greičiau pravėstų – tai buvo penktą valandą ryto – atsisuko po penkių minučių – pyragėliai dingę su visomis skardomis). Taigi tokie

senamiesčio vagys, teko mokėti iš savo kišenės, o tai juk mano kišenė! Toji poniutė mane užkalbino:

- Ar kas atsitiko? Jūs taip švaistotės šluota, tarsi ketintumėt iššluoti viso pasaulio šiukšles... Ir mane taip pat... - pajuokavo.

Aš jai pasakojau, kas nutiko. Ji pritarė - taip, taip, bjaurūs tie senamiesčio vagys.

Atvirumas už atvirumą.

- O mano vyras vėl nenakvojo namie, - tarė ji tyru giedru balsu, kaip muzika. - Turbūt matote viską, kas čia darosi... Ir nėra su kuo pasitarti, kam širdį atverti... Vaikas mažas.

- Taip, kai sunku, visada esi vienas. Štai aš. Buvo mano gyvenime toks momentas, kai nebežinojau, kaip toliau gyventi. Nutariau užėti pas vieną seną įžymią rašytoją pasikalbėti, kas man daryti, kaip toliau gyventi. Kad būtų drąsiau, pasiėmiau draugę, savo porininę. Susižinojau adresą, nuėjom. Tačiau toliau prieškambario mūsų neįsileido. Tarnaitė ten buvo ar sekretorė. Sužinojusi, kokių reikalų, dingo kambariuose, po kiek laiko išnešė tokią rašytojos atsakymą: „Arba myli, arba nemyli. Kitaip nebūna.“ Tarsi aš pati nežinočiau. Tai žino kiekviena moteris.

- Taip, taip, - pritarė mano pašnekovė. - Turbūt reikės skirtis... O gaila. Vaikui mokykla... Ir butas...

Nors kelias į namus, pasakyčiau, labai slegia. Jautiesi paniekintas ir silpnas, kai kyli į šią tvirtovę, kurios vis tiek nepaimsi...

Kaip teisingai ji pastebėjo! (Ji vis labiau man ėmė patikti.)

Ta šeima išsiskyrė. Išsikeitė butus su aukšto rango karininku. Kareiviai jiems padėjo kraustyti. Tai dabar rytais į kiemą įvažiuodavo ir juoda „Volga“ su antena pasiimti to karininko.

Taigi jie išsiskyrė. Ne jie pirmi, ne jie paskutiniai.

Tačiau pavasarį nutiko toks dalykas, kuris sukrėtė mane ir ilgai nedavė ramybės. O juk nieko tokio ypatinga neatsitiko, tik tas vaikas iš septinto buto atėjo prie savo buvusių namų. Eina sau vaikas per kiemą, iš pradžių aš neatkreipiau dėmesio. Kaip jis čia atsirado? Jis iš motinos, matyt, turėjo tą būdą lengvai pradėti pokalbį.

- Labas rytas, - pasakė giedru tyru balsu. Kaip muzika. - Tai kaip jums einasi? Kas girdėti?

Nežinojau, ką jam atsakyti.

Bet jis ir nesiklausė, ir nelaukė atsakymo. Jis stovėjo priešais ir pro mano pečius žiūrėjo į savo buto langus trečiame aukšte. Tas žvilgsnis skrido kaip paukštis sukruvintais sparnais. Aš viską supratau, bet nenorėjau, kad jis tai pajustų. Jis dar kartą pasi-

žiūrėjo į langus. Galbūt jam ten pasivaideno tėvo veidas? Paskui jis taip pat staiga netikėtai nuėjo, pajutęs, koks svetimas čia yra ir vienas visame pasaulyje.

Užpustytas traukinys

Šitą žmogų giminėj vadino Tetėnu. Mažas ir kresnas, visiškai nuplikęs, jis sėdėjo savo mūriniame name Žaliakalnyje, kaip kokioje rezidencijoje, ir pas jį važiavo jauni giminaičiai skolintis pinigų kooperatiniams butams, jis sutaikydavo besiskiriančias poras, jis išrinkdavo naujagimiams vardus ir buvo krikštatėvis daugybei mažų giminaičių, taip pat jo lemiamas žodis būdavo, kokį sakinį iškalti antkapyje, – dažniausiai ką nors iš Putino. Kažkada prieškarinėje Lietuvoje jis buvo žymi figūra mieste, dabar, tiesa, jį atsiminė tik nedaugelis likusių gyvų iš tų laikų: senas juvelyras, garsus siuvėjas, kelios senos aktorės. Tačiau jis nebuvo koks geraširdis storulis, kurio pinigine negailestingai naudojasi giminaičiai. Ne, tai buvo orus, rūstokas, savo vertę žinantis žmogus. Visos skolos buvo tvarkingai suregistruotos užrašų knygutėje, vaikų dovanomis nepaikino, savo

dviaukščio namo niekam palikti nežadėjo. Giminaičiai laikėsi pagarbaus atstumo, kad, gink Dieve, neįkyrėtų. Kreipdavosi tik svarbiam reikalui prispyrus.

Vieną dieną pas Tetėną iš Vilniaus atvyko suvargusi moteris su vaiku, stambiu paaugliu, kuris dabar smalsiai dairėsi po holą. Tetėnas pažino savo giminaitę, ta moteris prieš keletą metų buvo likusi našlė. Ji buvo gydytoja, apie ją sklido miglotos šnekos, kad ji dažną „nugydanti“, vienam žmogui per jos kaltę neva turėję nupjauti koją. Tetėnas nelabai tikėjo tomis kalbomis. O štai berniūkštis, pasirodo, išaugo tikras pabaisa: vasarą kaimynų sode gyviems medžiams nulupo žievę, sukėlė gaisrą garaže, pasiėmė mašiną ir ją sudaužė, o dabar reikalauja japoniškos galvutės magnetofonui. Visa tai buvo pasakubomis susakyta Tetėnui, vargšė, skubėjo atgal į Vilnių: dirbanti keliose vietose, šiąnakt turinti budėti ligoninėje. Ji paliekanti savo Algirdą pas Tetėną iki rytojaus, kad jis kaip tėvas su juo pasišnekėtų apie gyvenimą. Ji net arbatos neišgėrė, išėjo. Viskas įvyko taip staiga! Ir štai jie sėdi vienas prieš kitą, – jo krikštasūnis kaip mažas vilkiukas, įstumtas pas gerą, ramų, naminį šunį. Būtent taip pagalvojo Tetėnas.

Jie visą vakarą praleido namie. Lauke snigo, jie niekur nėjo. Tetėnas leido berniukui apžiūrinėti namus – nuo rūsio iki palėpės. Leido pasiimti keletą smulkmenų: senų raktų, šmaikštį arkliui, kažkokių geležėlių.

Vakare, berniukui atsigulus, Tetėnas atėjo prie jo lovos su knyga. Jis atsisėdo kojūgalyje, atsikrenkštė.

– Ką jūs man ruošiatės skaityti?

– Aš tau paskaitysiu pasaką „Špesarto smuklė“.

Tai Haufo pasaka.

– Visą? – žiūrėdamas į storą knygą, paklausė Algirdas liūdnai.

– Ne, nebijok, tik ištrauką.

Ir jis ėmė skaityti seniokiškai drebančiu balsu.

– „Tik vieną turiu prašymą, – atsakė Feliksas. – Maišelyje, kurį jūs turit ant nugaros, yra dėžutė. Pašom ją gerai pasaugoti. Jeigu ji žūtų, aš visą amžių būčiau nelaimingas...“

– O kas buvo toje dėžute?

– Kantrybės, mielas mano. Čia istorija apie jaunuolį, kuris mokėjo aukotis...

Tetėnas skaitė ir skaitė. Jis nežiūrėjo, ar berniukas klausosi. O kai baigė, pamatė žėrinčias berniuko akis ir beveik patikėjo savo pergale.

– Na, kaip tau tas šaunusis Feliksas?

- Feliksas?.. Niekis. Man labiau aptiko galvažudys. Čia tai vyras!

Tetėnas taip pokštelėjo, užversdamas knygą, kad buvo panašu į antausio garsą.

Kitą dieną jie abu prasikankino, laukdami vakaro. Jis buvo prižadėjęs berniuką išodinti į traukinį, bet paskutinę minutę, pamatęs, kaip laisvai Algirdas jaučiasi stoties pastate ir kaip atidžiai jis studijuoja tolimųjų reisų tvarkaraštį, nutarė palydėti jį į vietą. Tai reiškia – Tetėnas nusipirko bilietą ir sau ir įlipo į vagoną. Kartu su berniuku.

Vagone buvo visai nedaug žmonių. Traukinys sustodavo kiekvienoje stotelėje, ir jei įlįpdavo naujas žmogus, tai būdavo vis daugiau sušalęs ir apsnigtas. Algirdas išėjo į tambūrą ir grįžęs pranešė, kad lauke baisi pūga. Traukinys staiga sustojo, ir, kaip nelaimės atveju, atsidarė durys.

- Taip ir yra, – susirūpino Tetėnas, – užpustė kelią, nežinia, kiek mes čia stovėsime.

Algirdas pagyvėjęs išlipo iš vagono ir trypinėjo prie laiptelių, o Tetėnas stovėjo viršuje, nesiryždamas išlipti. Paskui ir jis išlipo. Lauke maišėsi žemė su dangumi, ir kažkur iš sąmonės gelmių atsibeldė nerimas, kuris visada apima žmogų, iš šilumos patekusį į šaltį ir sniegą. Tetėnas staiga prisiminė ir kitą

sniegą tolimam šaltam krašte, kai, sustojus traukiniui, jis iškėlė į pusnį savo aptūlotus vaikus ir ryšulius...

- Kur mes esame? Ar toli Vilnius?

- Kažkur pusiaukelėj. Eikim į vidų, Algirdai.

Jie sulipo į vagoną. Netrukus traukinys pajudėjo, iš lėto ėmė šliaužti į priekį. Vagonai buvo visai atšalę. Berniukas sėdėjo susigūžęs. Tetėnas atlapojo savo ministeriškus kailinius, ketindamas priglobti jį ir sušildyti, tačiau Algirdas pašaipiai blykstelėjo akimis ir papurtė galvą: ne, ne, nė už ką jis nesileis priglaudžiamas. O paskui Tetėnas prisnūdo. Traukiniui krestelėjus, jis pašoko kaip sargybinis, kuriam iškrito šautuvas, - berniuko šalia nebuvo.

Nelaimingi mokytojų vaikai

Jeigu aš sutinku sunkaus likimo žmogų, pirmiausia klausiu, ar tik jo tėvai - arba vienas iš jų - nėra mokytojai. Dažniausiai tas mano spėjimas pasitvirtina. Mokytojų vaikai yra nelaimingi ypatingai. Jie yra tapę savo tėvų pedagogų eksperimentų objektais. Tai, ko nesugeba mokytojai padaryti su sveimais vaikais, jie puikiausiai pritaiko saviesiems.

Smulkmeniškumas, kontrolė, muštras – visa tai sugniuždo mokytojų vaikus dar ankstyvoje vaikystėje. Aš kalbėsiu pavyzdžiais.

Mano vaikystės draugė Mažiulė Melanija gyveno dviejų pedagogių seserų šeimoje. Mažame Žaliakalnio namelyje glaudėsi tas mažas moteriškas triumviratas. Motina ir netekėjusi teta, dvi filologės, norėjo padaryti iš Melanijos rašytoją. Jai buvo specialiai parenkama lektūra, pramogos, draugės. Aš buvau pakenčiama toje šeimoje tik todėl, kad spausdinau vaizdelius „Kauno tiesoje“. Atėjusi dažnai rasdavau Mažiulę Melaniją apsiverkusią. Ateidavau, kai ji būdavo viena, atsinešdavau kortas, prašydavau, kad man duotų saldumynų ir įpiltų taurelę likerio. Tada man buvo trylika metų, o Mažiulei Melanijai – tik dešimt.

– Vėl verkei? Kas gi atsitiko? – paklausiau, žvalgydamasi kokio skanėsto.

– Aš turėjau nunešti nuomą už kambarį mūsų šeimininkei. Ji mane išlaikė dvi valandas, visko klausinėjo ir pati viską pasakė.

– O ką tokio pasakė? – paklausiau, pašydama kortas.

- Na, apie mano tėvą, - liūdnu baseliu pasakojo Melanija. - Mano tėvas, pasirodo, groja restoranuose...

- Tai labai gerai, - pasakiau. - Žinai, kaip linksma restoranuose? Lankytojai jam primeta daugybę pinigų... Už tai reikia išgerti. Tavo tėvas groja akordeonu?

- Iš kur tu žinai?

- Atspėjau. Kai jis mirs, tą akordeoną tu gausi palikimo.

Pagyvėjusi, degančiomis akimis Mažiulė Melanija pašoko, atidarė didžiulį ažuolinį bufetą su vitrina ir išėmė artipilnį butelį vyšninės. Ji įpylė man ir sau negailėdama. Mes susidaužėme, išgėrėme „už tėvą“ ir tą „jo akordeoną“. Mes juokėmės, kvailiojom, aš būriau kortomis, ir neišgirdom, kaip parėjo teta. Ji stovėjo tarpdury su pilkais „Inkaro“ gamybos botais, su skrybėlaite, kurią mes vadinom „Pralaušiu kosmosą“, ir didžiuliu krepšiu nepatikrintų sąsiuvinių.

Teta mane išvarė, išmetė, išgrūdo su visomis kortomis. Iki šiol skamba ausyse Mažiulės Melanijos rauda.

Melanija nepasidarė rašytoja, ištekėjo, išsiskyrė. Pedagogės pasičiupo auginti jos vaiką. Jos vežiojo

vaiką vežimėlyje vos ne iki septynerių metų, vaikui vos nesiatrofavo kojytės.

Kitas pavyzdys. Aš svečiuojuosi pedagogų šeimoje Žemaitijoje. Vyras, mokyklos direktorius, giriasi, kad berniukų tualetuose pastatė veidrodžius, pro kuriuos iš antros pusės gali matyti, kas ten darosi. Dar jis yra žemesnėse klasėse užverbavęs keletą šnipukų, kurie kartą per savaitę ateina pas jį į kabinetą su pranešimais apie savo draugus... Motina dėsto ir keturiolikmečio sūnaus klasėje. Ji principingai raito jam dvejetus, ir aš matau, koks išblyškęs ir prislėgtas tas jų sūnus. Motina siunčia berniuką į turgelį nupirkti bulvių. „Šviežių ar senų?“ – „Žinoma, senų.“ Jis parneša per mažai gražos ir per mažai bulvių, kaip buvo liepta. Motina apsirengia lietpaltį, ima į rankas krepšelį su bulvėmis, kviečiasi sūnų ir išeina į turgelį aiškintis su ta pardavėja. Šitaip atskleidžiamas sūnaus nesąžiningumas. Nieko keista, kad sūnus paskubėjo kaip galima greičiau dingti iš to miestelio, jis net nebaigė vidurinės, anksti vedė, išsiskyrė, girtauja.

Trečias pavyzdys. Viename kurortiniame mieste pavyzdingoje pedagogų šeimoje augo dvi gražuolės dukros. Abi išvažiavo studijuoti į sostinę. Abi įsi-

mylėjo vedusius vyrus, išdraskė dvi žymių žmonių šeimas, ir tie vyrai nusekė paskui jas kaip teliukai.

Tėvai iš sielvarto susirgo, net ir protas jiems pasimaišė, o dukros nė karto jų net neaplankė, neparašė nė vieno laiško.

Ketvirtas pavyzdys. Tėvas lituanistas išaugina sūnų – poetą. Sūnaus sėkmė susuko tėvui galvą. Ir jis nutarė išmėginti plunksną, išleido poezijos knygą. Sūnus išleidžia antrą knygą, gauna žymią premiją, tačiau tėvas nenusileidžia, – ir jį galima sveikinti su antruoju rinkiniu. Toliau leidyba taip ir vyksta – sūnus – tėvas, sūnus – tėvas... Publika prityla, stebi, kuo čia baigsis. Pagaliau talentingas sūnus nusi-
leidžia grafomanui tėvui. Viską meta, išvažiuoja, užleisdamas erdvę tėvui. Tėvas jaučiasi nugalėjęs sūnų garbingoje kovoje. O kad jo knygos guli neperkamos – tai čia jau skaitytojų nelaimė. Laikas parodys, laikas parodys, kas yra tikra, kartoja pedagogas tą visų grafomanų mėgstamą frazę. Ir jo akinių stiklai žibsi, o lūpos maniakiškai šnabžda rimus... Jis pats savo nuožiūra įtraukė į mokymo programą savo eilėraščių.

Štai ir viskas. Tai tiek kol kas pavyzdžių „iš gyvenimo“. Ak jūs, nelaimingi mokytojų vaikai, man jūsų gaila.

Vyras mažomis kojomis

„Vargšai vaikai“, – galvojo jis, dėdamasis daiktus. Žinoma, jie neprapuls, uošviai padės, ir jis pats, žinoma, siųs, kiek galės... Kiek liks, nes juk yra dar anie kitos moters vaikai... Jis metė ryšulį, prisidegė cigaretę, atsisėdo ant palangės. Prisiminė kažkada jaunystėje skaitytą anglišką romaną, kur moteris ragina vyrą palikti šeimą. „O vaikai?“ – klausia tas vyras. „Bet mes turėsime savų vaikų“, – šaltai atsako moteris. Žinoma, vyras maištauja viduje, širdies gilumoje, nes myli savo vaikus... Vėliau paaiškėja, kad vienas vaikas – mylimiausia mergytė – ne jo...

Teodoras nuėjo į vonią susirinkti skutimosi reikmenų. Sūnus, prisileidęs dubenį vandens, žaidė su laiveliais. Iki alkūnių sušlapęs megztinis, tekanti nosis... Gal nekreipti dėmesio, pasiimti tas savo smulkmenas ir ramiai uždaryti duris. Tačiau Virgis – atrodo, šito vaiko vardas Virgis – neseniai sirgo, čia, į butą, vaikščiojo daktarai...

– Klausyk, vyruti, – pasakė Teodoras, kaip muses iš barščių ištėkšdamas ant žemės laivelius. – Dar mažai tavo subinė subadyta adatomis!

Vaikas tankiai sumirksėjo didžiulėmis blakstienomis, išsišnypštė į rankšluostį ir, iš visų jėgų stengdamasis šypsotis, žiūrėjo į tėvą.

- Kur, po velnių, mano skustuvas?

- Aš žinau, bet nesakysiu, kad skustuva paėmė Tedis.

- Ar jis jau skutasi? - nustebo tėvas.

- Tuo tavo skustuvu jis nori papjauti motinos naują vyrą.

- Ar pasiutote, pacanai! - suriaumojo Teodoras.

Jis įpuolė į vaikų kambarį, apdaužė Tedį, atsiėmė skustuva, vėl prisidegė cigaretę. Ne, kuo greičiau reikia mauti iš to beprotnamio.

Tedis atėjo ir atsistojo tarpdury.

- Klausyk, tėvai, - pasakė jis lūžinėjančiu balsu, - jei tu sugalvojai išeiti, tai išeik greičiau, netempk gumos. Čia įkyrėjai visiems, supranti?

Teodoras pasitraukė nuo ryšulių, norėjo smogti sūnui, bet apsigalvojo. Tedis pro jo petį žiūrėjo į išmėtytus daiktus ant kilimo.

- Klausyk, tu seni, ir palapinę pasiimi?

- Imu, o ką?

- O tą, kad palapinė piršta už senelių pinigus, ir ji tau nepriklauso. Tavo pirktas tik žiedas ant motinos rankos, tačiau tu jį jau numovei, ar ne?

- Numovei žiedą mamai ir padovanojai kitai! - iš už brolio nugaros cyptelėjo balselis.

- O tfu, kaip nuobodu su jumis bendrauti, - tarė tėvas ir tvirčiau suveržė palapinę.

Kieme pasigirdo mašinos signalas. Vaikai puolė prie lango. Ir Teodoras pro jų galvas pamojo Vytautui, savo draugui, vieninteliam neatsisakiusiam jam padėti parsigabenti daiktus.

- Užėik! - sušuko Teodoras, staiga pralinksmėjęs, kaip visada, susidūręs su nesavanaudiškumu.

Vytautas įėjo ir, kiek nesmagiai jausdamasis, pasisveikino su vaikais. Jis kvėpėjo gerom cigaretėm, gurgždėjo odinė striukė, o prie diržo kadaravo visokie metaliniai niekučiai. Jau pražilęs, tačiau buvo amžinas jaunuolis, vis keitė vyrus ir moteris, tik buvo ištikimai prisirišęs prie Teodoro.

- Na, čiumpam ir nešam, - tarė Vytautas.

- Jei nebijot įsimaišyti į kriminalą, - solidžiai pagąsdino Tedis.

- Na, na, valdykis, vyruti, - draugiškai pasakė Vytautas.

Keliais reisais į mašiną jis sunešė Teodoro turtą. Sukišę galvas prie lango, vaikai matė, kaip jiedu tariasi, ar verta Teodorui grįžti ir atsisveikinti su vaikais. Nutarė verčiau neprasidėti, įsėdo į mašiną

ir išvažiavo. Virgis tyliai verkė. Tedis valandėlę kritiškai žiūrėjo į brolių, paskui priėjo ir stipriai apkabino jų.

- Žiūrėk, ką aš tau parodysiu, - tarė jis paslaptinai.

- Ką? - išplėtė savo gražiasias akis Virgis.

- Eik, išsišnypšk nosį, nusiprausk. Artėja iškilmingas momentas.

Virgis nuėjo į vonios kambarį, susitvarkė. Kai jis grįžo, ant stalo pamatė paskleistus banknotus. Šita brangi žalia staltiesė buvo nukarusi net per stalo kraštus.

- Paėmiau iš tėvo portfelio, - ramiai paaiškino Tedis. - Jie buvo pakeliais, bet aš išskleidžiau, taip gražiau, ar ne?

- Taip, - sušnabždėjo Virgis.

- Dabar klausykis. Jeigu mūsų klaus, mes tų pinigų nematėme, mes apskritai šlykštimės pinigais, nes niekiname pinigus, supratai? Mes juos paslėpsime ir po truputį leisime. Net kankinami neišduosime slėptuvės.

- O, - tarė Virgis. - Kokie mes dabar turtingi... Tedis greit viską sutvarkė.

Vakare butas buvo pilnas žmonių. Tai motina prisikvietė svečių - draugių ir bendradarbių vyrų,

kad atšvęstų savo skyrybas ir iškovotą laisvę. Buvo linksma, triukšminga. Kai vėliau, per patį šventės įkarštį, prie durų pasigirdo skambutis, ir visi pamatė, kad grįžo Teodoras ir nori pasikalbėti su šeimininke, kilo baisus kvatojimas, riksmas, pasi-
pylė patyčios.

Išblyškęs, gailus Teodoras kažką lemeno apie pinigus, tačiau žmona nebenorėjo net jo balso girdėti. Juk jie viską teisingai pasidalijo per teismą! Du vyrukai, jai paliepus, gražiai suėmė Teodorą už parankių ir numetė nuo laiptų.

Vėl visi šoko, dainavo. O savo kambaryje dvi galvytės, prisispaudusios prie lango stiklo, žiūrėjo, kaip kiūtina žemyn gatve žmogus mažais žingsneliais mažomis kojomis, savo noru atsisakęs didžiausių turtų pasaulyje.

Pieno klubas

Sunkiai, labai sunkiai vėrėsi durys į laiptų aikštelę. Kaip visada, per naktį buvo prinešta ir sustatyta kaladės Metro knygu. Skaitytojai tikėjosi jį gyvą užmūryti jo paties knygomis, bet ne – jiems nepavyks to padaryti. Metras kasryt tas knygas pašalindavo. Iš

pradžią jis rasdavo paskutinį penkmetį išleistus savo „Raštus“. Prabangiai įrišti, jie gulėdavo prie durų, kaip rimtos kalėdinės dovanėlės. Vėliau ėmė rasti ir anksčiau, prieš dešimtmečius, išleistų knygų, kai jos būdavo spausdinamos storame popieriuje, kuris, laikui bėgant, pagelsdavo, kaip dramblio kaulas. Kartais Metras pritūpęs pasklaidydavo kokią savo primirštą apysaką ir tada, kaip kiekvienas pasenęs rašytojas, su gauduliu pagalvodavo: „Nejaugi čia aš buvau toks naivus, toks... toks... tyras...“

Apie šitą tylų skandalą – pjudyką knygomis – žinojo visas miestas. Tą akciją buvo sugalvoję keli jauni rašytojai, susibūrę į *Pieno klubą*, – negalėjo Metrui atskleisti jo praeities klaidų. Dar prisidėjo ir jo viešas pasisakymas dėl vienos gatvelės pavadinimo keitimo, ir dėl Mirties Angelo likimo prie kapinių vartų.

Ši ryt palyginti knygų buvo nedaug. Dabar jie nešą jau ir dramaturgiją. Metras prisiminė, kokį sunkų vainiką jam buvo uždėję kraštiečiai per vieną premjerą, ir beveik juokdamasis nulipo laiptais žemyn. Valytoja jau laukė pasirošusi. Užjausdama pažvelgė Metrui į akis ir delikačiai pasakė kažką apie kates, kurių čia pilna privisę, ir kurios, neduok Dieve, gali sudraskyti šitas gražias knygas. Metras padavė jai

banknotą, kad ji viską čia sutvarkytų. Išėjo į gatvę visai gerai nusiteikęs ir nutarė užsukti į *Pieno klubą*, kur rinkdavosi tie visi rašantys pienburniai taukuotais plaukais, išgedusiais dantimis, plikiai ir pedrastai, bobų išlaikytiniai, per vieną vakarą prageriantys valstybės pašalpas.

Metras su savo bebrų kepure, auksiniu laikrodžiu ir sidabrinio portsigaru, su savo žilais smilkiniais, porcelianiniais dantimis ir prancūziško gobeleno sakvojažu atrodė kaip gerą praktiką turintis akušeris. Solidus ir turtingas, jis turėjo jautrią širdį ir dosniai dalydavo pinigais, jeigu kas paprašydavo. Tačiau tie suskiauti beveik neprieidavo prie jo.

Pieno klubas – tai buvo vienintelė likusi rašytojų susibūrimo vieta, įrengta senoje padarginėje užtvartų. Į tuos tvartus buvo suvaromos ir laikomos karvės, kol susidarydavo partija ginti jas į skerdyklą. O pinigais už tą pieną, kurį dar išmelždavo iš sunykusių, myriop pasmerktų karių tešmenų, buvo mokama už *Pieno klubo* patalpų nuomą. Kažkas čia tvarkė tuos visus reikalus, nusigriebdamas grietinėlę, nes prie *Pieno klubo* stovėjo japoniška tojota, prie kurios ratų girti poetai eidavo šlapintis.

Metras užėmė savo vietą prie staliuko, už kurį bene vienintelis tvarkingai mokėjo nario mokesį

valiuta. Užsidėjo akinius, išsidėstė savo naujo romano korektūras ir ėmė skaityti. Aplink vyko totalus gėrimas, skraidė indai, kažkas lošė šachmatais, dvi lesbietės glostinėjosi, rudaplaukis storasprandis prozininkas papsėjo pypkę, iš jos rūko klampūs dūmai, ir šokinėjo žiezirbos, nes iš baisaus šykštumo jis į tabaką maišydavo sauso karvės šūdo, kurio prisirinkdavo čia pat, prie klubo durų. Visi tai žinojo ir nekreipė dėmesio į aitrų kvapą, kurį skleidė rudaplaukio prozininko kūno kiekviena ląstelė. Metras stengėsi nežiūrėti jo pusėn – pypkorius buvo neregėtai piktas, įžeidus, isteriškas ir neteisingas. Priėjus padavėjai, Metrui staiga šovė į galvą mintis užsakyti vėžį. Ir kad jie būtų patelės, kaip viename švedų apsakyme. Padavėja buvo nauja. Ji valandėlę apstulbusi žiūrėjo į Metrą, nesąmoningai žavėdamasi tuo, kuo jis skyrėsi ši visos tos driskiųjų gaujos, kuri nieko neužsisakydavo valgyti. Ji žaibo greitumu išpildė užsakymą, ir staiga stojusioje tyloje, stebimas daugybės akių, Metras atsiplėšė pirmojo vėžio – ne, vėžės, žnyplę. Jam bekeliant prie lūpų baltą gniužulėlį mėsos, čia pat už sienos sumykė karvė – silpnai ir liūdnei, tarsi išplaukiančio laivo sirena. Ir tai buvo tarsi signalas pulti. Metrą puolė iš karto keliese. Nuo jo nudraskė viršutinius drabu-

žius, nutraukė petnešas, perplėšė baltinius, o po jai būta dar baltinių. Ne taip lengva buvo jį išrengti, lyg išdraskyti aksominę seno, gero meistro darytą sofą. Perplėšė ir tuos baltinius, o po jais buvo dar kažkokie plonos baltos kašmyro vilnos apatiniai. Visur lakstė sagos kaip maži karbunkulai. Metras tyliai gynėsi ir net stengėsi išsaugoti lėkštelę su vėžiais. Muštynės baigėsi, staiga davus ženklą tam ruda-plaukiui prozininkui. Visi grįžo į savo vietas. Metras šniokšdamas, apgraibomis susirinko savo drabužius ir suplėšytas korektūras. Padavėja pasistiebusi servetėle apšluostė jo sukruvintą veidą. Kraujas buvo mėlynas. Čia nė vienas tokio neturėjo.

Namo Metras grįžo visiškai senis. Jis vos užlipo laiptais. Bute buvo šalta, visi daiktai apšerkšniję. Metras pasikūrė židiniį savo knygomis. Jos vaitojo degdamos, tarpais iš ugnies iššokdavo mažas berniukas ir, sudėjęs rankutes, prašydavo jį gelbėti nuo mirties. Tą berniuką jis buvo atsivedęs iš savo vaikystės... Sudegus paskutinei knygai, Metras susirado brauningą. Ir vis dėlto, kartojo jis, aš pats neišėjau, mane išvarė, pribaugė... Ir vis dėlto mano veidą paglostė švelni ranka... ir tas vaikas, tas vaikas vis gyvas šoko iš liepsnos. Vadinasi, aš – nemirtingas.

„Meiliai pažvelk į šią auką“

Tik už vartų jis pasijuto jau ne kalinys. Paėjęs truputį toliau per beržynėlį, tuojau nusimetė šimta-siūlę. Ji buvo dar apynaujė, bet prisigėrusi to kvapo. Ne jis vienas šlykštėjosi tuo apdaru – visur mėtėsi išėjusių į laisvę kalinių drapanos. Sakytum, visas beržynas buvo kaip didžiulis sportininkų persirengimo kambarys. Žinoma, kitų laukdavo artimieji su paruoštais drabužiais, o jo niekas nepasitiko. Jis planavo gerai apsirengti vėliau, nusigavęs į miestą. Turėjo vienos labdaros organizacijos adresą – paskutiniaisiais, dvyliktaisiais, kalėjimo metais susirašinėjo su tomis moterėlėmis iš labdaros, kurios ateidavo lankyti kalinių per religines šventes su didžiuliais krepšiais maisto. Jau gana ilgą laiką jis savo laiškuose darė užuominas, kad, jam išėjus į laisvę, jos duotų kiek nors pinigų grynais. Ne ir ne, spyrėsi vienuolės. Pinigų mes nedalijame. Jauni ir stiprūs vyrai privalo užsidirbti patys. Kai jis parašė, kad naktinėje pamainoje beveik kasnakt kaliniai vienas kitą papjauna, vienuolės pritilo. Štai dabar jis važiavo pas jas, nutaisęs kankinio veidą. Jis pažino gimtąjį miestą kaip savo paties kūną, kuris buvo išgražintas įvairiausiais piešiniais. Kiekvienas pie-

šinys turėjo savo baisią prasmę. Senamiestis per dvylika metų buvo šauniai sutvarkytas. Jam labiausiai patiko spurgų kioskai ir tvora, ant kurios kiekvienas galėjo piešti ir rašyti, kas ateina į galvą. Akimirką pamąstęs, jis įsikando smilių ir užrašė ant tvoros: „Ši diena.“ Toliau pritrūko minčių ir kraujo. (Vėliau, kai jis buvo suimtas, tardytojas vos neužmušė jo, reikalaudamas prisipažinti, ką reiškia tie du žodžiai...) Štai ir pastatas, kur glaudžiasi labdaros įstaiga. Jis sustojo ir, tarsi tikrindamas loterijos bilietą, sulyginęs adresą ant popieriaus skiautės ir pilko namo sienos. Sutampa! Štai jis eina ilgu vienuolyno koridoriumi. Skvarbi profesionalo akis mato seifus, įmūrytus į sienas. Tik menkos grotelės juos skiria nuo koridoriaus tako... Jis ėmė traukyti durų rankenas – visur užrakinta. Negera nuojauta apėmė buvusį kalinį. Pagaliau vienos durelės pasidavė, ir jis atsidūrė mažame kambarėlyje – celėje, dėl storų sienų ir mažo lango nemaloniai primenančiame jo gimtają kamerą. Tik čia palyginti buvo erdvu: tokio pločio kameroje jie tilpdavo aštuoniese, o čia stovėjo tik vienas žmogus – mergina. Ji rūšiavo kažkokias knygas. Išgirdusi, kokių reikalų jis atėjo, ir probėgom dirstelėjusi į du ar tris laiškus, kuriuos jis parodė, ir, pažinusi vyresniosios braižą, mergina

jam draugiškai nusišypsojo. Deja, šiandien niekuo negalinti padėti, vyksta rekolekcijos, ji šiuo metu viena, gal rytoj...

- Rytoj? - papilkėjusiu veidu ištarė žmogus.

Mergina buvo tokia jauna, jai nieko nepapasakosi... Iš jos nieko negausi.

- Nežinau, kaip man pasiekti tą dėžę? - koketiškai paklausė mergina. - Aš jums galėčiau kol kas duoti maldaknygę... Dar po ranka turiu vaistų, gavome šiandien nedidelę siuntą... - plepėjo ji. - Jums nieko neskauda?

Žmogus, staiga pasidavęs nevilčiai, įsibėgėjęs trenkė galva į sieną. Nukrito šv. Cecilija. Už ką? Kodėl jam taip nesiseka? Kodėl jis negalėjo užtikti čia, šią valandą, šioje vietoje, kokios rūščios vienuolės, kuri nenorom, iškalbėdama ir žemindama, vis dėlto duotų jam ką nors, sušelptų... Iki rytojaus jis neišlauks, šita kvaiša tokių dalykų nesupranta... Jis sudejavo, suriko.

Sumišusi, išsigandusi mergina žiūrėjo į jį.

- Prisėskite, - ištarė, - aš einu, paieškosiu raktų... Štai jie abu sandėly.

- Imkite, man rodos, jums turėtų tikti... - Mergina ėmė nuo kabyklos ir metė jam dryžuotą anglišką

kostiumą, juodos odos striukę, išrinko gražius batus, užrišo geltoną šilkinį šaliką...

O! Kad tai būtų tikrovė!

- Deja, aš negaliu jums padėti, neturiu raktų...

Jis apdujęs žiūrėjo į sotų raustelėjusią merginos veidą. (Vėliau, kai po kelių valandų bus suimtas, jis šlykščiai apšmeištą merginą, kad ji pati provokavusi jį, lipusi ant kėdės, siekdama religinio turinio knygos jam padovanoti...)

Viskas buvo baigta per kelias minutes.

Ir jokių raktų nereikėjo - durys į sandėlį buvo čia pat, už lentynų.

Jis įėjo ir apstulbo nuo daiktų gausos: drabužiai, vyriški ir moteriški, buvo tvarkingai surūšiuoti ir sukabinti pagal dydį. Avalynės skyrius, baltiniai - apatiniai ir viršutiniai. Kabojo net keleri kailiniai iš ilgaplaukio nepažįstamo žvėries. Jis susimąstęs glostė juos, tarsi užmuštos merginos plaukus. Išsvajota dryžuota eilutė laukė jo, tarsi specialiai jam pasiūta, ir juodoji striukė, ir geltono šilko šalikas... Ramiai ir kruopščiai persirengęs, jis nuėjo prie seifo. Jį atidaryti buvo ne daugiau vargo, kaip išgliaudyti kokį įnoringą, užsispyrusį graikinį riešutą. Jis smalsiai žiūrinėjo pakelius žalių ir mėlynų nepažįstamų banknotų, atidėjo juos į šalį, ėmė tik tuos pinigus,

kuriuos tikėjosi galėsiąs leisti, nesukeldamas jokio įtarimo.

Išėjo. Prieš akis jam buvo visas gyvenimas. Ir ši diena. Laiminga diena. Mušamas ir kankinamas policijoje, jis neturėjo ko prisipažinti, jis nesugebėjo nieko paaiškinti, nes tikrai buvo nekaltas.

Antroji pusė

Vos tik jam buvo paskirta premija, pinigų vertė taip nukrito, kad iš jų nieko neliko. Ką dar būtų galima nusipirkti? Jis nemiegojo naktimis, svarstydamas, kaip reikės gyventi toliau. Honorarų dažnas laikraštis iš viso nemokėjo, o jeigu mėgindavo iš savo provincijos miestelio skambinti ir ieškoti jų sostinės buhalterijų brūzgynuose, pikti moteriški balsai vos neišvadindavo jo jaunos valstybės griežvėju ar net nepriklausomybės priešu. Susigėdęs jis atsargiai padėdavo ragelį ir atlikdavo kvėpavimo pratimus: dešinė šnervė – saulės kanalas, kairė – mėnulio kanalas.

Staiga prisiminė, kad jau kelias dienas nematė žmonos. Jį užplūdo sentimentai. Kur ji galėtų dingti, ta mažutė uogautoja, žolininkė ir virėja? Jis apėjo

kambarį, apžiūrėjo visus kampus, pakilojo kiekvieną pagalvėlę ant sofos. Pagaliau surado ją tamsiame kambarėlyje, kur stovėjo jos vaikiška lovelė. Ji nustojo augti, kai sukako devyneri metai. Dabar ji buvo jau pražilusi ir vis tiek puikiai išsitekdavo savo vaikiškoje lovelėje. Žmona verkė.

- Aš nebegaliu, - kūkčiojo ji, - nebegaliu, man taip baisu.

- Palauk, aš parašysiu tekstą vienai nuostabiai melodijai... Man užsakė tas, kaip jis, tas kompozitorius, tu jį žinai!..

Žmona pakėlė užverktą veidą, pažiūrėjo į jį didžiulėmis žaliomis akimis.

- Tu klieidi. Tas kompozitorius juk numirė pernai. Tas tavo sugėrovas!

- Sakai, miręs? Negali būti, - užginčijo jis. - Aš jį vakar mačiau gatvėje. Mudu pasikalbėjome, ir jis man užsakė tą dainą... Tiesa, o kur tu buvau vakar?.. Ir užvakar?

- Čia, šioje lovoje, kur man daugiau būti, - liūdnai atsakė žmona. - Aš nebeturiu jėgų keltis.

- Taigi tas mano draugas kompozitorius...

- Jis miręs, jis miręs, - kaip užvesta kartojo žmona.

- Patikėsiu tik tada, jei pamatysiu jo kapą! - netikėtai įtūžęs suriko vyras.

- Gerai, - ryžtingai pasakė žmona, - einam, aš tau jį parodysiu.

Jiedu šiltai apsirengė. Ji - savo senąją striukę su išsiuvinėtu drakonu, jis - juodą paltą su raudono šilko pamušalu, kuri jam buvo atsiuntęs Skurstančių Pasaulio Poetų labdaros fondas iš užjūrio. Jis vedė žmoną už parankės tarsi parduotuvėje, saldinių skyriuje, pagautą vagilę. Buvo vėjuotas ankstyvo pavasario vakaras, ne pats geriausias laikas vaikščioti po kapines, tačiau jie neapsigalvojo, abu buvo užsispyrę, kartais net susimušdavo, susiginčiję dėl kokio nieko. O čia buvo ne niekas - vis dėlto jie sprendė to kompozitoriaus likimą. Paaiškės, gyvas jis ar miręs - štai koks baisus klausimas - šaltai svarstė poetas, tempdamas paskui save tą piktą negražią mergiščią... Kapinėse žmona neklaidžiodama ir neabejodama atvedė jį tiesiai prie mažo apleisto kapelio, apšodinto pačia pigiausia žole - violetiniais viržiais. Ant mažos aprūdijusios lentelės buvo užrašyta kompozitoriaus vardas, pavardė ir mirties data.

- Negali būti! - suriko poetas.

O žmona pašaipiai, kaip jam atrodė, tylėjo.

- Jis man vakar paspaudė ranką, ir... palauk, aš
juk turiu to susitikimo įrodymą - jis davė man lapelį
su natomis... - Pasirausęs kišenėse, poetas iš tikrųjų
išėmė lapelį su natomis ir paniūniavo „ra-ta-ti-ta-
ta...“ - Girdi? Ta-ta-ti-ta-ta...

Net šešios voverės perbėgo iš vienos pušies į kitą.
Sukrebždėjo žievė, ir šakos, sujungtos jų gležnų
kūnelių, siūbavo kaip žali tinklai.

- Išbaidei voveres, - papriekaištavo žmona. - Tu
net kapinėse nemoki elgtis.

Ji staiga apsisuko ir nuėjo. Tada poetas dar kartą
slapčiomis metė žvilgsnį į užrašą ant skardinės
lentelės. Ir staiga prisiminė, kad pernai, maždaug
šiuo metų laiku, ir jis dalyvavo to kompozitoriaus
laidotuvėse. Stovėjo tada užsiglaudęs štai už ano
akmens - nenorėjo rodytis. Jis buvo skolingas miru-
siajam pinigų ir bijojo, kad našlė, kuri dairėsi aplin-
kui vanago žvilgsniu, nepareikalautų jų gražinti...

- Ne ką turtingesnis aš ir šiandien, - karčiai ištare
poetas, - nors ir gavau premiją...

Staiga jis pastebėjo, kad yra užsirišęs du kakla-
raiščius. Nusirišo vieną ir pakabino ant kryžiaus.

- Dabar mes atsiskaite?.. - jis šypsodamasis žiū-
rėjo, kaip jaukiai ir be baimės voverės laksto tarp
kapų kauburėlių.

- Ne visai, ne visai, - atsakė draugas iš po žemės. - Tu turi dar man parašyti tai melodijai žodžius...

Ir tada poetas gavo baisų smūgį į smilkinį: du kaukėti vyrai, pasilenkę virš jo kūno, naršė po kišenes. Nieko. Tuščia. Šunsnukis nesinešioja pinigų, o juk gavo didžiulę premiją!.. Kažkokios natos...

Vyrai spardė nejudantį kūną, atsilapojo paltas su raudonu pamušalu, atrodė, kad auka guli milžiniškame kraujo klane. Taip, iš jo išbėgo visas kraujas ir susigėrė į žemę, išskrido visos mintys, ir turės praėti šimtas metų, kad jas kas nors vėl prisišauktų.

Balta ir juoda

Mergaitė, nešina aplanku su gaidom, stabtelėjo prie gėlių kiosko, svarstydamą, pirkti muzikos mokytojai gėlių ar ne. Nutarė pirkti. Ir štai ji eina, laikydama prieš save gėlę, tarsi žvakę per pirmą komunią. Muzikos mokytoja gyvena name, kurio pirmąjį aukštą užima gastronomas, todėl laiptinėje prišlapinta, prišnerkšta. Mergaitė avi baltomis basutėmis. Ji apeina balas ir lėtai lipa į viršų. Jos žingsnius

pažišta muzikos mokytojos šuniukas ir ima kiauk-
sėti. O mokytoja groja triukšmingus pasažus.

Mergaitei duris atidaro muzikos mokytojos vyras. Kaip visada, jis neblaivus ir vos išlemena žodį. Jis nori paimti gėlę, bet mergaitė slepia ranką su gėle už nugaros. Tuo metu pro kojas pralenda tas mažas piktas šuniukas ir grybšteli mergaitei už didžiojo piršto. Kojos spyriu muzikos mokytojos vyras nubloškia šuniuką į kambario gilumą, ir šuniukas cypdamas, vaitodamas įlenda į kažkokį kampa.

- Kas čia darosi? - nuo fortepijono pakyla aukšta liekna muzikos mokytoja. - Čia tu, Lėlyte? - klausia abejingai. (Mergaitė ją labiausiai myli už tą abejingumą.) - Įkando? Vargšas Pukis yra nekaltas, kad nenormalus. - Ji lenkiasi, ištraukia šunytį iš tamsiojo kampo ir glaudžia prie veido. Toliau kreipiasi į mažutę erdvę prieškambaryje. - Jeigu jus koks pašlemėkas išmestų pro balkoną, jūs ir jūs būtumėte nevispročiai. - Ji bučiuoja šunytį. Vėl - į erdvę. - Mus dukart girtuokliai metė pro balkoną...

- Viešpatie! - surinka mergaitė, perimta skausmo.

- Į kambarį, eikite į kambarį, - murma šunelio budelis, stumdamas mergaitę. - Sodink ją prie fortepijono (tarsi prie vaišių stalo) - ir... pinigai... Paklausk, ar atnešė už pamokas!

Jis plėšte išplėšia iš Lėlytės rankų voką su pinigais, kurį išvertęs, šalia banknotų netikėtai randa laiškutį, kurį parašė Lėlytės motina.

- Čia man. Duokš, - abejingai sako muzikos mokytoja ir skaito: - „Deja, turime atsisakyti muzikos pamokų... Susiklosčius aplinkybėms“ ... - Ji meta laiškutį ir atsisuka į Lėlytę. - Na, už šią pamoką dar sumokėta, - sako karališkai išdidžiai.

Lėlytė groja.

Muzikos mokytojos vyras kaip stovi, su pižama, sulaksto į gastronomą, grįžta su buteliu ir virsta į lovą. Čia tik vienas kambarys. Jis guli pusiau užsimerkęs. Muzikos mokytoja stovi prie lango. Užolaidos išsiuvinėtos rojaus paukščiais, aptaškytos, lyg krauju, lyg rašalu. Čia viskas išlūžę, sudaužyta, kur prisiglaudi, apsiveli šuns plaukais. Ir mergaitei vis tiek alpsta širdis iš meilės muzikos mokytojai.

- Na, šiai dienai užteks, - pagaliau sako muzikos mokytoja ir ilgėliau žiūri į mergaitę, kai ji keliasi, taisyti baltą suknelę pūstom rankovėm ir kaip perbraukia ranka pianino dangtį, tarsi atsisveikindama su gyvu žmogumi.

O Lėlytė kažkodėl žiūri į tą šlykštų vyriškį, prasižiojusį, užvirtusiomis akimis... Paskui ginasi nuo

šuniuko, taip ir nesugebančio nuslėpti savo anti-patijos. Prižadintas vyriškis sėdi lovoje ir keikiasi.

Mergaitė lėtai nusileidžia laiptais, skaitinėdama visokius užrašus ant sienų: „ch... v rot“ ir kitokius. Jos balta figūrėlė leidžiasi žemyn, laiptas nuo laipto. Šuniukas viršuje beprotiškai kiauksi, o pas-kui nutyla. Ir kai mergaitė išeina į saulės nutviekstą kiemą, šuniukas bėga jai priešais, gyvas ir nemirtin-gas, nulaužęs tik kelias gėleles darželyje po balkonu.

Šuns šeimininkė

Kaimynystėje buvo gaisras. Degė butas penktame aukšte. Emilija apie tai sužinojo vėlai vakare, išve-dusi šunį. Susijaudinusi, liepsnojančiais skruostais, prie akmens su savo Bimu jos laukė debiliukė. Ir šiaip jau nerišli kalba dabar, jai jaudinantis, buvo visai neaiški. Tačiau Emilija, būdama žurnalistė, viską suvokdavo iš pusės žodžio, ir dabar labai aiškiai susikūrė įvykio vaizdą. Penktame aukšte gyvenanti labai nerūpestinga, bloga moteris, išva-žiuodama į sodą, ji neišjungė šaldytuvo. Užsidegė laidai, po to – virtuvinės pašluostės, užuolaidos, langų rėmai, stalas, spintelės, prieškambario bal-

dai, liepsna persimetė į kambarį. Sudegė pianinas. Tai debiliukei buvo itin baisu. Ji pianiną vadino „popino“. Taip pat ji audringai baisėjosi, kad sudegė „kuki“. Tik gerokai pasukusi galvą, Emilija pagaliau išsiaiškino, kad tai reiškia – striukė. Sudegė šeimininkės striukė, kabojusi prieškambaryje, raudona, putni kaip pagalvė.

Tu man pasakyk, ar galima tokiems žmonėms duoti butą? – piktinosi debiliukė. Žinoma, ji ištarė tik kelis skiemenis ir ištiktuką. Taisyklingą sakinį Emilija sukonstravo pati. Bodėdamasi tuo kasdieniu ritualu tampančiu susitikimu su debiliuke, ištikimai jos laukiančia prie akmens, Emilija tyčia jai paprieštaravo:

– Kiekvieną žmogų gali ištikti nelaimė. O butą privalo turėti kiekvienas.

– Tu girdėjai, ką per televizorių pasakė tas barzdotas žmogus.

– Koks žmogus?

– Tas, kuris baisus. Kai jis pasirodo, mes su mama tuoj išjungiam televizorių.

Emilija nenorom nusišypsojo.

– Negirdėjau, o ką jis pasakė?

– Dabar du buteliai pieno kainuos dešimt rublių.

Emilija nejučia nužvelgė debiliukės figūrėlę. Švari, sulopyta suknelė, kišenėlėje degtukai, vaikiški maži batukai, susirūpinęs bukas veidas... O ką, tiesą sakant, mes žinome apie tuos gyventojų sluoksnius, kurie yra taip arti skurdo? Tik pliką statistiką, daugiau nieko. Mes juos tik pakenčiame ir nenorime arti prisileisti... Mums nepatinka, kad jie stovi prie mūsų akmens... Debiliukė žiūrėjo Emilijai į burną, laukdama, ką ji pasakys, bet Emilijai buvo per sunku ką nors jai paaiškinti. Pribėgo Bimas, gaurotas kaimiškas sarginis debiliukės šuo, ir, apžiojęs Emilijos ranką, apsimetė, kad kanda. Jis buvo toks dėkingas, kad Emilija bendrauja su jo šeimininke. Emilijos taksė kasėsi giliai po akmeniu, rausė urvą, tarsį užuostų žvėrį. O gal ten ir lindėjo koks žvėris?.. Čia, miesto pakrašty, miškas visai arti. Miškas ir Daržininkų kaimas, į kurį Emilija eidavo savo mažytei sergančiai taksei pirkti ožkos pieno... Taip daug jai kainavo šitas gyvulys, kol išaugino, o dabar jis nerodo jokio dėkingumo, isteriškas, išlepintas padaras... O Bimas, štai, niekada toli nenubėgs, neapleidžia savo šeiminkės, jis tarsį veda ją per gyvenimą.

Dar kažką karštai aiškina debiliukė. Emilija pasistengė įsiklausyti. Ak, kokių niekšų esama! Pasirodo, debiliukė iš savo pensijos paskolino vienam girtuo-

kliui, sėdinčiam ant suoliuko prie parduotuvės, dvidešimt penkis rublius. Ir tas net nesiruošia gražinti. Jau praėjo septyniolika dienų.

Emilija atjausdama lingavo galvą. Tie vyrai... Ji ir pati redakcijoje, kur dirba, niekaip negali atgauti savo pinigų iš tokio vieno prasigėrusio tipelio. Tūkstančio rublių. Jau septintas mėnuo.

- Viskas, gana, einam, - pašaukė Emilija savo takę.

O Bimo net šaukti nereikėjo. Jis tarsi skaitė savo šeiminkės mintis ir jau bėgo pirmas, iškėlęs uodegą kaip vėduoklę, namų pusėn.

Emilija atsisveikino su debiliuke ir, kaip visada, susinervinusi dėl to beprasmiu bendravimo, kurį ji turi kas dieną kęsti, užlipo į savo butą.

Ji priėjo užtraukti užuolaidų. Kaip tik priešais jos langus buvo tas gaisro nusiaubtas butas. O šalia staiga užsidegė šviesa - tai į savo namus parėjo debiliukė. Emilija nenorom žiūrėjo, kaip ji vaikšto po kambarį, mėtydama šuniui kąsnelius, nutrauktus nuo savo burnos. Iš fotelio pakilo maža, stambi moteris, debiliukės motina, nes debiliukė apkabino ir pabučiavo ją, tarsi būtų ilgai nesimačiusios. Ir motina jai glostė galvą, ir žiūrėjo į akis su begaline meile.

Staiga Bimas užšoko ant palangės ir, priglaudęs snukį prie stiklo, įbedė akis į Emiliją, tarsi senis žiūrėtų iš po gauruotų antakių. Emilija tučtuojau užtraukė užolaidas. Jos širdis buvo sudužusi ir šalta. Ji galutinai apsisprendė – niekada, daugiau niekada neis su šuniu prie akmens. Yra daugybė kitų maršrutų pasivaikščioti. Ir jai nereikia jokių žmonių ir jų prisirišimo. Ji nenori nieko mylėti, ir tegul jos niekas nemyli. Tačiau kodėl ašaros taip degina akis?

* * *

Po kelių savaičių, per kurias jai sėkmingai pavyko išvengti susitikimo su debiliuke, Emilija vakare vėl stovėjo prie lango. Sudegusiame bute tvieskė šviesos, ten dirbo dažytojai. Debiliukės languose buvo tamsu. Ir taip buvo daug vakarų. O paskui į tą butą atsikraustė kiti žmonės. Motina ir duktė kažkur dingo ir į šituos kraštus nebesugrįžo.

Dar po kiek laiko Emilija sutiko valkataujančią Bimą. Ji pašaukė jį, ištiesė ranką, kaip senam pažįstamam, tačiau šuo nepanoro su ja sveikintis. Ta panieka iš jo akių nutvilkė Emiliją, ir ji nuėjo šalin, nuleidusi galvą, visai sugniuždyta. Nelinksmos mintys sukosi jai galvoje. Prisiminė, su koku

azartu debiliukė pasakojo apie gaisrą, taip, taip, tai ji bus padegusi tą butą, jos suknelės kišenėje dažnai barškėdavo degtukai... Ką gi, dar vienas praradimas gyvenime, įskaitant šunį.

Kliedesys

Motina, nenorėdama jam apnuodyti vaikystės, iš paskutiniųjų valdėsi. Šiaip gražus, siaurokas, su nuostabiomis duobutėmis, trumpoka viršutine lūpa, kaip Mažosios Lokės žvaigždynėlis, apgamėliai ant kaktos, mėlyna gyslėlė smilkiny, prie akies, kaip nežinomas upelio intakas – tas veidas su visais šitais meilumą žadančiais ženklais dabar dažnai būdavo apsiniaukęs, tarsi pasmukęs žemyn, lyg nebeatlaidytų gyvybės syvų ir jau ruošęsi senatvei.

Berniukas nebeužsilipdavo jai ant kelių, buvo per didelis, tik iš visų jėgų stengėsi, kad motina jo nė akimirka nepamirštų: pasiėmęs savo vaikišką kardą, išguldė kaip mažutis šienpjovys visą gėlyną, kurio vazonėliai užėmė didesnę dalį kambario. Jis žiauriai daužydavosi su triratuku, vis atsitrenkdamas į pianiną. Pasigirsdavo skaudus, su niekuo nepaly-

ginamas garsas, tarsi ten, toje juodoje dėžėje, pro sukaltus klavišų dantis vaitotų pianino dvasia.

Motina kartais pasižiūrėdavo ir tuoj viską užmiršdavo. Dažniausiai ji sėdėdavo tarp sofos pagalvėlių, susirietusi, nelaiminga, amžinai sušalusi, vis stengdamasi kažką prisiminti, suformuluoti tą vienintelį klausimą, kuris turėjo prasidėti žodžiais „už ką“ arba „kodėl“. O toliau – nė iš vietos. Palaidojo traagiškai žuvusį vyrą ir dabar pati tyliai merdėjo.

– Štai kvitas, – bespalviu balsu pasakė ji mažajam berniukui. – Priemenėj stovi rogutės. Tu važiuosi parvežti skalbinių.

– Kaip gerai, mama, – apsidžiaugė sūnus. – Pagaliau mes pasikeisime paklodes. Aš juk dabar kasnakt prisišlapinu į lovą! – pranešė jis iškilmingai.

– Taip, taip, – pritarė ir motina, abejingai nusi-sukdama.

Nusivylęs, su ašaromis akyse, garsiai trepsėdamas, tarsi valytusi sniegą, berniukas susiruošė. Ant pusnuogio kūnelio užsimetė paltelį, kuri jam persiuvo iš garsiosios motinos striukės su išsiuvinėtu drakonu kažkokia teta, atvažiavusi į tėvo laidotuves. Tokio apleisto vaiko ji nebuvo mačiusi... Įdomu, ką ji pasakytų dabar? Teta jam tada įdavė ir pinigų.

Motina nežino, kad tai jis, penkiametis, protingai juos leisdamas, štai jau dvi savaites maitina šeimą...

Lauke buvo pavasaris, žvarbus, mėlynas, tarsi pjuvenomis apvoliotas ledo gabalas, kuris buvo ilgai saugomas tamsioje vietoje ir dabar niekaip negali ištirpti. Dar ir pasniğę buvo. Berniukas stovėjo su rogutėmis, atlošęs galvą, žiūrėjo į mėlyną dangų, giliai kvėpavo ir džiaugėsi, ištrūkęs į laisvę. Maža, sugrubusi rankutė tempė rogutes, ir kojytės pačios, traukiamos nenugalimos vaikystės traukos, pasuko į kalvas. Taip, sunku tempti į kalną rogutes. Bet kaip puiku lėkti žemyn, kai vėjas švilpia ausyse, atrodo, tarsi tai – kosminis vėjas, kuris tau atneša likimą.

Berniuko Likimas stovėjo kalvos apačioje: apdriskęs valkata, žiurkišku aštriu veidu, tarsi atlenktas peilis, balta plėvele apneštom lūpom, ilgu liesu kaklu, ant kurio maskatavo juodas skuduras.

– Toks vyras, toks vyras... – ištarė berniuko Likimas tik tuos kelis žodžius. Ir berniukas patikliai padavė jam ranką, iš karto sutikdamas eiti ten, kur tas žmogus kviečia. Ten tarsi kažkas žaižaruoja... Gal laužo nuodėguliai? Ten kažkas kvėpia... Ten laksto maži padarėliai. Tikriausiai tai bus beždžionėlės, kurias tas žmogus galėjo atsivežti iš užjūrio.

- Tu pamatysi... - žmogus nedaug kalbėjo, tik glostė berniuko ilgus plaukus, užgriebdamas sprandelį, ir jo akyse buvo baisus nuolankumas ir malonumą pažadas.

- Žinoma, aš eisiu su jumis, jeigu ten taip įdomu, kaip jūs sakote, - tarė berniukas. - Bet... man reikia mamai parvežti skalbinius.

- Skalbinius? Mamai? - pasitikslino žmogus, ir pasišlykštėjimo grimasa iškreipė jo lūpas. - Tuos visus moteriškus skarmalus? Gerai, kad tu čia jų neturi. Aš juos išmėtyčiau ant sniego ir sutrypčiau. Kas kita - tu... Duok man savo pirštines, - baisiai susijaudinęs, kalbėjo žmogus. - Aš norėčiau įsidėti jas į užantį.

- Bet aš neturiu pirštinių.

- Vis tiek ką nors duok man dabar, šią akimirką...

Vaikas nieko neturėjo, tada žmogus, greit apžvelgęs jį, pastebėjo ant siūlo kabančią sagą, išrovė ją ir įsikišo į burną.

- Atleisk, - pasakė. - Aš savo namuose tau duosiu kitą... auksinę...

- Auksinę? - Berniukas jau galutinai apsisprendė neiti skalbinių, o sekti paskui tą žmogų.

Ir staiga takeliu nuo miestelio pusės pasirodė skubanti figūrėlė. Ji buvo labai maža ir smulki, bet

vis tiek tai nebuvo mergaitė – tai buvo berniuko motina. Uždususi, su prilipusiais plaukais ant šlapios kaktos, ji puolė tarp berniuko ir valkatos, stvėrė jį už rankos ir patraukė į save.

– Tai štai kur tu, bjaurybe! – tyliai ištarė ji ir ėmė mušti berniuką. Jis gynėsi. – Štai kur tu, valkata... Man nereikia tokio sūnaus, kuris išeina ir negrižta, – ji dar pastūmė berniuką iš visų jėgų į sniegą, o pati nuėjo.

Verkdamas berniukas nusekė iš paskos. Jis buvo toks nelaimingas! Motina sudaužė jam visas viltis, užsimezgsusią draugystę su nepažįstamu žmogumi, dabar jis niekada nebeturės auksinės sagos.

Mėlynasis srautas

Iš tolo dvaras atrodė kaip senais laikais, ir tas pats debesis kabojo kaip tą dieną, kai ją išvežė, – išpampęs, tarsi iškimštas avies skrandis. Ponia Matilda išsuko iš vieškelio irėjo pažliugusia pieva, kad greičiau pasiektų savo namus, nors jie nebebuvo jos namai, ir ten niekas jos nelaukė, ir ją apėmė baidūs liūdesys, pamačius apleistą sodybą, nuplikusį kiemą, suardytą priebutį, didžiulę spyną, kabančią

ant paradinių durų, nors viduj, aišku, nebebuvo ką saugoti. Ji pasižiūrėjo pro purviną langą „akį“ ir pamatė, kad parketas salėje išlupinėtas, olandiški krosnies kokliai su mėlynais malūnais išdaužyti, o apmušalų draiskanos atrodė kaip kareivių autai. Ponia Matilda nebuvo tvirta moteris, ji neišmoko valdyti širdies, ir ašaros – upeliai ašarų – tekėjo jos veidu, nors visą ilgą kelią namo ji narsino save, kad sugebės viską priimti kaip Dievo dovaną... Tačiau dabar neišlaikė. Paverkusi, tarsi nusipraususi, ji jau žvaliau pakėlė galvą, apsižvalgė. Iš vienos kumetyno lūšnelės rūko dūmai, ir ji pasuko prie jos. Kvepėjo bulvienė, virta su miltiniais kukuliais ir lašiniais. Ponia Matilda pasistiebė, kad ir čia pasižiūrėtų pro langelį. Ten, trobelės viduje, tarsi tamsiame urve kuitėsi kažkokia moteriškė. Ji atsitiktinai žvilgtelėjo lango pusėn, ir ponia Matilda staiga suprato, kaip labai išgąsdino tą moterį. Ji rėkė, plačiai išsižiojusi, traukėsi tolyn ir stūmė, užstodama savo kūnu, kažkokius mažus skarmaluotus vaikus.

Ponia Matilda staiga pažino Elžę, tą baisiąją kumetę, kuri kažkada dvaro ponams buvo pridariusi daug bėdos. Ir Elzė taip pat pažino ją, nustojo rėkusi, ir jos veide atsirado sumišimas ir keistas džiaugsmas. Ji greit atkabino duris, įsileido ponią

Matildą, ir pirmieji jos žodžiai, pasakyti senajai poniai, buvo paprasti ir nuoširdūs:

- Aš pamaniau, kad už lango stovi giltinė. Jėzau, kaip išsigandau! Ponia atrodai kaip smertis, tokia baisi, lyg būtum išlipusi iš kapo duobės. Va, atsilupai grabo dangtį ir išlipai... Ponia, sugrižai suvisam?

- Elziute, - vėl apsipylusi ašaromis, pasakė ponia Matilda, - būsiu laiminga, jeigu priimsi mane, neturiu kur galvos priglausti.

- Taip, taip, - pasakė buvusi kumetė, - man kaip tik reikia vaikų auklės. Varo į kolūkį dirbti, o aš neturiu kur vaikų dėti...

- Ar daug jų? - paklausė ponia Matilda.

- Keturi, va stovi, pasislėpę po mano sijonu... Vienas lopšy, kitas čia kažkur ropinėja... Tai jau bus šeši. Septintas greit ateis...

Elzė atstatė pilvą, panašų į kubilą, ir nusijuokė kvailu, padykusi juoku.

- Taip, o kur jų tėvas? - naiviai dairėsi ponia Matilda, bene pamatys kokį susivėlusį vyrišką kaltūną lovoje arba ant krosnies.

- To gero nebeliko, - paprastai atsakė Elzė.

Ji greitai parodė poniai Matildai guolį prie vaikų čiužinėlių, pripylė dubenėlį sriubos ir susigraudinusi žiūrėjo, kaip ponia valgo tą riebią putrą, ir nieko

neklausinėjo – apie išvežtųjų gyvenimą jau buvo girdeėjusi iš anksčiau sugrižusių ūkininkų.

Ponią Matildą kažkas papešė už sijono, ir mažas, blakių įkandimais išmargintas kūnelis greit įsiropštė jai į skreitą. Didžiulės mėlynos akys nemirksėdamos stebėjo ją, o didesniųjų vaikų dėmesys buvo nukreiptas į jos ryšulėlį. Ponia Matilda atrišo jį ir padalijo visiems po saujelę kedro riešutų.

Vaikai ją iškart pamilo. Ir taip praėjo daug dienų verdant valgį, auklėjant vaikus toje prastoje pirklėje, naktį miegant ant šiaudų kūlio, vos prisidenęs senu sijonu, ir iš visų pusių kaip rausvi paršeliai ją slėgė, spaudė, grumdė mažieji padarėliai. Ponia Matilda nebesidomėjo savo buvusiais rūmais ir tik iš tolo stebėjo, kaip pamaži, kažkokiai valdžiai nutarus, jie po truputį tvarkomi – spyna pagaliau buvo nuimta ir iškilo iškaba „Skaitykla-seklyčia“. Vedina vaikais, ji vieną dieną nuėjo pasižiūrėti ir pamatė būrelį bernų, buikai žiūrinčių į krūvą laikraščiu, kuriuos tvarkė kažkokia sudžiūvusi panelė.

– Čia mūsų dvarininkė, – kažkas pagarbiai sušnabždėjo, ir panelė priešiška nužvelgė ponią Matildą.

– Čia su vaikais negalima, – pasakė ji. – Čia dabar liaudies nuosavybė.

Ponia Matilda išsigando. Tie žodžiai jai priminė Sibirą ir tas kančias, kurias patyrė ten. Ji išslinko lauk, kaltai nuleidusi galvą, sena, palūžusi moteris, ir vienas bernas, turėjęs jautresnę širdį, staiga praregėjo, kokia negraži ta miestietė panelė, išgeltusi ir rūkanti, ir susigriebęs savęs paklausė, ką jis čia veikia, kai namie yra tiek darbo. Ir išėjo, trenkęs durimis. Bet niekas į tai neatkreipė dėmesio. Mat Ignacas buvo ir ne visai bernas – tik pusbernėlis.

Poniai Matildai Elzė staiga pasakė, kad sutikusi jos dukteris, nelegaliai sugrižusias iš Sibiro. Esą jos slapstosi miške, kažkokioje daržinėje, kur laikomas šienas. Esą joms ten šalta, jos naktį įsikasa į šieną, o dieną kažką veikia, nes turi ir duonos, ir medaus, ir pieno.

Ponia Matilda sutrikusi klausėsi, o paskui pajuto baisų ilgesį. Motinos širdis neišlaikė: ji ėmė nebe miegoti naktimis, ji krūpčiojo nuo kiekvieno šlamesio, apleido vaikus, ėmė siaubingai bijoti milicininko, kuris kartkartėmis vis ateidavo patikrinti jos dokumentų. Ji žinojo, kokios smarkios jos dukterys, – nė už ką netūnos amžinai pasislėpusios, jos būtinai ką nors sugalvos, jos, gražiosios, viso kaimo mylėtos dvarponaitės.

Vieną naktį dukros aplankė motiną. „Seklyčioje-skaitykloje“ švietė langai, ten vyko kažkoks susi-rinkimas, buvo girdėti lūpinės armonikėlės garsai, paskui iš kažkur atsirado ir smuikas.

Dukterys glostė motinos veidą, bučiavo rankas. Jos abi beveik neatpažino motinos – tokia bejėgė senutė sėdėjo prieš jas. O motina neatpažino duk-terų – laibutės gimnazistės buvo pavirtusios visko mačiusiomis, gudriomis moterimis.

– Mes tave pasiimsime iš čia. Mes visos trys išva-žiuosime į kokį nors didelį miestą. Mes dirbsime, o tu, mama, tik gulėsi ir valgysi, gerai?

– Gerai, gerai.

Dukterys su neapykanta žiūrėjo į Elzė ir jos vai-kus. Ar tai čia vieta jų motinai? Pamiršusios atsar-gumą, jos išėjo į kiemą ir, išdidžiai atmetusios galvą, žiūrėjo į savo rūmus. Ta skurdi lūpinės armonikėlės muzikėlė, atsklidusi iki jų, vertė ironiškai šypsotis. Ar jos svajėjo susigrąžinti rūmus? Galbūt. Jos neuž-miršo vėjo malūnų, išpaišytų ant koklių, ir vyšninės kambario prieblandos, ir tėvų, sėdinčių prie židinio. Jie visada truputį susierzindavo, kai kas nors sutruk-dydavo jų vienatvę. Motina liauna, trapi, neištver-minga... Ir tėvas, atidavęs už ją gyvybę...

Dukterys dingo nakties tamsoje. Krūmai susiskleidė už jų nugarų kaip užuolaidų klostės.

Po kelių minučių keliu praėjo kareiviai, o su jais – tas pusbernėlis Ignacas, jau vilkintis milicininko uniformą. Jis žinojo tą daržinę, kurioje slapstosi ponios Matildos dukterys, ir labai nenoromis lydėjo ten tuos rusų kareivius...

Elzė stovėjo, visu kūnu užstojusi duris, kad ponია Matilda nieko nepastebėtų. Paskui greitai užpūtė lempelę ir liepė visiems nutilti. Ponia Matilda, kaip visada, nuvargusi greitai užmigo tarp vaikų, ir visiems užteko vietos ir šilumos.

Kaip ir kiekvieną naktį, ji sapnavo savo trečiąją dukterį Magdaleną. Apsirengusi žydru peniuaru, apvedžiotu gulgubės pūkais, sėdėjo verandoje pintoje kėdėje, ant kelių pasidėjusi sunkią anglišką knygą, seną unikalų Dikenso leidimą. Magdalena, karo pabėgėlė, radusi prieglobstį britų burmistro šeimoje, buvo tarsi jų įdukra.

– Magdalena, – klausė burmistro žmona, – ką dar galėtume dėl tavęs padaryti? Tu sakei, kad nori piešti?

– Man reikia ypatingo teptuko, – pasakė įnoringa, išpaikinta mergina.

– Kokio? – sunerimo burmistras su žmona.

- Tai - specialus teptukas. Jis padarytas iš lūšies ausų plaukelių. Jį galima nusipirkti tik Paryžiuje.

- Gerai, Magdalein, važiuok į Paryžių, - paprastai pasakė nuoširdieji britai.

Tą patį vakarą Magdalena susidėjo lagaminėlį ir išvažiavo.

Ponia Matilda šypsojosi pro miegus, sekdamą savo gražiosios dukters kelią. Jis buvo nuklotas rožėmis, iškaišytas šlovės vėliavomis. Jis buvo ilgas ir laimingas...

Įskilęs trobelės langas buvo pridengtas mėlynu skuduru, ir mėnulio šviesos srautas, prasisunkęs vidun, užliejo visus, gulinčius ant grindų - septynis vaikus ir dvi moteris - mėlyna šviesa. Visi atrodė kaip skenduoliai, nugrimzdę į dugną, iš kurio neįmanoma išsikapstyti.

Ta naktis buvo labai nerami: „Skaitykloje-seklyčioje“ kilo muštynės dėl tos panelės, ir buvo nudurtas kažkoks bernas, atklydęs iš kitos parapijos, apgriuvusioje daržinėje, toli miške, kur prikeltos iš miego ir suimtos dvi bėglės. Jas įdavė Ignacas, ir dabar, matydamas, kaip jos stumdomos ir mušamos, jis susigraudinęs verkė. Ir jaunoji Magdalena staiga abejingai pabėgo iš aiškiaregiško motinos sapno.

Senutė, pašokusi patale, apimta siaubo, meldėsi sudėjusi rankas, prašydama Dievo gailestingumo.

Lavonas

Tas lavonas, kai draugą pašalino už nepažangumą, liko jam vienam. Jau aprašyta širdis, inkstai, kepenys. Jis stebėjosi, kokie idealiai sveiki organai teko jo daliai. Žmogaus būta jauno, gražaus sudėjimo. Preparuojant ilgesnį laiką, lavonas žymiai palengvėjo. Jisai jį vadino „mano lavonėlis“. Profesorius kartais stabtelėdavo prie studento ir tylomis žiūrėdavo, kaip jis dirba, – tarsi tikėtusi, kad tasai ims ir atras kokią naują liauką. Profesorius, anksti susenęs, netgi palūžęs žmogus, mėgo šį darbštą studentą. Jo paties sūnūs buvo nevykėliai: vienas trankėsi kažkur po Sąjungą, apie jį seniai neturėjo jokių žinių, o kitas dirbo kroviku čia pat, prekybos centre, net vidurinės nesugebėjęs baigti. Visi žinojo profesoriaus istoriją ir kaltino jį patį – matote, mirus žmonai, jis vedė savo tarnaitę, kuri ir nusmukdė namus. Tai dar Čechovo aprašytas atvejis, kai generalas veda virėją, o paskui toji daužo jį per žandus...

- Na, - staiga išgirdo studentas už nugaros. - Kokia būtų jūsų nuomonė?.. Tamsta miklini ranką, o protas dirba?

Studentui sudrebėjo ranka su skalpeliu. Jis atsisuko - žemas, kresnas žemaitukas, ne iš karto suvokęs, kad profesorius klausia ne pagal programą, kostelėjo, kaupdamas mintis.

- Užregistruotas kaip nežinomas... Mirties priežastis - galvos trauma... - Jis kilstelėjo sruogą lavono plaukų. Parodė kažkada buvusią baisią, o dabar blausią, švarią žaizdą.

- Ne, kodėl jis žuvo ir guli čia, mes nenustatysime. Suprantate?

- Nesuprantu, - užsispyręs atsakė jaunuolis.

- Nežinomas, niekam nereikalingas, miręs žmogus. Lavonas atiduotas mums. Būkite malonus, pamąstykite, kaip tai atsitiko?

Studentas gūžtelėjo pečiais. Paskui tiesiai, grubokai atsakė:

- Jeigu nebūtų tokių atvejų, mes liktume be darbo...

Keistas skausmas šmėstelėjo profesoriaus veide. Purtydamas galvą, kažką murmėdamas, jis pasitraukė. Studentas toliau dirbo be ūpo. Jis galvojo,

kad seniui laikas į pensiją, ko jis čia stovi už nugaros ir seka kiekvieną judesį. Jis pažvelgė į laikrodį.

- Eikite, eikite, - iš tolo linktelėjo profesorius, vis dėlto negalėdamas nuslėpti simpatijos šiam jaunuoliui.

Ėmė rinktis kita grupė. Profesorius stovėjo prie lango, žiūrėdamas į baltą slėnį, kur rogutėmis važinėjo vaikai. Jie buvo tokie maži ir nekalti! Pro studentų šurmulį ir juokelius prie profesoriaus staiga prisiartino tas jaunuolis (dar neišėjo) ir, pratęsdamas pokalbį, tarė kaip lygus lygiam:

- Aš klydau sakydamas, kad tas žmogus buvo absoliučiai sveikas. Jam vaikystėje operuotas stuburas.

Profesorius išspaudė pilkomis lūpomis:

- Taip, aš žinau.

- Viso gero.

Jaunuolis išėjo į šaltį. Reikėjo užvalgyti, tada - į skaityklą. Prie studentų valgyklos jis staiga pamatė tą savo draugą, pašalintą už nepažangumą.

- Ei, - šūktelėjo jis. - Laukiau tavęs. Gal paskolintum pinigų?

- Neturiu, dievaži neturiu, - pamelavo jis.

Nusiminimas, aiškiai pasirodęs draugo veide, jį beveik sujaudino.

- Eime užvalgyti, - pratarė, - tiek užteks.

- Sinjore, - savo stiliumi atsakė tas, - aš... - turėjo pasakyti „žūstu“, bet šiaip taip įstengė nusi-juokti. - Aš juk pakviestas į „Metropolį“... Viena diena... supranti... prekybininkė, švenčia vardines... pakvietė mane. Aš norėjau jai nupirkti rožę.

Ir jis dingo vakaro migloje. Jis šlubčiojo. Tarnaudamas armijoje, nevykusiai šoko su parašiotu.

Likęs vienas, mūsų šaunusis studentas įėjo į valgyklą.

Prisėdęs prie pažįstamų filologų, su apetitu valgė sriubą, maltinius ir pasakojo, kaip preparuoja lavoną. Susižavėjimas ir siaubas merginų akyse jam buvo tikra kompensacija už visą sunkią, kupiną neaiškumų dieną.

Juoda dėmelė

Negaliu užmiršti apsakymo, skaityto prieš keletą metų apie žmogų, dideliame mieste važiuojantį troleibusu ir staiga žmonių kamšatyje pamačiusį pažįstamą veidą. Toliau - mintys, kurias sukelia tas veidas, prisiminimai, vaikystė, prarasti namai... Dar ten buvo kažkas apie baltą dėmelę žmogaus sąži-

nėje. Aš įsivaizduoju, kaip rašytojas siekė meninio efekto, ir jam pavyko: niekas taip neišryškina juodumo, kaip maža balta dėmelė... Kodėl aš prisimenu tą Baltą Dėmelę? Nes, likimui lėmus, aš susipažinau su rašytoju, kuris, kaip vėliau paaiškėjo, ir buvo to man įsiminusio apsakymo autorius... Aš su vaiku atvažiavau į pajūrio kurortą vėlu rudenį. Jau būdavo šalnos rytais. Gatvės, vedančios link jūros, būdavo prikritusios lapų. Eidavai kaip minkščiausiu kilimu. Man parodė kelis rašytojus, atvažiavusius rudenį „padirbėti“. O iš tikrųjų, atrodė, jie nieko neveikė. Keldavosi vėlai, eidavo gerti kavos, vaikštinėdavo po turgų, paskui slinkdavo pietauti į tokius poilsio namus, kur valgyklos vedėjo pavardė buvo Rotšildas... Baltos Dėmelės autorius vis pasipainiodavo man ant kelio, ir galiausiai jis mane užkalbino, grubokai pajuokavęs, kad ims man statyti kilpas. Mano sūnelis, tai išgirdęs, labai išsigando, ėmė traukti mane už rankos tolyn nuo to pikto, pavojingo vyriškio. Baltos Dėmelės autorius žvilgtelėjo ir, neslėpdamas, kad nemėgsta vaikų, ėmė pasakoti, kad dabar rašo apie pokario laikų pradinuką, kuris knygas nešiodavo fanerinėje dėžutėje su išpaišytu mėlynu gaidžiu... Ką jis padarė! Mano naivus sūnus ėmė prašyti tokios dėželės, o rašytojas patenkintas

juokėsi. Paskui mes kartu ėjome valgyti pas Rotšildą. Taip užsimezgė pažintis. Vaikas, visur vaikštantis kartu, teikė mūsų santykiams nekaltumo. Kaip vėliau supratau, Baltos Dėmelės autorius mėgo pagloboti pradedančias autorese. Prieš jas jis jausdavosi tikrai didelis. Toks ir buvo, žinoma, tačiau moteriškas kerštingas piktumas nori jam pripaišyti nesamas nuodėmes: puikybę, o gal abejingumą arba net šaltą apskaičiavimą... Aš bent nežinau, kad jis būtų kam nors iš tikrųjų padėjęs. Tik ruošdavos tai daryti... Tarsi dėliotų ant vaisių stalo valgymo įrankius, indus, o pačių valgių vis neneštų...

Man atėjo telegrama iš namų su bloga žinia. Aš pasibeldžiau į Baltos Dėmelės autoriaus duris. Jis atidarė ir stovėjo nustebeęs. Šaltokas žvilgsnis sutramdė mane, ir aš kvailokai paklausiau, ką jis veikia šią popietę. Nereikėjo nė jo atsakymo – ir taip buvo aišku – stalas užverstas popieriais, ranke – plunksnakotis. Tada aš pasakiau, kad išvažiuoju, atėjau atsisveikinti... O mano širdis, rodė, plyšta iš skausmo. Laimingai, laimingai, susitiksime mieste. Jis pralinksėjo, kad neturiu jokių pretenzijų, ir užtrenkė duris.

Taip susiklostė, kad aš nieko nebeparašiau. Pasi-likau prieš dešimtį metų „silpnai blykstelėjęs talen-

tas“. Bet jis yra manyje, ir aš galbūt dar imsiu rašyti senatvėje...

...Važiavau perpildytu troleibusu, ir staiga žmonių kamšatyje pamačiau pažįstamą veidą. Tai buvo jis, dabar jau išgarsėjęs rašytojas, su kuriuo kažkada vaikštinėjau po minkštais klevo lapais išklotas pajūrio miestelio gatves. Ir mano sūnus pavydėdamas spausdavo man ranką, kaip žvėrelis suleisdamas nagiukus, o aš nejausdavau skausmo, nes širdis buvo pilna neišsipildžiusios meilės...

Prisimenu, kaip jis užtrenkė prieš mane duris, palikęs nevilčiai, bet tai, norėčiau tikėti, vienintelė juoda dėmelė jo baltoje sąžinėje.

Žinios apie mylimą žmogų

Tuose namuose viešinti moteris iš miesto matydavo, kaip jauna mergina kasdien per pievą bėga prie pašto dėžutės, kuri buvo prikalta prie ąžuolo ties keliuko posūkiu. Dažniausiai ji grįždavo tuščiomis. Kartais nešdavosi žurnalą, tada išsiblaškiusi vartydavo jį, žengdama, kaip papuola, nesirinkdama kelio. Moteris užkalbino mergaitę, ir ji prisipažino laukianti laiško nuo mylimo žmogaus. Pernai čia,

šiose apylinkėse, stovyklavo jauni archeologai... Moteris pagalvojo apie vienatvę, kuriai pasmerkta ta mergaitė, ir jos svajonė sulaukti laiško atrodo nereali.

- Ar tau neatrodo, kad tai - beprasmiška? - paklausė tiesiai.

- Taip, - pagalvojusi sutiko mergaitė.

O kitą dieną vėl bėgo prie pašto dėžutės.

Moteris kažkodėl apsidžiaugė, kad mergaitė nepasiduoda tyliai rezignacijai. Radusi progą, ji vėl užkalbino mergaitę, ir nustebė, kad šį kartą ji vėl noriai kalbėjo apie save.

Pamažu moteris sužinojo, kad ji nėra gavusi nė vieno laiško. Kartą neištvėrusi mergaitė važiavusi pas mylimą žmogų į miestą, bet turėjusi grįžti iš pusiaukelės, nes užsidegęs traukinys. Kilęs gaisras.

Visi žmonės buvę išlaipinti ir nakties tamsoje turėję laukti, kol jų paimti atvažiuos kitas traukinys.

Mergaitė tai palaikiusi likimo ženklų ir nutarusi grįžti atgal namo.

- O kaip tu su juo susipažinai?

- Niekaip. Pernakvoję mūsų svirne, studentai anksti rytą išeidavo kasinėti pilkapio. Valgydavo miestelio valgyklėlėje. Grįždavo vėlai naktį.

- Bet tu kokių nors būdu matydavaisi su savuoju?

- Ne. Mudu nesimatydavom. Ir niekada vieni nesikalbėdavome.

Moteris pyktelėjusi žiūrėjo į mergaitę: išsigalvojo didelę meilę ir dabar kamuojasi iš jausmingumo, tarsi tremtinys po truputį ardytą tą kelią, kuris galėtų jį sugrąžinti į gyvenimą...

Mergaitė papasakojo, kad sapnavusi mylimą žmogų: jis puolęs su drabužiais į upę per ledonešį, ir ledo lytis nunešusi jam galvą. Tada ji ir važiavusi pas jį į miestą. Jautusi baisų nerimą. Tik tada pasiekti tikslą sukliudęs gaisras.

- Bet tu pati nueidavai prie pilkapio?

- Ne, nė karto nebuva, - giedru balsu atsakė mergaitė. - Nežinau, ko jie ten ieškojo... Ir nežinau, ar jie ką nors rado tame piliakalnyje.

Moteris atsiduso.

Kitą dieną ji turėjo išvažiuoti ir užėjo į mergaitės kambarį atsisveikinti. Nustebusi dairėsi. Kambarys buvo toks, tarsi jame gyventų prieglaudos senutė. Akinanti švara. Stalelis, lova, užtiesta pilku audeklu, viena kėdė, ant sienos - marlės gabalu uždengti žieminiai drabužiai.

Mergaitė sėdėjo ir kažką rašė į mokyklinį sąsiuvinį. Pamačiusi moterį, nejučia jį uždengė ranka.

- Tu rašai dienoraštį?

- Taip... Aš kaip tik atskleidžiau puslapį, kuriame aprašytas studentų pokalbis, kurį aš atsitiktinai nugirdau... Tai štai, - mergaitė netikėtai išraudo, - jis, mano mylimas žmogus, baisėjosi šitais namais, kuriuose jiems tenka gyventi... Jis sakė nematęs niūresnių pastatų... Ir kad niekas taip blogai jo neveikia, kaip šitokia daugybė moterų po vienu stogu... ir nė vieno vyro...

- Bet tai juk nieko nereiškia, - nusišypsojo moteris. - Tavo mama liko našlė su keturiomis dukterimis, - nusišypsojo.

- Taip, - pritarė mergaitė, užversdama sąsiuvinėlį. Dar kažkokia mintis ją kamavo, bet ji taip ir neištarė jos balsu.

Moteris išėjo tuo pačiu keliu, kuriuo mergaitė kasdien bėgdavo žiūrėti laiškų.

Ties senuoju ažuolu ji neiškentusi atsisuko: namas, niūrus ir tamsus, atrodė kaip sena skrynia, amžiams uždariusi mergaitę.

Trys karitietės

Jauna žurnalistė, šviesiaplaukė, nerūpestinga mergina, atsibeldė į tą bažnytkaimį jau vakarė-

jant paskutiniu autobusu. Išlipusi žvalgėsi po apylinkes – niekada nebuvo šiame krašte, neturėjo jokių pažįstamų, nežinojo, kur rasti nakvynę. Ji turėjo redakcijos užduotį parašyti apie *Caritas* veiklą šioje vietovėje.

Buvo labai gražus vakaras – ankstyvas pavasaris, sniegas jau nutirpęs, dirvos pradžiūvusios, miškeliai apsigaubę paslaptinga violetine migla, oras gairus ir tyras. Rausvai tviskėjo besileidžiančios saulės apšviesta padangė, o mažuose ūkiniuose kiemeliuose, ten, kur savaimė metė tamsius šešėlius aukštai sukrautos malkos arba užsilikę šiaudų kūgiai, pirmiausia rinkosi prietema. Atrodo, žmonės buvo labai susirūpinę kūrenimu – dažname kieme praeinant buvo matyti, kaip nešė, krovė į ratukus pliauskas, net vaikai tempė mažus glėbelius šakelių.

Mergina vis ėjo tolyn nuo plento į kaimo gilumą. Štai bažnyčia, parduotuvė, kino salė. Reikėjo apsispręsti, kur pasukti, ir tada ji pamatė vienos trobelės lange tarp gėlių vazonėlių blyškų senos moters veidą. Jis atrodė nepaguodžiamai liūdnas. Mergina nesvarstydama atkėlė vartelius, įžengė į kiemelį. Ji įėjo vidun kaip laukiama dukra, ir senutė stovėjo prieš ją, jau spėjusi pasirišti švarią prijuostę. Viduje buvo netvarka, kaip po kraustymosi arba apiplė-

šimo: komodos stalčiai ištraukti, kraičio skrynios turtas visas iškeltas, ir visi rietimai drobės sukrauti ant grindų. Mergina klausiamai pažvelgė į šeimininkę, ir toji paaiškino:

- Po laidotuvių... ieškau ir negaliu rasti vieno laiško...

Senutė, pasirodo, buvo viena iš trijų vienintelių karitiečių šiame bažnytkaimyje.

- Yra dar dvi moterys: viena ūkininkė, kita - vaistinė. Ji pati dirbanti ambulatorijoje - valytoja. Išgirdusi, kad žurnalistė jau rytoj turinti išvažiuoti, senutė pasisiūlė nuvesti ją pas anas dvi. Jos turinčios nudirbtų darbų knygą, yra užregistravusios visos apylinkės vargšus, negalinčius vaikščioti ligonius, vagišiukus vaikus, apskurusius vaikus iš alkoholikų šeimų, yra susirašiusios degtindarius, džiovininkus, tuos, kurie po infarkto, raišus, psichikos ligonius...

Šnekučiuodamosi jos per pievą patraukė pas vaistinė. Jau visai sutemo, laimė, švietė mėnulis, ir pakilęs vėjas joms pūtė į nugaras.

Vaistinės mūriniame name švietė tik vienas langas. Ant grandinės daužėsi šuo. Keliauninės sustojo prie tvoros, laukdamos, kad kas išeitų nuraminti šuns. Priebutyje pasirodė mažas, kresnas žmogus.

- Ačiū Dievui, pasibaigė ta ilga pasirengimo istorija, Amelija, žmona išskrido pas seserį į Niujorką pasižmonėti.

- Tikėkimės, viskas bus gerai.

- Vienas dalykas ruošti, o kitas - iškeliauti, - kalbėjo šeimininkas apsvaigęs nuo laisvės, taip staiga užgriuvusios jį. - Negreitai grįš namo, ne... Paliko tau visą *Caritas* dokumentaciją.

- Vadinasi, pagaliau išskrido, - jaudinosi senelė Amelija. - Ar man paliko buteliuką pijono ekstrakto?

- Paliko kažką. Užeikite, - kvietė šeimininkas.

- Ne, ne, geriau kitą kartą. Dabar mes turime skubėti pas kitą karitietę - Pranę.

- O Pranės irgi nerasite - išvažiavo į banką rūpintis paskolas.

Prietemoje įžiūrėjęs šalia Amelijos jauną dailią merginą, šeimininkas vis atkakliau kvietė jas užėti į vidų.

- Ne, geriau kalbėtis štai čia, kai supa nakties oras ir garsai. Tu atnešk tą dokumentaciją. O pats užsidėk skrybėlę ir gali mus palydėt.

- Ne, ne, aš nedrįstu, - juokavo šeimininkas.

Atsisveikino.

Dabar vėjas joms pūtė į veidą, degino skruostus, o padange lėkė debesys, jos klampojo per sul-

tingą šokoladinę dirvą. Visur jaukiai švietė langeliai, buvo sunku patikėti, kad čia glaudžiasi tokia daugybė nelaimėlių. Jaunoji mergina buvo pavargusi, alkana, tačiau dar niekad nesijautė taip sutapusi su žmonėmis ir niekada jai nebuvo taip rimtai rūpėjęs pasaulis.

Duona ir cigaretės

Maža, sena moteriškė šonu įslinkusi į tabako krautuvėlę, atsargiai padėjo ant prekystalio du litus ir paprašė pakelio pigiausių cigarečių. Gavusi prekę, tartum nustebusi, priekabiai apžiūrėjo šiurkštaus popieriaus dėžutę, kuri taip masinamai kvėpėjo, ir paklausė:

- Ar jos neperdžiūvusios, tos mano cigaretės?

- Ne, ne. Tik šiandien atvežėm iš bazės, - abejingai atsakė pardavėja.

Sena moteris ėmė skaičiuoti grąžą. Skaičiavo, stovėdama prie durų, atsukusi pardavėjai nugarą, trukdydama kitiems pirkėjams, kurie ateidavo ir išeidavo, vis ją kliudydami. Pardavėja truputį pašaipiai paklausė:

- Gal kas ne taip? Sakykite, aš perskaičiuosiu mašinėlę.

Tada senoji moteris atsisuko, ir pro pilkus raukšlių griovelius žybtelėjo netikėtai skvarbios, kibios akys, kaip žalias, paralyžiuojantis neatpažinto skraidančio objekto spindulys.

- Čia nereikia jokios mašinėlės. Viskas ir taip aišku. Turiu du litus, štai, iš jų nupirkau savo seniui cigarečių - jam reikia būtiniausiai - jis trečios grupės neįgalusis... Iš likusių turiu nupirkti maišelį miltų - man juk reikia maitinti du vaikaičius - duktė, jų motina, kažkur pabėgusi, linksmai gyvena... Taigi, cigaretės ir miltai. O duonai ir nebelieka. Taip, - tvirtai apsisprendė senoji moteris. - Duonos nepirksiu. - Ir vėl perskrodė pardavėją tuo baisiuoju žaliu žvilgsniu. - Tai taip mes gyvenam.

- Tikrai? - nustebo pardavėja. - Aš jums galiu duoti duonai keletą centų... - Ji pasilenkė prie valdiškų pinigų dėžės, ieškodama smulkesnių monetų, tačiau per ilgai rausėsi, ir, kai pagaliau atsitiesė ir pakėlė galvą, senosios moters krautuvėlėje nebuvo.

* * *

Senoji moteris klypavo į kalną namo. Pakelis stipriųjų cigarečių buvo rūpestingai įtaisytas sijono kišenėje. O miltus rudo popieriaus maišelyje su užrašu „žemiausia rūšis“ ji buvo užsimetusi ant nugaros. Rezginėje buvo ir papentėlis duonos, kurios trupinių, užėjus silpnumui, atsignybo ir įsidėjo į burną lyg validolio tabletę.

Vaikaičiai, kažkur pražuvusios dukters vaikai, laukė jos pareinant prie virtuvės lango, buvo matyti jų baltos kaktytės, prispaustos prie stiklo, kaip keturkampiai balti vokeliai. Senoji moteris įžengė vidun kaip tik tą akimirką, kai jos vyras, vaikų senelis, už kažkokį prasikaltimą barė vaikus ir net grasino šerti savo kriukiu. Vaikai pešėsi ir tarp savęs, versdami vienas kitam kalnę. Riksmi, verksmai, smūgiai aidėjo mažame kambarėlyje.

- Ak tu, seni, seni, - priekaištingai pasakė senoji moteris, atimdama iš neįgaliojo kriukį, nušluosčiusi vaikų ašaras. - Jeigu tu dar paliesi vaikus, atiduosiu tave į prieglaudą, ir galėsi ten supūti.

- Ir mes tavęs nelankysime, - cyptelėjo vienas vaikas, iškišęs galvą iš už senelės nugaros.

- Ar atnešei? - drebėdamas iš nekantrumo, paklausė vyras. Ir toliau verksmingu balsu skundėsi: - Tie benkartai mane baigia gyvą suėsti su

visais plaukais, erzino visą rytą „cigarečių nebus – bus duonos“. – Jis čiupo cigaretę, prisidegė ir, paskendęs dūmų tumuluose, pukšėjo kaip Stefensono garvežys.

– Duonytės, duonytės! – šaukė vaikai, kraustydami krepšį.

Senolė ėmė kepti blynus. Vaikai, nuprausti, sušukuoti, sėdėjo prie stalo, ramiai laukdami valgio. Tačiau taip tik atrodė – po stalu jie spardėsi, ir senelis, gulintis žemai ant čiužinio, viską matė ir vėl ketino griebtis savo kriukio.

– Kai judu taip darote, – švokštė jis iš savo kampo, – ant jūsų kojų tupi po juoda, baisų velnią. Velnias su kanopomis, su uodega, iškištu raudonu liežuviu.

Vaikai nustėro ir kelias minutes sėdėjo ramūs. O paskui vyresnysis vaikas, šešiametis, maištininkas jau nuo lopšio, šitaip atsikirto seneliui:

– Tu, seneli, nesispardai, bet tau prie kojų nematyti angelų.

Senoji moteris pro taukų čirškimą tyliai juokėsi ir tam protingam vaikaičiui įmetė į lėkštę pirmąjį blyną.

Pavalgę vaikai išbėgo į kiemą. Senolė aptvarė kambarį ir, apimta keisto nerimo, nutarė dar kartą

nueiti į socialinės rūpybos skyrių. Ten ją jau gerai pažinojo. Nuolat barama tarnautojos, kad vaikai taip greit sunešioja batelius, ir vis mokoma mažiau naudoti riebalų, ji vis tiek šio to gaudavo ir parsinešdavo namo... Išeidama senoji moteris apžvelgė kambarį, tartum ant kiekvieno daikto užklijuodama naują kainą: viryklė, vaikų vatinė antklodė, gauta iš labdaros, druskinė su besibaigiančia gyvenimo druska, jos seniokas, su kuriuo pragyventa tiek daug gražių dienų...

* * *

Išalkę, peršlapę, išsidaužę po visas pašales, berniukai grįžo namo, puolė prie keptuvės, nukėlė ketinį dangtį ir, deja, nieko nerado – blynus, didžiulius kaip dramblio ausys, buvo suvalgę rytą. Jie ėmė žvalgytis, kažkas namie buvo pasikeitę. Nuo senelio guolio sklido šaltis. Pirmiausia vaikai numetė į šalį kriukį, tą baisų bausmių įnagį, kuris dabar jų rankose atrodė visai nepavojingas – paprasta, kreiva lazda – o paskui pradėjo judinti senelį, bet jis buvo jau sustingęs. Siaubas apėmė vaikus. Jie ėmė rau-doti, įsispraudę į kampą. O paskui ašaros baigėsi,

broliai vėl prisiartino prie senelio iš arčiau pasižiūrėti, kaip atrodo mirtis.

- Žiūrėk, cigaretės. O! Jeigu mes užtrauksim dūmą, nebenorėsime valgyti.

- Bet jos juk senelio.

- Senelis jau prisirūkė. Dabar mūsų eilė, - pareiškė vyresnysis berniukas.

Jie abu prisidegė cigaretes ir labai rimti susėdo ant senelio lovos, tačiau saugojosi, kad neprisiliestų jo.

- Tu užsitrauk, užsitrauk, - mokė vyresnysis mažąjį.

Abu valandėlę papsėjo. Paskui abu staiga nuknebo, kaip kišeninio peilio geležtės. Ir taip liko gulėti prie savo mirusio senelio, o ugnis, kilusi iš mažos kibirkštėlės, spragsėjo ir šoko liepsnomis per patalą, tartum į visas puses sprunkančių oranžinių pelių pulkai. Mažasis vaikas dar iš visų jėgų stengėsi prabusti, pūtė akis, tas amžinai ašarų sklidas taures. Kažkurią akimirką jam pasirodė, kad į duris beldžia iš savo tolimų kelionių sugrįžusi motina. Jis pasisuko į duris sutikti jos. Štai ji tuoj įeis veržliu žingsniu, jauna ir žydinti. Įėjo. Ji nebejauna ir nežydinti, išblyškusi, suvargusi, negailestingai sužalotu veidu moteris. Ir vaikas, gaudžiai šypsodama-

sis, ištiesė į ją rankutes, kurių delniukai nuo mūšių gatvėje buvo šiurkštūs, kaip duonos plutelės. Motina su nežmoniška jėga stvėrė į glėbį savo vaikus, abu iš karto priglaudė prie krūtinės, ir visi, pavirtę ugnies stulpu, šovė į dangų.

Pusė amžiaus

Štai jai jau penkiasdešimt metų. Ir tai negailestingai matyti iš laiko nagų subraižyto veido. Daugybė žmonių regėta per gyvenimą, daug važinėta, daug pinigų išleista, daug porų batų nudėvėta, suvalgyta kalnai duonos, katilai košės, nukrėsta jos daliai ištisi sodai vaisių, pagauta valksmos žuvies, paskersta gyvulių ir nukapota vištoms galvų. Apsunkusi, nerūpestingai apsirengusi, su cigarete dantyse ji pasirodydavo pačiose netikėčiausiose vietose, kai pagal redakcijos užduotį turėdavo patikrinti bedalių žmonių skundus iš prieglaudų, nakvynės namų, neįgaliųjų internatų. Ji buvo tikra profesionalė šioje srityje. Ją, Korespondentę, paprastai pasitikdavo besilankstantys direktoriai. Jai nuklodavo stalus besiskundžiančių, nelaimingųjų asmens dokumentais, bylomis, visokiomis pažymomis, stengdamiesi

parodyti, kokie nevisaverčiai, nedėkingi tie žmonės. Tačiau Korespondentė beveik nežiūrėdavo į tuos popierius, pilkšvus ir sutrintus, kaip valdiškos patalynės skalbiniai. Kuo puošnesni būdavo administracijos kabinetai, tuo vargingiau gyveno „valstybės išlaikytiniai“, tuo skurdesnis maistas buvo ant jų stalo, ir baisnis kvapas sklido iš perpildytų kambarių-palatų. Ak, taip. Sanitarė išmušė neįgaliajai dantis. O ten vienos senutės lova specialiai pastatyta po varvančiomis lubomis. O aname internate iš nevaikščiojančios moters už kažkokį nusižengimą atėmė lentelę, kuria ji naudodavosi išliaužti į vežimėlį... Atrodo, tie liūdni faktai turėjo ir Korespondentei gerokai temdyti gyvenimą. Taip. Ji niekada nelikdavo nakvoti tuose „patikrinimo objektuose“, nors svečių kambarys tik ir laukdavo jos su visa absurdiška egzotika: bičių aviliai po langais, kanarėlės narveliuose, pririštuose prie palmės kamieno, neįgaliųjų rankomis išausti kilimai ant sienų ir grindų.

„Surinkusi visą medžiagą“, pasikalbėjusi su nelaimingaisiais, Korespondentė grįždavo pernakti į viešbutį. Ilgai vakarieniaudavo restorane, mąstydavo, grupuodavo faktus ir jau rašydavo mintyse straipsnį, negailestingą, piktą, ironišką. Nors puičiai žinodavo, kad ir vėl ji nieko nepakeis tų bedalių

žmonių gyvenime. Su jais anksčiau ar vėliau viršininkai susidoros senu išmėgintu metodu – perkels gyventi kitur – išraus, ištekš su visa skurdžia manta iš įprastos aplinkos kur nors į pasaulio pakraštį, toli nuo tėviškės.

Siaustydamosi trumpais kailiniais, Korespondentė išėjo iš neįgaliųjų internato. Drėgna ir žvarbu buvo toje gyvenvietėje, išsidėsčiusioje ant ežero kranto. Ji praėjo kiaulidę, iš kurios srutos tekėjo į gražiausią apylinkės ežerą, ir mažas, kresnas šerikas idioto veidu parodė jai tolesnį kelią per mišką. Moteris ėjo labiausiai apšviestu taku, ir jai atrodė, kad ją sekdamas, už medžių slapstosi saugumietis. O gal tai šnabždėjosi kokia įsimylėjusi porelė? Kuprelis – motociklininkas savo malonumui, rizikuodamas gyvybe, lakstė nuo stačiųjų šlaitų. Jau žydėjo žibutės, kaip saldainių popierėliai, numesti ant purvinių sniego lopinių. Korespondentė sustojo atsikvėpti. Užsirūkė, norėdama nusiraminti. Motociklininkas ją persekiojo toliau, ir Korespondentė netgi išsigando, kad jis taikosi nuplėšti jai nuo peties krepšį... Po geros valandos ėjimo pagaliau pasirodė pirmieji miestelio namai, ir ji tada pajuto, kad atlėgo keista baimė, kausčiusi ją visą kelią. Labai daug pažeidimų ji rado šiame internate ir matė daug nuskriaustų

žmonių... Prisiminė, kažkada, jaunystėje, tik baigusi studijas, dar savo žurnalistinio darbo pradžioje, ji parašė viename straipsnyje – mėgindama sugraudinti visuomenę ir atkreipti partinės valdžios dėmesį – apie aklą berniuką, grojantį fleita pievoje, kurio grojimo pasiklausyti išsina pats Amerikos prezidentas. Tada ji vos neišlėkė iš darbo, po to straipsnio ir jos redaktorius turėjo didelių nemalonumų... Ir vis dėlto tų nelaimingųjų gyvenimas buvo toks bausis, kad visai apie juos nerašyti nebuvo galima...

Einant pro miestelio ligoninę, Korespondentę pralenkė medicinos pagalbos mašina, – ji staiga pažino tą mašiną, visą dieną stovėjusią prie internato paradinių vartų. Ji stabtelėjo pasižiūrėti. Atsidarė užpakalinės durelės, ir iššoko tvirti vyrai – internato ūkvedys ir kiaulių šėrikas. Nesidairydami į šalį, vienu judesiu jie iškėlė su neštuvais ligonę. Nepri dengtas moters veidas, apsuptas žilų plaukų, tarsi aprėmintas sudegusio vainiko... Bet tai buvo mirusiosios veidas! Korespondentė pasilenkė dar arčiau pasižiūrėti ir staiga pažino ją, savo pašnekovę iš internato, su kuria tik prieš kelias valandas ilgai kalbėjosi, stumdama prieš save jos vežimėlį ilgu internato koridoriumi. Ir pro praviras mažų kambarėlių duris žiūrėjo persigandusios senutės, o aplink

pabrėžtinai žvaliai lakstė sanitarės su vakarienės padėklais, kupiniais storų baltos duonos riekių...

Ir štai dabar ji guli mirusi!

- Pribaigė, - pagalvojo su kartėliu Korespondentė, - nes per daug žinojo. - Ir jai pasirodė, kad mirusioji teisybės ieškotoja vos vos, tarsi paslapčia, jai linktelėjo galvą. - Žvėrys, žvėrys, žvėrys, - užė galvoje mintys, ir pasišlykštėjusi galvojo jau ramiau. - Net nepalaukė, kol išvažiuosiu, su niekuo nesiskaito, nieko nebijo!..

Pagriebę neštuvus, tarsi žaisdami, ūkvedys ir šėrikas linksmai nuturseno į mažą namelį už liginės, lavoninę, ir pro praviras duris buvo matyti, kaip jie išvertė savo naštą tarsi skiedinio krūvą ant grindų į pasienį... Paskui nuėjo tvarkyti dokumentų.

- Štai ir viskas, - pasakė Korespondentė, auštant rytui viešbučio kambaryje, atstumdama krūvą prirašytų popierių.

Mirtinai pavargusi, išsekusi, sustojo prie viešbučio lango. Priešais buvo matyti švininis ežero vanduo, ir toli toli blykčiojo brakonierių valčių ugnelės. Jau kažkur švilpčiojo rytmečio paukštis, tarsi berniukas, atėjęs po draugo langu, kviesdamas greičiau keltis, žadėdamas nuotykius ir nepaprastą džiaugsmą - visą tolesnį gyvenimą.

Pelytė

Užkulisyje stovėjo Pelytė, laukdama savo eilės eiti į sceną. Čia pat vienas scenos darbininkas su gaisrininku lošė kortomis, ir Pelytė matė, kaip didėja krūvelė pinigų ant stalelio, ir kažkodėl norėjo, kad laimėtų gaisrininkas.

Pelytės vaidmuo buvo mažas, tačiau labai svarbus. Kol Princesė dabinasi prieš veidroдій, laukdama savo mylimojo, ir nuskamba paskutiniai arijos žodžiai: „Mėnuo šviečia tau kelią, ir tavo žirgas nesuklups“, staiga per kambarį perbėga Pelytė, maža, pilka, grakščiai besisukanti, prikaustanti žvilgsnį ir užburianti visus. Princesė labai išsigąsta ir šaukiasi pagalbos. Kol atbėga tarnai, apsikarstę ginklais, Pelytė vis šoka, o Princesė blaškosi iš baimės. Publikai patikdavo ta scena – Pelytė sulaukdavo aplodismentų, kartais net gaudavo gėlių ir saldainių. Ji turėjo savo vietelę grimo kambaryje, buvo lipšni su aprengeja, o Princas dažnai pakeldavo ją ant rankų ir juokdamasis priekaištaudavo, kodėl ji kelianti tokį sambrūzdį: išgąsdino Princesę, ir ta blogai sudainavo duetą, jam pagaliau atjojus į rūmus.

Ta opera buvo suaugusiesiems, baigdavosi labai vėlai, ir Pelytės pasitikti atvažiuodavo tėvas.

- Ak, - sakydavo jis, - tu mano varguolėle! Vėl tavo kojytės kruvinos!

Susupęs į pledą, nešte išnešdavo ją iš teatro, išo-
dindavo į mašiną, ir tada abu važiuodavo namo.

Gatvės būdavo tuščios, blausiai apšviestos, ir vieniši praeiviai atrodė tarsi gyvenantys kažkokį paslaptinę gyvenimą. Moterys stovėjo prie telefono automato, vyrai linksmi juokėsi, katės tupėjo ant šiukšlių konteinerių, ir restoranų durininkai skaičiavo pinigus...

- Šiandien tu gavai gėlių, - tarė tėvas. - Kvepia visa mašina.

Pelytė pajuto, kad jo balsas buvo kitoks nei visada, ir pamatė, kaip virpa tėvo rankos ant vairo, nudirbtos, kietos rankos... Ji išsivadavo iš pledo, kuriuo buvo apsupta, tarsi išlipo iš vystyklų, ir atidžiai pasižiūrėjo į tėvą.

- Aš tau noriu pasakyti, kad teks mesti visa tai... Sceną, šokius... Mes išvažiuojame į kitą miestą.

- Ten nėra teatro?

- Bet ten yra jūra.

Tėvas daugiau nieko neaiškino. Dabar jie važiavo pagal upę, ir juodas, blizgantis vanduo, gilus ir begalinis, buvo kaip Pelytės sielvarto upė. Ji tyliai verkė, spausdama prie veidelio rožes. Čia pat buvo

maišelis su pilkaisiais Pelytės kailinėliais. Ji turėjo namie juos truputį pavalyti. Ir sulopyti... Jis buvo toks minkštas ir šiltas, tas kailiukas.

- Princas! - staiga nusmelkė Pelytę mintis. - Ak, nejaugi ji daugiau niekada nebematys jo, šuoliuojančio per pievas ir miškus?

- Taip, taip, - kimiu balsu pasakė tėvas, - tačiau tu gali pasilikti šiame mieste, kur yra teatras... Gyventum šokių mokyklos bendrabutyje, man rašytum laiškus... Aš lankyčiausi pas tave... Bet, atsimink, mes matytumėmės labai retai, ir greitai tu mane užmirštum...

Pelytė jau nebeverkė. Sėdėjo sustingusi, įsmeigusi akis į tolį. Žiburiai, žiburiai... Koks ilgas kelias namo!.. Koks šaltas ir tuščias miestas būtų be tėvo... Ten yra jūra... Pakilo didelė žalia žiburiuojanti banga ir perliejo Pelytę, bėgančią pakrante, nuo galvos iki kojų - nuplovė, nunešė kortų stalelį iš užkulisių su visais gaisrininko išloštais pinigais, aptaškė Princešės peniuarą ir atvėsino nuvargusias Pelytės kojeles.

Alfa ir Omega

Lygiai pirmą ponas Grifas atsisegė savo sutrintą, dar studentavimo laikų kiaulės odos portfelį ir išsitraukė sumuštinį, suvyniotą į laikraštį. Pro taukuotas dėmes švietėsi žodžiai „demokratija“, „pragyvenimo minimumas“, „išprievartavo mažametę“... Tarp dviejų duonos gabalų buvo įsprausta stora riekė slėgtainio – ponas Grifas su apetitu valgė, saugodamasis, kad trupiniai nebyrėtų ant vertybinių popierių. Buvo labai skanūs dorai užsidirbti pietūs. Jis užsigėrė vandeniu iš grafino, dėkodamas linktelėjo Popiežiaus portretui ant sienos, ir tada paspaudė skambutį, kviesdamas įeiti tą atkaklų žmogelį, kuris atakavo taip ilgai, kad galų gale reikėjo užbaigti šį reikalą. Iš pradžių buvo du laiškai, vienas už kitą graudesni, žinoma, prašantys pinigų, paskui knyga su dedikacija, kažkoks kraštiečio pažymėjimas, apeliuojantis į silpnus giminystės ryšius, vėl rankraščiai – dvi baisiai kvailos pjesės, na, ir visai jau desperatiškas atvirlaiškis... Visa tai sugulė į aplanką, kur ponas Grifas rinkdavo visą „pašalinę medžiagą“, nesusijusią su jo bizniu.

Štai tas žmogus. Prisėda ant kėdės kraštelio. Jau-
nas, išblyškęs, nedrąsus, alkanas, kojas su nušlei-
votais batais pariečia po kėde.

- Šiandien tokia graži diena, - nedrąsiai sako jis
vietoje pasisveikinimo ir toliau murma: - Laimingas,
kad pasisekė pas jus patekti...

- Prisipažinsiu, jūsų laiškus perskaičiau su įdo-
mumu. Valdote plunksną, nieko neprikiši... Tiesiog
man pasidarė įdomu, kaip gali šitiek nelaimių iš
karto užgriūti vieną žmogų? Ligos, artimųjų mir-
tys... Čia jau kažkas fenomenalu... Arba, arba... -
garsiai svarsto ponas Grifas ir nebaigia, neištaria
to nemalonaus žodžio.

- Arba aš esu nevykėlis? - karčiai klausia jau-
nuolis.

- Nežinau. Aš taip nesakau. Nenorėčiau gilintis,
tam neturiu laiko. Tie rankraščiai, kur man atsiun-
tėte... Ką man su jais daryti? Aš ne leidėjas ir ne
redaktorius, - nepatenkintas bamba ponas Grifas... -
Kalbėkite atvirai. Aš jus paremčiau finansiškai, jei
žinočiau, kad tai atsipirks. Deja, kišti pinigus į lite-
ratūrą aš visai nenusiteikęs... Duosiu jums - atsiras
dešimt jūsų brolių... Taip galo nebus... Suprantu
jūsų situaciją, tačiau aš nesu geraširdis, nesu ir pats

turtingiausias iš biznierių... Tikrai, kodėl jūs kreipėtės į mane? – susierzinęs tiesiai klausia ponas Grifas.

Jaunuolis prislėgtas tyli, nudelbęs akis. Ponas Grifas staiga pagalvoja, kad jaunuolis išžūlus, nesaikingas, nemoka pažaboti savo norų.

– Šita jūsų ataka – tiesiog nepadori, – sako ponas Grifas.

– Jūs darote tą pačią klaidą kaip ir kiti, į kuriuos kreipiausi paramos dar prieš jus... Jūs iš asmeninių pozicijų vertinate tokį svarbų visuomenei reiškinį, kaip literatūra, – karštai atsikirto jaunuolis.

Ponas Grifas tik mostelėjo ranka – tai galėjo reikšti: „O kam ta jūsų literatūra reikalinga šitame baisiame, brutaliame pasaulyje, kur patėvis išprievartauja mažametę podukrą?“ Tačiau žodžiai liko neištarti. O jaunuolis sėdėjo, abi rankas tarsi ilsindamas ant kelių. O trečioji (ponui Grifui atrodė), nematoma ranka, tarsi koks čiuptuvėlis, atkakliai buvo ištiesta į pono Grifo piniginę.

Ne tokia stipri asmenybė, kaip ponas Grifas, būtų susvyravusi, suabejojusi, tačiau ponas Grifas savo šaltu protu suvokė, kad priešais sėdintis žmogus – tai vienas iš tų, kurie kelia chaosą visuomenėje, jie netgi pavojingi, nes kartais pasako tokių... tokių anarchistinių minčių, grasinančių įprastinei tvar-

kai ir saugumui. O kas būna, kai tokie prasibrauna prie valdžios!

Reikia baigti tą vizitą. Kaip tik laikrodis išmušė dvi valandas. Jaunuolis atsistojo, ponui Grifui pasigirdo dantų griežimas. Jis dėl visa ko užčiuopė kišenę ginklą ir taip pat atsistojo.

- Aš laikausi tam tikrų principų, ir dėl to su niekuo nediskutuoju. Tai taip pat mano principas... Reikia dirbti, jaunuoli, ir viskas susitvarkys, - beveik tėviškai sako ponas Grifas.

Staiga jis pastebi ant jaunuolio mažėlio piršto storiausią aukso žiedą su didžiuliu brangakmeniu. Čia klaidos negali būti - ponas Grifas kaip tik yra brangakmenių specialistas.

Jaunuolis keistai delsia. Ir vis dėlto ponas Grifas pirmasis suspėjo iššauti. Jaunuolis nukrinta minkštai ir guli patogiai ant balto graikiško kilimo. Neturėdamas kantrybės laukti policijos, ponas Grifas iškrato jo kišenes. Mažas poezijos tomelis, permirkęs krauju, tarsi kišenėje būtų sudužęs raudonojo vyno butelis, keli centai dirbtinės odos pinigineje, raktas, nosinė, asmeniniai dokumentai, liudijantys, kad tas nelamingasis tikrai yra rašytojas. Ponas Grifas apžiūri ir užpakalinę kišenę - jokie ginklo. Ponui

Grifui pasidaro labai baisu. Taip, jis gynėsi, vienišas, beviltiškai vienišas šiame barbariškame pasaulyje.

Suskambo telefonas. Nepaisant viso šito šlykštaus kraujo, reikia išlaikyti šaltą galvą – ponas Grifas pakelia ragelį ir sako:

– Prezidentas klauso.

Apie vaikus

Jaunas tėvas, nukarusiais ūsais, anksčiau žinomas vaikų nekentėjas, sėdėjo prie smėlio dėžės ir žiūrėjo, kaip ten kapstosi jo dukrelė. Vedė jis vėlai, pakankamai prisišaipęs iš savo draugų, kai jie blaškydavosi po vaistines, ieškodami garstyčių miltelių arba pataiso miltelių, stebuklingos priemonės nuo iššutimų.

Jo dukrelė tąsydavo jį už ūsų ir kimšdavo jam į burną plastiliną... Ji išmetė pro langą sidabrinį šaukštą, paėmus plaktuką, kalinėdavo į sekciją vinis... Ir vis tiek atrodė nuostabiausia, mieliausia pasaulyje mažytė, nors buvo negraži, mažom agrastų akim, kreivoku kakleliu.

– Labas, – pasakė nepažįstama mergina, atsisėdama šalia ant suoliuko. – Gėritės savo kūriniau?

Jaunas tėvas žvilgtelėjo į merginą, paskui į dukrelę ir nusišypsojo nugalėtojo šypsena. Tačiau tuoj šypsena išblėso, vyras išsigando, išbalo.

- Pažiūsti, pažiūsti, - tarė mergina dirbtinai linksmu balsu.

Vyras gerai išžiūrėjo: taip, tai ji, ta, kurią jis prieš keletą metų pametė. Apgavo. Ir išsižadėjo jos.

Mergina dabar buvo subrendusi, gražesnė nei anksčiau, rudom šiltom akim, šviesiais ilgais plaukais.

- Taip, tai aš, - nusijuokė ji ir švelniai, smalsiai pasižiūrėjo į akis. - Aš tavęs nepamiršau... Juk auginu tavo sūnų! - Ji tai pasakė pasididžiuodama, o jam širdis ėmė baisiai daužytis.

Jis nejučia pasislinko toliau nuo merginos, tarsi padarydamas vietą atsisėsti trečiam asmeniui. O tai buvo praeitis, vilkinti baisiais skudurais, bet su brangakmenių vėriniu ant kaklo...

Jiedu susitarė, kad dabar, kai mergina jį surado, jis turi ateiti pasižiūrėti sūnaus. Tai toks nuostabus mažiulis, labai gražus ir rimtas. Jis laukia tėvo, kuris šiuo metu plaukia laivu aplink pasaulį. Ir dabar yra visai arti prie šiltosios Golfo srovės...

Pribėgo mergytė, į kibirėlį susikrovusi visas formeles. Jis didžiudamasis paaiškino, kad ji niekada neišmėto savo daiktų.

- O manasis viską išdalija, - pasakė mergina apgailestaudama. Jie tvirtai sutarė dieną ir valandą, kada berniukas sulauks iš kelionės sugrįžusio tėvo. - Paskui tėvas ir vėl galės iškeliauti... Bet šita kelionė jau per ilgai užsitęsė.

Mergina nuėjo, palikusi tą vyrą visai sutrikusį, sujaudintą, neaiškiai trokštantį pamilti savo sūnų...

Atėjo diena ir valanda, kai berniukas, apvilktas aksomo kostiumėliu, stovėjo prie lango ir pro lietaus uždangą stengėsi įžiūrėti atplaukiantį laivą. Motina laiminga juokėsi ir sakė, kad taip nebūna - laivai neplaukia sausuma. Tėvas atvažiuos žalia mašina... (Ji, vargšė, buvo susekusi net jo mašinos spalvą.) Berniukas tikėjo ir netikėjo. O paskui, po penkių valandų laukimo, motina nurengė jo aksominį kostiumėlį, gražiai sulankstė ir pakabino į spintą. Ji neverkė, dar buvo nepraradusi vilties. Nepaisant nieko, jiedu turi susitikti...

Vieną rytą berniukas su motina stovėjo prie parduotuvės. Ir čia jie pamatė jauną laimingą tėvą, apsikrovusį pirkiniais, sodinantį į žalią mašiną savo susiraukusią piktą dukrelę. Jis jau buvo įjungęs motorą,

mašina tuoj pajudės, ir tada moteris nesusivaldžiusi pripuolė ir pabeldė į stiklą.

Štai jis, štai berniukas! Kito tokio nėra pasaulyje! Ji verkė ir maldavo atidaryti.

Bet vyras neatidarė, net nepažvelgė į sūnų. Jis nenorėjo niekam dalyti savo meilės. Lėkė tolyn, nematydamas kelio pro ašaras. Ir kitoje sankryžoje partrenkė senę, vilkinčią skarmalais, su brangakmenių vėriniu ant kaklo.

Stebuklų nebūna

Tėvų skyrybas berniukas priėmė pirmiausia kaip kovą dėl daiktų. Pagaliau tėvas išplėšė paskutinį apsiaustą ir išėjo iš namų. Berniukas norėjo riktelėti iš paskos, kad to apsiausto kišenėn jis visai netyčia vakar įdėjo dėžutę su paprasčiausiu uodu, kuri ketino neštis į biologijos pamoką. Bet laiku susigriebė – tėvas galėjo pagalvoti, kad jis palaiko motinos pusę ir kad jam taip pat svarbu, kad tas prakeiktas apsiaustas liktų jiems.

Berniukas vaikštinėjo po ištuštėjusį butą ir galvojo, kad jų gyvenimas iki šiol buvo panašus į dviejų dalių autobusą, kurio „armoškė“ visai suplyšusi,

ir kažkieno negrabia ranka yra sukabinėta viela. Dabar ta viela, grynas simbolis, laikiusi du gyvenimus – tėvo ir motinos – nutrūko galutinai. Berniukas mąstė: kurioje autobuso dalyje šiuo metu jis? Lemia į priekį ar rieda atgal?.. Tos vaikiškos fantazijos kankino jį dieną ir naktį. Ir kartais jis neidavo į mokyklą, ir klaidžiodavo po apylinkes, neaiškiai trokšdamas susitikti tėvą, kuris, žinojo, niekur neišvažiavo, tebegyvena šiame miestelyje ir dirba ten pat – atominėje elektrinėje.

Kartą berniukas sutiko grįžtantį iš gamyklos Suleimaną, tėvo porininką. Suleimanas vilkėjo sportiniu kostiumu, apkibusiu ožkos plaukais, atrodė linksmas, net laimingas. Jis suleido rankas į berniuko plaukus, pataršė juos ir pasakė, žybčiodamas gražiomis migdolinėmis akimis:

- Tavas tėvas neiti į darbą. Dingti ir nematyti.

Berniukas iš visų jėgų trenkė per dvokiančias Suleimano rankas ir ėmė bėgti tiesiai per pilką dirvoną, tuščią ir grėsmingai išraustą, kaip Marso kanalai. Jis klupo ir kėlėsi, ir bėgo tol, kol atrodė, kraujas prasimuš pro burną.

Štai ir bendrabutis, kur gyvena tėvas. Berniukas įlėkė į tėvo kambarį, jis buvo neužrakintas. Krūvelė tėvo drabužių mėtėsi ant grindų, o ant viršaus

tas apsiaustas, šalia batai, rankšluosčiai. Berniukas ėmė kimšti daiktus į tuščią kartoninę dėžę – jis nešė glėbį po glėbio, paskui atvirai, nesislėpdamas išvilko tą dėžę į lauką, pritvirtino prie tėvo dviračio, kuris stovėjo čia pat, ir tada sustojo atsikvėpti. Jis varu parsivarys pakrautą dviratį. Tada, be abejo, sugriš ir tėvas. Motina ką nori tesako... Tėvas „dingti ir nematyti“... Staiga berniukas panorą dar kartą apžiūrėti kambarį ir sugrižo vidun. Tėvo lova sujaukta, tarsi jis būtų mėginęs mylėtis su moterimi. Berniukas žiūrėjo į tą guolį, išlaikiusį tėvo šilumą, su liūdesiu.

Berniukas parsivarė dviratį namo. Dėžė buvo sunki, ji keletą kartų nuslydo ant šaligatvio, net buvo apvirtusi.

Visai nusikamavęs, vėlai berniukas pasiekė namus. Dviratį pastatė priemenėj. Jis rado namie motiną, kuri, iškankinta laukimo, ėmė staugti ant jo kaip kalė, iš kurios atimamas paskutinis šuniukas... Ji nesiklausė berniuko pasiaiškinimų, aptalžė jį ir įstūmė į miegamąjį, nedavusi vakarienės.

Berniukas, visai patenkintas, kaip kiekvienas klastūnas, iš dalies įvykdęs sumanymą, užmigo kietu vaikišku miegu, kurį paryčiais pertraukė sirena, nes

atominėje elektrinėje įvyko kažkoks nereikšmingas gaisras.

Berniukas net nesikėlė. O motina taip pat ramiai miegojo savo kambaryje.

Atėjo rytas. Kaltai nuleidęs galvą, su švelnių pastelinių spalvų pižamėle, berniukas įsmuko į virtuvę, kur turėjo sėdėti motina, į mažutį raudoną dėkliuką įdėjusi jam virtą kiaušini, kad jis išlaikytų šilumą, kol mylimasis sūnus prausis vonioje... Motina žiūrės į jį meiliom akim, ir jos šypsena su daugybe dirbtinių dantų bus gryno aukso...

Bet motinos virtuvėje nebuvo.

Berniukas atlapojo duris į jos kambarį – čia patalas sujauktas, tarsi jame būtų vykusį kovą; tebedega stalinė lempa, nutraukta užuolaida... Motinos nėra, tik blyksi ant grindų auksiniai trupinėliai. Pasilenkęs berniukas papučia juos, surenka visus alei vieno ir laiko ant delno – Viešpatie, tai motinos auksiniai dantys!..

Tada berniukas ima tyliai trauktis. Prieškambaryje užkliudo dėžę, kurią vakar taip sunkiai atvilko. Tėvo drabužiai išvartyti ir išdrabstyti į šalis. Didžiulis keistas žvėris tupi ant tėvo apsiausto. Tai – milžiniškų gabaritų uodas. Jo sparnai jau nebetelpa prieškambarį. Jis vis dar auga. Ir berniukui vis-

kas pasidaro aišku. Šiame miestelyje ir mažiausiam vaikui žinoma, kad negalima į atominės elektrinės vidų įsinešti jokio padaro. Ten pabuvęs tam tikrose vietose, jis ima augti, plėstis, didėti ne dienomis, o valandomis. Ak, tėvas nežinojo, kad nelemtojo apsiausto kišenėje buvo dėžutė su uodu...

Jis surijo tėvą. O vakar berniukas jį parnešė namo kartoninėje dėžėje, ir uodas surijo motiną.

Dabar berniukas žinojo, kad atėjo jo eilė. Jis buvo išgyvenęs tik devynerius metus, neragavęs bananų, nematęs jūros, jis beprotiškai mylėjo tėvą.

Uodas mostelėjo milžiniškais sparnais ir išskrido pro langą. Jis skrido virš nuniokotų miškų ir išvirusių ežerų, virš kažkokių saugomų objektų, kurie buvo aptverti virbais, storėjančiais į viršų, – iš tolo atrodė, ten pamautos žmonių galvos.

Brolis ir sesuo

Skiriu E. Werner

Paskutinį kartą paglosčiusi vaikus, motina išėjo iš mažo kambarėlio. Vaikai gulėjo susiglaudę po vienu apklotu ir, įtempę ausis, klausėsi, kaip motina eina

per seklyčią, atidaro duris į tamsiąją priemenę, kur jau plūktinė asla ir dvelkia kapų šalčiu. Ne iš karto sugraibiusi velkę, ji atidarė duris į vadinamąją „gryčią“, kur stovėjo jai paklota lova. Vaikai klausėsi, gal dar išgirs jos balsą. Bet ten jau buvo išsivaikščioję gultis – kas į kamarą, kas ant šieno. Jai nebuvo su kuo kalbėtis. Stoją tylą. Vaikai galėjo numanyti, kad ji dabar nusirengia ir gulasi, ir jos pailgas, į apačią smailėjantis veidas ant raudono užvalkalo atrodo kaip ne vietoje padėtas sūris.

– Kodėl tu spardais? – paklausė brolis. – Jeigu tu spardysies, aš išmesiu tave iš lovos!

– Nesispardau, kaip Dievą myliu – aš tik apsiverčiau. Aš nugulėjau šoną, – plonyčiu balsu atsakė sesuo.

Abu valandėlę tylėjo. Kambarys buvo nutviektas mėnesienos. Ta šviesa taip skyrėsi nuo elektros šviesos, ji liejosi nuo begalinio šaltinio kaip geltonas pelkių vanduo.

– Žiūrėk, ką aš tau parodysiu, – staiga pasakė brolis. – Matai tas knygas spintoj prie sienos.

– Matau.

– Tai mūsų tėvo knygos. Aš žiūrėjau dieną. Ten visur mūsų tėvo parašas. Aš irgi taip išmoksiu pasi-

rašyti... Jeigu tėvo knygos čia, tai ir šitas kambarys jo... O gal ir visas namas!

- Ir sodas? - bailiai paklausė sesuo.

- Ir daržinė? Ir klėtis? Ir vištidė?

- Ir aviliai sode? Ir medus aviliuose?

- Taip. Viskas tėvo. Ir tai, kas ant aukšto. Ten kabo krepšiai su vilnomis... Kai jis sugriš, - jie visi turės išsikraustyti.

- O kur jie dės? -

- Tegū eina į visas keturias puses. Turi rankas - užsidirbs.

- Tau patinka dėdė?

- Aha, - pamąstęs atsakė brolis.

- O teta?

- Mama sakė, ji senmergė.

- O kodėl?

- O kad buvo labai pikta, tai ir neištekėjo.

- Tai jiedu mūsų tėvo brolis ir sesuo?

- Taip.

Abu, pasikėlę ant alkūnių, žiūrėjo, išmeigę akis į knygų spintoje auksu žėrinčias knygų nugarėles.

- Rytoj aš peiliuku nukrapštysiu tą auksą, suvyniosiu į popierių ir duosiu mamai kelionei.

- Tu manai, ji neturi bilietui?

- Turi, bet jai reikia gyvenimo pradžia mieste.

- O mes? - pro ašaras paklausė sesuo.

- Kai ji prasigyvėns, pasiims mus. Tu miegi? - po valandėlės paklausė brolis. - Aš tai nemiegu. Lauksiu ryto, kad palydėčiau mamą.

Sesuo nebeatsakė. Brolis iš nepaaiškinamo priešiško, kuris būna tik tarp brolio ir sesers, nutraukė nuo jos antklodę, patogiai susisupo ir sėdėjo išplėtęs akis. O jos merkėsi, tos gelsvos akys. Vienoje rankoje jis gniaužė atlenktą peiliuką, tarsi ruošūsi gintis nuo užpuoliku, o kita apkabino sesers pečius. Kažkur traškėjo baldai ir lubos. Ten, ant aukšto, girdėjai minkštus atsargius žingsnius. Ir mėnesiena sruvo į kambarį kaip negailestingumas, žvaigždės išbluko, tarsi kažkas būtų išskalbęs dangų. Kilo vėjas prieš aušrą ir atsargiai ėmė klibinti neuždarytas langines.

Ir šitą nejaukią, atstumiančią valandą motina kitame namo gale, ant pirštų galų vaikščiodama, ruošėsi kelionei. Jos vaikai miegojo susiglaudę po viena antklode, kai ji, jau visai pasiruošusi, atėjo su jais atsiveikinti. Bet jie neprabudo.

Buvo šalta, net žvarbu, kai ji ėjo per kiemą. Tvirtu tarpdury stovėjo jos vyro sesuo, tyli, užsi-sklendusi savy, ir žiūrėjo jai tiesiai į veidą. Motina iš įgimto lipšnumo nusišypsojo jai, pratarė kelis

žodžius. Norėjo dar priminti savo vaikų įpročius, keistenybes, charakterio bruožus. Bet visa tai neturėjo prasmės. Kai išeini palikęs savo vaikus svetur, kitų malonei, neturi teisės nieko prašyti... Kažkas sukrutėjo stovinčios tvarto tarpdury veide.

- Jusi bus tikras gaspadorius, - pasakė ji motinai. - O mergiščia atrodo silpna, išlepusi...

Motina išėjo vieškeliu pro kryžių. Ten buvo padėta vainikai gėlių, sunkių nuo rasos, ir medinė, lietaus nuskalbta skulptūrėlė susirūpinusi lydėjo ją žvilgsniu: - Kur išeini? Ar sugrįši? Gali nesakyti, jeigu nenori. Aš ir taip viską žinau...

Ant kalvelės motina atsigręžė atgal dar pasižiūrėti į trobą, - iš kamino jau rūko dūmai. Pirmieji paukščiai jau vaikščiojo po ražienas.

Nykštukas

Apsuptas, iš visų pusių puolamas, Nykštukas vis dėlto sugebėjo atitrūkti nuo persekiotojų. Atsidūrė kažkokio vasarnamio kieme. Įmirkęs, pajuodęs namas atrodė kaip atitarnavęs laivas, atvilktas čia pabaigti savo dieną. Nenukastas, susmegęs sniegas prie durų liudijo, kad čia seniai būta žmogaus.

Kelias minutes pasikrapštęs prie spynos, Nykštukas pateko vidun. Ryto prieblandoje statūs mediniai laiptai jam atrodė kaip sraunus upokšnis, krinantis iš labai aukštai. Jis suabejojo, ar turės jėgų įveikti jų pasipriešinimą, tačiau sukaupė visas jėgas ir ėmė kopti. Štai jis jau stovi viršuje prie pravirų durų, kurias judina skersvėjis. Nykštukas pajuto nerimą – jeigu viduje kas nors yra? Jam jau teko pralieti kraujo... Jis įėjo vidun – paprastas apleistas kambarys, drėgnas, tamsus ir šaltas. Štai lova su pilkšvais patalais, ir Nykštukas pajuto nenugalimą norą įsirausti į juos, pasislėpti nuo viso pasaulio persekiotojų, atšildyti savo trumpas kojytes ir rankas, ir savo sunkų, stambų liemenį. Ir tai būtų vaiko lovelės, ir jis atsigulęs visą ją užpildė. Nykštukas tik dabar pagaliau ėmė atsigauti: išsilygino kvėpavimas, nustojo daužytis širdis krūtinėje. Jam ėmė atrodyti, kad jis išsigelbėjo. Lauke lašnojo lietus, sunkios eglų šakos vis brūkstelėdavo savo skaromis per lango stiklą. Toli toli buvo girdėti jūros mūša. Nykštukas net sudrebėjo iš sielvarto pagalvojęs, kad dabar jis turėtų būti ten, jūros pakrantėje, kad sutiktų tą laivą, kurio taip ilgai laukė. Tačiau atsargumas reikalavo šiuo metu slėptis, užsimaskuoti ir nesirodyti. Nykštukas gulėjo, iki kaklo užsitraukęs

antklodę, jau buvo atšilęs, net užsisvajojęs. Jo veide atsirado graudi, liūdna šypsena, o akys, didelės ir gudrios, jaunatviškai spindėjo.

Staiga Nykštukas išgirdo balsus kieme. Žmonės, baisieji įstatymo sergėtojai, kaip išdresuoti vilkšuniai jau surado jo pėdas, užuodė jo buvimo vietą. Štai jie jau susigrūdo į prieangį, tvirtai ir užtikrintai lipa laiptais, trempdami visas jo svajones ir viltis. Įtūžę sargybiniai uždegė šviesas ir valandėlę apstulbę žiūrėjo į mažutį žmogų vaiko lovelėje. Niekas neatkreipė dėmesio – tik vienas Nykštukas tą akimirką išgirdo kaukiant laivo sireną toli jūroje – ir jis suriko veriamu balsu. Ne, jis taip lengvai nepasiduos. Įvyko trumpos žiaurios grumtynės. Keturi stambūs vyrai negalėjo susidoroti su tuo neūžauga. Pagaliau jį surietė, sukaustė ir nuritino nuo laiptų, visą susitaršiusį, sukruvintą, jau mažai panašų į žmogų.

* * *

– Ak, – tarė gydytojas, savotiškai meiliai žiūrėdamas į tą nepaprastą vaiką, – jų, Nykštukų, intelektas gali būti net labai didelis, todėl ir jūs galite tikėtis, kad jis šio to pasieks gyvenime... Jeigu tik neišikals

į galvą ko nors, – tylesniu balsu tarė tik sau. Jis pasistatė Nykštuką ant stalo prieš save, ir jo motinai pasirodė, kad jos sūnus ne jai vienai gražus, mielas.

– Tiesą pasakius, kam jūs man jį atvedėte?.. Saugokite šitą gamtos stebuklą.

Dabar šitas pats gydytojas, jau pasenęs, aptukęs ir praturtėjęs, buvo iškvieistas į policiją apžiūrėti vieno suimtojo. Jis ne iš karto pažino savo senąjį pacientą – perėjęs per kelias kameras, dabar Nykštukas buvo viena kruvina masė ir gulėjo pamestas ant tokios apskretusios odinės sofutės, ant kurios per visą nuovados egzistavimą buvo jau mirę daug vagių, narkomanų ir prostitučių.

– Ką jūs jam padarėte? – sušuko gydytojas ir instinktyviai pasitraukė atatupstas, tarsi atsiribodamas nuo šito mirties lauko.

– Mano vyrukai persistengė suimdami, – paaiškino vienas inspektorius. – Kaulai visi vietoje, tik neteko daug kraujo. Tryško kaip iš meitėlio.

Gydytojas su tikra užuojauta pasilenkė prie Nykštuko, nubraukė jam nuo veido šviesius švelnius plaukus, pakėlė akių vokus – vieną, kitą...

– Jūs esate žmogžudžiai, – pasakė jis atsitiesdamas. – Aš nenoriu su jumis turėti nieko bendra.

– O jūs, daktare, pasiskaitykite, ką jis padarė.

Policininkas pastūmė gydytojui protokolą, ir šis nenoromis, kentėdamas ėmė skaityti. – „Suimtas bėgo plentu prie jūros ir mėtė akmenis į pravažiuojančias mašinas, ko pasėkoje² buvo sužeisti du žmonės...“

– Blogi jūsų reikalai, – tarė gydytojas inspektoriumi. – Nenorėčiau būti jūsų vietoje. Aš gerai pažįstu šitą asmenį. Pažįstu daugelį metų. Jis išaugo mano akyse, ir aš esu dažnai lankęsis jo namuose su mažučiais baldeliais, kuriuos jis pats savo rankomis pasidarė... Jis buvo svajotojas, turintis ne vieną nekaltą idėją, kad iš svetur, rodos, iš Švedijos, turi atplaukti laivas su nuotaka, tokia pat mažute moterimi, kaip jis, ir jie abu būsią sukurti vienas kitam... Ir štai tą dieną jis, matyt, bėgo sutikti šito laivo su mažute moterimi... O akmenis mėtė į mašinas tikriausiai suezintas, bijodamas, kad jam nesutrukdytų...

Visi esantieji kambaryje priėję žiūrėjo į vargšo Nykštuko palaikus – su silpnu gailėsčiu, bet be sąžinės graužimo.

---

² „ko pasėkoje“ – policijos „raštininkų“ kalba. (Aut.)

Žvilgsnis

Senutei pasisekė – ligoninės priimamajame ji pateko į jauno gydytojo rankas. Jauno. Vadinasi, jis nepaliks jos išrengtos ir neis kalbėtis telefonu. Nešauks ant jos, kad nuleistų kojas nuo sofutės – kitaip ją išsteps. Jis sąžiningai ją išstuksens, pagal visas vadovėlines taisykles, patikrins refleksus, jis nesibodės jokia procedūra, nušluostys jai nesulaukomai tekančias seiles.

Senutė kantriai gulėjo ant baltos flanelinės paklodės, išmargintos tuo ypatingu bedvasiu smulkiu raštu: „минздрав“, „минздрав“... Jų buvo šimtai, tų užrašėlių, o gal ir tūkstančiai... Senutė pavargo skaičiuodama. Ji buvo raštinga, niekas nepatikėtų, kad ji kažkada Klaipėdos krašte mokėdavo „Žuvėlės“ fabriko žmonėms algas. O paskui ji leidosi vis žemiau, žemiau, kol, sulaukusi gilios senatvės, ėmė verstis butelių rinkimu. Čia buvo visa sistema, butelių rinkimas. Ji nešiodavosi šilkinę virvutę ištraukti kamščiams iš vyno butelių. Į ligoninę pateko dėl galvos traumos – kažkokia pamišėlė senė, taip pat butelių rinkėja, su lazda gynė savo teritoriją, mažą miškingą plotą už troleibusų žiedo.

Senutei neatsirado vietos palatoje. Ilgame koridoriuje pagal sieną stovėjo eilė sulankstomų lovų. Tai buvo tarsi tokia „šešėlinė“ palata. Čia gulėjo žmonės, vyrai ir moterys, tarsi antrarūšiai ligoniai, apstulbinti to, kas jiems atsitiko, baisėdamiesi savo dalia.

Senutė iš savo guolio matė seselę, sėdinčią už tokio aukšto pulsto, ir buvo patenkinta. Čia pat tualeto, valgyti atneša, pastato ant taburetės, tiesa, iškilo problema dėl šaukšto, tačiau senutė greit susiprato pasisavinti iš vienos silpnos ligonės...

Ją apžiūrėjo net profesorius. Jis ėjo su būreliu gydytojų per tą ilgą nevilties koridorių, ir senutė griebė jį už balto šlamančio chalato skverno. Apžiūrėk mane!.. Ir mane... ir mane... – nuvilnijo šnaresys, tarsi kas vienu metu plėštų tvarstį nuo prikepusių pūlinių.

Pavakare pas senutę apsilankė vaikai. Jis tarnavo armijoje, toli šiaurėje, ledinėje saloje, kuri vadinosi *Γope*. Jeigu važiuotum traukiniu, reikėtų kelių parų. Tačiau jam, matyt, vadovybė davė reaktyvinį lėktuvą... Jis stovėjo prieš senutę visa jūrevio uniformos grožybe, o ant kepurės kaspinių buvo išpausta aukso raidėmis: *Γope*.

Paskui vaikaitis kažkur dingo. Senutė sėdėjo savo lovelėje ir žiūrėjo, ką daro giminės su ta silpnąja ligone, gulinčia netoliese, – atsinešę indą su dėlėmis, jie stengėsi atgaivinti tos vargšės moters negyvas kojas. Dėlės čiulpė paskutinį kraują, o moteris šypsojosi savo vyrui, pavargusi ir dėkinga... Senutė valgė ir žiūrėjo, kas čia darosi, – tokią meilę nedažnai pamatysi...

Atėjo naktis, tamsi ir sušvinkusi. Virš seselės pulsto degė lempa su gaubtu. O jos pačios nebuvo. Ligonė šalia buvo mirusi – senutė nematė, bet jautė tai, ir pagalvojo, kad dabar, nors mirusiai, reikia sugrąžinti šaukštą... Senutė sukalbėjo poterius už ją... Ji niekaip negalėjo užmigti, vartėsi, jausdama keistą nerimą. Jinai atsisėdo, aiškiai jausdama, kad kažkas seka kiekvieną jos krustelėjimą, žino, ką ji galvoja, ko trokšta. Ji žino, kad vaikaitis nusken-dęs ir negali ateiti, niekada neateis. Senutė jautė, kad ją apima baimė, tačiau ji buvo ne iš tų, kurie taip lengvai pasiduoda. Ji pašoko ir vienais baltinukais su tom raidytėm „минздрав“, „минздрав“ pasileido bėgti per koridorių. Ji turi žinoti, kas dar, be jos, nemiega šią naktį, šią naktį, sklidiną mirties ženklų! Staiga ji sustojo kaip nudegusi – štai jis, tas, kurio žvilgsnis neduoda jai ramybės. Viso

labo tai – tik portretas ant sienos. Siauros gudrios akys žmogaus su barzdele žiūri į ją ir visus žmones – jie dar alsuoja, štai jų naktipuodžiai, išsirikiavę per visą koridorių su sulankstomom lovelėm kaip ligo- nių armijos šalmai, mėtosi kruvina vata, alaviniai šaukštai po pagalvėm kaip kokios brangenybės... „Tu žiūri, kas mums atsitiko“, – išdidžiai ir šaltai pasakė senutė. Ir dar kažką ji norėjo pasakyti apie savo gyvenimą, tačiau tą akimirką jai iš nugaros prisėlino toji pamišėlė senė, amžinai ginanti savo teritoriją, ir trenkė jai paskutinį smūgį.

Kandžių sukaptas

Paltas. Jis spyrė į spintą. Spinta pati atsidarė, ir tarsi girtas žmogus išvirto tas paltas. Nieko nepa- darysi: lauke šalta, reikia vilktis, kas yra. Jis pagal- vojo su piktu pasitenkinimu, kad ir šiemet jo pažis- tami, sutikti gatvėje, vėl neturės kur dėti akių nuo tų atbrizgusių kilpų, skirtingo dydžio sagų ir tų išdužu- sių skvernų. Paltas gerokai apsitrynęs ir ties krūtine, lyg jį porą sezonų būtų nešiojusi kokia stambiakrūtė moteris. Prie tokio palto tiktų ir kaliošai. Jis turėjo juos. Jau ką sugeba pagaminti mūsų pramonė – tai

kaliošus. Jie blizga, jų pamušalas raudonas ir minkštas, tos pačios medžiagos, kuria išmušami brangių smuikų futliarai.

Prieš išeidamas jis apvertė patale motiną. Pašlakstė ją kamparo spiritu. Ji gyva puvo. Žiūrėjo į ją su baisia neapykanta už tai, kad pasiėmė ją iš ligoninės. Ligoninėj jos nebelaikė. Jam pasakė, jeigu jos neatsiimsite, atvešim ir paliksim pas kaimynus. Jeigu jis geras sūnus... Bet jis blogas sūnus ir pasiėmė tą gyvą lavoną, kaulų krūvelę, tas baisias akis ir didžiulę vaškinę nosį...

Įstaigą, kurioje jis dirbo grįžęs iš kalėjimo, jis niekino. Kvailą viršininką. Mažą uždarbį. Pataikūnus bendradarbius. Įstaiga buvo prie pat miesto tualetu. Kai iš ten padvelkdavo kvapas, jam atrodė, kad jis sėdi uždarytas vivariume kartu su kitom pelėm, tik laikosi truputį atokiau nuo bandos.

Bendradarbiai žinojo, kas jis buvo anksčiau. Visi buvo skaitę jo knygą, išleistą prieš patenkant į kalėjimą. Ir nebuvo tiek kvaili, kad netikėtų jo galimu prisikėlimu. Jį vaišindavo cigaretėm, moterys atnešdavo namie keptų pyragėlių, kuriuos jis priimdavo kaip karalius per liūtį skėtį iš atsitiktinio žmogaus...

Jis pakabino savo paltą. Ant jo stalo gulėjo vokas su atlyginimu. Praplėšė, perskaičiavo ir nesusi-

valdė – visas raudonas atlapojo vedėjo duris ir pasakė tą frazę, kurią kartodavo du kartus per mėnesį.

– Tokią sumą valdžia turi mokėti vien už tai, kad aš ateinu čia ir pasikabinu savo palta!

Taip, taip, nedaug jam likdavo, atskaičiavus alimentus...

Jis priėjo prie lango ir žiūrėjo į tai, kas ten buvo, tuščiomis akimis. O ten buvo čigonių mėgstamas skverelis. Ir ten jų sijonai kaip jurginai buvo išsimėtę ant suoliukų. Čia jos valgė, gėrė, vystė vaikus, būrė praeiviams, gal net gimdė, nes buvo daug kūdikių, prištų skaromis prie juosmens, gatavai įgrūstom į burnytes krūtimis.

Nešvara, auksas, grožis, laisvė.

Staiga jis pamatė ten apačioj savo motiną. Ji tiesė čigonei savo delną. Jis buvo nelygus, kaip išvažinėtas kelias. Gyvenimo linija, kruvina, mazguota, nutrūko ties sūnaus keliu.

Jis atsisuko į pritilusius bendradarbius. Žiūrėjo pro juos į laikrodį ant sienos.

– Šiandien devintą valandą ryto mirė mano motina. – Balsas buvo kimus, kaip sifilitiko.

Tą akimirką laikrodis išmušė devynias. kažkas pasakė išsigandęs:

- Bet juk tik dabar devynios!
- Taigi, - pasakė jis išblyškęs.

Žengė prie savo palto, paglostė jį kaip nusenusį, aklą, gyvą padarą. Kojomis sugraibė kaliošus ir įgrūdo į juos savo nudėvėtus vasarinius batelius.

Paskui jis atsidūrė lauke. Bėgo namo dar tuščiomis gatvėmis, gniauždamas rankoje skystutį pluoštelį pinigų. Jį sveikino pažįstami, o jis nieko nematė - bėgo kaip bulius panarinęs galvą: į priekį, į priekį, į priekį, ma-ma, ma-ma, aš čia, aš tuoj, tavo Ričardėlis.

Kada piešime perlinę vištelę?

Evelina, maža, užsispyrusi mergaitė, stovėjo ir žiūrėjo, kaip mama pakuojasi daiktus - lengvus šalius, spindinčias kurpaites, aksomus ir šilkus.

- Aš tau kasdien skambinsiu, - kalbėjo mama. - Aš tau palieku pinigų skanėstams, štai, žiūrėk, - pinigai šitoje kriauklelių dėžutėje... Atsimeni, mes ją pirkome Jaltoje?.. - Mama maldaujančiomis akimis žiūrėjo į Eveliną, laukdama, kad ši nusišypsotų ir pultų jai ant kaklo.

- Gerai, - abejingai atsakė Evelina. Ir, palikusi mamą vieną tvarkyti, nuėjo į svetainę ir įsijungė televizorių.

Mama nuvargusi prisėdo ant lagamino. „Gal nevažiuoti?“ - galvojo ji. Tačiau tuoj nuginė šalin tą mintį, nes šitas konkursas užsienyje jai buvo labai svarbus. Mama buvo viską suplanavusi: Evelina piešaus mokyklos valgykloje, nakvoti pas ją po spektaklio atėdinės viena bičiulė iš choro, ji ir vakarienę paruoš. Na, o tas kelias laisvas valandas po pamokų, kad Evelina nenuobodžiautų, žinoma, būtų gerai kuo nors užpildyti, tačiau mama niekaip nesugalvojo, kur ją įtaisyti: iš baletų studijos Eveliną pašalino, nes ji buvo storulė, iš jaunųjų gamtininkų stoties ją išmetė, nes pragaišino jūrų kiaulytę, išleidusi ją palakstyti po krūmus, pianistė jos atsisakė dėl amžino tinginiavimo... Ką čia sugalvojus? - mąsto Evelinos mama. Ji priėjo prie lango ir, tvarkydama užuolaidas, pažvelgė žemyn į kiemą. Priešais stovinčio namo pusrūsio durys buvo skaisčiai apšviestos dviem lemputėmis ir buvo matyti prisegtas didelis lakštas popieriaus, ant kurio didelėmis raidėmis buvo užrašyta: „Mokau piešti paukščius ir siuvinėti kryželiu.“

Užsimetusi apsiaustą, mama su kambarinėmis klumpaitėmis nubėgo laiptais į apačią, perkirto mažą kiemelį ir atsidūrė prie laiptelių, vedančių žemyn. Ji pasibeldė ir laukė stipriai plakančia širdimi – juk čia beveik sprendėsi jos dukrelės likimas. Labai negreit ten, viduj, pasigirdo šlamesys, krebždėjimas, pagaliau prasivėrė durys, ir maža, sulinkusi senutė jai džiaugsmingai nusišypsojo.

– Aš norėčiau matyti mokytoją, – tarė Evelinos mama. – Tą, kuri piešia paukščius...

– Ir siuvinėja kryželiu? – dar džiaugsmingiau nusišypsojo senutė. – Ir paslaptinai sukuždėjo: – Tai aš... Jau visą mėnesį laikiu, kad kas nors ateitų... Ir štai pagaliau jūs atėjote! Prašau į vidų, ir mes susitarsime dėl sąlygų... – Ji, tarsi įvertindama, apžiūrėjo jaunąją moterį.

Šiek tiek nusivylusi Evelinos mama įėjo vidun paskui senutę. Ji išsigando, kad galima taip ankštai gyventi – ten buvo tiek vietos, tarsi būtum patekęs sieninio laikrodžio vidun. Tačiau aplink buvo labai švaru ir kvėpėjo levandomis.

– Štai mano darbo pavyzdžiai – čia kryželiu išsiuvinėtas paveikslas „Angelas saugo vaiką, miegantį ant bedugnės krašto“, – pasididžiuodama pasakė senutė. – O čia jau baigiu kilimėlį altoriui... Parody-

kite savo akis, – tarė ji jaunajai moteriai, vesdama ją prie pusrūsio lango. – Šitam darbui reikia skaisčių akių.

– Ne, tai ne aš. Norėčiau susitarti dėl dukrelės.

– Ar ji moka įverti siūlą į adatą? – Šypsodamasi paklausė senutė.

– Aš manau, kad moka, – netvirtai pasakė jaunoji moteris.

– Tada aš ją priimu.

* * *

Spardydamą *Pepsi* skardinę, Evelina parėjo namo. Butas, išvažiavus mamai, buvo tuščias ir tarsi padidėjęs. Evelina pyko ant mamos, kad ją paliko. Ir dar buvo labai nepatenkinta, kad turi vaikščioti į tas siuvinėjimo pamokas.

Jau pačią pirmą dieną senutė supynė Evelinos garbanas į storą kasą, kad plaukai nelįstų į akis. Pamokė ją lankeliu ištempti audinį, ir tada Evelina kategoriškai atsisakė pasiimti į rankas adatą ir nusviedė lankelį ant grindų.

– Ak, – susikrimtusi tarė senutė, – kaip čia atsitiko, kad jaunos mergaitės nebenori mokytis siu-

vinėti kryželiu? Juk gali kada nors prireikti šitokiū būdu užsidirbti duoną.

Ji taip sielvartavo, kad net atsigulė ant savo mažos, beveik vaikiškos lovos ir žiūrėjo į Eveliną dūsaudama, aiškiai jos gailėdamasi.

- Gal verčiau pieškime paukščius? - pasiūlė Evelina nesmagi.

- Labai gaila, vaikeli, bet šiuose namuose šiandien nėra nei dažų, nei tinkamo popieriaus, - apgailestaudama tarė senutė. - O paskui aš tave išmokysiu piešti perlinę vištelę ir antį, ir net erelį, susisukusį lizdą kalnuose...

- Tai aš išeinu, - tarė Evelina. - Man čia nėra ką veikti. - Ir ji iš tikrųjų išėjo, taip trenkusi durimis, kad net suvirpėjo angelo sparnai paveiksle.

Kitą dieną Evelina rado senutę gulinčią.

- Aš turiu prašymą. Kažkodėl šiandien mane visai apleido jėgos... Čia pat už kampo yra labdaros valgykla. Tu pasiimk štai šituos indus. - Senutė parodė puodelį. - Ir parnešk man ko nors užvalgyti. Ką duos. Nesvarbu. Aš viską mėgstu. Pasakyk, kad „siuvinėtoja šiandien blogai jaučiasi“ ...

Evelina, pagriebusi indus, kaip audra įsiveržė į tą vargšų žmonių valgyklą. Dvi vienuolės jau šluostė stalus, ir valgio jau nebebuvo likę.

- Siuvinėtoja šiandien blogai jaučiasi, - tarsi koki slaptažodį pasakė Evelina ir pamatė, kaip susijaudino jaunos vienuolės veidas.

Paėmusi puodelį, ji įdėjo truputį košės, išgrandžiusi iš katilo dugno, ir kelias riekutes duonos, kurias buvo pasilikusi sau.

- Tik tiek? - paklausė Evelina.

- Rytoj ateik anksčiau, - pasakė vienuolė maloniai. - Turėsime sriubos, kukulių... O šiandien jau viskas.

Tą dieną senutė siuvinėtoja karališkai papietavo. Ji stebėjosi, koks gausus ir sotus šiandien valgis - Evelina parnešė iš labdaros valgyklos picą su grybais, mielines, pagerintos tešlos bandeles su ryžiais ir dar du bananus.

- Vaikeli, tu būtinai turi suvalgyti vieną bananą, - įkalbinėjo ji Eveliną.

Evelina sėdėjo senutės kojūgalyje ir šypsojosi ta savo šypsena, kurios taip ilgėjosi jos motina. Šią akimirką Italijoje, pasibaigus konkursui, jai dėjo ant galvos laurų vainiką už dainavimą - kito tokio balso nebuvo visame pasaulyje!

- O dabar susirask lankelį, įsiverk siūlą į adatą, ir pradėkime darbuotis. Žiūrėk, kaip tu panaši į tą vaiką, kurį saugo angelas.

Evelina nenorom įsižiūrėjo į išsiuvinėtą paveiksluką ant sienos. Mergaitė, garbanota, rubuilė, sveika, ilgomis blakstienomis, kurios metė ant veido šešėlius, nerūpestingai gulėjo visai ant bedugnės krašto, minkštose samanose, čia pat stiebėsi viržiai, nusagstyti mažyčiais violetiniais žiedeliais, – ir visa tai – išsiuvinėta „kryželiu“...

– Ak, aš niekada taip neišmoksiu, – pasakė Evelina.

Pradėsime nuo gėlytės, pačios mažiausios gėlytės širdies kampelyje.

Berniukas zakristijoje

Pagyvenusi moteris, gavusi laišką iš užjūrio su pranešimu apie vieno nusipelnusio tautiečio mirtį, norėjo kai ką išsiaiškinti su kunigu ir prieš vakarines mišias, šiaip taip atstūmusi sunkias ažuolines raižytas duris, pateko į bažnyčios vidų. Kelios moterėlės, nežinia, kaip čia patekusios – buvo silpnos ir išdžiūvusios – kaip jos pačios galėjo atkelti tas sunkiąsias duris, nebent žinotų stebuklingą žodį? – jau sėdėjo suoluose, tarsi pasklendusios maldoje. Tačiau tereikėjo kam nors sušlamėti – nukristi per-

žydėjusios gėlės žiedlapiui arba praskristi balandžiui aukštai ties kupolu viduj, jos budriai pakeldavo galvas su panašiomis skarelėmis – ir kaip du lituokliai pasisukdavo ton pusėn. Įėjusi moteris su tuo savo laišku rankoj joms buvo tikras įvykis – gyvai seka ją, einančią centriniu taku, priklaupiančią prieš altorių ir veltui ieškančią sienoje durų, vedančių į zakristiją.

Pagaliau visai sutrikusios moters pasigailėjo berniukas, čia pat, prie altoriaus, ant mažo stalelio dėstantis kažkokias knygeles.

Moteris, jaunystėje nelankiusi bažnyčios, o ir vėliau ateidavus tik ypatingomis progomis, kai norėdavo kažko paprašyti Dievo, jautėsi labai netikra, ir berniukas, atskubėjęs jai į pagalbą, atrodė jai labai svarbus asmuo.

– Jūs kunigo sekretorius? – paklausė ji jauno, akiniuoto vaikelio.

– Aš? – net nukaito iš pasitenkinimo berniukas. – Ne, ką jūs... Jis nuvedė lankytoją siaurais tarsi akmenyje iškaltais takeliais pro žemas arkas ir visokius užkaborius į zakristiją ir paprašė palaukti, kol klebonas bus laisvas.

– Bet aš nesu tikra, kad man reikalingas pats klebonas, – draugiškai kalbėjo moteris berniukui. –

Mano reikalui, kuris tikrai kuklus, tiks ir jaunasis kunigas. Matote, aš tik norėčiau pasitarti...

Berniukas pasiūlė kėdę, ir moteris klusniai atsėdo ir dairėsi po mažutį kambarėlį, prigriozdintą įvairiausių bažnytinių daiktų, tarp kurių buvo tikrai vertingų, brangių ir įdomių senienų. Čia pat buvo prikaupta ir įvairiausių menkaverčių niekniekių.

Berniukas tuo metu atidarė spintą ir iš eilės vieną po kitos ėmė kunigo sutanas, lankstė jas, purtė, lygino rankomis nežymias raukšles, klostė jas su meile, rūpestingai, sumaniai. Žiūrėdama į vieną baltą rūbą, moteris bedieviškai pagalvojo – na ir drūto esama klebono. Susidomėjusi pakėlė akis į berniuką ir tik dabar jį gerai apžiūrėjo: buvo rausvaskruostis, tyras vaikas, trumparegis, kartais bejėgiškai žvilgčiojantis pro akinių viršų.

– Kaip jūs čia atsiradote, vaikuti? – paklausė moteris.

– Aš? – nukaito berniukas vėl iš pasitenkinimo. – Mane čia atvedė draugai.

– A... – tarė moteris. – O tie vyresnieji draugai... Kur jie dabar?

– Tie dabar įstoję į kunigų seminariją.

– Tu čia kasdien būni?

– Taip, kasdien. Aš čia turiu pareigų.

- Bet... kas jus išmokė taip dailiai sulankstyti šituos drabužius?

- Vyresnieji draugai.

- O kaip jūs čia pirmą kartą atsidūrėte? Būtent čia, o ne sporto salėje ar kur kitur? - toliau kvotė moteris.

- Aš turiu gerus tėvus, - kaip išmoktą pamoką atsakė berniukas.

Moteris staiga prarado interesą toliau kalbėtis. Ji nuobodžiaudama žvalgėsi ir laukė. Staiga pašoko, išgirdusi, kaip kunigas kalbasi su žmonėmis čia pat, už pravirų durų mažame koridoriuje. Moteris sulaukė eilės ir keliais žodžiais paaiškino, kokių reikalų yra atėjusi. Kunigas perbėgo akimis laišką ir per daug nesidomėdamas klausėsi smulkesnių paaiškinimų.

- Kokia suma jums reikalinga? - paklausė jis pagaliau.

- Manau, tam reikalui užtektų penkiolikos dolerių, - tarė moteris dalykiškai, tarsi derėtusi turguje dėl veršelio.

- Gerai, - lengvai sutiko kunigas ir, jaunas, greitas, skubiai užbėgo laipteliais į viršų, į kažkokią paslaptinę kamarėlę, kur tikriausiai buvo laiko-

mas seifas, ir tuoj pat sugrižo net neuždusęs, šypsodamasis, su pinigais.

Kai moteris ėjo atgal, berniuko iš zakristijos niekur nebuvo matyti. Ji ėjo tuo pačiu akmeniniu take liu ir čia, tarsi pirmą kartą pamačiusi vienoje nišoje Nukryžiuotąjį, krūptelėjo. Paskui praėjo pro altorių, ir čia jau daug akių nulydėjo ją iki lauko durų.

Šventoriuje berniukas šlavinėjo takus. Moteris priėjo atsisveikinti ir jau po pirmų išstartų žodžių suvokė, kad jis jos nebepprisimena. Užtat ji turėjo paaiškinti tam vaikui, kad neseniai jie šnekučiavosi zakristijoje, ir ji sulaukė kunigo, ir labai sėkmingai sutvarkė savo reikalą, štai, gavusi pinigų, kurie, žinoma, skirti kitam asmeniui – ji tik tarpininkaujanti... Berniukas lengvai nuraudo ir paprašė leidimo žvilgtelėti į pinigus ir pasklaidė rankoje penkiolika banknotų po vieną dolerį.

– To aš ir tikėjausi, – tarsi sau pratarė jis. – Šitais pinigais tikriausiai neišeis pasinaudoti, – kukliai pasakė jis. – Jie yra pasenę ir išimti iš apyvartos. Jie yra dar prieškarinių laikų. Žiūrėkite, ant banknoto nėra žodžio „one“ – „vienas“.

Moteris žiūrėjo apstulbusi į ramų vaiko veidą, paskui nukreipė dėmesį į žaliuosius popieriukus.

– Tai ką man daryti?

- Nežinau, - atsakė berniukas ir su šluotele nuėjo tolyn per šventorių - tikras nemažos teritorijos tvarkytojas.

Kaip žemė ir dangus

Jaunasis rašytojas H. niekur netarnavo, bet visai pakenčiamai vertėsi iš literatūrinio darbo. Kartais būdavo striuka, kai reikėdavo iškart pakloti didesnę sumą už žieminį drabužį arba duoti, anot Šveiko, „atsiperkamąjį mokestį“ merginoms. Su butu nebuvo bėdos: „daug žadančiojo“ teisėmis gyveno darbininkų bendrabutyje, kur jį įtaisė vienos gamyklos laikraščio redaktorius. Už bendrabutį mokėjo simbolinę sumą, jam pačiam net gėda būdavo, kad turi vienukę, kai čia pat, už sienos, pasitaikydavo, darbo žmonės miegojo „valetais“. Nieko nebaigęs, mokėsis metus kalbų, truputį dailės, jis apsistojo prie literatūros: čia greičiausiai ateina užmokestis už darbą. O ir rašyti įdomu. Tu tvarkai savo herojų gyvenimą kaip išmanai: nori - sunaikini, nori - prikeli iš mirštančiųjų patalo. Šlykščiam šlubiui paguldai į guolį gražią blondinę, o šaunuoliui aktyvistui sugalvoji baisią traumą: pavyzdžiui, padarai jį impotentu...

Vaikščiojo H. įdomiai apsirengęs: geras, dukslus lietai, tiesa, vietomis vaizdingai rašaluotas, plaukai krito ant pečių minkštomis garbanomis, po pažastimi – plonas dirbtinės odos aplankas iš paskutinio rašytojų suvažiavimo. Vyriui daugiau nieko nereikia – jį reprezentuoja jo lytis. Redakcijoje jį mėgo ne tik sekretorės ir išsiskyrusios moterys. Vyrai jį laikė „savu“. Iš tikrųjų, jis nerašė nei blogiau, nei geriau už juos. Jo kelias buvo aiškus ir tiesus: pirmoji knyga, paskui – antroji knyga, už kurią gaus vidutiniško svarumo premiją, toliau etatas, butas. Argi gaila. Jis nelipo per kitų galvas.

H. visą vakarą rašė. Įsinorėjo kavos. Darbininkų bendrabutyje veikė tik viena viryklė, ir jis ėmė laukti to momento, kai žmonės, grįžę iš pamainos, išsi-vaikščios, ir bus galima laisvai šį bei tą išsivirti vakarienei, kai tau niekas nestovi už nugaros ir neįkyri su siūlymais ir patarimais. H. išskalavo po čiaupu tą savo vienintelį prisvilusį puodą, kuriame, be minėtų svilėsių, buvo dar muilo putų nuo rytinio skutimosi. Užkaitė puoduką, ir staiga tarpdury atsirado Raja. Gera moteris. Vieniša motina.

– Oi, nebegaliu, – pasakė ji susinervinusi. – Jau visa valanda jis ją muša, dusina, kruša. Nežinau, ką ir daryti...

Į klausiamą H. žvilgsnį mostelėjo savo draugės Manės durų pusėn.

Jis – tai buvo bendrabučio pabaisa, vagis – recidyvistas, prieš kelias dienas grįžęs iš kalėjimo ir dabar baudžiantis savo žmoną Manę už neištikimybę.

– Ot banditas! Bet myli, matyt, kitaip spjautų ir išeitų... Bobų pilnos pakampės, – pavydžiai tarė Raja.

Abu įsiklausė – iš už durų sklido verksmas, dejonė.

– Gaila, vyrų nėra, pakviesčiau, – patylėjusi tarė Raja. – Mudu vieni per visą aukštą... – Ji priėjo arčiau. – Ačiū už tuos žurnalus vaikams. Žiūriu – ir netikiu: tavo pavardė didelėm raidėm! Tai tu pats parašei? Ir apie Algimantą, kur ten toliau išspausdinta, tu parašei?

H. susierzino, net įsiuto:

– Juk prie „Algimanto“ kita pavardė, argi nemoki skaityti?

– A... man vis tiek. Šitaip sukūrei apie kunigaikščius! Mano Jėžis tuoj išsidrožė kalaviją ir pasakė, kad užkapos darželio auklėtoją!..

– Jėžis – tai tas vyresnysis, kur mokosi pagalbinėj?

– Aha.

Abu nutilo. Trinktelėjo durys, net stiklai sužvangėjo, ir užgeso silpna dujų ugnelė.

Raja žvilgtelėjo į koridorių ir persižegnojo:

- Tai jis. Išsivilko. Einu pažiūrėti, kaip Manė laikosi.

Tačiau Manė, iškankinta, sudarkyta moteris, tą akimirką jau buvo tarp žemės ir dangaus. Ir riksmas, išsiveržęs iš atsitiktinio praeivio, pamačiusio jos kritimą, sutapo su tuo dusliu dunkstelėjimu, kai Manė pasiekė žemę. Paskui ją, sklandydama ore, skrido baltas perplėštas šalis, kaip pavėlavęs išsi-skleisti parašiotas arba kaip nutrūkę Manės angelo sargo sparnai...

H. raudėjo visą naktį, įsikniaubęs į putlią Rajos krūtinę. Buvo milicija, protokolai, - pasirodo, juos abu, Rają ir H., nebyliai kaltino tardytojai ir visas bendrabutis. Mat jie buvę arti Manės kambario ir galėję numatyti, galėję sulaikyti...

- Neverk, - kalbėjo Raja, glostydama H. galvą, kaip savo debiliam sūnui. - Manės neprikelsim. O tau dar reikia pabaigti knygą apie kunigaikščius. Juk ten kiekvienam žurnale parašyta: tęsinys bus, tęsinys bus... Manė savo atsiėmė. Tokia meilė... - Ir ji kūkčiojo, į paklodę šnypšdama nosį.

Rytą atėjo komendantas ir liepė išsikraustyti iš bendrabučio. kažkas patikrino – ir paaiškėjo, kad tas H. geradarys redaktorius jau seniai nebedirba gamykloje. Ir nebėra kam H. užstoti. H. beveik laimingas susikrovė savo daiktus. Jis ėjo prospektu išblyškęs po bemiegės nakties, vėjas draikė jo garbanas ir išdžiovino paskutines ašaras. Jis ėjo tarsi palaimintas naujam gyvenimui.

Paukščių miestas

Saulė teka keturios valandos keturiasdešimt trys minutės. Kaip visada, palikęs dar miegančius asmens sargybinius, Prezidentas išbėgo ristele pro savo vasaros rezidencijos vartus. Iš pradžių jis bėgdavo keliu pagal upę plyna pakilia vieta ir atrodydavo lyg pūškuojantys garvežys, paskui, staiga nusileidęs į slėnį, pradingdavo krūmuose tyliai ir paslaptinai, tarsi į žolę mestas pinigas. Jis bėgdavo, atkakliai laikydamasis kieto, suplūkto takelio, kurį nepastebimai ardė maži slapti šaltiniai. Prezidentas drąsiai peršokdavo juos, ir gerai, kad niekas nematydavo tos akrobatikos, nes, deja, ir čia jis buvo panašus į tokią juokingą senieną – na, tikras

Pikvikas ant ledo be pačiūžų. Keliukas nutrūkdavo ties aukštu baltu skardžiu, kuriame buvo įsikūręs paukščių miestas. Prezidentas atsisėdęs ilsėdavosi prieš leisdamasis į kelionę atgal. Upė, lyg išsikėtojęs, alpėjantis ligonis, vos vos kilodavo savo krūtinę. O paukščių miestas, tas keistas gamtos statinys skardyje su daugybe olų, pro kurias kyščiojo galvutes bundantys paukščiai, tyliai šnarėjo, klegėjo, barstė žemės trupinius. Kasdien naujai susižavėjęs, Prezidentas laukdavo pasirodant pažįstamų paukščių pažįstamose angose ir tikrai nuliūdavo, jeigu ten būdavo tuščia. Vadinasi, žuvo, galvodavo jis, žuvo, žuvo...

Kartą jis užsibuvo ilgiau, nei įprastai. Ta valanda priklausė jam, jis niekur neskubėjo. Buvo šalta, net žvarbu, ir visas pasaulis nuščiuvęs laukė pasirodant saulės. Maža, gebenėmis apaugusi siena, į kurią rėmėsi Prezidentas, staiga pasislinko į šoną, – tyliai vėrėsi paslaptingos durys, šlepsėdamos krito ant žemės vynuoginės sraigės, byrėjo erškėtrožių žiedlapiai, susirūpinę lakstė vorai. Tarpdury stovėjo mergaitė negražiu užmiegotu veidu. Mažoji valkata, pasirodo, gyvenanti šitoje pačios gamtos meistriškai užmaskuotoje žeminėje. Mergaitė nusišlapino čia pat, krūmuose, visai prie Prezidento batų. Pamatė

juos ir tik tada galutinai pabudo. Susidrovėjusi ji puolė atgal į savo būstą, bet tas žmogus, kažkodėl panoręs pasižiūrėti, kaip ji čia gyvena, žengė iš paskos.

- Gyvenu, o ką? - pasakė mergaitė.

Prezidentas žvalgėsi po švarų, labai sausą molinį būstelį.

- Aš viską čia pati pasidariau, išsirausiau tą kambarį, ir nei žmonės, nei žvėrys man nebebaisu... - aiškino mergaitė.

Čia buvo iš molio sukrėstas gultas, apklotas eglisakėmis, ir stalelis, suminkytas iš molio, ir du maži krėsliai, taip pat moliniai.

- Bet kaip tu čia gyveni? - klausinėjo Prezidentas, sumišęs lyg nusikaltęs. - O kaip naktį? Kaip tu gali iškęsti tą tylą ir vienatvę?

Mergaitė pakėlė į jį akis, sunkias, visko mačiusias moters akis, ir gūžtelėjo petukais.

- Čia aš gyvenu kaip kalno viduriuose. Čia negirdėti šūvių, kai šaudo mieste... ir... aš ne viena. Čia yra toks vienas paukštis giesmininkas... - Ir mergaitė aukštu, baisiu balsu išdainavo sudėtingą melodiją.

Prezidentas krūptelėjo, - tą gaidą jis dažnai girdėdavo, bet jam niekada nepavykdavo jos įsiminti.

Reikėjo ką nors pasakyti atsisveikinant ir jis pasakė tai, kas atėjo pirmiausia į galvą:

- Aš galvosiu apie tave.

- O kam?

Mergaitė stovėjo tarpdury, ir tarsi koks gynėjas iš dangaus, švilpdamas sparnais, nukrito vanagas ir atsitūpė jai ant ištiestos rankos. Keli kraujo lašai nulašėjo ant žemės, ir tada Prezidentas dar labiau išsigando dėl jos.

Jis nebeturėjo noro bėgti atgal ir parėjo į savo namus taip pavėlavęs, kad jau viskas buvo sukelta ant kojų jo paieškai.

Prezidentas užsidarė savo kabinete. Jis sėdėjo, susiėmęs rankomis galvą, ir didelės ašaros krito ant vyriausybinų popierių, o pečiai krūpčiojo, kaip vaiko.

Vėl buvo prieš saulės patekėjimą. Vėl Prezidentas prapūškavo pylimu, o paskui, atsidūręs slėnyje, pralaužė žalių lapų sieną. Šaltiniai širyt buvo susidrumstę. Ir upė tankiau kilo krūtinę, lyg būtų dėl ko nors sunerimusi.

Prezidentas artinosi prie paukščių miesto, to šilto, minkšto, guodžiančio gniužulo savo kely. Ir tos paslaptingos drelės žalioje sienoje jam labai rūpėjo. Taip, ten juk vietoj spynos kabo gyva sraigė... Jis

nekantravo ir bėgo uždusęs, pamiršęs gydytojų patarimus. Bet kas tai? Skardžio vietoje buvo likusi žemių krūva. Ir visas paukščių miestas buvo sunaikintas kažkokio galingo sproginimo. Prezidentas bejėgiškai žvalgėsi, ieškodamas žeminės. Ir čia buvo lygi vieta. Tik stalas ir vienas molinis krėslukas, natūraliai išdegę sproginimo liepsnoje, blizgėjo dulkėse, pasidengę ruda gera glazūra. Staiga pasigirdo bausis švilpimas, lyg lėktų mirties strėlė, ir mergaitės vanagas krito į tą vietą. Prezidentas spėjo ištiesti ranką, ir bausis geležiniai nagai įsikirto į gyvą mėsą. Vanagas balansavo, plakdamas sparnais žmogaus veidą, lyg daužydamas jį plieninėmis vėduoklėmis, ir kraujas gyvom čiurkšlėm tryško į visas šalis. Prezidentas pajuto, kad į jį kažkas žiūri. Tai mergaitės akys, toli toli viena nuo kitos – viena ant sumaigyto žemės, o kita – nuo medžio viršūnės žiūrėjo į jį su bausia jaunatviška neapykanta.

Vaikai

Šitas uždaras senamiesčio kiemelis buvo suodinas ir taukuotas kaip valkatos skrybėlė. Iš senų žydų sandėlių žmonės išsirengė sau butus, paskui

atsitvėrė nuo aplinkinių gatvių aukšta tvora, kad vaikai būtų apsaugoti nuo kaimynystėje klestinčių restoranų publikos. Vaikai ištisom dienom taip ir trypinėdavo tame mažame kiemelyje. Ir dėl to, kad ilgėjosi žalumos ir gyvybės, jie nuraškydavo gėles iš vazonų, kuriuos moteris pastatydavo prie lauko durų, ir vaikydavo kates, jei kokia atklysdavo iš restorano maisto atliekų konteinerio.

Sena moteris aukštakulniais bateliais, brangiai perpirkusi geriausiai įrengtą butą, piktinosi, ko čia tie vaikai per dienas grumdosi kieme.

Išsinešę seną stalą, jie žaidė videokasečių nuomos punktą arba pardavinėjo tikrą cukrų, svarstydami vaistinės svarstyklėmis.

- Ar jums nesinori lėkti iš čia? - paklausė kartą sena moteris.

Vaikai nuščiuvę tylėjo ir mąstė.

- O kur gali išlėkti, kai pinigų neturi? - atsakė pats didžiausias - Joris.

O kai liko vieni, mažiulė Viktorija, išplėtusi ašarų pilnas akis, sukuždėjo:

- Juk dažnai girdime, kaip už vartų šaudo. Verčiau būkime čia.

- O aš nebūsiu. Štai, kada nors, kai mano tėvai užmigs, aš pasiimsiu raktą iš po jų pagalvės, atsi-rakinsiu vartus ir išeisiu.

- Bet tai bus pabėgimas, - tarė Joris.

Kažko prislėgti, vaikai ilgai tylėjo. Ir tą vakarą nė vienas nebenorėjo žaisti.

Vėl kitą kartą senoji moteris aukštakulniais bate-liais, pareidama iš gatvės, taip plačiai atvėrė vartus, kad priešais susispietusius vaikus išniro senienu krautuvės vitrina, kur pačiame centre buvo išsta-tytas didžiausias kalavijas blizgančiais ašmenimis.

- Taip arti, taip arti, - juokdamasi pasakė ji, žiū-rėdama Joriui į akis. - Reikia tik ranką ištiesti ir pasiimti. Tuomet jokie priešai nebus baisūs.

- Mes turime priešų, - atsakė Joris. Ir išraudęs nususuko.

O naktį jis ilgai vartėsi savo varganoje lovelėje, negalėdamas užmigti. Mėnulis jam švietė tiesiog į veidą, ir jis atsikėlė užtraukti užuolaidos. Nety-čiom pažvelgė žemyn, į kiemą, ir krūptelėjo išsigan-dęs, - senoji moteris kažką kasinėjo gėlių lysvelėje prie savo durų slenksčio. Ji vilkėjo sidabrinį chalatą. Atrodė, tarsi žemėje slėptų pinigų...

Pirmasis iš kiemo vaikų dingo Konstantinas, - jį visi meiliai vadino Kotia, - mažas, tylus berniukas,

žydromis akimis. Susispietę į krūvelę, vaikai stebėjo tą visą suaugusiųjų paniką, kuri kilo dėl Kotios dingimo. Senoji moteris aukštakulniais batais po Kotios dingimo, – Joris atkreipė dėmesį, – pakeitė lūpų pomadą, – dabar jos lūpos buvo skaisčiai raudonos, tarsi atsigėrus kraujo.

Naktimis Joris vis keldavosi ir eidavo prie lango, – senoji moteris vis triūsinėdavo savo lysvelėje, baugiai nušviesta šaltos mėnulio šviesos, o kartais stovėdavo su cigarete dantyse, klausydamosi nakties melodijų, kurias atnešdavo suplyšusiais skivytais vėjas iš aplinkinių kiemų.

Kartą Joris nutarė pasidalyti savo įtarimais su motina, tačiau jo mama, įsigąsdinusi, nervinga, vienišiausia motina pasaulyje, stvėrė jį į glėbį, apibėrė bučiniais veidą ir karštai pasakė:

– Nenoriu nieko apie tai girdėti. Bet jeigu tu dingsi, – pažadėk, prisiek Dievu, kad man parašysi laišką.

Joris prižadėjo tai padaryti, nors abejojo, ar turės tomis aplinkybėmis popieriaus ir rašymo priemonę...

Kai praėjo penkios dienos po Kotios dingimo, Viktorija išėjo į kiemą su juodu kaspinu plaukuose.

- Ak, - tarė ji, - aš amžinai gedėsiu Kotios. Jis taip mylėjo mane. Po penkiolikos metų, baigę mokslus, mes turėjome susituokti.

Visi vaikai žinojo apie jų meilę ir dabar pritariaimai tylėjo.

- Aš dabar niekada nesijuoksiu, nežiūrėsiu filmų, nevalgysiu ledų, nežaisiu su lėlėmis, neskaitysiu knygų, neruošiu pamokų...

- Gerai, gerai. - nutraukė ją Joris.

Jis pastebėjo, kad senoji moteris stovi savo kambary už užuolaidos ir klausosi tų plepalų, ir nusitempė Viktoriją tolyn.

Viktorija dingo kitą dieną, - ta šviesiaplaukė gedinti nuotaka su juodu kaspinu, ta amžinoji cukraus pardavėja, kuri, pasibaigus žaidimui, visada aplaižydavo savo mažučius cukruotus pirščiukus...

Vaikų liko mažiau, ir jie, susispietę į dar glaudesnę būrelį, tarsį jau paženklinti pasmerktumo ženklų. Paklaikę iš baimės tėvai nenuleido nuo jų akių. Joris tyčia stovėjo prie vartų, kai senoji moteris, avinti aukštakulniais bateliais, atrakino juos, ir pro jos pečius spėjo pamatyti, kad aštraus dviašmenio kalavijo nebėra antikvarinės krautuvės lange, - ir bausis spėjimas jam nusmelkė širdį. Tą patį vakarą jis išsprūdo į senienų krautuvę. Jos šeimininkas sėdėjo,

trindamas akis nosine, apsuptas žmonių, keikdamasis, kiek turėjo sveikatos.

- Pavogė bestijos, - aiškino jis susirinkusiems klausytojams, - kai aš nususukęs tvarkiau lentynas, kažkas papurškė man dujų, aš nuvirtau, ir tuo metu pavogė brangųjį kalaviją.

Iš tikrųjų patalpoje tvyrojo aštrus, graužiantis tvaikas, mėtėsi išvartytos ikonos, sudaužytas porcelianas traškėjo po kojomis... Joris parbėgo namo apdujęs, taip pat ašarodamas nuo tų dujų.

- Kas atsitiko, sūneli? - paklausė mama.

- Man atrodo, kad aš žinau baisią paslaptį.

- Kokią?

- Aš tau papasakosiu, kai patikrinsiu kai kuriuos faktus.

Motina nusišypsojo:

- Gerai, gerai, visi mes šiomis dienomis virtome tikrais detektyvais...

Naktį, kai vėl patekėjo mėnulis, Joris išlipo iš lovos ir priėjo prie lango. Senoji moteris - tikras prakeikimas - buvo prie savo darželio ir pasilenkusi kapstė žemę. (Kokia keista aistra darbuotis naktimis.) Paskui apsižvalgiusi, palūkuriavusi, ji įėjo vidun, palikdama praviras duris, - vadinasi, dar turėtų grįžti. Joris išslinko į koridorių. Jis nusileido

žemyn basas, kad nepabustų motina. Tyliai, kaip katinas iš konteinerių, perbėgo kiemą ir atsidūrė prie senosios moters durų. Jos buvo pravertos taip aiškiai dviprasmiškai, tarsi tai būtų slapti lošimo namai. Pluoštas blankios drumzlinos šviesos sruvo į priėngį prie Jorio kojų tarsi palietos srutos. Staiga toji šviesa užgeso, durys užsitrenkė, Joris liko vienas lauke šią baisią paryčio valandą.

* * *

Vėl drebantis mažas būrelis stovi kieme. Vėl vienas vaikas sviestas į baisaus pajuodusio garlaivio – Gyvenimo – pakurą. Kitaip jo mašinos nustotų sukstis. Joris. Kur Joris? Kas galėtų pasakyti, kada ir kur naktį išėjo Joris?.. Į kieno duris jo belstasi?.. „Gal kas galėtų jam nunešti batukus? – klausia Jorio motina. – Juk jis išėjo basas, o dabar rytais jau būna šalnos...“ Niekas nenori imti tų batukų, visi nusuka akis į šoną, tik senoji moteris, išblyškusi, be jokios kosmetikos, staigiai susenusi, susitaršiusiais žilais plaukais, neatstumia maldaujančios motinos prašymo – ji paima batelius ir prižada perduoti mielajam berniukui, kai tik jį susitiks.

Požeminės perėjos žvėreliams

Skiriu Levui

Rašytojas C. po šimto metų sugrįžo į savo tėviškę. Gimtasis namas stovėjo pakrypęs kaip didžiulė perkrauta barža, užplaukusi ant seklumos. Mažytis aguonų laukas neramiai pleveno kiemo vidury, tarsi ten spurdėtų juodi paukšteliai po raudonu tinklu. C. įžengė į kambarį, kuriame buvo mirusi jo motina, ir jis buvo aprašęs savo garsiam apsakyme, kaip keičiasi, šešėliais nugula miręs motinos veidas. Apsakymo herojus tarsi mėgino nupiešti jį anglimi ant gelsvo popieriaus lapo. Štai guli tie popieriai ant palangės... Nejaugi jie pragulėjo čia šimtą metų? C. atlapojo langą, ir tučtuojau į kambarį įsmigo ledinis spindulys nuo kalno viršūnės. C. ilgai, įsitempęs žiūrėjo į kelią, vingiuojantį per kalnus, tarsi lauktų ko nors atvažiuojant. Kambarys palengva pildėsi baisaus, žudančio pelkės kvapo. Ji tebetysėjo, ta pelkė, pūvantis, nepagydomas žemės gabalas. Čia žmonės ilgai neišsilaikydavo. Gal ilgiausiai tvėrė mažas kaimelis netoliese, kur visi vertėsi odininkyste. Tačiau ir jie, aišku, turėjo išsibėgioti su savo dvokiančiom odom. Dabar per tą buvusį kaimą lėkė

kelias, didžiulis, platus, daugiajuostis. C. pagalvojo, kad jo namas išliko nenugriautas tik todėl, jog jam pavyko parašyti tą apsakymą apie savo motiną. Ir ne be pasitenkinimo jis matė, kiek rūpesčių turėjo kelio projektuotojai, kad išsaugotų jo ažuolus ir akmeninę tvorą rytinėje sklypo pusėje. O jis juk aprašė motinos veidą tik sau, kad niekada nebepamirštų. Ir jam visą gyvenimą stebuklingai klojosi, kišenės visada buvo prikimštos pinigų...

C. pasiklojo patalą. Jis atsigulė kaip jaunystėje, kad prieš užmigdamas ir pabusdamas galėtų matyti kalnų viršūnes. Jis tarėsi girdįs upių krioklius kažkur labai giliai kalnuose ir jautė pelkės liūliavimą čia pat, po savo kambario grindimis. Viskas buvo kaip jaunystėje, kai jis, vieną rytą atsikėlęs, taip žiauriai išėjo nė neatsigręždamas, nors žinojo, kad motina stovi ant slenksčio. C. nugrimzdo į miegą taip greit, kaip kibiras, ištrūkęs iš rankų, nuo rentinio krinta į šulinio tamsą. Jo žili susivėlę plaukai, išdrikę ant pagalvės, buvo kaip tie sausi stabarai, iš kurių pelkių paukščiai krauna sau lizdus. Senos rankos, sugniaužtos į kumščius, buvo kaip dvi nesandarai uždarytos dėžutės. Veidas papurtęs, bet gražus, buvo švelniai apšviestas mėnulio.

Ir staiga kažkoks triukšmas, neaiškus krebždesys, keistas trepsėjimas lauke, prie durų, privertė miegantįjį krūptelėti, pabusti. Jis pasikėlė guolyje ir nustebež klausėsi, kas darosi. Gal koks paklydęs keleivis iš kalnų atėjo prašyti pagalbos? Gal. Rašytojo smalsumas vertė tuoj keltis ir atidaryti duris. Tačiau jis senas ir silpnas, jeigu reikėtų gintis... C. dar pasiklausė. Paskui pakilo ir priėjo prie lango. Tai, ką jis pamatė, privertė griebtis už širdies ir sudejuoti iš nevilties, – kiemas buvo pilnas žvėrelių. Šitame kelio ruože, matyt, buvo įrengta požeminė perėja žvėreliams. Žvėreliai traukė kažkur iš anų tolumoj mėlynuojančių miškų – stirnos, kiškiai, lapės, vilkai, didžiulės šlepsinčios rupūžės, briedis nulaužytas ragais, povai su žaliomis karūnelėmis, gyvačių kamuoliai... Ko tik čia nebuvo! Šito negyvenamo namo kieme jie visi jautėsi saugūs ir ramūs. Ir vis naujos vilkstinės traukė iš požeminės perėjos. Atrodė, ir galo nebus.

Viešpatie, kartojo C., koks nuostabus gyvenimas, ir aš tai pamačiau. Koks nuostabus gyvenimas, kartojo jis silpstančiu balsu, o apačioj, kieme, vis keitėsi maži švelnūs kailiukai – rudi, pilki, geltoni ir juodi.